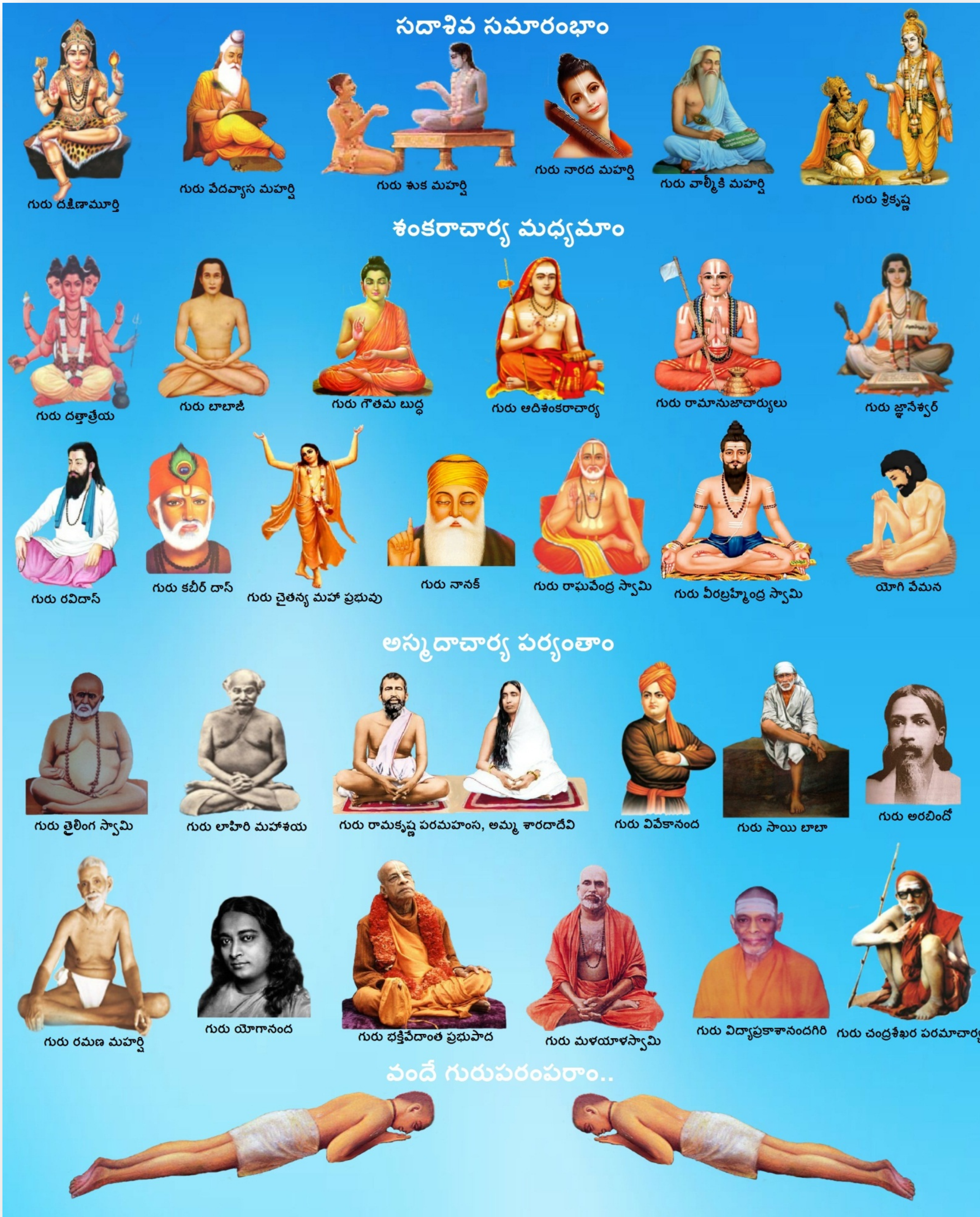

జ్ఞాన యోగం
విచారణ
వేదాంత విద్యాసారధి

సదాశివ సమారంభాం
గురు దక్షిణామూర్తి
గురు వేదవ్యాస మహర్షి
గురు శుక మహర్షి
గురు నారద మహర్షి
గురు వాల్మీకి మహర్షి
గురు శ్రీకృష్ణ
శంకరాచార్య మధ్యమాం
గురు దత్తాత్రేయ
గురు బాబాజీ
గురు గౌతమ బుద్ధ
గురు ఆదిశంకరాచార్య
గురు రామానుజాచార్యులు
గురు జ్ఞానేశ్వర్
గురు రవిదాస్
గురు కబీర్ దాస్
గురు చైతన్య మహా ప్రభువు
గురు నానక్
గురు రాఘవేంద్ర స్వామి
గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి
యోగి వేమన
అస్మదాచార్య పర్యంతాం
గురు త్రైలింగ స్వామి
గురు లాహిరి మహాశయ
గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి
గురు వివేకానంద
గురు సాయి బాబా
గురు అరబిందో
గురు రమణ మహర్షి
గురు యోగానంద
గురు భక్తివేదాంత ప్రభుపాద
గురు మళయాళస్వామి
గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి
గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య
వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను "నేను" తెలుసుకోవటానికి

నన్ను "నేను" మార్చుకోవటానికి

నన్ను "నేను" చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంధాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంధాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి. కనుక తమవంతుగా భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం మహానుభావులైన **శ్రీ విద్యా సారధి** వెబ్ సైట్ వారు ఉచితంగా విలువైన గ్రంధాలను ఆన్ లైన్ ద్వారా eBOOK(PDF) రూపంలో అందిస్తున్నారు. వారు చేస్తున్న జ్ఞాన యజ్ఞానికి సాయి రామ్ కూడా తమవంతుగా సహాయం చేసే కార్యక్రమంలో భాగంగా వారి గ్రంధాలను సాయి రామ్ ద్వారా కూడా అందచేస్తున్నాము, ఇందుకు మేము వారికి కృతజ్ఞత తెలియచేసుకుంటున్నాము. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం చేసిన ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(https://archive.org), గూగుల్ వెబ్ సైట్(https://www.google.co.in),మైక్రోసాఫ్ట్ సైట్(http://www.microsoft.com) వారికి కూడా మేము ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటే, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంధాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంధాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

1) **శ్రీ విద్యా సారధి** వారి వెబ్ సైట్: http://srividyasaradhi.org/
2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: http://www.sairealattitudemanagement.org
3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement
4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సాయి రామ్ సేవక బృందాన్ని

సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము.

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్ధం ఉచితంగా eBook రూపంలో **శ్రీ విద్యా సారధి** వెబ్ సైట్ వారు అందించటం జరిగింది. ఈ గ్రంధముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు వారికి గలవు,కనుక వారిని సంప్రదించగలరు.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

* సర్వం శ్రీ సాయి నాథ పాద సమర్పణమస్తు *

శ్రీ విద్యా సారధి వారి వెబ్ సైట్:

http://srividyasaradhi.org/

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్ఠమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

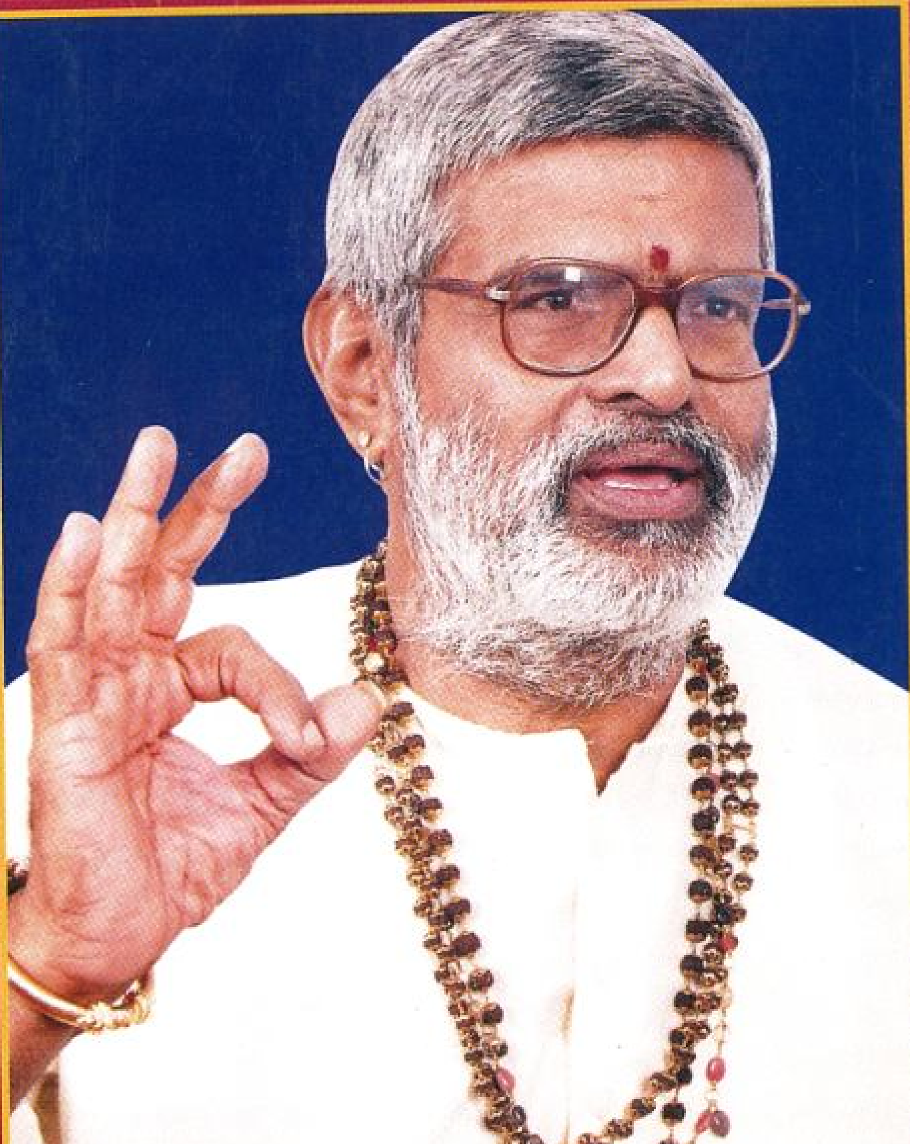
రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని ఝళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ, సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజా పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, ఐవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్ఛాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నిటి కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్ఛ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

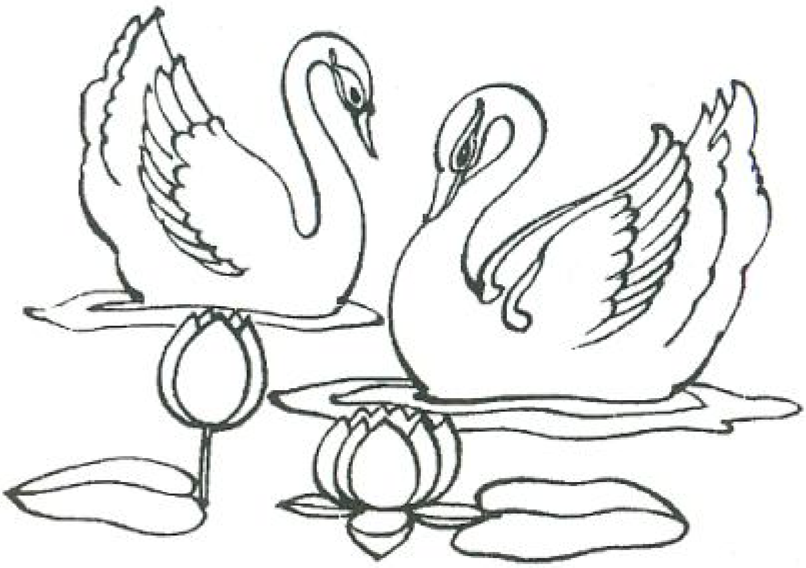
మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

వేదాంత విద్యాసారథి

స్వామి పరమానందనాథ
(డా॥ క్రోవి పార్థసారథి)

వేదాంత విద్యాసారధి

మైసూరు అవధూత దత్తపీఠ ఆస్థాన విద్వాంసులు
I.C.C.T, మెంఫిస్, USA ఆస్థాన విద్వాంసులు
కనకాభిషేకగ్రహీత, గండపెండేర సన్మానిత
సువర్ణఘంటాకంకణ, శ్రీవిద్యారత్నకర, శ్రీవిద్యావిశారద

డా॥ క్రోవి పార్థసారథి

(స్వామి పరమానందనాథ)

వేదాంత విద్యాసారథి

గ్రంథకర్త :
డా॥ క్రోవి పార్థసారథి (స్వామి పరమానందనాథ)

ప్రథమ ముద్రణ : డిసెంబర్, 2010

ప్రతులు : 1000

వెల : రూ. 80-00

ప్రతులకు :

1. క్రోవి రమాదేవి
   23-11/1-10/2, ఓగిరాలవీధి,
   సత్యనారాయణపురం, విజయవాడ-11.
   ఫోన్ : 0866-2530672

2. శివకామేశ్వరి గ్రంథమాల
   41-22/4-36, భ్రమరాంబాపురం,
   కృష్ణలంక, విజయవాడ-520 013
   ఫోన్ : 0866-2522824

ముద్రణ :
మెట్రో ప్రింటర్స్
ఏలూరురోడ్డు, విజయవాడ-2.
ఫోన్ : 0866-2

స్తంబమనగా గడ్డిపరక.

ఔత్తరాహులగు శాస్త్రపండితులు మాతృభాష యగు హిందీని సలక్షణముగా వాడుచున్నారు. ఇంకను మన దాక్షిణాత్యులు ముఖ్యముగా దెలుఁగువారు శాస్త్రములు చదివిన వారైనను మాతృభాష యగు తెలుఁగును సరిగా నేర్వరు. పెద్ద పెద్ద పండితులే 'బ్రహ్మము' అను దానికి 'బ్రహ్మ' యని వేదాంత గ్రంథములలో ధారాళముగా వాడుట మిక్కిలి శోచనీయము. బ్రహ్మయనగా నాలుగు ముఖములు గలవాడు చతుర్ముఖ బ్రహ్మ. వేదాంత శాస్త్రప్రతిపాద్యమైన నిర్గుణమైన పరమాత్మ 'బ్రహ్మము'. ఈ విషయంమును శ్రీచిన్నయ్యసూరిగారు బాలవ్యాకరణములో స్పష్టముగా నిర్దేశించినారు.

సూ : మహద్వాచకమయి పుంలింగంబగు బ్రహ్మశబ్దమునకు స్త్రీ త్వంబగు

వృత్తి : బ్రహ్మ-ఈ శబ్దము చతుర్ముఖ-ఋత్విగ్విప్రులకు వాచకంబు. తత్త్వ-తపో-వేద-యోగవాచకంబగు నేని బ్రహ్మము నాఁబడు. (బాల-తత్సమ-76)

'వేద స్తత్త్వం తపో బ్రహ్మ బ్రహ్మా విప్రః ప్రజాపతిః' అని యమరకోశము.

బాలవ్యాకరణమును గూడ సరిగా నభ్యసింపక గ్రంథ రచనకుఁ బూనుకొనుట మహాదోషమే కాదు. మాతృభాషకు హాని చేయుట. 'మాది వ్యావహారిక భాష' యను వారికే దోషము నుండదు. 6వ పుట యందే "గతజన్మలో ఒక స్త్రీతో పరిచయం ఉండి, మళ్ళీ ఈ జన్మలో ఆ స్త్రీ తారసపడింది. మన మనస్సు ఆమెతో మాట్లాడాలని ఆమెతో కాలం గడపాలని ఉవ్విళ్ళూరుతుంది" అని కలదు. ఈ జన్మములో 'దారసిల్లిన స్త్రీ గతజన్మములో దారసపడిన స్త్రీయే యని మనకెట్లు తెలియును? మనకు గతజన్మ జ్ఞానముండదు గదా ! ఇం దచ్చుతప్పులు కూడ నెక్కువగానే యున్నవి.

ఇట్టి దోషములను గ్రంథకర్త. మలిముద్రణములో సరిదిద్దుకొందు రని యాశించుచున్నాను. పార్థసారథిగారితో నాకున్న మైత్రీ భావమును బురస్కరించుకొని చనవుతో నీ విషయములు వ్రాయుచున్నాను. పాఠకు లన్యథా భావింపకుందురు గాక ! భవతు.

శ్రీ పార్థసారథిగారు శ్రీ శంకర భగవత్పాదులు రచించిన వివేకచూడామణిని బాగుగాఁ జదివి జీర్ణించుకొని యీ గ్రంథమును రచించినారు. ఆరంభమునందే

శబ్దాదిభిః పంచభి రేవ పంచ పంచత్వ మాపుః స్వగుణేన బద్ధాః ।

కురంగ - మాతంగ - పతంగ మీన

భృంగా నరః పంచభి రంచితః కిమ్ ? ॥ (వి.చూ. 78)

అను శ్లోకము ననుసరించి

అవే శబ్ద-స్పర్శ-రూప-రస-గంధాలు. వీటివల్లనే కురంగ-మతంగ(
పతంగ-భృంగ-మీనములను చెప్పటం జరిగింది' అని వివరించినారు.

ఇక్కడ కూడ 'మతంగ' శబ్దమునకు బదులుగా 'మాతంగ' య
యుండవలయును.

శ్రీ పార్థసారథిగారు విద్యా విషయములో మిక్కిలి పట్టుదల గలవారు. గొ
దేవీభక్తులు అమ్మవారి యనుగ్రహము వీరియందు సంపూర్ణముగా నున్న
రేయింబవళ్ళు పరిశ్రమించి నిర్విరామ కృషితో 15 మంత్రశాస్త్ర గ్రంథముల
రచించి వెలువరించినారు. శ్రీ లలితా సహస్రనామములకు, శ్రీ విష్ణు సహ
నామములకు బృహద్వ్యాఖ్యలు వెలయించినారు. ఇప్పడు వేదాంతములో
కడుగుపెట్టి యీ గ్రంథము నాంధ్రుల కందించినారు. ఇన్ని గ్రంథములు రచిం
ప్రకటించుట సామాన్య విషయము గాదు. అనుభవైకవేద్యము.

శ్లో॥ విద్వానేవ విజానాతి విద్వజ్జన పరిశ్రమమ్ ।

నహి వంధ్యా విజానాతి గుర్వీం ప్రసవవేదనామ్ ॥

ఈ గ్రంథమును క్షుణ్ణముగాఁ బఠించి వేదాంతసారము, వేదాంత పరిభా
పంచదశి మొదలగు వానిని బఠించినచో వేదాంతశాస్త్రము సులభమగున

ఇట్టి మహాగ్రంథముల నిత్యోత్థికముగా రచింపఁగల శక్తి సామర్థ్యము
ఆయురారోగ్య భాగ్యములను శ్రీ పార్థసారథిగారికి జగదంబ శ్రీ శారదా
ప్రసాదించుఁగాక ! యని యాశంసించుచు నింతటితో ముగించుచున్నాను
శ్రీమత్పరమేశ్వరార్పణమస్తు

ఇట్లు

సకల సుఖివిబుధజన విధేయుడు,

గరిమెళ్ళ సోమయాజులు శర్మ

విజయవాడ,

శ్రీ వికృతి మార్గశీర్ష ప్రతిపత్సోమవారము,

6-12-2010.

ఓం శ్రీరామచన్ద్రాయ నమః

ఆశంసనము

'విద్యావిభూషణ'

శ్రీ గరిమెళ్ళ సోమయాజులు శర్మ,

పుష్పగిరి సంస్థాన పండితులు.

శ్రీ క్రోవి పార్థసారథిగారు రచించిన 'వేదాంత విద్యాసారథి' యిపుడు పాఠకుల కరకమలముల నలంకరించినది. నాకు వీరు చిరకాలమిత్రులు. ఇది వేదాంత ప్రకరణ గ్రంథము దీనిలో 26 ప్రకరణములు గలవు.

1. 'సాధన చతుష్టయము' - అను ప్రథమ ప్రకరణములో నిత్యా నిత్య వస్తు వివేకము, ఇహాముత్ర ఫలభోగవిరాగము, శమదమాది సంపత్తి, ముముక్షయను బ్రహ్మవిద్యాధికారి కుండ వలసిన నాల్గు లక్షణములు వివరింపఁబడినవి. 2. 'గుణత్రయ' మను రెండవ ప్రకరణములో సత్త్వము-రజస్సు, తమస్సు నను మూఁడు గుణములు వివరింపఁబడినవి. 3) 'అవస్థాత్రయము'లో జాగ్రత్తు, స్వప్నము, సుషుప్తి యను మూఁడవస్థలు వివరింపఁబడినవి. 4) 'శరీరత్రయము'లో స్థూల-సూక్ష్మ-కారణ శరీరములను గూర్చి చెప్పఁబడినది. 5) లో పంచభూతములు వాని గుణములు, పంచీకరణప్రక్రియ విశదీకరింపఁబడినవి. 6)లో అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, యానందమయ కోశములను గూర్చి తెలుపఁబడినది. 7) లో సన్యాసాశ్రమమును గూర్చి చర్చింపఁబడినది 8) లో జీవుని సుఖదుఃఖముల వివరణము గలదు. ఆత్మకు సుఖమే నైసర్గికము. దుఃఖ మాగంతుకము. ప్రతిప్రాణియు నాకు సుఖము కలుగుఁగాక ! దుఃఖము కలుగుకుండు గాక. అనియే కోరుకొనును. అట్టి నిత్య సుఖప్రాప్తిని గల్గించుటకే వేదాంతశాస్త్ర ముదయించినది. 9)లో బంధ-మోక్ష వ్యవస్థ వివరింపబడినది. జీవుని బంధమునకు, మోక్షమునకు మనస్సు కారణము.

'మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణమ్ బంధ మోక్షయోః అని వివేకచూడామణిలో శ్రీ శంకర భగవత్పాదుల వచనము. (10)లో మాయా స్వరూపము చెప్పఁబడినది. (11)లో నష్టాంగయోగములో చివరివగు ధారణా-ధ్యాన-సమాధులు గలవు. (12)లోఁ దత్త్వవేత్త లక్షణములు గలవు. (13)లో మహావాక్య వివరణము గలదు (14)లో నాత్మ స్వరూపము చెప్పబడినది. ప్రసంగానుసారముగాఁ జార్వాక-బౌద్ధ-జైనాది మతములు పరిచయము చేయఁ బడినవి. 'ఆత్మానాత్మవివేకము వివరింపఁబడినది. (15)లో నాత్మ

యద్వితీయమని నిరూపింపబడినది. (16) (17) (18) ప్రకరణములలో ఆత్మనిష్ఠ ఆత్మసాక్షాత్కారము ఆత్మానుభవము మొదలగు విషయములు చెప్పబడినవి. (19)లో బరమేశ్వర స్వరూపము వివరింపబడినది. (20)లో ప్రసిద్ధములగు సాలోక్య-సామీప్య-సారూప్య - సాయుజ్యములను చతుర్విధ ముక్తులే కాక మంత్రశాస్త్రప్రసిద్ధమగు సార్ష్టిరూప ముక్తి కూడఁ జేర్పబడినది. (21) నుండి (26)వఱకు వివిధానందములు వివరింపఁబడి బ్రహ్మానందమను ప్రకరణముతో నీ గ్రంథము ముగింపఁబడినది. ఈ విధముగా వేదాంత శాస్త్రములోఁ బ్రసిద్ధములగు ప్రధాన విషయము లన్నియు దీనిలో సరళభాషలో సుందరశైలిలోఁ బ్రతిపాదింపఁబడినది.

గహనమైన శాస్త్రీయ విషయములు కూడ సామాన్య పాఠకుని హృదయమునకు హత్తుకొనునట్లు చేయుట పార్థసారథి గారి కథన పద్ధతిలోని విశిష్టత. పాఠకులకు విషయములు సులభముగా బోధపడుటకై యక్కడక్కడ చిన్న చిన్న కథలను గూడఁ జేర్చినారు. ప్రథమ ప్రకరణములో శ్రద్ధను గూర్చి వివరించు సందర్భములో దత్తాత్రేయ యదు మహారాజుల కథను జోడించినారు. ఏడవదగు సన్న్యాసాశ్రమ ప్రకరణములో 'నారద పరివ్రాజకోపనిషత్తు'ను పరిచయము చేసి నారదుని కథను జెప్పినారు. 'సుఖము-దుఃఖము' అను నెనిమిదవ ప్రకరణములో హేమచూడుని కథను వివరించినారు. శాస్త్రగ్రంథములోని యిట్టి పిట్ట కథల వలనఁ గలిగిన విషయములు పఠితలకు సుబోధములై చిరకాలము గుర్తుండు నట్లు చేయును. ఉపనిషత్తులలోఁ గూడ నిట్టి యాఖ్యాయికలందువల్లనే యేర్పడినవి.

గహనములగు శాస్త్రములను సామాన్యుని దగ్గఱకుఁ దీసికొని వెళ్ళి యెక్కువ మందికి వేదాంత విజ్ఞానమును బంచిపెట్టుటకు వ్యావహారిక భాషను వాడుట మంచిదే. కాని యిట్టి గ్రంథములను రచించునప్పుడు గ్రంథకర్త భాషా విషయములో మిక్కిలి జాగరూకుఁడై యుండవలయును. లేనిచోఁ బాఠకుల కపభ్రంశ భాషను నేర్పినవాడగును.

2వ పుటలో - 'ఆత్మహంతకుడు' అని కలదు 'ఆత్మహంత' యనునది సాధురూపము.

5వ పుటలో - 'యవ్వన' అని కలదు. 'యౌవన' అనునది సాధువు.

6వ పుటలో - 'బ్రహ్మ నుండి స్తంభం వరకు అని కలదు. 'స్తంబము' అని యుండవలెను.

1-1-2010 నుండి 25-12-2010 వరకు జరిగిన

వనదుర్గా మహావిద్య మహాయాగము యొక్క

పూర్ణాహుతి సందర్భముగా

ఈ గ్రంథము విడుదల చేయబడినది.

ప్రణతులు

ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము. ఈ నాలుగింటినీ పురుషార్థాలు అంటారు. నిజం చెప్పాలంటే మోక్షమే అసలైన పురుషార్థము. ఆ మోక్షాన్ని సాధించటానికే మిగిలిన మూడూ, అంటే ధర్మార్థ కామాలు ఉపయోగించాలి. అయితే మానవుడు అనాదిగా అజ్ఞానంలో కూరుకుపోయి "నేను అంటే - దేహము" అని భావన చేస్తున్నాడు. అశాశ్వతమైన ఈ దేహము శాశ్వతమనుకుంటున్నాడు. అనిత్యమైన ఈ జగత్తే నిత్యమనుకుంటున్నాడు. ఇలా భావన చేసి నేను నాది అనే అహంకార మమకారాలతో సంసార బంధనాలు ఏర్పరచుకుంటున్నాడు. క్షణికమైన లౌకిక సుఖాల వెంట పరుగులు తీస్తున్నాడు. అవి శాశ్వతమైనవి అనుకుంటున్నాడు. ఆ సుఖాలు పొందటానికి కర్మలు చేస్తున్నాడు. దాని ఫలితంగా జననమరణాలతో కూడిన ఈ ప్రపంచంలో కూరుకుపోతున్నాడు. శాశ్వతమైన ఆత్మతత్త్వాన్ని గుర్తించలేకపోతున్నాడు. శాశ్వతమైన సుఖం కావాలంటే ఆత్మతత్త్వాన్ని గుర్తించాలి. పరమపదాన్ని చేరాలి.

దానికి కావలసింది సాధన చతుష్టయం. వీటిద్వారా నిర్మలమైన మనసు అలవడుతుంది. నిర్మలమైన అద్దంలో ప్రతిబింబం కనిపించినట్లుగా, నిర్మలమైన ఆ మనసులో పరమాత్మ సాక్షాత్కరిస్తాడు. నిర్మలమైన మనసు ఎలా వస్తుందంటే, సాధన కావాలి. నియమనిష్ఠలతో శరీరాన్ని, మనసును స్వాధీనంలోకి తెచ్చుకోవాలి. ఆ తరువాత ఈ జగత్తులో అనాత్మ పదార్థం ఏదో గుర్తించాలి. త్రిగుణాలు, అవస్థలు, శరీరము, పంచభూతాలు, పంచకోశాలు, ఇవి ఏవీ ఆత్మకాదు అనే విషయం తెలుసుకోవాలి.ఈ జగత్తుకు కారణం మాయ అనే విషయం గ్రహించాలి. సుఖదుఃఖాలు, బంధమోక్షాలు వీటి కారణం పూర్తిగా మనస్సు అని తెలుసుకోవాలి. ఆ మనస్సును అదుపులో ఉంచుకుని, పరమేశ్వరధ్యానం చేస్తూ మహావాక్యాల అర్థం తెలుసుకోవాలి. అప్పుడు ఆత్మతత్త్వం

అర్థమవుతుంది. ఆత్మజ్ఞానియైన వాడు బ్రహ్మానందం పొందుతాడు. అయితే ఈ బ్రహ్మానంద మనేది ఒక్కసారిగా రాదు. 1. జ్ఞానానందము, 2. విషయానందము 3. ఆత్మానందము 4. అద్వైతానందము 5. యోగానందము అనబడే ఐదు ఆనందాల కలయికే ఈ బ్రహ్మానందం. ఈ విషయాలన్నీ పూర్తిగా తెలిస్తేనే ఆత్మసాక్షాత్కారం కలుగుతుంది.

ఆత్మానుభవం పొందిన వారికి మనం ఏమీ చెప్పవలసిన అవసరం లేదు. కాని మోక్షమార్గంలో పయనించాలనుకునే ముముక్షువులను దృష్టిలో పెట్టుకుని, వారికోసం వ్రాయబడింది ఈ గ్రంథం. ముందుగా నా గురుదేవులైన విరజానందనాథ, సదానందనాథ, శుకానందనాథులకు నమస్కరించి దేశంలోని పీఠాధిపతులకు, మఠాధిపతులకు, స్వామిజీలకు, బాబాలకు, మాతాజీలకు, ఆధ్యాత్మిక విషయాసక్తులకు అందరికీ వందనాలర్పించి, పరమానందనాథ దీక్షానామం గలిగిన, హరితసగోత్రీకుడనైన క్రోవి పార్థసారథి అను నేను ప్రస్తుతము చేస్తున్న వనదుర్గా మహాయాగంలో భాగంగా 'వేదాంత విద్యాసారథి' అనే ఈ గ్రంథాన్ని వ్రాసి, దానిమీద ఉపన్యాసాలు ఇచ్చి సి.డి.గా కూడా మీ ముందుకు తెస్తున్నాను. గతంలోని పుస్తకాలు, సి.డి.ల లాగానే దీన్నికూడా ఆదరిస్తారని భావిస్తూ ....

భవదీయుడు

క్రోవి పార్థసారథి

క్రోవి పార్థసారథిగారి పరిచయం

పూర్తిపేరు	:	క్రోవి పార్థసారథి
తల్లిదండ్రులు	:	సత్యపర్వత వర్ధనమ్మ, కృష్ణమూర్తి
గోత్రము	:	హరితస
దీక్షా నామము	:	పరమానందనాథ
వృత్తి / ఉద్యోగము	:	రిటైర్డ్ వాణిజ్యశాస్త్ర ఉపన్యాసకులు, శాతవాహన కళాశాల, విజయవాడ.
ఇంటి అడ్రస్	:	23-11/1-10/2, దేవీ నిలయం, ఓగిరాల వారి వీధి, సత్యనారాయణపురం, విజయవాడ-520 011. ఫోన్ : 2530672

సత్కారాలు :

1. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రప్రభుత్వ ఉగాది పురస్కారము 21-3-2004
2. ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రప్రభుత్వ ఉత్తమ ఉపాధ్యాయ పురస్కారము 5-9-2004
3. మైసూర్ అవధూత దత్తపీఠ ఆస్థాన విద్వాంసునిగా నియామకము 29-5-2005
4. ఆస్థాన విద్వాంసులు ICCT, MEMPHIS, USA.
5. కృష్ణాజిల్లా కలెక్టర్ వారిచే సత్కారము 15-8-2005
6. కృష్ణా మహోత్సవములో పండితునిగా సత్కారము 28-1-2006
7. శాతవాహన కళాశాల యాజమాన్యముచే ఉత్తమ ఉపాధ్యాయునిగా సత్కారము 23-2-2005
8. శాతవాహన కళాశాల యాజమాన్యముచే రజిత పతకము బహూకరణ 5-2-2002
9. శాతవాహన కళాశాల సెక్రటరీ శ్రీ అండవల్లి సత్యనారాయణ గారిచే రూ. 500 లు నగదు బహూకరణ
10. గణపతిస్వామివారిచే నవరత్న ఉంగరము బహూకరణ 11-1-2004
11. కనకాభిషేకము 13-12-1999
12. సువర్ణ ఘంటాకంకణ ప్రదానము 1-8-1998
13. గండపెండేర ప్రదానము 3-11-2002

బిరుదులు :

1. చక్రవిద, శ్రీవిద్యారత్నాకర, శ్రీవిద్యా విశారద, శ్రీవిద్యానిధి.

సన్మానాలు :

1. గుజరాత్ గవర్నర్ శ్రీ నావల్ కిశోర్ శర్మ గారిచే
2. కర్నాటక గవర్నర్ శ్రీ టి.ఎన్. చతుర్వేది గారిచే
3. శ్రీ డి.పాదరావు ఆంధ్రప్రదేశ్ స్టేట్ ఎస్సెంబ్లీ స్పీకర్ గారిచే
4. జనాబ్ యం.కె. బేగ్ (రాష్ట్ర టెక్నికల్ విద్యాశాఖామాత్యులు) గారిచే
5. శ్రీ దేవినేని రాజశేఖర్ (నెహ్రూ) (రాష్ట్ర టెక్నికల్ విద్యాశాఖామాత్యులు) గారిచే
6. శ్రీ జలగం ప్రసాదరావు, మాజీమంత్రివర్యులచే
7. శ్రీ ఉపేంద్ర, మాజీ కేంద్రమంత్రివర్యులచే
8. రసభారతి (సాహిత్య సంస్థ) వారిచే 8-4-2003
9. భారత వ్యవసాయ పారిశ్రామిక ఎగ్జిబిషన్ సొసైటీ వారిచే
10. అవధూత దత్త పీఠాధిపతి శ్రీశ్రీశ్రీ గణపతి సచ్చిదానంద స్వామి
11. కుర్తాళం సిద్ధేశ్వరీ పీఠాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ శివచిదానంద భారతిస్వామి
12. గన్నవరం భువనేశ్వరీ పీఠాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ చిదానంద భారతి స్వామి
13. గుంటూరు శృంగేరి శ్రీ విరూపాక్ష పీఠాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ శివకళ్యాణానంద భారతి మహాస్వామి
14. విశ్వబంధు తపోవనం ట్రస్ట్ అధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ వాసుదేవానందగిరి స్వామి
15. చైతన్యతపోవనం ట్రస్ట్ అధినేత శ్రీశ్రీశ్రీ మాతా శివచైతన్య
16. కాళీగార్డెన్స్ అధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ చంద్రకాళీ ప్రసాదమాతాజీ
17. విజయవాడ లలితా పీఠాధిపతులు శ్రీశ్రీశ్రీ మాతా శివలీల

రచించిన గ్రంథాలు :

1. శ్రీవిద్యాసారథి (లలితా సహస్రానికి విశేష వ్యాఖ్య)
2. శ్రీకైవల్యసారథి (విష్ణు సహస్రానికి విశేష వ్యాఖ్య)
3. శ్రీవిద్యాలహరి (సౌందర్యలహరికి విశేష వ్యాఖ్య)
4. శ్రీవిద్యా దర్పణము (గౌడపాదుల సుభగోదయస్తుతికి వ్యాఖ్య)
5. శ్రీవిద్యా సర్వస్వము (పుణ్యానంద మునీంద్రులకామకలా విలాసానికి వ్యాఖ్య)
6. శ్రీవిద్యా హృదయము (యోగినీ హృదయానికి వ్యాఖ్య)
7. శ్రీవిద్యా పంచదశి (పంచదశి మహామంత్రానికి వివరణ)
8. శ్రీవిద్యా రహస్యము
9. శ్రీవిద్యా మహాయంత్రము (శ్రీచక్రానికి విశేషవ్యాఖ్య)
10. సప్తశతి భాష్యము
11. దేవీ కథాసుధ
12. శ్రీవిద్యా దర్శనము
13. ఉపనిషత్సర్వస్వము (దశోపనిషత్తుల మీద కథలు)
14. శ్రీచక్ర సర్వస్వము
15. భావనోపనిషత్తు
16. త్రిపురా రహస్యదీపిక
17. బ్రహ్మసూత్రమంజరి
18. శ్రీచక్రము
19. తొలి ఏకాదశి
20. శివపురాణము
21. సర్వదేవతా హోమవిధానము
22. లలితారహస్యోపనిషత్తు
23. ఆత్మసాక్షాత్కారము
24. వరివస్యా రహస్యము
25. శ్రీవిద్య
26. శ్రీచక్రనవావరణార్చన
27. ద్వాదశ దర్శనాలు
28. వేదాంత విద్యాసారథి
29. శతరుద్రీయము
30. మహావాక్య దర్పణము

ప్రవచించిన సి.డి.లు :

1. గణపతిస్వామి వారి జీవిత చరిత్ర (40 గం॥)
2. శ్రీవిద్యాసారథి (లలితారహస్యనామ భాష్యము) (24 గం॥)
3. సప్తశతిభాష్యము (12 గం॥)
4. లలితారహస్యోపనిషత్తు (1గం॥)
5. ఉపనిషద్దర్శనము (12 గం॥)

6. బ్రహ్మసూత్రాలు	(12 గం॥)
7. దేవీభాగవతము	(12 గం॥)
8. శివారాధన	(11 గం॥)
9. శ్రీచక్రము	(4 గం॥)
10. సాయిచరితము పారాయణ క్రమం	(12 గం॥)
11. శ్రీవిద్యాలహరి (సౌందర్యలహరి)	(18 గం॥)
12. శ్రీ కైవల్యసారథి (విష్ణుసహస్రనామ వివరణ)	(12 గం॥)
13. లలితాసహస్రనామ వివరణ	(12 గం॥)
14. ఆత్మసాక్షాత్కారము	(10 గం॥)
15. శ్రీకృష్ణలీలామృతము (శ్రీమద్భాగవత సప్తాహ ప్రవచనాలు)	(15 గం॥)
16. సీతారామకళ్యాణము	(1 గం॥)
17. గురుగీత	(17 గం॥)
18. గాయత్రీ మహామంత్రము	(9 గం॥)
19. గురుతత్త్వము	(9 గం॥)
20. త్రిపురా రహస్యము	(45 గం॥)
21. గీతామహాయజ్ఞము	(72 గం॥)
22. రామాయణ కథా సుధ (7 కాండలు)	(172 గం॥)
23. శ్రీసూక్త భాష్యము	(1 గం॥)
24. ఉత్తరగీత	(16 గం॥)
25. అష్టావక్రగీత	(25 గం॥)
26. శ్రీవిద్య	(25 గం॥)
27. భావనోపనిషత్తు	(1 గం॥)
28. భావనోపనిషత్తు	(1 గం॥)
29. వనదుర్గా మహావిద్య	(1 గం॥)
30. వేదాంతోపన్యాసాలు	(16 గం॥)
31. హోమప్రకరణము	(1.30 గం॥)
32. వేదాంతపంచదశి	(42 గం॥)
33. శ్రీచక్రాన్ని ఎందుకు పూజించాలి?	(1 గం॥)
34. శతరుద్రీయం	(10.45 గం॥)
35. శ్రీచక్రనవావరణార్చన	(2 గం॥)
36. ద్వాదశ దర్శనాలు	(26.40 గం॥)

విషయసూచిక

ఓం శ్రీ మహాగణాధిపతయే నమః

1. సాధన చతుష్టయము

చరాచర జగత్తులో పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము 84 లక్షల రకాలయిన జీవరాశి ఉన్నది. ఈ లోకంలో జన్మించిన తరువాత క్రిమికీటకాదుల నుంచి ఒక్కొక్క మెట్టే ఎక్కుతూ చివరకు మానవుడిగా జన్మించటం జరుగుతుంది. మానవజన్మను మించిన జన్మ ఇంకొకటి లేదు. అందుకే **"జన్మానాం నరజన్మ దుర్లభం"** అంటారు. అయితే మానవులంతా ఒకేలా ఉండరు. వారి వారి కర్మ ఫలితాన్ని బట్టి వారిలో తేడా ఉంటుంది. ఆ కర్మసంస్కారంవల్లనే కొంతమంది ఉత్తములుగా, కొంతమంది మధ్యములుగా, కొంతమంది అధములుగా జన్మిస్తారు. వీళ్ళందరూ ఈ జగత్తులో మనకి కనిపిస్తూనే ఉంటారు. వీరిలో కొంతమంది పూర్వజన్మ సంస్కారం వల్ల బ్రాహ్మణులుగా జన్మిస్తారు. ఇక్కడ బ్రాహ్మణుడు అంటే 'బ్రహ్మవిద్యను ఉపాసించేవాడు'. సత్యాన్వేషి అని అర్థం. నిరంతరం పరబ్రహ్మతత్త్వసాధనలోనే లీనమై ఉండేవాడు. **'పరమేశ్వరుని ముఖాన్నుంచి బ్రాహ్మణుడు ఆవిర్భవించాడు'** అని పురుషసూక్తం చెబుతోంది. ఈ చరాచర జగత్తంతా పరమేశ్వరుణ్ణుంచే ఆవిర్భవించింది. మరి బ్రాహ్మణుడు పరబ్రహ్మముఖాన్నుంచి వచ్చాడు అని ఎందుకు చెప్పారు అంటే, ఆ పరమేశ్వరుని ముఖం అమితమైన తేజస్సుతో ప్రకాశిస్తుంది. ఆ తేజస్సునే బ్రహ్మతేజస్సు అన్నాం. అటువంటి తేజస్సు గలవాడు కాబట్టి, నిరంతరము పరబ్రహ్మ తత్త్వాన్వేషణలోనే కాలం గడుపుతాడు కాబట్టి, బ్రాహ్మణుడు అనబడుతున్నాడు. ఆ పరబ్రహ్మ ముఖం నుంచి ఇంద్రుడు, అగ్ని కూడా ఆవిర్భవించారు. అంటే ఆయన ముఖం అగ్నితేజస్సుతో, ఇంద్రతేజస్సుతో ప్రకాశిస్తున్నది. అటువంటి తేజస్సుగలవాడు బ్రాహ్మణుడు. ఎవరైనా **జన్మనా జాయతే శూద్రః కర్మనా జాయతే ద్విజః** జన్మచేత శూద్రుడే. కాని అతడు చేసే కర్మలవల్లనే ద్విజుడు అనబడతాడు. దీనికి ఉదాహరణగా క్షత్రియుడుగా జన్మించిన విశ్వామిత్రుడు బ్రహ్మర్షి అయినాడు. ఇక్కడ ఇంకొక విషయం ఏమంటే సంస్కారవంతుల ఇంట్లో జన్మించినట్లైతే, ఆ సంస్కారము మనక్కూడా పుట్టుకతోనే వస్తుంది. ఆ తరువాత

అతడు వేదవేదాంగాలు అభ్యసిస్తాడు. అగ్నికార్యం చేస్తాడు. యజ్ఞయాగాది క్రతువులు చేస్తాడు. అందుకే అటువంటి బ్రాహ్మణుడు ఉత్తముడు, శ్రేష్ఠుడు అనబడుతున్నాడు. అద్వితీయుడు, జాతి, గుణ, క్రియారహితుడు, షడూర్ములు (ఆకలి, కోరిక, శోకము, మోహము, జర, మరణము), షడ్భావాలు (ద్రవ్య, గుణ, కర్మ, సామాన్య, విశేష సమవాయువులు), షడ్వికారాలు (ఉండటము, పుట్టటము, పెరగటము, రూపుమారటము, క్షీణించటము, నశించటము) లేనివాడు, సత్యజ్ఞాన ఆనంద స్వరూపుడు, నిర్వికల్ప సంకల్పుడు, సకల సంకల్పాలకు ఆధారమైన వాడు, సమస్త భూతాలకు అంతర్యామి, ఆకాశంలాగా బాహ్యాభ్యంతరాలలో వ్యాపించినవాడు, అవిచ్ఛిన్నమైన ఆనందముగలవాడు, అప్రమేయుడు, స్వానుభవంతో మాత్రమే గ్రహింపదగినవాడు, స్వయంప్రకాశి, భగవంతుని సాక్షాత్కారము పొంది కృతార్థుడైన వాడు, దోషరహితుడు, సద్గుణ సంపన్నుడు, అరిషడ్వర్గాలను జయించినవాడు, దంభము, అహంకారము లేనివాడు నిజమైన బ్రాహ్మణుడు అని స్మృతులు, పురాణాలు చెబుతున్నాయి. ఈ కారణంచేతనే బ్రాహ్మణుల ఇంట పుట్టటము శ్రేష్ఠము. బ్రాహ్మణుడుగా పుట్టిన తరువాతకూడా వైదిక కర్మలు ఆచరించటం, పండితుడు గావటం, ఆత్మానాత్మ వివేకం కలిగి ఉండటము అనేవి పూర్వజన్మ పుణ్యఫలంవల్లనే కలుగుతాయి.

ఈ జగత్తులో 84 లక్షల రకాలయిన జీవరాశి ఉన్నదని గతంలో చెప్పుకున్నాం. క్రిమికీటకాలు, పశువులు, పక్షులు ఇవన్నీ కర్మఫలాన్ని అనుభవిస్తాయి. అంతేకాని కర్మను మాత్రం చెయ్యలేవు. వాటికి వివేకము ఉండదు. యుక్తాయుక్త విచక్షణా జ్ఞానము కూడా ఉండదు. ఇక దేవతల సంగతి చూసినట్లైతే, వారు అశరీరులు. కర్మ చేసే అధికారం కాని, అవకాశం కాని వాళ్ళకి లేదు. దేవతలు కూడా ఏదైనా కర్మ చెయ్యాలి అంటే భూలోకంలో మానవుడుగా జన్మించాల్సిందే. ఈ లోకంలోనే కర్మ చెయ్యాలి. అందుకే ఇది కర్మభూమి అనబడుతోంది.

కర్మ చేసే అవకాశం ఒక్క మానవులకు మాత్రమే ఉన్నది. సత్కర్మల ద్వారా తమ పాపాలను నశింప చేసుకునే శక్తి మానవుడికి మాత్రమే ఉంది. అందుకే ఈ జగత్తులో అన్ని జన్మలకన్నా, చివరకు దేవతల కన్న కూడా మానవజన్మే ఉత్తమమైనది. ఈ రకంగా ఉత్తమమైన మానవజన్మ పొంది, జీవిత లక్ష్యమైన మోక్షం కోసం

ప్రయత్నించనివాడు మూర్ఖుడు. అతడు **'ఆత్మహంతకుడు'** అనబడతాడు. ముముక్షత్వము, సజ్జనసాంగత్యము, అనేవి భగవత్కృపవల్లనే కలుగుతాయి. ఎన్ని శాస్త్రాలు చదివినా, యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేసినా, దేవతలను ఉపాసన చేసినా, జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకత్వం గురించి తెలియకపోతే ఉపయోగం లేదు. అతడికి ఎన్ని కల్పాలు గడిచినా మోక్షం రాదు. వేదాలు చదివితే మోక్షం రాదు, ధనంవల్ల మోక్షం రాదు, కర్మలు చెయ్యటం వల్ల మోక్షం రాదు. కేవలం జ్ఞానంవల్లనే మోక్షం వస్తుంది. జ్ఞానమే మోక్షసాధనము. అందుకే విద్వాంసుడైన వాడు ఐహిక సుఖాలను వదిలిపెట్టి సద్గురువును ఆశ్రయించి, ఆయన చెప్పే విషయాలను శ్రద్ధగా వింటూ, బ్రహ్మచర్యం పాటిస్తూ, మోక్షమార్గం కోసం ప్రయత్నించాలి. సద్వస్తువైన ఆత్మను దర్శించటంలో నిమగ్నుడు కావాలి. సంసారసాగరంలో కొట్టుమిట్టాడుతున్న ఆత్మను ఉద్ధరించుకోవాలి. ఈ రకంగా ఆత్మదర్శనాతత్పరుడైన విద్వాంసుడు కర్మబంధనాల నుంచి విముక్తి పొందటానికి ప్రయత్నించాలి. అయితే యజ్ఞయాగాది క్రతువులు, వ్రతాలు, దేవతార్చన, దానము, ధర్మము వంటి కర్మలు చెయ్యనవసరం లేదా ? అని అనుమానం వస్తుంది. కర్మలు చెయ్యద్దు అని కాదు. ప్రతివాడూ కర్మలు తప్పకుండా చేసి తీరాలి. కర్మలవల్ల మనస్సు నిర్మలం అవుతుంది. వాటిని అంతవరకే పరిమితం చెయ్యాలి. కర్మలు బంధహేతువులు. వాటివల్ల స్వర్గసుఖాలు కలుగుతాయి. సంసార నివృత్తి కాదు. అందుకే కర్మపరిత్యాగం చెయ్యాలి. ముందుగా కర్మలు ఆచరించి, వాటి ఫలితమైన చిత్తశుద్ధిని పొంది, ఆ తరువాత కర్మలను పరిత్యజించాలి. కర్మలు చెయ్యటంవల్ల ఆత్మజ్ఞానం రాదు. తీర్థాలు సేవించటంవల్ల ఆత్మజ్ఞానం రాదు. గురువుచేసిన బోధనలువిని, వాటిని గురించి ఆలోచించటంవల్లనే ఆత్మజ్ఞానము అనేది వస్తుంది. అందుకే విద్వాంసుడు బ్రహ్మవేత్త, దయామయుడు అయిన గురువును ఎంచుకుని శరణు వేడాలి. ఆత్మనిష్ఠ కలగాలంటే విద్వాంసుడికి నాలుగు లక్షణా లుండాలి. వాటినే సాధనాచతుష్టయము అంటారు. సత్యాన్వేషణకు విధిగా ఈనాలుగు లక్షణాలు ఉండాలి. అలా ఉంటేనే బ్రహ్మానుభవము సాధ్యమవుతుంది. అవి

1. నిత్యానిత్య వివేకము 2. వైరాగ్యము 3. షట్సంపత్తి 4. ముముక్షత్వం

1. నిత్యానిత్య వివేకము : చరాచర జగత్తులో ఆత్మ ఒక్కటే సత్యము నిత్యము శాశ్వతమైనది. దృశ్యమానమైన ఈ జగత్తంతా భ్రమ. అందుచేతనే 'బ్రహ్మసత్యం

జగన్మిథ్య' అని చెబుతున్నారు. మిథ్య అంటే లేదు అని అర్థం కాదు. జగత్తు మాయ కాదు. మాయ అంటే లేనిది ఉన్నట్లుగాను, ఉన్నది లేనట్లుగాను కనిపించేది. ఈ జగత్తు మాయ కాదు. వాస్తవిక సత్యం. కంటికి కనిపిస్తుంది. కాని శాశ్వతం కాదు. ఇది అసత్యము అని ఋజువు చెయ్యటం కష్టం. అందుకే జగన్మిథ్య అని చెప్పటం జరుగుతున్నది. మన కళ్ళ ఎదురుగానే కట్టుకున్న కట్టడాలు కూలిపోతున్నాయి. రాజ్యాలు నాశనమయిపోతున్నాయి. ఈ సామ్రాజ్యాలు పాలించిన రాజులు మరణిస్తున్నారు. మన తాతలు, ముత్తాతలు అందరూ మరణించారు. కొంత కాలానికి మనం కూడా మరణిస్తాము. ఈ లోకంలో ఎవరూ శాశ్వతం కాదు. ఆత్మ ఒక్కటే సత్యము, నిత్యము, శాశ్వతమైనది. ఈ వస్తుజాలమంతా నశించేది. అనిత్యమైనది. అసలు ఈ జగత్తే అనిత్యమైనది. అటువంటి అనిత్యమైన ఈ జగత్తులో నిత్యమైన ఆత్మ ఒక్కటే శాశ్వతమైనది. ఈ రకంగా బ్రహ్మ ఒక్కటే సత్యమైనదని, ఈ జగత్తంతా మిథ్య అని భావించటమే నిత్యానిత్య వివేకము. ఈ విధమైన దృష్టి కలగటమే వివేకము.

ఆత్మ అనేది నిష్కల్మషమైనది, అఖండమైనది, అద్వితీయమైనది. దేహం మాత్రం అనేక రకాల తత్త్వాలతో నిర్మించబడింది. ప్రారబ్ధకర్మ కారణంగా జీవి ఉపాధి భేదం చేత 84 లక్షల రకాలయిన జన్మలు ఎత్తుతున్నాడు. వీటన్నింటిలోకి మానవజన్మ ఉత్తమమైనది. అందుకే మానవుడిగా పుట్టిన ప్రతిజీవి, చతుర్విధ పురుషార్థాలలోను, నాల్గవదైన మోక్షమార్గాన్ని వెతుకులాడాలి. మోక్షసాధనే జీవిత ధ్యేయం. మోక్షాన్ని పొందాలంటే ఈ జగత్తులో సత్యాసత్యాలను గురించి తెలుసుకోవాలి. దాన్నే 'ఆత్మానాత్మ వివేకము' లేదా 'నిత్యానిత్య వస్తు వివేకము' అంటారు. దేహము ఆత్మ రెండూ ఒకటి కాదు. ఈ రెండూ 'వేరు వేరు' ఈ విషయంలో అనుభవజ్ఞానం ఉండాలి. ఆత్మ నాశనము లేనిది. శాశ్వతమైనది. ఈ దేహానికి జన్మమృత్యుజరాదులున్నాయి. కాలం తీరిన తరువాత ఈ దేహం నశించిపోతుంది. కాని ఆత్మ శాశ్వతమైనది. ఆత్మకు నాశనంలేదు. ఈ విధంగా దృఢంగా జ్ఞానసముపార్జన చెయ్యటాన్నే ఆత్మానాత్మ వివేకము అంటారు. మోక్షగామి అయినవాడు ముందుగా ఈ జ్ఞానాన్ని కలిగి ఉండాలి. సాధన చతుష్టయంలో ఇది తొలిమెట్టు. జాగ్రత్తగా పరిశీలన చేసినట్లైతే ఆత్మ ప్రకాశించేది; స్వచ్ఛమైనది. దేహము తమోమయమైనది. ఆత్మచైతన్యమైనది.

శరీరము జడమైనది. ఆత్మ నిత్యము సత్యము అయినది. దేహము అసత్యరూపం గలది. అనిత్యమైనది. ఆత్మ మార్పులు లేనిది. శరీరము మార్పు చెందుతుంది. బాల్యయౌవ్వన కౌమారాది దశల వల్ల, రోగాలు, దుఃఖాలు వీటివల్ల శరీరం మార్పు చెందుతుంది. ఆ తరువాత మృత్యు ఒడిలోకి జారిపోతుంది. అందుకే ఈ శరీరం అనిత్యము. వ్యష్టిరూపంలో శరీరంలాగానే సమిష్టిగా చూస్తే ఈ జగత్తుకూడా అసత్యమైనదే. అయితే కళ్ళకి కనిపిస్తున్న ఈ శరీరాన్ని, జగత్తుని కూడా కాదనలేము. ఈ కారణంచేతనే శరీరానికి, జగత్తుకు ఉన్నది **'వ్యావహారిక సత్త'** అంటారు. అంటే ఉన్నంతవరకే ఇది సత్యము. ఆ తరువాత మార్పుకు లోనై క్రమేణా నశించిపోతుంది. ఎప్పుడైతే ఇది నాశనమైందో అప్పుడు ఇదంతా అనిత్యము అని తెలిపోతుంది. అజ్ఞాని ఈ శరీరము, ఆత్మకూడా నిత్యమైనవే అని భావన చేస్తాడు. ఈ శరీరం నాది అని, శరీరము ఆత్మ ఒకటే అని భావన చేస్తాడు. 'ఈ శరీరం నాది' అనుకోవటంలోనే ఈ శరీరం వేరు, నేను వేరు అనే భావన స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నా, దేహాన్ని ఆత్మగా భావన చేస్తారు. ఆత్మకు దేహానికి ఏ విధమైన సంబంధము లేదు. అనే నిశ్చయానికి రావాలి. జగత్తులో సత్యము నిత్యము, శాశ్వతము అయినది ఆత్మ ఒక్కటే. అది భూత భవిష్యద్వర్తమానాలకన్నా వేరైనది; త్రికాలాలకు అతీతమైనది. ఈ విషయాలను తెలుసుకోవటమే ఆత్మానాత్మ వివేకము.

2. వైరాగ్యము : ఐహిక సుఖాల యందు విముఖత. ఈ లోకంలో మనం అనుభవించే సుఖాలనే ఐహిక సుఖాలు అంటారు. సిరిసంపదలు, భోగభాగ్యాలు, అధికారము, స్త్రీ సౌఖ్యము మొ॥వి. ఈ సుఖాల యందు విముఖత కలగటమే వైరాగ్యము అనబడుతుంది. అయితే వీటి యందు విముఖత ఎలా కలుగుతుంది? ఈ సుఖాలు ఎక్కువగా అనుభవించినట్లైతే విముఖత కలుగుతుంది అని చాలామంది భావన చేస్తుంటారు. అది సరికాదు. ఎందుచేతనంటే అగ్నిలో ఆజ్యం పోస్తే, అగ్ని ఇంకా ప్రజ్వరిల్లుతుంది అంతే గాని చల్లారదు. అలాగే అనుభవించటం వల్ల కోరికలు తీరవు. వాటిపట్ల విముఖత పెంచుకోవాలి. నీళ్ళు పోస్తే అగ్ని చల్లారుతుంది. అలాగే విముఖ్త వల్లనే వైరాగ్యం వస్తుంది. ఈ విముఖత అనేది మనసా వాచా కర్మణా రావాలి. ఈ లోకంలో ఏ రకమైన సుఖాన్నైనా ఇంద్రియాల ద్వారానే అనుభవించటం జరుగుతుంది. కాబట్టి వైరాగ్యం రావాలి. అంటే ముందుగా ఇంద్రియాలను అదుపులో

ఉంచుకోవాలి. ఇంద్రియాలు రెండు రకాలు 1) అంతరింద్రియాలు 2)బాహ్యేంద్రియాలు. కాలు, చెయ్యి, కన్ను, ముక్కు ఇలాంటివన్నీ బాహ్యేంద్రియాలు. ప్రయత్నం మీద వీటిని కట్టడి చేయవచ్చు. కాని అంతరింద్రియాలను కట్టడి చెయ్యకపోతే విముఖత కలగదు. అందుకే త్రికరణ శుద్ధిగా వైరాగ్యాన్ని అలవరచుకోవాలి. ఇక్కడ ఇంకొక విషయం చూడాలి. అదేమంటే వైరాగ్యము అంటే కేవలం ఇహలోక సుఖాలపట్ల విముఖత మాత్రమే కాదు. పరలోక సుఖాలపట్లకూడా విముఖత రావాలి. బ్రహ్మనుండి స్తంభం వరకు అన్ని వస్తువులు నాశనమైపోయేవే. ఇక్కడ స్తంభము అంటే చెక్కదో, సిమెంటుదో కాదు. స్తంభము అంటే – చిన్న కీటకము. బ్రహ్మ నుండి స్తంభమువరకు అంటే పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము అన్న మాట. స్వర్గసుఖాల మీద కూడా ఏ మాత్రము కోరిక ఉండకూడదు. ఇంకా చెప్పాలి అంటే మోక్షం కావాలనే కోరిక కూడా ఉండకూడదు. అందుకే ఇహలోక సుఖాలు కాని, పరలోక సుఖాలు కాని ఏవైనా సరే కాకి రెట్టతో సమానంగా భావన చెయ్యాలి. దీన్నే వైరాగ్యము అంటారు.

3. షట్సంపత్తి : ఇది మొత్తం ఆరు రకాలుగా ఉంటుంది.

1. శమము 2. దమము 3. ఉపరతి 4. తితిక్ష 5. శ్రద్ధ 6. సమాధి

శమము, దమము అనేవి రెండూ ఇంద్రియ నిగ్రహానికి సంబంధించినవి. గతానుభవాలు, వాటికి సంబంధించిన సంస్కారాలు మనసులో ముద్రపడి ఉంటాయి. ఏదైనా ఒక కోరికను గతంలో ఎప్పుడో అనుభవించాము. మళ్ళీ దాన్ని అనుభవించే అవకాశం రాలేదు. ఇన్నాళ్ళకు, ఇప్పుడు ఆ వస్తువు మనకళ్ళకు కనపడింది. మరుక్షణంలోనే మనసులో నిద్రాణమై ఉన్న కోరికలు నిద్ర లేస్తాయి. దాన్ని అనుభవించాలనే కోరిక బలపడుతుంది. అనుభవించటానికి ప్రయత్నిస్తాము. అయితే గతంలో అనుభవాలు అన్నప్పుడు అవి ఈ జన్మలోవి కావచ్చు. గతజన్మలలోవి కూడా కావచ్చు. ఉదాహరణకు గత సంవత్సరంలో వేసవిలో మామిడిపండ్లు మంచివి దొరికాయి. అలాంటివే ఇప్పుడు కనిపించాయి. వెంటనే దాని జ్ఞాపకాలు బయటకు వస్తాయి. ఆ కోరికను అనుభవించాలనిపిస్తుంది. గతజన్మలో ఒక స్త్రీతో పరిచయం ఉంది. మళ్ళీ ఈ జన్మలో ఆ స్త్రీ తారస పడింది. మన మనస్సు ఆమెతో మాట్లాడాలని, ఆమెతో కాలం గడపాలని ఉవ్విళ్ళూరుతుంది. ఈ రకంగా కోరికలు అనేవి

పుడుతుంటాయి. ఇక్కడ మనం గుర్తుంచుకోవలసిన విషయం ఏమంటే, గతంలో మనం అనుభవించిన వాటినే మళ్ళీ అనుభవించాలనిపిస్తుంది. అంతేకాని క్రొత్త విషయాల మీదకు మనస్సు మళ్ళదు.

ఈ కోరికలు అనుభవించటము అనేది రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. భౌతికంగా 2. మానసికంగా. ఇందులో భౌతికము అంటే కోరిక కలిగిన వెంటనే మామిడిపండును తింటాడు. లేదా ఆ స్త్రీతో కాలం గడుపుతాడు. మానసికంగా అంటే మామిడిపండును తినటమే కాక దాని రుచిని ఆస్వాదిస్తాడు. అలా ఆస్వాదిస్తూ దాన్ని తింటాడు. అలాగే స్త్రీతో గడిపేటప్పుడు కూడా. అలా భౌతికంగాను, మానసికంగాను కూడా దాన్ని అనుభవించగలిగినప్పుడే అందులో హాయి, ఆనందము అనేది ఉంటుంది. అయితే కోరికలు గుర్రాల్లాంటివి అని పరుగులు పెడుతూనే ఉంటాయి. ఒక కోరిక తీరితే ఇంకొక కోరిక పుడుతూనే ఉంటుంది. కోరికలకు అంతం ఉండదు అనుభవించటం వల్ల కోరికలు తీరవు. కాబట్టి విరక్తి ద్వారానే కోరికలను గెలవాలి. దీనికి కావలసినది ఇంద్రియ నిగ్రహము. ఇంద్రియాలే మానవుణ్ణి పతనం వైపుకు తీసుకు వెడతాయి. పంచభూతాల యొక్క సూక్ష్మరూపాలయిన తన్మాత్రలే జ్ఞానేంద్రియాలు. అవే 1. శబ్ద 2. స్పర్శ 3. రూప 4. రస 5. గంధాలు వీటివల్లనే మానవుడు పతనం చెందుతాడు. దీనికి ఉదాహరణగా కురంగ, మతంగ, పతంగ, భృంగ, మీనములను చెప్పటం జరిగింది.

1. కురంగము అంటే లేడి. లేడికి శబ్దము అంటే సంగీతము ప్రాణము. వేటకాడు అడవికి వెళ్ళినప్పుడు ఒక రకమైన సాధనంతో శబ్దం చేస్తాడు. ఆ సంగీతాన్ని వినాలనే కోరికతో వేటగాడికి కనపడకుండా దాక్కున్న లేడి బయటికి వచ్చి వేటగాడికి చిక్కి ప్రాణాలు కోల్పోతుంది. 2. మతంగము అంటే ఏనుగు. ఇది అడవిలో విచ్చలవిడిగా తిరుగుతూ ఉంటుంది. అలా తిరుగుతున్న మగ ఏనుగును బంధించటానికి వేటగాడు మచ్చిక చేసుకున్న ఆడఏనుగును వదిలిపెడతాడు. ఈ ఆడఏనుగు మగఏనుగును చేరుతుంది. దీనియొక్క స్పర్శ మగఏనుగుకు అత్యంత ఇష్టం. దానితో ఆడఏనుగు వెనక నడిచి చివరకు వేటగాడు తీసిన గోతిలో పడుతుంది మగఏనుగు. 3. పతంగము అంటే మిడత. ఇది అగ్నిని చూసి పండు అనుకుని, చివరకు అందులో పడి ప్రాణాలు కోల్పోతుంది. 4. భృంగము అంటే తుమ్మెద. ఇది ప్రతి

పూవు మీద వాలి తేనెను ఆహారంగా తీసుకుంటుంది. అలా వెళ్ళినప్పుడు స్పర్శ తగలగానే ముడుచుకుపోయే చెట్ల వద్దకు వెళ్ళి ప్రాణాలు కోల్పోతుంది. 5. మీనము అంటే చేప. దీనికి ఎర అంటే వానపాము చాలా ఇష్టం. జాలరివాడు గాలానికి ఎరను గ్రుచ్చి నీటిలో వేయగానే, ఆ వాసనకు ఆకర్షింపబడి, ఎరను తినాలనే కోరికతో వచ్చి గాలానికి చిక్కుతుంది. ఈ రకంగా కోరికల వలయంలో చిక్కి మానవుడు పతనం అవుతాడు. అందుకే ఆ కోరికలను అధిగమించాలి. దీనికి సాధనమే ఇంద్రియ నిగ్రహము. ఇంద్రియాలు రెండు రకాలు 1. అంతరింద్రియాలు 2. బాహ్యేంద్రియాలు. మానవుడు కోరికలు అనుభవించేది బాహ్యేంద్రియాలతో, కాని ఆ అనుభవాన్ని పొందేది అంతరింద్రియాలతో. అందుకే సాధకుడు ఈ రెండు రకాల ఇంద్రియాలను అదుపు చెయ్యాలి.

దమము అంటే బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము. శమము అంటే అంతరింద్రియ నిగ్రహము.

మానవుడు ఈ కోరికలు అనుభవించను అని బాహ్యేంద్రియాలను బలవంతాన అరికట్టవచ్చు. అంటే ఎదరుగా ఉన్న తనకిష్టమైన మామిడిపండును తినను. అని నోటిని కట్టేసుకోవచ్చు. కాని అంతరింద్రియాన్ని అరికట్టటం తేలికైన పనికాదు. అది ఆ రుచిని ఆస్వాదిస్తూనే ఉంటుంది. అలాగే ఎదురుగా ఉన్న సౌందర్యమూర్తి అయిన స్త్రీని చూడను కూడా చూడను. అని గట్టిగా కళ్ళు మూసుకోవచ్చు. కాని మనోనేత్రం మాత్రం ఆ సౌందర్యాన్ని ఆస్వాదిస్తూనే ఉంటుంది. అందుచేత మోక్షగామియైన వాడు ఈ రెండు రకాల ఇంద్రియాలను అరికట్టాలి. అంటే శమదమాది గుణాలను అలవరచుకోవాలి.

3. ఉపరతి : కర్మలను పరిత్యజించటం. బాహ్యవిషయాలను చిత్తవృత్తులతో ఆశ్రయించకుండా ఉండటము. విహిత కర్మలను విధి పూర్వకంగా పరిత్యజించటము. శమదమాల విషయంలో విషయ వాసనలను అదుపులో పెట్టటానికి సాధకుడి ప్రయత్నం ఉంటుంది. ఆ ప్రయత్నం గనక ఫలించి, విషయ వాసనల యందు విముఖత స్వభావంగా మారిన స్థితినే ఉపరతి అంటారు. అంటే సాధకుడికి అప్రయత్నంగానే విషయ వాసనల యందు విముఖత్వం ఉంటుంది. ఇంద్రియాల ద్వారా బాహ్యంగా వస్తువులవైపు దృష్టి మరలకుండా ఆ దృష్టిని ఇంద్రియాలలోనే

లయం చెయ్యటాన్ని దమము అంటారు. మనస్సు విషయ ప్రపంచం వైపు పరుగు పెట్టకుండా లక్ష్యాన్ని గురించిన విచారణలో స్థిరంగా నిలిచినప్పుడు అనుభూతమయ్యే స్థితినే శమము అంటారు. బాహ్య వస్తువుల నుండి వచ్చే అలజడులవల్ల మనస్సు ప్రభావితం కాకపోవటమే ఉపరతి.

4. తితిక్ష: శీతోష్ణ సుఖదుఃఖాలను సహించే శక్తి. చింత, దుఃఖము, ప్రతీకారము లేకుండా సమస్త దుఃఖాలు సహించటం, చేయగలిగిన శక్తి ఉండి కూడా ఇతరులకు ఏ అపకారము చెయ్యకుండా ఉండటము. దుఃఖానుభవాలు, బాధలు తప్పించుకోవాలనే కోరిక లేకుండా, ప్రతీకారవాంఛ లేకుండా, శాంతంగా, సహనంతో అనుభవించటాన్నే తితిక్ష అంటారు.

5. శ్రద్ధ : గురువు యందు, ఆయన చెప్పే మాటల యందు అచంచలమైన విశ్వాసం ఉంచాలి. ఈ లోకంలో అనేకమంది గురువులు ఉంటారు. చిన్నతనంలో అక్షరాలు నేర్పేవారి దగ్గరనుంచి మోక్ష మార్గాన్ని చూపే వారిదాకా అందరూ గురువులే. మనకు మార్గదర్శకులైన వారందరూ మనకు గురువులే. దత్తాత్రేయుడు యదుమహారాజుకు చెబుతాడు చూడండి. 'రాజా ! నాకు 24 మంది గురువులు ఉన్నారు' అంటాడు. వీరిలో ఒక వేశ్యకూడా ఉన్నది. వేశ్య మీకు గురువెలా అవుతుంది? అని అడుగుతాడు యదువు. ఆ మాటలు విన్న దత్తాత్రేయుడు "రాజా! పూర్వకాలంలో ఒకానొక దేశంలో పింగళ అనే వేశ్య ఉండేది. ప్రతిరోజూ సాయంత్రం అయ్యేసరికి చక్కగా అలంకరించుకుని విటులను ఆకర్షిస్తూ ధనార్జన చేస్తూ, తన కోరికలు కూడా తీర్చుకుంటూ ఉండేది. అలాంటి వేశ్య దగ్గరకు ఒక రోజున ఒక్క విటుడు కూడా రాలేదు. ఆ వేశ్య పిచ్చి పట్టినట్లుగా లోపలికి, బయటకు తిరుగుతోంది. కాలం గడిచిపోతోంది. అర్ధరాత్రి దాటిపోయింది. ఇంక ఎవ్వరూ రారు అని నిశ్చయించుకున్నదై, లోపలకు వెళ్ళిపోయింది. ఆ సమయంలో ఆ ఇంట్లో ఉన్న శ్రీమన్నారాయణుడి చిత్రం కనిపించింది. ఆ మరుక్షణంలో ఆ వేశ్యకు జ్ఞానోదయమైంది. లోకాలన్నింటినీ రక్షించేవాడు నారాయణుడు. అందరినీ పోషించేవాడు అతడే. అందరికీ సుఖాన్ని ఇచ్చేవాడు అతడే. అలాంటప్పుడు నేను ఎవరి కోసం ఎదురుచూస్తున్నాను? ఎవరో వచ్చి, నా శరీరాన్ని తన ఇష్టం వచ్చినట్లు నలిపివేస్తుంటే అదే సుఖము అని నేను భావిస్తున్నాను. దానివల్ల నాకు కలిగే సుఖం

కన్న దుఃఖమే ఎక్కువగా ఉంటుంది. నేను ఈ విషయాలేవీ గుర్తించటం లేదు. ఈ జగత్తులో అందరినీ పోషించేవాడు, అందరికీ సుఖాన్ని ఇచ్చేవాడు నారాయణుడే. కాబట్టి ఇకనుంచీ నేను ఎవరికోసం ఎదురు చూడను. శ్రీమన్నారాయణుడి పాదాలే శరణు వేడతాను అని నిర్ణయించుకుని, అలాగే ఆచరించింది. కాబట్టి ఆ వేశ్యే నాకు గురువు అంటాడు.

అసలు గురువు అనే పదానికి మార్గాన్ని చూపేవాడు, మార్గదర్శి అని అర్థం. ఏ వ్యక్తైతే నీకు మోక్షమార్గాన్ని చూపగలుగుతాడో అతడే నీకు గురువు. ఎవరైతే స్వప్నంలో కూడా కనిపించి నీకు స్వస్తత చేకూరుస్తూ ఉన్నాడో, ఎవరి దగ్గరైతే నీ ప్రశ్నలకు సమాధానం దొరుకుతుందో, ఎవరి సమీపంలో నీకు ప్రశాంతత చిక్కుతుందో, ఎవరిని దర్శించినంత మాత్రంచేతనే నీ మనస్సుకు హాయి కలుగుతుందో అతడే నీకు గురువు. అతడు చెప్పే విషయాలు నీకు బాగా అర్థం అవుతాయి. మనసుకు హత్తుకుంటాయి. అతనిమీద నీకు అమితమైన నమ్మకము అనేది ఏర్పడుతుంది. అటువంటి గురువు మీద, ఆయన చెప్పే విషయాల మీద అమితమైన శ్రద్ధ, విశ్వాసము ఉండాలి. అలాగే వేదాలు, ఉపనిషత్తులు, శాస్త్రాలు వీటిమీద పరిపూర్ణమైన విశ్వాసం ఉండాలి. దీన్నే శ్రద్ధ అంటారు.

6. సమాధి : దీనినే సమాధానము అనికూడా అంటారు. ధ్యానంలో కేవలము ధ్యేయము మాత్రమే గోచరిస్తుంది. కాని సమాధి స్థితిలో నేను ధ్యానం చేస్తున్నాను అనే విషయం కూడా గుర్తుండదు. గ్రహణము, గ్రహణకర్త వీటికి సంబంధించిన స్మృతి కూడా ఉండదు. ఆ ధ్యానంలో ధ్యేయం యొక్క ప్రతీతి మాత్రమే మిగులుతుంది. చిత్తం తన స్వరూపస్థితిని పొందుతుంది. అటువంటి ధ్యానాన్నే సమాధి అంటారు. ధ్యానానికి చరమాంకం సమాధి లేదా యోగానికి చరమాంకం సమాధి. ఈ సమాధి అనేది చిత్తం యొక్క సార్వభౌమమైన ధర్మము. మనస్సును దేహం నుంచి వేరు చేసి పరమాత్మతో అనుసంధానం చెయ్యటమే సమాధి. దశేంద్రియాలను వదిలేసి, వాటితో ఏ రకమైన సంబంధము లేని మనస్సుయొక్క స్థితి సమాధి. ఇంద్రియాలన్నింటినీ వాటి విషయాల నుంచి ఉపసంహరించి, అచంచలంగా ఉండే ఏకత్వభావనే సమాధి. ధ్యానం చెయ్యగా చెయ్యగా, చిత్తం ధ్యేయం యొక్క ఆకారానికి మారిపోతుంది. చిత్తానికి తనదైన స్వరూపం అంటూ ఉండదు అంటే ధ్యేయం తప్ప ఇంకేమీ

గోచరించదు. అటువంటి స్థితిని పొందిన ధ్యానాన్నే సమాధి అంటారు. నిర్వికారంగా బ్రహ్మాకార వృత్తితో కూడి ఇతర భావాలు మరిచిపోయిన స్థితినే సమాధి అంటారు. నిర్వికార స్థితి అంటే ఏ విధమైన చిత్త వికారాలు ఉండరాదు. బ్రహ్మాకార వృత్తిలో లీనమై పోవాలి. ఇతర భావాలేమీ లేకుండా తానే బ్రహ్మననే భావనలో లీనం కావాలి. అదే సమాధి స్థితి.

4. ముముక్షత్వం : మోక్షం పొందాలనే కోరిక. అహంకారం దగ్గర నుండి శరీరానికి ఉన్న సమస్తము అజ్ఞానం చేత కల్పించబడిన బంధనాలే. ఆత్మజ్ఞానం ద్వారా ఆ బంధనాలు తెంపుకోవాలనే కోరిక సాధకుడిలో ఉండాలి. దాన్నే ముముక్షత్వం అంటారు. మోక్షము, సాయుజ్యము, పరమపదము, ముక్తి ఇవన్నీ పర్యాయపదాలే. వీటన్నింటి అర్థం ఒకటే. ముక్తి అంటే విముక్తి. ఐహిక బంధనాల నుంచి విముక్తి. ఐహిక బంధనాల నుంచి విముక్తి పొందటాన్నే మోక్షము అంటారు. శరీరానికి ఉన్న అహంకార మమకారాలు, అరిషడ్వర్గాలు ఇవన్నీ కేవలము అజ్ఞానంతో కల్పించబడిన బంధనాలే. ఈ బంధనాలు త్రెంచుకోవాలి అంటే ఆత్మజ్ఞానము ఒక్కటే మార్గం. జ్ఞానం ద్వారా ఈ బంధనాలు త్రెంచుకోవాలనే కోరిక సాధకుడిలో ఉండాలి. అదే ముముక్షత్వము. ఈ కోరిక కొద్దిగానయినా సాధకుడిలో ఉంటే, దాన్ని సద్గురువు ద్వారా పెంపొందించుకోవచ్చు.

ఆత్మసాక్షాత్కారం కలగాలంటే మనోమాలిన్యం తొలగిపోవాలి. భ్రమలు పూర్తిగా నశించి పోవాలి. మోక్ష ద్వారానికి 1. శమము 2. దమము 3. సంతుష్టి 4. సజ్జన సాంగత్యము అనే నలుగురు ద్వారపాలకులు. వీరిలో ఏ ఒక్కరిని గట్టిగా పట్టుకున్నా సరే మిగిలిన ముగ్గురూ వశమవుతారు. అందుచేత సర్వప్రయత్నాలు చేసి, సమస్తాన్ని త్యజించైనా సరే వీటిని గట్టిగా ఆశ్రయించాలి శాస్త్రాభ్యాసము, సజ్జన సాంగత్యము అనే తపస్సుచేత, దమముచేత ముందుగా సంసార బంధనాల నుండి విముక్తి పొందాలి. అటువంటి వ్యక్తియొక్క హృదయంలో పరమాత్మ దర్శనమిస్తాడు.

2. గుణత్రయము

లోకంలో ముఖ్యమైనవి మూడు గుణాలు. వాటినే త్రిగుణాలు అంటారు. అవే సత్త్వరజస్తమోగుణాలు. వేదాంతవిద్య లేదా బ్రహ్మవిద్యలో వీటికి చాలా ప్రాముఖ్యత ఉన్నది. వీటిని గురించి గీతలోని 14వ అధ్యాయంలో భగవానుడు వివరించాడు.

ఈ గుణాలు మూడు ప్రకృతినుంచే ఆవిర్భవించాయి. ఇవి ప్రకృతి కార్యాలు. జగత్తులో ఉన్న జడపదార్థాలన్నీ ఈ మూడింటి యొక్క విస్తృతరూపాలే. అందుచేతనే ఇవి ప్రకృతి సంభవాలు అని చెప్పబడుతుంటాయి. ఇక్కడ విచిత్రం ఏమంటే, దేహంపై అభిమానం గలవారి మీదనే ఈ గుణాల ప్రభావం ఉంటుంది. అనాదిగా వస్తున్న అజ్ఞానం కారణంగానే ఆత్మ బంధాలలో చిక్కుకుంటుంది. ఈ మూడు గుణాలు దేహికి ఇష్టమైన భోగములందు, శరీరములందు, ఆసక్తి, అభిమానము, మమత కలిగిస్తాయి. ఆత్మని శరీరంలో బంధించటం అంటే ఇదే. త్రిగుణాల నుంచి ఉత్పన్నమైన శరీరాదులందు, వాటికి సంబంధించిన పదార్థాల యందు, జీవాత్మకు అభిమానము కలుగుతున్నది. అవే బంధనాలు.

సత్త్వగుణము : ఇది నిర్మలమైనది. ప్రకాశమైనది. వికారాలు ఏ మాత్రము లేనిది. సుఖసాంగత్యము వల్ల, జ్ఞానాభిమానం వల్ల, ఈ గుణం మానవుని బంధిస్తుంది. సత్త్వగుణ స్వరూపం చాలా నిర్మలమైనది అంటే ఏ రకమైన దోషాలు లేనిది. కాబట్టే అది ప్రకాశకము, అనామయము అనబడుతుంది. ఈ సత్త్వగుణం వలన ఇంద్రియాలలోను, అంతఃకరణలోను ప్రకాశము పెరుగుతుంది. దుఃఖము నశిస్తుంది. దురాచారాలు నశిస్తాయి. సాధకుడికి శాంతి లభిస్తుంది. శరీరంలో ఎప్పుడయితే సత్త్వగుణం పెరుగుతుందో అప్పుడు మనోచాంచల్యము తనంత తానే పటాపంచలయి పోతుంది. సంసారం మీద విరక్తి కలుగుతంది. మనస్సు సచ్చిదానంద స్వరూపమయిన పరమాత్మ యందే లగ్నమవుతుంది. అతని చిత్తంలో, ఇంద్రియాలలో సోమరితనము, దుఃఖము తొలగిపోయి చేతనశక్తి బాగా పెరుగుతుంది. ఈ సత్త్వగుణము జీవాత్మను సుఖజ్ఞానసాంగత్యముతో బంధిస్తుంది అన్నాం కదా ! దీనికి అర్థం ఏమిటంటే – ఏ సుఖమందు సాధకుడు భజన, ధ్యానము, సేవ చేసి ఆనందిస్తాడో, దుఃఖాలను వదలి వేయగలుగుతాడో, మొదట దుఃఖకరముగా కనిపించినప్పటికీ క్రమేణా అమృతతుల్యమై పరమాత్మకు సంబంధించిన పనులలో

నిమగ్నమవుతాడో అటువంటి సుఖాన్ని సాత్త్విక సుఖము అంటారు. ఈ సుఖాన్ని పొందేటప్పుడు నేను సుఖంగా ఉన్నాను అని భావన చేస్తాడు. దీనివల్ల జీవాత్మకు ఆ సుఖంతో సంబంధము ఏర్పడుతుంది. సాధనకు ఇది గొప్ప ఆటంకము. జీవన్ముక్త స్థితి పొందటానికి అడ్డుగా ఉంటుంది. సత్త్వగుణము జీవాత్మను సుఖజ్ఞానంతో బంధించటం అంటే ఇదే. జ్ఞానము అంటే బోధశక్తి. అది రాగానే 'నేను జ్ఞానిని' అనుకుంటాడు. దీనివల్ల అతడు గుణాతీత స్థితికి చేరకుండా ఆగిపోతాడు. ఈ రకంగా సత్త్వగుణం కల జీవి సుఖజ్ఞానంతో బంధించబడతాడు. సత్త్వగుణం వల్ల మానవుడు సాంసారిక భోగాల నుండి సోమరితనము, నిద్ర మొదలైన వాటి నుండి దూరమై, ఆత్మచింతన ద్వారా సాత్త్విక సుఖంలో నిమగ్నమవుతాడు. శరీరము, ఇంద్రియాలు, అంతఃకరణలలో చైతన్యము, వివేకశక్తి ఉత్పన్నమైనప్పుడు సాధకునిలో సత్త్వగుణము వృద్ధి చెందుతుంది. త్రిగుణాలలో మిగిలిన రెండింటినీ అణచివేస్తేనే ఏదో ఒక గుణం వృద్ధి చెందుతుంది. అంటే రజోగుణము, తమోగుణాలను అణచివేసి సత్త్వగుణం వృద్ధి చెందుతుందన్న మాట. ఆ సమయంలో సాధకుడు తన మనస్సును ధ్యానము, భజన మొదలైన వాటియందు లగ్నం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించాలి. అప్పుడే సత్త్వగుణం ఎక్కువ కాలం ఉంటుంది. లేకపోతే రజస్తమో గుణాలు విజృంభిస్తాయి. శరీరంలో చైతన్యము, తేలికదనము, ఇంద్రియాలు, అంతఃకరణ నిర్మలంగా ఉండటాన్నే "ప్రకాశం ఉత్పన్నమవటము" అంటారు. సత్యాసత్యాలు నిర్ణయించే వివేకము రావటాన్నే 'జ్ఞానము' అంటారు. శరీరంలో ఎప్పుడయితే జ్ఞానము, ప్రకాశము ఉత్పన్నమయినాయో, అప్పుడు సంసారం పట్ల వైరాగ్యం ఏర్పడి సుఖశాంతులు లభిస్తాయి. ఆ సమయంలో రాగద్వేషాలు, దుఃఖము, శోకము, చింత, భయము, నిద్ర, సోమరితనము లాంటివన్నీ దూరమైపోతాయి. మానవుడు మరణించే సమయంలో సత్త్వగుణం గనక ఎక్కువగా ఉన్నట్లైతే, అతడు స్వర్గము మొదలైన దివ్యలోకాలు పొందుతాడు. సత్త్వగుణము వృద్ధిగా ఉన్నప్పుడు మరణించే వారికి ప్రాప్తించే లోకాలలో ఏ విధమైన దోషాలు, క్లేశాలు ఉండవు. ఆ లోకాలు దివ్యప్రకాశమయాలు. శ్రేష్ఠమైన కర్మలనాచరించటం వల్ల సుఖము, జ్ఞానము, వైరాగ్యము లభిస్తాయి. ఇదే సాత్త్విక కర్మఫలము. సత్త్వగుణం వల్ల జ్ఞానం కలుగుతుంది. అందుచేత సత్త్వగుణ సంపన్నులు స్వర్గాది ఊర్ధ్వలోకాలకు పోతారు.

కర్తృత్వాభిమానము గాని, ఫలాపేక్ష గాని, లేనటువంటి పురుషుని చేత, రాగద్వేష రహితంగా చెయ్యబడే శాస్త్రవిహితమైన కర్మనే సాత్త్వికకర్మ అంటారు. శాస్త్ర విహిత కర్మలు అంటే – వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, పరిస్థితుల ననుసరించి మానవుడు చెయ్యవలసినవి, యజ్ఞము, దానము, తపస్సు మొదలైనవి. వీటిని ఆసక్తితో చేయరాదు. అంటే తాను చేసే కర్మలతో తనకు సంబంధమున్నట్లు భావించరాదు. ఈ విధంగా ఆసక్తిని త్యజించినవాడు, అహంకారంతో మాట్లాడనివాడు, ధైర్యము, ఉత్సాహము గలవాడు, వికారాలకు లోనుకాని వాడు, సాత్త్వికకర్త అనబడతాడు. అలాగే ప్రవృత్తి మార్గము, నివృత్తి మార్గము, కర్తవ్యము, అకర్తవ్యము, బంధము, మోక్షము మొదలైన వాటిని యథార్థంగా తెలుసుకునే బుద్ధినే సాత్త్వికబుద్ధి అంటారు. అలాగే నిశ్చలమైన ధారణశక్తితో తన ధ్యానయోగం ద్వారా ఇంద్రియాలను పరమాత్మ యందు నిల్పటాన్నే సాత్త్వికధృతి అంటారు. పరిశుద్ధమైన బుద్ధి గలిగి, తేలిక అయిన సాత్త్వికాహారాన్ని మితంగా తినేవాడు, విషయవాసనలు వదలి ఏకాంతంగా ఉండే వాడు, ఇంద్రియనిగ్రహం కలిగినవాడు, రాగద్వేషాలు జయించినవాడు, వైరాగ్యము పొందినవాడు, అహంకారము, దర్పము, బలము, కోపము వదలిపెట్టినవాడు, నిరంతరము ధ్యానంలో ఉండేవాడు. ఆ పరమేశ్వరుని చేరతాడు. అతడికి ముక్తి లభిస్తుంది. పునర్జన్మ ఉండదు. సత్త్వగుణం కూడా రెండు రకాలుగా చెప్పబడుతుంది.

1. సత్త్వం అధికంగా ఉన్న మిశ్రమగుణం. 2. శుద్ధసత్త్వం. గర్వం లేకపోవటం, యమ నియమాదులు పాటించటం, భక్తి, శ్రద్ధ, ముముక్షుత్వము, దివ్యత్వము, అనిత్యమైన వాటియందు విరక్తి–ఇవి సత్త్వం అధికంగా ఉన్న మిశ్రమగుణ ధర్మాలు. సంతోషంగా ఉండటం, ఆత్మానుభూతి, పరమశాంతం, తృప్తి, ఆనందం మొదలైనవి శుద్ధసత్త్వగుణాలు. అయితే గుణాతీతుడైన వాడు మాత్రమే మోక్షానికి అర్హుడు.

శుద్ధసత్త్వగుణం–నీరులాంటిది. అది రజస్తమో గుణాలతో చేరి జనన మరణాలతో కూడిన సంసారానికి కారణమవుతుంది. అలా కాకుండా కేవలము సత్త్వగుణంలోనే ఆత్మ ప్రతిఫలించినప్పుడు సూర్యుడిలాగా ఈ జడప్రకృతినంతటినీ స్ఫురింపజేస్తుంది. సత్త్వగుణం పరిశుభ్రమైన నీరులాగా ఉంటుంది. స్వచ్ఛమైన నీటిలో మురికి కలిస్తే, మురికి నీరవుతుంది. అందులోంచి మురికిని తొలగిస్తే మంచి నీరవుతుంది. అలాగే సత్త్వగుణంలో ఎప్పుడైతే రజస్తమో గుణాలు కలిశాయో,

అప్పుడు సంసార బంధనాలు ఏర్పడతాయి. వాటిని గనక విడదీయ గలిగితే బంధనాలు నశిస్తాయి. శుద్ధసత్త్వగుణం మాత్రమే ఉన్నప్పుడు బుద్ధి నిశ్చలంగా పని చేస్తుంది. అశాంతి, అలజడి ఉండవు. రజస్తమో గుణాల పాలు తగ్గినట్లైతే అంటే సత్త్వగుణం అధికంగా ఉన్నప్పుడు సాధకుడు ముక్తి మార్గంలో ప్రయాణిస్తాడు. భయం లేకపోవటము, పవిత్రమైన హృదయము, జ్ఞానయోగమునందు నిష్ఠ, ఇంద్రియ నిగ్రహము, త్యాగము, శాస్త్రాధ్యయనము, జపతపాలు, ఋజువర్తన, అహింస, సత్యము, శాంతి, త్యాగము, కోపంలేకపోవటము, భూతదయ ఇవి దైవీ సంపత్తి. శుద్ధసాత్త్వికము అన్నప్పుడు దైవత్వము అని గుర్తుంచుకోవాలి. అందుకే శుద్ధ సత్త్వగుణం కలవాడు ముక్తి మార్గంలో పయనిస్తాడు. మనసు నిర్మలం కాగానే ఆ మనసులో ఆత్మ ప్రకాశిస్తుంది. అలజడులన్నీ తొలగిపోయి పరమశాంతం లభిస్తుంది. ఇదే దివ్యము పూర్ణము అయిన స్వస్థితి.

రజోగుణం : వ్యక్తిలో అవిద్య వ్యక్తమయినప్పుడు రజోగుణంగా పిలువ బడుతుంది. రజోగుణానికి విక్షేపశక్తి ఉన్నది. దీని స్వభావమే క్రియాశీలత్వం. కర్మ ప్రవాహమంతా దీన్నుంచే ఉదయిస్తుంది. రాగము, ద్వేషము, దుఃఖము మొదలయిన మనోవికారాలన్నీ దీన్నుంచే ఆవిర్భవిస్తున్నాయి. మాయ రజోగుణంగా వ్యక్తమయినప్పుడు మనస్సులో విక్షేపంగా, అలజడిగా గుర్తించబడుతుంది. అప్పుడు మనస్సులో అశాంతి, అలజడి కలుగుతాయి. దీనివల్లనే కర్మలన్నీ పుడుతున్నాయి. మనసు పని చేస్తున్నప్పుడు మాత్రమే మానవుడు బాహ్యప్రపంచంలో పనులు చెయ్యగలుగుతాడు. మనసు పని చెయ్యకపోతే పనులు చెయ్యలేడు. సుషుప్తిలో మనస్సు పని చెయ్యదు. అందుకే అప్పుడు ఏ పనులు జరగవు. ఏదైనా ఒక వస్తువును చూసినప్పుడు మనసులో అలజడి ప్రారంభమై, తద్వారా కోరికలు ఉద్రేకాలు పుడతాయి. వాటిని తృప్తిపరచటం కోసం కర్మలు చేస్తాడు. కోరికలు జయించాలంటే చాలా శక్తి కావాలి. అది కష్టమైన పని కాబట్టి మానవుడు కోరికలకు బానిస అయి, వాటిని తీర్చుకోవటానికి కర్మలు చేస్తాడు. కర్మలు, వస్తువులు ఇష్టమైనవి, అయిష్టమైనవి ఉంటాయి. దానివల్ల పనులు చెయ్యటంలోనే మనసుకు ఇష్టాఇష్టాలు కలుగుతాయి. దీనివల్ల మనసు కష్టాలు, సుఖాలు పొందుతుంది. అంటే రజోగుణం ద్వారానే మనస్సులో ఉద్రేకాలు, అలజడి కలుగుతాయి. ఈ ఉద్రేకాల వల్లనే లోపల కోరికలను గుర్తిస్తూ, వాటిని తృప్తిపరచటానికి బయట కర్మలు చేస్తూ, ఫలితంగా సుఖాలు,

దుఃఖాలు పొందుతాడు. బాహ్యంగా జరిగే కర్మలన్నీ రజోగుణం వల్లనే సంభవమవుతున్నాయి. కామము, క్రోధము, లోభము, దంభము, అసూయ, అహంకారము, మదము, మచ్చరము ఇవన్నీ రజోగుణానికి లక్షణాలు. అశాంతితో నిండిన మనస్సులో ఇవి ఎక్కువగా పుట్టి, అసంఖ్యాకంగా పెరిగి మానసిక అలజడిని ఇంకా ఎక్కువగా పెంచుతాయి. ఇవి వ్యక్తిత్వాన్ని పూర్తిగా దెబ్బతీసి, మానవుడికి భయంకరమైన బంధనాలవుతాయి.

శరీరంలో ఒక గుణాన్ని అణచి మిగిలినవి వృద్ధి చెందుతాయి అని చెప్పాం. ఇప్పుడు సత్త్వ, తమో గుణాలను అణచి రజోగుణం వృద్ధి అవుతుంది. శరీరంలో రజోగుణం వృద్ధిచెందినప్పుడు లోభము, ప్రవృత్తి అంటే ప్రాపంచిక విషయాల యందు ఆసక్తి, స్వార్థభావనతో కర్మలనాచరించటము, అశాంతి, విషయభోగాల యందు ఆసక్తి కలుగుతుంది. ఇటువంటి సమయంలో, అంటే రజోగుణం ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు మరణించినట్లైతే, అతడు కర్మసంగుడుగా జన్మిస్తాడు. కర్మలయందు, వాటి ఫలితముల యందు ఆసక్తి గలవాడు కర్మసంగుడు అనబడతాడు. రజోగుణ కర్మలు గనక చేసినట్లైతే దుఃఖం వస్తుంది. రజోగుణం గలవారు మరణించిన తరువాత కూడా మళ్ళీ మర్త్యలోకంలోనే జన్మిస్తారు. భోగలాలసుడైన వానిచేత, అహంకారిచేత చెయ్యబడే కర్మలు, ఎక్కువ శ్రమతో కూడిన కర్మలన్నీ రాజసకర్మలు అంటారు. కోరికలు గలవాడు, కర్మఫలాల కోసం ఆరాటపడేవాడు, ధనాదుల యందు అత్యాశ గలిగినవాడు, ఇతరులను కష్టపెట్టేవాడు, దుష్ప్రవర్తన గలవాడు, హర్షము, శోకము గలవాడు రాజసకర్త అనబడతాడు. ధర్మాధర్మాల, కార్యాకర్యాల, యథార్థతత్త్వము తెలియజాలని బుద్ధి రాజసబుద్ధి అనబడుతుంది. కర్మఫలేచ్ఛ గల మానవుడు మిక్కిలి ఆసక్తితో ధర్మార్థ కామ విషయాలను ధారణ చేసే శక్తినే రాజసధృతి అంటారు. అయితే ఇంద్రియాల వలన కలిగే విషయ సుఖాల వల్ల లభించే సుఖము అమృతతుల్యముగా అనిపించినప్పటికీ, అది విషతుల్యము అని గ్రహించాలి. అదే రాజస సుఖము. లోకంలో మనం సుఖము అని భావించే లౌకిక సుఖమే రాజస సుఖము. ఇది క్షణికమైనది. అశాశ్వతమైనది. ఈ సుఖానుభవం దుఃఖాలకే దారి తీస్తుంది. దేహాన్నే సమస్తంగా భావించి, దాని యందే ఆసక్తిని కలిగించేది.[1]

తమోగుణం : అర్థరహితము. నిర్హేతుకము, తుచ్ఛము అయిన విపరీత జ్ఞానాన్నే తామసము అంటారు. తమస్సు అంటే చీకటి. తమోగుణం ఆవరించిన మానవుడు

చైతన్యాన్ని చూడలేడు. చైతన్యం వైపు నడవనూ లేడు. అంధకారం అనే అజ్ఞానంలో మునిగిపోతాడు. దీనివల్ల వస్తువుయొక్క నిజస్వరూపం మరుగున పడిపోయి, అది ఇంకొకటిగా కనిపిస్తుంది. ఇక్కడ రెండు రకాల దోషాలున్నాయి. 1. అగ్రాహ్యాము 2. అన్యథాగ్రాహ్యాము. అగ్రాహ్యాము అంటే ఎదురుగా ఉన్న వస్తువేదో సరిగా తెలుసుకోలేక పోవటం 2. దాన్ని సరిగా విచారించలేక ఇంకొకటిగా భావన చెయ్యటం అన్యథా గ్రాహ్యాము ఉదాహరణకి చీకటిలో బండరాయిని చూసి దొంగవాడు అనుకోవటం దీనివల్ల అనేక బాధలు, అలజడి, అశాంతి, హైరాణా ఇవన్నీ కలుగుతాయి. అలాగే రజ్జు సర్పభ్రాంతి కూడా, తమోగుణం సత్యాన్ని మన కంటికి కనిపించనియ్యదు. దానికి ఆవరణగా అడ్డు పడుతుంది. ఆ సమయంలో రజోగుణం మనసులో అలజడి సృష్టిస్తుంది. ఈ రెండింటి ఫలితంగా అలజడితో నిండిన మనసు అనేక వస్తువులను ఊహిస్తుంది. నిజంగా చూస్తే అవేవీ లేవక్కడ కాని అంతా భావన భ్రాంతి. అలా అన్యథా గ్రహణం వల్ల, ఉన్న వస్తువుకు వేరుగా భ్రమ కలిగిస్తూ, మానవుణ్ణి జనన మరణాలతో కూడిన సంసార చక్రంలో బంధించి వేస్తుంది. ఆ సమయంలో వస్తువు యొక్క అసలు తత్త్వం తెలియదా ? అంటే తెలియదు. ఆ సమయంలో వస్తువు అసలు తత్త్వం ఆవరణలో ఉండిపోతుంది. దీనికి కారణం తమోగుణం. ఈ తత్త్వాన్ని ఊహించటానికి ప్రయత్నిస్తుంది మనస్సు. ఆ పని సరిగా చెయ్యలేక అనేక రకాలయిన ఊహల వలయాలు సృష్టిస్తుంది. రజస్తమోగుణాలు ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు సత్వం కనిపించదు. ఈ తమోగుణమే జన్మపరంపరలకు కారణమవుతుంది. దీనివల్లనే నేను అంటే దేహము అనే భావన కలుగుతుంది. అధికంగా వాసనలను ప్రోగు చేసుకోవటం జరుగుతుంది. ఈ కోరికలు అనుభవించటానికి మరణానంతరము మానవుడు పునర్జన్మ ఎత్తుతాడు. ఈ తమోగుణం చాలా శక్తినంతమైనది. దీనివల్ల ఎంత పండితుడైనా, తెలివిగలవాడు విజ్ఞుడు అయినప్పటికీ, ఎదురుగా ఉన్న వస్తువు 'లేదు' అనే విషయంలో గల సత్యాన్ని గ్రహించగలిగేశక్తి ఉండి కూడా గ్రహించలేక పోతున్నాడు. సత్యాన్ని గ్రహించగల సమర్థత గలవారు కూడా, కంటికి కనిపించినదే నిజమని భావిస్తున్నారు. మాయనే నిజమని నమ్ముతున్నారు. గొప్ప పండితులు, విద్వాంసులు, తీక్షణమైన బుద్ధి గలవారు కూడా దీనిముందు ఓడిపోతారు. నిస్సహాయులవుతారు. ఈ

తమోగుణం మాయలో ఒక భాగమే. ఈ తమోగుణంవల్లనే చీము, నెత్తురు, మలమూత్రాలతో నిండిన స్త్రీ దేహం చాలా అందంగా కనిపిస్తుంది దీనివల్లనే సంసార బంధనాలన్నీ కలుగుతున్నాయి. ఈ ఆవరణశక్తికి లోబడినవాడు సత్యాన్ని సరిగా గ్రహించడు. నమ్మలేక పోతాడు. విపరీతంగా భావిస్తాడు. ఆవరణలో ఉన్నంతవరకు ఆ లక్షణాల నుంచి బయటపడలేడు. దీనికి తోడు విక్షేపశక్తి, ఆ వస్తువును అనేక రకాలుగా ఊహించి, రచించి చూపిస్తుంది. తమోగుణానికి నాలుగు రకాల భావన లుంటాయి.

1. అభావన : ఉన్నదాన్ని సరిగా నిర్ణయించలేకపోవటం.

2. విపరీత భావన : వస్తువు ఉన్నది ఉన్నట్లుగా కాక ఇంకొక రకంగా భావించటం.

3. అసంభావన : పని జరుగుతుందో లేదో అనే అనుమానం

4. విప్రతిపత్తి : ఉన్నదా ? లేదా ? అవునా ? కాదా ? అనే అనుమానం.

ఇవన్నీ తమోగుణ లక్షణాలు. ఎప్పుడయితే మానవుడు తమోగుణ ప్రభావానికి లోనయినాడో, అప్పుడు రజోగుణం చిత్రవిచిత్రమైన ఊహలు చేస్తుంది. అజ్ఞానము, సోమరితనము, నిద్ర, అలసత్వము, మూఢత్వము, పొరపాటు పడటము ఇవన్నీ తమోగుణ లక్షణాలు. వీటివల్లనే విచక్షణాజ్ఞానము లేకుండా, తన సామర్థ్యము ఏమిటో తెలిసికోకుండా, కేవలము మూర్ఖత్వంతో పనులు చేస్తాడు. వాటినే తామసకర్మలు అంటారు. ఈ పనులు చేసేవాడికి కొన్ని లక్షణాలుంటాయి. అవి జితేంద్రియుడు కాకపోవటము, మంచి శిక్షణ, నేర్పు లేకపోవటము, అకారణంగా ఇతర పనులకు విఘాతం కలిగించటము, సదా చింతాక్రాంతుడు గావటము, సోమరితనము, పని చెయ్యటంలో ఉపేక్ష, కాలయాపన. ఈ లక్షణాలు గలవాడు తామస కర్త అనబడతాడు. ఇలాంటివాడు సరిగా ఆలోచించలేడు. అతని కళ్ళకు పొరలు కప్పబడి ఉంటాయి. దీంతో అధర్మాన్ని ధర్మంగాను, అన్యాయాన్ని న్యాయంగాను భావిస్తాడు. విషయాల యందు విపరీత భావన చేస్తాడు. అటువంటి బుద్ధినే తామసబుద్ధి అంటారు. నిద్ర, భయము, చింతా, శోకము, ఉన్మత్తత మొ॥ గుణాలను నిరంతరము కలిగి ఉండే ధృతినే తామసధృతి అంటారు. నిద్ర, సోమరితనము, మోహము. వీటిని తామససుఖము అంటారు. ఈ రకమైన సుఖము

భోగసమయంలోను, ఆ తరువాత కూడా ఆత్మను మోహింపచేస్తుంది. ఈ తమోగుణ ప్రభావంవల్లనే మానవుడు జన్మపరంపరలలో చిక్కుకుంటున్నాడు. తమోగుణంవల్ల వచ్చే సుఖంవల్లనే ఆత్మ మోహితమవుతున్నది.

ఈ రకంగా ప్రకృతినుంచి ఉత్పన్నమైన త్రిగుణాలు అవినాశి అయిన జీవాత్మను బంధిస్తున్నాయి. ఈ మూడు గుణాలలోను సత్త్వగుణము నిర్మలమైనది. అయినప్పటికీ జ్ఞానాభిమానము వల్ల మానవుణ్ణి బంధిస్తుంది. రజోగుణము రాగాత్మకము అది జీవాత్మను కర్మలు, కర్మఫలముల యొక్క సాంగత్యముతో బంధిస్తుంది. తమోగుణము దేహాభిమానము గల వారందరినీ మోహింప చేస్తుంది. అది జీవాత్మని ప్రమాదము, సోమరితనము, నిద్రలతో బంధిస్తుంది. ప్రమాదము అంటే అంతఃకరణ, ఇంద్రియాలు చేసే వ్యర్థ చేష్టలు. శాస్త్రంలో చెప్పిన కర్మలను అవహేళన చెయ్యటం. చేయవలసిన కర్మలమీద మనసు లగ్నం చెయ్యకుండా ఉండటమే సోమరితనము. ఇక నిద్ర మూడు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. తంద్ర (అలుపు) 2. స్వప్నము 3. సుషుప్తి. వీటి ద్వారా తమోగుణము జీవాత్మను ముక్తి సాధన నుంచి దూరం చేసి, జన్మమృత్యు రూప మయిన సంసారంలో చిక్కుకునేటట్లు చేస్తుంది. ఈ విధంగా సత్త్వగుణము జీవుణ్ణి సుఖాలలో నిమగ్నుడు చేస్తుంది. రజోగుణం కర్మలయందు నిమగ్నుడుగా చేస్తుంది. తమోగుణం జ్ఞానాన్ని కప్పివేసి ప్రమాదము, సోమరితనము, నిద్రలలో ముంచివేస్తుంది. ప్రతి మానవదేహంలోనూ ఈ మూడు గుణాలు తప్పక ఉంటాయి. రజస్తమో గుణాలను అణచివేసి సత్త్వగుణం వృద్ధి చెందుతుంది. సత్త్వతమోగుణాలను అణచివేసి రజోగుణం వృద్ధి చెందుతుంది. సత్త్వ, రజోగుణాలను అణిచివేసి తమోగుణం వృద్ధి చెందుతుంది.

ఇంకా చెప్పాలంటే త్రిగుణాలు కుర్చీలాట ఆడుతుంటాయి. ఒకే కుర్చీ, గుణాలు మూడు. కాబట్టి ఎప్పుడూ ఏదో ఒక గుణం మాత్రమే గెలుస్తుంది. వృద్ధి చెందుతుంది. మిగిలిన రెండు అణచివేయబడతాయి.

ఇక్కడ మనం గుర్తించాల్సిన విషయం ఏమంటే, త్రిగుణాలూ లోప భూఇష్టాలే, ఇందులో ఏదీ పనికి రాదు. ఏదీ ఉండరాదు. గుణాతీతుడు మాత్రమే మోక్షానికి అర్హుడు. కాబట్టి సాధకుడు త్రిగుణాలను త్యజించాలి. నిర్గుణ స్థితికి చేరాలి. అప్పుడే అతడికి మోక్షమార్గం లభిస్తుంది. వీటిలో ఏ గుణమూ ఆత్మకాదు.

3. అవస్థాత్రయము

అవస్థలు మూడు. అవే జాగ్రస్స్వప్న సుషుప్తులు. వీటినే 1. జాగ్రద్వావస్థ 2. స్వప్నావస్థ 3. సుషుప్తి అంటారు. పరమేశ్వర స్వరూపం ఈ అవస్థలు మూడింటికీ సాక్షీభూతము.

1. జాగ్రదావస్థ : ఇది జీవుడు మేలుకొని ఉన్న స్థితి. ఈ స్థితిని అనుభవించేది స్థూలదేహము. రక్తము, మాంసము, మలమూత్రాలు, మజ్జ, శుక్లము, నరాలు, ఎముకలు మొదలైన అసహ్యకరమైన పదార్థాలతో నిండి పైన అందంగా చర్మం కప్పబడి ఉంటుంది. అదే స్థూలదేహము. మానవుడు తాను చేసిన కర్మననుభవించటానికే ఈ దేహాన్ని ధరిస్తాడు. సుఖదుఃఖాలు, మానావమానాలు, అనుభవించేది ఈ దేహంతోనే. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, వివిధ దశలు ఈ దేహానికే వర్తిస్తాయి. జీవుడు భోగాలు అనుభవించటానికి ఈ దేహమే ఆధారము. స్థూలశరీరం ఎప్పుడూ జాగ్రదావస్థలోనే అనుభవం పొందుతుంది. ఈ స్థూలశరీరానికి, జాగ్రదావస్థకు అభిమాని వైశ్వానరుడు. జాగ్రదావస్థే ఇతని సంచార స్థానము. జగత్తంతా బ్రహ్మమయమే. వ్యష్టిగా విశ్వుడు. సమిష్టిగా విరాడ్రూపుడు.

మాండూక్యోపనిషత్తులో **సర్వంహ్యేతద్బ్రహ్మ, అయమాత్మా బ్రహ్మ, సోయమాత్మా చతుష్పాత్తు** చరాచర జగత్తంతా బ్రహ్మమయమే. ఆత్మకూడా పరబ్రహ్మ స్వరూపమే. ఆత్మకు నాలుగు పాదాలున్నాయి.

జాగరిత స్థానోబహిప్రజ్ఞః సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖః స్థూలభుగ్ వైశ్వానరోప్రథమపాదః

విశ్వంలోని జీవుల అన్నింటి స్వరూపుడు అయినవాడు వైశ్వానరుడు. జాగ్రదావస్థ ఇతని సంచార స్థానము. ఇతనికి సప్తాంగాలు, పందొమ్మిది ముఖాలు ఉంటాయి. సప్తాంగాలు :

1. స్వర్గము	– శిరస్సు	5. జలం	– మూత్రస్థానం
2. సూర్యుడు	– కన్ను	6. భూమి	– పాదాలు
3. వాయువు	– ప్రాణం	7. ఆహవనీయాగ్ని	– నోరు
4. ఆకాశం	– శరీరం		

ఇతని ముఖాలు పందొనిమిది. ముఖము అంటే - అనుభవించే సాధనం. జ్ఞానేంద్రియాలు - 5, కర్మేంద్రియాలు -5, ప్రాణాలు-5, అంతఃకరణ చతుష్టయము - 4 = 19. ఇవి ముఖాలు. ఈ ముఖాలతో గతంలో తాను చేసిన కర్మఫలాన్ని అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. ఐదు రకాలయిన జీవనోపాధులు, ఐదు అవస్థలుగా చెప్పబడుతున్నాయి. విశ్వ అంటే - జాగరిదావస్థ. స్థూలరూపము, చైతన్యము గల జీవి. ఇటువంటి జీవుల సమిష్టి రూపమే వైశ్వానరుడు. విశ్వరూపము అన్నప్పుడు - ఈ జగత్తుయొక్క స్వరూపము అని అర్థం. పరమేశ్వరుడు విశ్వరూపం చూపించాడు అంటే - చరాచర జగత్తంతా తనరూపమే. ఈ జగత్తంతా తనలోనే ఉన్నది. అనే విషయాన్ని మనకి తెలియజేశాడు అన్న మాట. నిరాకారుడు పరమేశ్వరుడు. అతని యొక్క ప్రతిరూపమే ఈ జగత్తు. జాగ్రదావస్థ అంటే సర్వేంద్రియ గోచరమైనది. ప్రభోదాత్మకమైన సర్వేంద్రియ జ్ఞానముగల విశ్వుడు అనే జీవుని అవస్థనే జాగరము అంటారు. జాగ్రదావస్థలో స్థూలశరీరాభిమాని అయిన పరమేశ్వరుడు విశ్వుని రూపంలో ఉంటాడు. గృహస్తుకు గృహంలాగా జీవికి దేహం ఆధారమై ఉన్నది. జగత్తులో ఇటువంటి దేహానికి ప్రతినిధి వైశ్వానరుడు. జాగ్రదావస్థ అతని సంచారస్థానము. దీనిని అభిమానించే పురుషుణ్ణే - విశ్వుడు, చిదాభాసుడు, వ్యావహారికుడు అంటారు.

సుషుప్తిలో గాఢనిద్ర పోయాడు. ఆ తరువాత తన కర్మను బట్టి స్వప్నదశగాని, జాగ్రదవస్థ గాని పొందుతాడు. జీవుడు నేత్రంలో ఉన్న దశ జాగ్రదవస్థ. కంఠస్థానంలో ఉంటే స్వప్నావస్థ. హృదయ కమలంలో ఉంటే సుషుప్తి. జాగ్రదావస్థలో నేత్రంలో ఉంటాడు. ఇక్కడ నేత్రము అంటే - ఆపాదమస్తకము అని అర్థం. కాబట్టి చిద్రూపియైన జీవుడు జాగ్రదావస్థలో శరీరమంతా వ్యాపించి మేల్కొని ఉన్నాడు. బాగా కాల్చబడిన ఇనుపముక్క అంతటా అగ్ని వ్యాపించినట్లుగా, జీవుడు శరీరంతో అభేదభావాన్ని పొంది నేను మనిషిని అని నిశ్చయించుకుని ఉంటాడు. ఇలా దేహంతో తాదాత్మ్యం పొందిన జీవుడు ఉదాసీనుడు, సుఖి, దుఃఖి అవుతున్నాడు. ఇక్కడ సుఖదుఃఖాలు కర్మలవల్ల కలిగేవి. ఉదాసీనత స్వాభావికమైనది. బాహ్యభోగము, మనోరాజ్యము అనే కారణాలవల్ల సుఖదుఃఖాలు లభిస్తాయి. జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, అంతఃకరణ చతుష్టయములతో కూడి జీవుడు సుఖదుఃఖాల ననుభవించే స్థితి. ఇది.

స్వప్నావస్థ : నిద్రలో కలలుగనే స్థితి. ఈ స్థితిలో జీవుడు కంఠస్థానంలో ఉంటాడు. జాగ్రదావస్థలో పురుషుని అనుభవాలే స్వప్నావస్థలో సాక్షాత్కరిస్తాయి. జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, అంతఃకరణ చతుష్టయముతో కంఠస్థానానికి వచ్చినప్పుడు జీవుడు కనేది స్వప్నము. జాగ్రదావస్థలో అనుభవించిన విషయాలు జ్ఞాపకానికి రావటమే స్వప్నము. ఈ స్థితిలో మనసు చిత్రవిచిత్రాలైన కల్పనలు చేస్తుంది. రాజులు, రాజ్యాలు, రథాలు, గుర్రాలు, ఏనుగులు, సైనికులు, యుద్ధాలు, జయాపజయాలు. వీటన్నింటినీ ఊహించుకుంటుంది. తానే రాజు అయినట్లు భావిస్తుంది. మహదానందాన్ని అనుభవిస్తుంది. ఒక్కొక్కసారి కష్టాలు కలిగినట్లుగా భావించి దుఃఖిస్తుంది. భయపడుతుంది. ఏడుస్తుంది. ఇలా సుఖదుఃఖాలన్నీ అనుభవిస్తుంది. ఈ అవస్థకు అభిమాని – తైజసుడు, స్వప్నకల్పితుడు, ప్రాతిభాసికుడు అనబడతాడు. జాగ్రస్వప్నాలు రెండు స్థితులందు రాగము, ద్వేషము, కామక్రోధాలు, దర్పము, మాత్సర్యము, అహంకారము, ఈర్ష్య, అసూయ, సుఖము, దుఃఖము కలుగుతాయి.

జాగ్రదావస్థలో అనుభవాలు బీజరూపంలో ఉండి స్వప్నకాలంలో మనకు కనిపిస్తాయి. ఇవన్నీ ఈ జన్మలోని అనుభవాలే కానక్కరలేదు. గతజన్మలవి కూడా కావచ్చు. ఈ దశలో ఇంద్రియాలన్నీ విశ్రాంతి తీసుకుంటూ ఉంటాయి. మనస్సు మేల్కొని ఉంటుంది. మనస్సు ఇంద్రియ ధర్మాలు నిర్వర్తిస్తూ ఉంటుంది. జాగ్రదావస్థలో ఇంద్రియ జ్ఞానం స్థిరంగా ఉంటుంది. స్వప్నావస్థలో స్థిరంగా ఉండదు. మనసే ఇంద్రియాల పనులన్నీ చేస్తుంది. స్వప్నమనేది కేవలము మానసిక సంబంధము. నిద్రలో విషయాలు తెలుస్తాయి. మెలకువ రాగానే అన్నీ మాయమవుతాయి. ఈ రకంగా సూక్ష్మశరీరంతో మానవుడు ఈ అనుభూతులు పొందుతాడు. స్వప్నము సూక్ష్మదేహముయొక్క వ్యవహారము. ఈ స్థితిలో వ్యష్టిదేహాభిమాని తైజసుడు. సమిష్టిగా అతడే హిరణ్యాగర్భుడు.

స్వప్నస్థానోఽ న్తః ప్రజ్ఞః సప్తాంగ ఏకోనవింశతి ముఖః
ప్రవివిక్తభుక్ తైజసో ద్వితీయపాదః ॥

ఆత్మయొక్క రెండవ పాదము తైజసుడు. అదే మానసిక స్థితి. ఈ స్థితికి హిరణ్యగర్భుడు అని పేరు. ఇతడు అంతర్ముఖమైన చేతన గలవాడు. స్వప్నంలో

జరిగే విషయాలు మాత్రమే గ్రహించగలడు. వైశ్వానరుడికి లాగానే ఇతనికి కూడా సప్తాంగములు, పందొనిమిది ముఖాలు ఉన్నాయి.

3. సుషుప్తి: అంతఃకరణలో చిత్తాహంకారాలను వదలి, మనోబుద్ధులతో జీవుడు హృదయ స్థానానికి వచ్చినప్పుడు, దాన్ని సుషుప్తి అంటారు. ఇంద్రియాలన్నీ అవిద్యలో కలసిపోవటమే సుషుప్తి. ఇంద్రియాలన్నీ వ్యాపార శూన్యమైనప్పుడు నిద్రపోతున్నాడు అంటారు. ఇదే సుషుప్తి. దీని అభిమాని – ప్రాజ్ఞుడు, అవిచ్ఛిన్నుడు, పారమార్థికుడు అనబడతాడు. ఇంద్రియ వ్యాపారము నశించిన స్థితే సుషుప్తి. శివసూత్రాలలో దీన్నే మాయ, అజ్ఞానము అన్నారు. ఇక్కడ బాహ్యవస్తుజ్ఞానము ఏమాత్రము ఉండదు. నేను హాయిగా నిద్ర పోయాను. నాకేం తెలియదు అంటాడు. ఇలా అనటం వల్ల అవిద్యా వృత్తులు మూడు ప్రకటింపబడుతున్నాయి. – 1. అజ్ఞానము 2. అహంభావము 3. సుఖము. ఈ మూడు అవస్థలు కలిసినదే సుషుప్తి. అదే నిర్వికార స్వరూపస్థితి. దీన్ని "సంప్రసాదావస్థ" అని కూడా అంటారు. మనస్సు బుద్ధి కూడా హృదయంలో లీనమయ్యే స్థితి. ఈ స్థితిలో ఇంద్రియాలు, బుద్ధి ముఖ్య ప్రాణంలో కలిసిపోతాయి. ఈ రకంగా మనసు, బుద్ధి కూడా లయమయినప్పటికీ, మెలకువ రాగానే తాను సుఖంగా నిద్రించాను అని తెలుస్తోంది. అంటే జ్ఞానము మాత్రమున్నది. ఈ స్థితిలో జీవుడు వ్యష్టిగా ప్రాజ్ఞుడు సమిష్టిగా ఈశ్వరుడు. నిద్రించినప్పుడు ఏ రకమైన కోరికలు, కలలు కూడా లేని స్థితి. ప్రాజ్ఞుడు, సుషుప్తిలో సంచారం చేస్తాడు. ఇక్కడ అతని అనుభవాలన్నీ ఏకమై పోతాయి. చేతనాశక్తి లేదా గ్రహణశక్తి అస్పష్టంగా నిలచిపోతోంది. అతను అసలు చేతనుడా కాదా ? అనే అనుమానం కూడా వస్తుంది.

సుషుప్తిలో ప్రాజ్ఞుడికి బ్రహ్మభావన కలుగుతుంది. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో ఉద్దాలకుడు తన కుమారుడైన శ్వేతకేతువుకు సుషుప్తిని గురించి వివరిస్తూ "కుమారా! గాఢనిద్రలో ఉన్నప్పుడు ఇతడు సుషుప్తిలో ఉన్నాడు అంటారు. ఆ స్థితిలో జీవుడు పరమసత్తను పొందుతాడు. అంటే తన నిజస్వరూపాన్ని పొందుతాడు. తన ఆత్మను తాను పొందుతాడు. కాబట్టి అతన్ని గురించి చెప్పేటప్పుడు నిద్రిస్తున్నాడు అంటారు.

అద్దంలో చూసినప్పుడు మన ప్రతిబింబమే మనకు కనిపిస్తుంది. కాని అద్దం తియ్యగానే మాయమైపోతుంది. మన నిజరూపం మాత్రమే మిగులుతుంది. అదే విధంగా సుషుప్త్యావస్థలో మనస్సు, ఇంద్రియాలు పనిచెయ్యటం మానేస్తాయి. అప్పుడు

మిగిలేది ఆత్మ మాత్రమే. ఆ ఆత్మ నిజరూపంలో మిగులుతుంది. ప్రతిబింబం లాంటి జీవభావం పోయి ఆత్మభావం మిగులుతుంది. ఆ స్థితిలో ఆత్మను 'స్వపితి' అంటారు. తన ఆత్మ తనలోనే ఉన్నదని, నిద్రిస్తున్నదని అంటారు. ఇంద్రియాలన్నీ అలసట చెంది ఒక్కొక్కటే మనసులో లీనమై పోతాయి. మనసు ప్రాణంలో లీనమై పోతుంది. అంటే సుషుప్తిలో ప్రాణం ఒక్కటే మేల్కొని ఉంటుంది. ఆ ప్రాణమే ఇంద్రియాల యొక్క మనస్సు యొక్క అలసటను తీరుస్తుంది. మనసుకు బంధన స్థానమైన ప్రాణమే పరదేవత" అంటాడు. అలాగే–బృహదారణ్యకోపనిషత్తులో కాశీ రాజు అజాత శత్రువు, బాలాకి అనే బ్రాహ్మణ బాలుడికి సుషుప్తి గురించి వివరిస్తాడు.

సుషుప్తిలో జీవికి బ్రహ్మ భావన కలుగుతుంది. అప్పుడు అతణ్ణి ప్రాజ్ఞుడు అంటారు. కాని జీవుడు అవిద్యతో కలిసి ఉంటాడు అందుచేత అతడు పరమాత్మ కాదు. అందుకని సుషుప్తి పొందిన జీవుణ్ణి కారణ శరీరమని, తురీయావస్థ పొందిన జీవుణ్ణి మహాకారణశరీరము అంటారు. తురీయం పైన ఉండేది తురీయాతీతము. ఈ స్థితిలో జీవి శివతుల్యుడవుతాడు. ఇక్కడ పూర్ణజీవత్వము, పూర్ణశివత్వాలు వేరుగా లేవు.

జీవుడు నిద్రిస్తుండగా ఇంద్రియాల విషయాలన్నింటినీ అంటే వాక్కు మొదలైన ప్రాణాల విజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా గ్రహించి హృదయాకాశంలో నిద్రిస్తున్నాడు. హృదయాకాశము పరమాత్మ ఉండే చోటు. నిద్రావస్థలో ఉన్నప్పుడు పురుషుడు శరీరము, ఇంద్రియాలను తనలో లీనం చేసుకుంటాడు. ప్రాణాలన్నింటినీ తనలోకి ఆకర్షించుకుంటాడు. వాక్కు, చక్షువు, శ్రోత్రము మొ॥ ఇంద్రియాలు మనస్సుతో సహ లోపలకు ఆకర్షింపబడతాయి. ఆ స్థితిలో క్రియ అనేది ఉండదు. క్రియాఫలం అంతకన్నా ఉండదు. కాబట్టి ఆత్మ తననిజస్థితిలో ఉంటుంది.

ఆత్మ స్వప్నావస్థలో ఉన్నప్పుడు దాని కర్మఫలాలు ప్రారంభమవుతాయి. స్వప్నావస్థలో ఆత్మ మహారాజులా ఉంటుంది. గొప్పబ్రాహ్మణునిలా ఉంటుంది. దేవతల్లాగా ఉచ్ఛస్థితి, అసురులలాగా నీచస్థితి పొందుతుంది. రాజుగారు తన దేశంలో స్వేచ్ఛగా తిరిగినట్లు, ఆత్మ స్వప్నంలో ప్రాణాన్ని, ఇంద్రియాలను గ్రహించి, తన దేహంలో యథేచ్ఛగా తిరుగుతుంది. అదే సుషుప్తిలో ఆనందంతో కూడిన స్థితిని పొందుతుంది.

సుషుప్తిలో ద్వైతం ఉండదు. అది అద్వైత స్వరూపం. సుషుప్తి కాలంలో సుషుప్తిని గుర్తించే ఇంద్రియాలేవీ ఉండవు. అవన్నీ తమకు కారణమైన అజ్ఞానంలో లీనమై పోతాయి. ఇతరమైన దృష్టాంతాలు ఏమీ ఉండవు. ఇలా జ్ఞానసాధనాలేవీ లేనప్పుడు కూడా ప్రకాశితమవుతున్నది కాబట్టే సుషుప్తి స్వయంప్రకాశంకలది అంటున్నాం. సుషుప్తిలో సుఖానికి విరోధియైన దుఃఖం ఉండటం లేదు. కాబట్టి మిగిలేది సుఖమే. దుఃఖము లేక అంధత్వము లేనివాడవుతున్నాడు. అంటే దేహాభిమానం కారణంగా కలిగిన అంధత్వం లాంటి దోషాలేవీ సుషుప్తిలో ఉండవు. సుషుప్తిలో గాయం తగిలినవాడు బాధను అనుభవించటం లేదు. రోగిష్టి వాడు కూడా రోగం లేనివాడు గానే ఉంటున్నాడు. ఈ రకంగా సుషుప్తిలో దుఃఖం ఉండదు అని తెలుస్తోంది. సుఖదుఃఖాలు అనుభవ ప్రమాణంచేత తెలియబడతాయి. సుషుప్తిలో కలిగే సుఖం శయ్యా మొ॥ సాధనాల వల్ల వచ్చింది కాదు. నిద్రపట్టకముందు వచ్చేది విషయ జన్యమవుతుంది. కాని నిద్రపట్టిన తరువాత వచ్చే సుఖం అలాంటిది కాదు. జగద్వ్యాపారాలతో అలసిపోయిన ఆత్మ మృదువైన పాన్పుమీద విశ్రమించినప్పుడు, అలసట, దుఃఖాలను పారద్రోలి స్వస్థచిత్తంతో శయ్యాది సుఖాల వల్ల వచ్చే సుఖం అనుభవిస్తోంది. అంతర్ముఖమైన బుద్ధివృత్తిలో తన ఆనందమే ప్రతిబింబమవుతుంది. అంటే – ఆ విధంగా అంతర్ముఖమైన బుద్ధి వృత్తిలో అద్దంలో ముఖంలాగా స్వస్వరూపభూతమైన ఆనందం ప్రతిబింబిస్తుంది. ఇదే విషయానందము. సుషుప్తిలో సమస్త ప్రపంచము ప్రకృతిలో లీనమైపోతుంది. అప్పుడు జీవుడు తమస్సుచే ఆచరించబడినవాడై సుఖాన్నిపొందుతాడు అని చెబుతోంది అధర్వ వేదంలోని **కైవల్యోపనిషత్తు.** కాబట్టి సుషుప్తిలో సుఖము, అజ్ఞానము రెండూ ఉంటాయి.

అజ్ఞాన భూమికలు : భూమిక అంటే 'మారు రూపము' అని అర్థం. మోక్షం కావాలంటే, అజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా విడిచిపెట్టాలి. అజ్ఞానము ఏడు అవస్థలుగా రూపు దాలుస్తుంది. వీటినే అజ్ఞాన భూమికలు అంటారు. వీటిలో జాగ్రదావస్థ మూడు రూపాలు, స్వప్నావస్థ మూడు రూపాలు, సుషుప్తి. ఈ అవస్థలు ఒకదానితో ఒకటి కలిసి అనేక రూపాలు పొందుతున్నాయి. ఈ విషయమంతా **మహోపనిషత్తులో** చెప్పబడింది.

1. జాగ్రదావస్థ - ఇది మూడు రకాలుగా ఉంటుంది. అవి

1. బీజ జాగ్రదావస్థ 2. జాగ్రదావస్థ 3. మహాజాగ్రదావస్థ

1. బీజ జాగ్రదావస్థ : సృష్టి ప్రారంభం కావటానికి ముందు ఈ జగత్తంతా పరమేశ్వరమయంగా ఉండేది. అప్పుడు నామము, రూపము ఏదీ లేదు. ఉన్నదంతా నిర్మలమైన చైతన్యమే. అదే పరమేశ్వర స్వరూపం. భవిష్యత్తులో కల్పించబడే జీవాది శబ్దాలకు, అర్థాలకు, విషయాలకు ఆశ్రయమవుతున్నది అంటే - ఆ పరబ్రహ్మ స్వరూపం నుంచే ఈ సృష్టి అంతా ఆవిర్భవించింది. గతంలో ప్రళయం వచ్చినప్పుడు కర్మక్షయం కాని జీవరాశి అంతా, తమ తమ కర్మలతో పాటుగా ఆ పరబ్రహ్మలో లీనమయింది. ఇప్పుడు ఆ జీవరాశి అంతా బీజరూపంలో అతనియందే ఉన్నది. ఈ రకంగా బీజరూపంలో ఉన్న జాగ్రదావస్థనే 'బీజ జాగ్రదావస్థ' అంటారు. అదే జ్ఞప్తికి, భావానికి అహంకారానికి క్రొత్త అవస్థ అవుతోంది. ఇది కంటికి కనిపించని స్థితి. అందుకనే అవ్యక్తము అనబడుతుంది.

2. జాగ్రదావస్థ : బీజ జాగ్రదావస్థ నుంచి సూక్ష్మంగా నేను, నాది, అతడు, అది, ఇది అనే వ్యక్తిజ్ఞానమే జాగ్రదావస్థ.

3. మహాజాగ్రదావస్థ : జాగ్రదావస్థ అని చెప్పబడుతున్న, జన్మాంతర బంధమైన నేను, నాది, అతడు, అది అని స్ఫుటంగా దర్శనమిస్తున్న స్థూలజ్ఞానాన్నే 'మహాజాగ్రదావస్థ' అంటారు.

స్వప్నావస్థ కూడా మూడు విధాలుగా ఉంటుంది. అవి 1. జాగ్రస్వప్నావస్థ 2. స్వప్నావస్థ 3. స్వప్న జాగ్రదావస్థ

1. జాగ్రస్వప్నావస్థ : జగత్తులో కంటికి కనిపించేవి, కనిపించనివి, జగద్వికారమైనవి, సర్వప్రకాశమైనవి, మనసుతో మాత్రమే కల్పించబడినవి, ఇలా అనేక విషయాలున్నాయి. వీటన్నింటితోను నిండిన సృష్టిని జాగ్రస్వప్నావస్థ అంటారు. జగత్తులో ఉన్నవిలేనట్లుగా, లేనివిఉన్నట్లుగా కనిపిస్తాయి. ఆకాశంలో ఉన్నది ఒకే చంద్రుడు. కాని ఇద్దరుగా, ముగ్గురుగా, అనేకంగా కనిపిస్తాడు. అలాగే ముత్యపు చిప్ప వెండిగిన్నెలాగా కనిపిస్తుంది. ఎడారులలో ఎండమావులు కనిపిస్తాయి.

ఇదంతా భ్రాంతి. ఈ భ్రాంతి అందరికీ అనుభవంలోనే ఉంటుంది. అలాగే ఆత్మలో వివిధ రకాలుగా ఈ జగత్తు కనిపిస్తుంది. అంటే పరమేశ్వర స్వరూపం నుంచి ఈ జగత్తు ఆవిర్భవించింది. ఈ స్థితినే 'జాగ్రస్వప్నావస్థ' అంటారు. జగత్తు శాశ్వతం కాదు. కలలోని దృశ్యంలాగా అశాశ్వతమైనది. నశించేది. అయినప్పటికీ శాశ్వతమనిపిస్తుంది.

2. స్వప్నావస్థ : నిద్రించేవాడు కలగంటాడు. ఆ కొద్దిసేపు, కలనే శాశ్వతము అనుకుంటాడు. నిద్ర నుంచి మేల్కొన్న తరువాత తాను కలలో చూసిన విషయాలన్నీ ఇతరులకు చెబుతాడు. ఇది స్వప్నావస్థ.

3. స్వప్న జాగ్రదావస్థ : పైన్న చెప్పిన అవస్థల కన్న వేరైనది. చాలా కాలం వేదాంత విజ్ఞానం విన్నాడు. కాని ఆత్మ సాక్షాత్కారం కలగలేదు. అందుచేత పెద్దలు చెప్పినవేవీ అర్థం కావు. ఆ కారణం చేత ప్రయత్నం మీద చాలాకాలము మహాత్ములను అనుసరించటమే స్వప్నజాగ్రదావస్థ.

సుషుప్తి : ఇది ఈ ఆరు అవస్థల త్యాగరూపమైన జీవుని జడస్థితి. భవిష్యత్తులో దుఃఖానుభవంతో ఉన్న స్థితి. ఇది తమోగుణ రూపంలో ఉంటుంది. తమోరూపంలో ఉన్న సుషుప్తిలో సర్వజగత్తు లీనమై ఉన్నది. దీన్నే అవ్యక్తము అని కూడా అంటారు. ఈ రకంగా అజ్ఞాన భూమికలు ఒక దానితో ఒకటి కలసి వందలాదిగా పుడుతున్నాయి. వీటివల్లనే మానవుడు సంసార సాగరంలో మునిగిపోతున్నాడు.

అవస్థాత్రయంలో ఏదీ ఆత్మ కాదు.

4. శరీరత్రయము

మానవ శరీరము మూడు రకాలుగా చెప్పబడుతుంది. 1. స్థూలశరీరము 2.సూక్ష్మశరీరము 3. కారణశరీరము

1. స్థూల శరీరము :

పంచీకృత మహాభూత సంభవం కర్మ సంచితమ్ ।
శరీరం సుఖదుఃఖానాం భోగాయతనముచ్యతే ॥

పంచీకరణ చేయబడిన పంచ మహాభూతాలవల్ల ఏర్పడి, ఆగామి సంచిత, ప్రారబ్ధములు గలిగిన స్థూలశరీరమే సుఖదుఃఖానుభవాలకు ఉనికి పట్టు. దీనిని పొందిన బ్రహ్మవేత్త 'ఓత' అనబడతాడు.

త్వక్ మాంసరుధిరస్నాయు । మేదోమజ్జాస్థి సంకులమ్ ।
పూర్ణం మూత్రపురీషాభ్యాం । స్థూలం నింద్యమిదం వపుః ॥
స్థూలస్య సంభవ జరామరణాని ధర్మాః ।
స్థౌల్యాదయో బహువిధాః శిశుతాద్యవస్థాః ॥

చర్మము, రక్తము, మాంసము, నరాలు, మేధ, మజ్జ, ఎముకలు మొదలైన వాటితోను, మలమూత్రాలతోను కూడిన దేహాన్ని స్థూలదేహము అంటారు. ఇది అసహ్యకరమైనది. జుగుప్సాకరమైనది. పూర్వకర్మల ననుసరించి, పంచభూతాల కయిక చేత ఈ దేహము ఏర్పడింది. జీవిభోగాలు అనుభవించటానికి ఈ దేహమే ఆధారము. స్థూలశరీరం జాగ్రదావస్థలోనే అనుభవాలు పొందుతుంది. మిగిలిన అవస్థలు ఏవీ దానికి తెలియవు. గృహస్తుకు గృహంలాగా జీవాత్మకు ఈ శరీరం ఆవాసమై ఉన్నది. జీవి తాను చేసిన పాపపుణ్యాలన్నీ ఈ శరీరం ద్వారానే అనుభవిస్తాడు జరామరణాలు, రోగాలు, బాల్యము, యవ్వనము, కౌమారము, వృద్ధాప్యము మొదలైన దశలు, చతురాశ్రమాలు, ధర్మాలు అన్నీ ఈ శరీరానికే చెందుతాయి. అలాగే మానావమానాలు కూడా ఈ శరీరానికి సంబంధించినవే. ఇదీ సంగ్రహంగా స్థూలశరీరం అంటే.

మానవుడు జీవించి ఉండగా కర్మ చేస్తాడు. ఆ కర్మ మంచి చెడు అని రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. ఈ కర్మ ఫలితమే పాపపుణ్యాలు, స్వర్గనరకాలు. జీవి తాను చేసిన కర్మల ఫలితంగా పుణ్యపాప లోకాలనుభవించి, కర్మ శేషాన్ని అనుభవించటానికి ఈ భూమి మీద అవతరిస్తుంది. అది ఎలా జరుగుతుందంటే, ఆ జీవి సూక్ష్మ రూపం ధరించి మేఘాల నాశ్రయిస్తుంది. మేఘాలు వర్షంగా కురుస్తాయి. అప్పుడు ఆ జీవి వర్షపు బిందువుల రూపంలో భూమిని చేరుతుంది. అలా చేరి భూమిమీద ఉన్న ఏదో ఒక విత్తనాన్ని ఆశ్రయిస్తుంది. ఆ విత్తనం మొలకెత్తుతుంది. జీవి చేసిన కర్మని బట్టే ఆ విత్తనం కూడా లభిస్తుంది. మొలక పెరిగి చెట్టు, లేదా వృక్షము మొక్క, గడ్డిగా అవుతుంది. దాన్ని ఇతర జీవులు ఆహారంగా తీసుకుంటాయి. ఇక్కడే జీవి చేసిన కర్మఫలం కనిపిస్తుంది. జీవి సత్కర్మలు చేస్తే, ధాన్యపు గింజల యందు ప్రవేశిస్తుంది. ఈ గింజల యందు అనేక జీవులు ప్రవేశిస్తాయి. కొన్ని కాండముగా, ఆకులుగా, ధాన్యంగా రూపాంతరం చెందుతాయి. దీని కాండము, ఆకులు, ఆవులు, గేదెలు, మేకలు వంటివి తింటాయి. పైన వచ్చే ధాన్యము మానవుడు ఆహారంగా తీసుకుంటాడు. ఇప్పుడు ఆహార రూపంలో మానవుడి శరీరంలో ప్రవేశించి, శుక్లరూపమై, స్త్రీ గర్భంలో ప్రవేశించి, పిండమై మళ్ళీ ఈ లోకంలో జన్మించటం జరుగుతుంది. ఇదంతా జీవి తాను చేసిన కర్మ మీదనే పూర్తిగా ఆధారపడి జరుగుతుంది. ఒకే రూపంలో ఉన్న ఆహారం ఒకే రకమైన వారు తినాలనే నియమం ఏదీ లేదు. ఉదా : జీవి ధాన్యపు గింజలలో ప్రవేశించింది. అంత మాత్రాన ఆ ధాన్యాన్ని మానవుడే తినాలనే నియమం ఏదీ లేదు. పశువులు కూడా తినచ్చు. నేలలో పెరిగే వేరు శనగలాంటి పంటలు పందులు తినేస్తుంటాయి. చేలలో పశువులు పడి మేస్తుంటాయి. ఎండబెట్టిన ధాన్యం పక్షులు తినిపోతాయి. అంతే కాదు. ఒకవేళ మానవుడే ఆహారంగా తీసుకున్నా, అది కూడా రకరకాలుగానే ఉంటుంది. బస్తాలోని బియ్యం సాధువర్తనుడు, దుర్మార్గుడు కూడా తింటారు. కసాయివాడికి, హంతకుడికి కూడా అదే ఆహారం. కాబట్టి జీవి తన కర్మని అనుసరించే పురుషుని శరీరంలో ప్రవేశిస్తుంది. అది సత్కర్మ అయితే పురుషుడు సాధువర్తనుడవుతాడు. ఈ జీవి' ఏ రకమైన జన్మ ఎత్తాలనేది ముందుగానే నిర్ణయించబడి ఉంటుంది. ఆ కారణం చేత దానికి సరిపోయిన శరీరంలోనే ప్రవేశిస్తుంది. తద్వారా ఆ రూపాన్నే

పొందుతుంది. అందుకే మంచి కర్మలు చేసినవారు మంచి యోనులందు జన్మిస్తారు. పాపపు కర్మలు చేసిన వారు నీచయోనులందు అంటే పశువులు, పక్షులుగా జన్మిస్తారు. దుర్మార్గమైన పనులు చేసినవారు పాములు, తేళ్ళు, మండ్రగబ్బలుగా జన్మిస్తారు. నీచులైన వారు క్రిమికీటకాలుగా జన్మించి పుడుతూ చస్తూ ఉంటారు.

ఈ రకంగా భూమి మీదకి వచ్చినప్పుడు జీవి ధరించినదే స్థూలశరీరము. గతంలో చెప్పినట్లుగా ఈ దేహము నవధాతుమయమై ఉన్నది. అసలు ఈ దేహము ఎలా ఆవిర్భవిస్తుంది. అంటే పంచభూతాలు పంచీకృతం చెందటంవల్ల ఈ దేహం ఏర్పడుతుంది. అందుకే పాంచభౌతికమైనది ఈ దేహము అంటారు.

1. కపాలము, చర్మము, నరాలు
   ఎముకలు, మాంసము, గోళ్ళు – పృథివి యొక్క అంశలు
2. రక్తము, మూత్రము, లాలాజలము స్వేదము – జలము యొక్క అంశలు
3. ఆకలి, దప్పిక, ఉష్ణము, మోహము, మైధునము – అగ్నియొక్క అంశలు
4. నడచుట, దాటుట, శ్వాసించుట – వాయువు యొక్క అంశలు
5. కామక్రోధాలు – ఆకాశము యొక్క అంశలు

ఈ దేహము తల్లిదండ్రులు తీసుకున్న ఆహారం వల్లనే పుట్టి, ఆ అన్నంతోనే వృద్ధి చెందుతుంది. అన్నం లేకపోతే ఇది నశించిపోతుంది. ఇది క్షణికమైనది. జననానికి ముందు లేదు. మరణం తరువాత ఉండదు. అస్థిరమైనది. త్వగాది ధాతువులతోను, షడ్వికారాలతోను నిండి ఉంటుంది. త్వగాది ధాతువులు అంటే చర్మము, రక్తము, మాంసము, ఎముకలు, మేధ, మజ్జ, శుక్లము, వీర్యము ప్రాణాలు. ఇవి మొత్తం తొమ్మిది. వీటినే నవధాతువులు అంటారు. అలాగే షడ్వికారాలు అంటే ఉండటము, పుట్టటము, పెరగటము, రూపుమారటము, క్షీణించము, నశించటము, పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు, జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, మనస్సు అనే వివిధ తత్త్వాలతో కూడి ఉంటుంది. ప్రత్యక్షంగా కళ్ళకి కనిపిస్తుంది. సుఖదుఃఖాలను జీవి ఈ శరీరంతోనే అనుభవిస్తాడు. వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, బాల్య యవ్వనాద్ధి దశలు, మానావమానాలు అన్నీ ఈ శరీరానికే చెందుతాయి.

పరబ్రహ్మ తత్త్వాన్ని తెలుసుకోవటానికి ముఖ్యమైన పరికరమే ఈ శరీరము. అవిద్య అనేది అనాదిగా వస్తున్న బంధం. కాబట్టి దాన్నుంచి బయట పడటానికి ప్రయత్నించాలి. అలా కాకుండా ఈ శరీరాన్ని సుఖపెట్టాలని ప్రయత్నించేవాడు తన నాశనాన్ని తానే తెచ్చుకుంటాడు. శరీర పోషణలో కాలం గడుపుతూ ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందాలనుకునే వాడు నదిలో మొసలిని బల్లకట్టుగా భావించి, దానిమీద నదిని దాటాలనుకునే వాడి లాంటివాడే అవుతాడు. ఈ స్థూలదేహం ఆత్మ కాదు. బహునింద్యమైనది. రక్తమాంసాలు, మలమూత్రాలతో కూడినది. పూర్వ కర్మల ఫలితాన్ననుసరించి భూతపంచకం ద్వారా ఈ దేహం ఏర్పడింది. సుఖ దుఃఖానుభవాలకు కేంద్రం ఈ శరీరం. జాగ్రదావస్థలో ఇది వస్తువులను గుర్తిస్తుంది. వ్యక్తిగత అహంకారం ఈ శరీరంతో తాదాత్మ్యత చెంది, సుగంధ ద్రవ్యాలు, స్త్రీలు మొదలయిన భోగానుభవాలు పొందుతుంది. ఇంద్రియాల ద్వారా అనుభవించబడే ఈ భోగాలు అనంతములు. గృహస్తుకు గృహంలాగా జీవాత్మకు ఇది ఆవాసము. అనుభవాలు పొందే నిలయము. అటువంటి స్థూలశరీరం ఆత్మకాదు. స్థూలశరీరంలో వాతము, పిత్తము, శ్లేష్మము, అనే త్రిదోషాల వల్ల కలిగే అసంఖ్యాకమైన రోగాలు, దుర్గంధము, కురూపత్వము, జ్వరం, వికలాంగత్వము, చోరబాధలు ఉంటాయి. సామాన్య మానవుడు ఇవన్నీ అనుభవిస్తూనే ఉంటాడు. ఇటువంటి స్థూలదేహం ఆత్మకాదు.

2. సూక్ష్మశరీరము :

పంచప్రాణ మనోబుద్ధి దశేంద్రియ సమన్వితమ్ ।
అపంచీకృత భూతోత్థం సూక్ష్మాంగం భోగసాధనమ్ ॥

పంచప్రాణాలు, మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియాలు ఈ పదిహేడింటితోనూ కూడినది, అపంచీకృత మహాభూతాల వల్ల ఏర్పడ్డది సూక్ష్మశరీరము. సుఖదుఃఖాలనుభవించేది దీనితోనే. దీన్ని పొందిన ఈశ్వరుడే – హిరణ్యగర్భుడు, బ్రహ్మవేత్త – అనుజ్ఞాత అనబడతాడు.

1. జ్ఞానేంద్రియాలు 2. కర్మేంద్రియాలు 3. పంచప్రాణాలు 4. పంచభూతాలు 5. బుద్ధి 6. అవిద్య 7. కామం 8. కర్మ. వీటిని అష్టపురములు అంటారు. వీటితో

కూడినదే సూక్ష్మశరీరం. దీన్నే లింగశరీరము అంటారు. సూక్ష్మభూతాలతో ఉత్పత్తి అయిన ఈ శరీరం పూర్తిగా వాసనలతో నిండి ఉంటుంది. జీవుడికి గతంలో తాను చేసిన కర్మలకు అనుగుణమైన అనుభవాలు కలగటానికి ఈ వాసనలే కారణం. తనను తాను తెలుసుకోలేకపోవటమే అజ్ఞానం. ఈ అజ్ఞానం కారణంగానే ఇది అనాదిగా ఆత్మను అచ్చాదిస్తోంది.

ఇంతవరకూ వ్యక్తం కాకుండా ఉన్నవి అన్నీ ఇప్పుడు వ్యక్తమవుతాయి. వ్యక్తిలో గుప్తంగా ఉన్న ప్రేరణలన్నీ రహస్యంగా ఇందులో ఉన్నాయి. ఈ సూక్ష్మశరీరం పంచీకరణ చెందని పంచభూతాలతో నిర్మించబడి ఉన్నది. వాసనలతో కూడిన ఈ సూక్ష్మశరీరమే ఆత్మను మరుగుపరచి, వ్యక్తిగత అహంకారాన్ని సృష్టిస్తుంది. గతంలో వ్యక్తిత్వాన్ని ప్రభావితం చేసిన ఆలోచనలు, కర్మలయొక్క జాడలే ఈ వాసనలు. ఈ వాసనలే ఆలోచనలను ప్రేరేపిస్తాయి. దీనివల్లనే నిరంతరము మనం కర్మలు చేస్తుంటాము. గతంలో చేసిన పాపపుణ్యాల ఫలితంగానే సుఖదుఃఖాలు కలుగుతాయి. జాగ్రదావస్థలో సూక్ష్మశరీరం వ్యక్తం కాదు. స్వప్నావస్థలో ఇది పూర్తిగా వ్యక్తమవుతుంది. జాగ్రదావస్థలో గడించిన అనుభవాలు, వాసనలకు అనుగుణంగా, బుద్ధి స్వప్నావస్థలో అనుభవాలు తనంత తానుగా పొందుతుంది. ఈ స్థితిలో బుద్ధి మాత్రమే ఆవరణగా ఆత్మ స్వయంగా తనలో తాను ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. బుద్ధి చేసే ఏ కర్మలవల్లా ప్రభావితం కాకుండా నిశ్చలంగా, సర్వానికీ సాక్షిగా ఉంటుంది. ఉపాధులు చేసే ఏ పనులకు ఇది వికారం పొందదు. కేవలం సూక్ష్మశరీరం ద్వారా మాత్రమే వ్యక్తమయ్యే ఆత్మచైతన్యస్థితే స్వప్నము. జాగ్రదావస్థలో ఆత్మచైతన్యం స్థూల సూక్ష్మ శరీరాలు రెండింటి ద్వారా వ్యక్తమవుతుంది. కాని స్వప్నావస్థలో కేవలం సూక్ష్మశరీరం ద్వారా మాత్రమే వ్యక్తమవుతుంది. వడ్రంగి వాడికి బాడిసలాగా ఆత్మకు ఈ సూక్ష్మశరీరం కార్యకలాపాల నిర్వహణలో ఉపయోగిస్తుంది.

సూక్ష్మశరీరము ఏ రకంగా వచ్చిందంటే, పంచభూతాల రజోగుణాన్ని నాలుగు భాగాలుగా చేసి అందులోని మూడు భాగాల నుంచి ప్రాణాలను సృష్టించటం జరిగింది. ప్రాణాలు ఐదు రకాలు.

1. ప్రాణ 2. అపాన 3. వ్యాన 4. ఉదాన 5. సమానములు.

1. ప్రాణవాయువు : ఇది హృదయంలో ఉంటుంది. దీనికి అధిష్ఠాన దేవత 'విశిష్టకుడు' ఇది శ్వాసాదులను ఇడ పింగళ నాడుల ద్వారా బయటకు పంపుతుంది.

2. అపాన వాయువు : ఇది గుదస్థానంలో ఉంటుంది. దీనికి అధిష్ఠాన దేవత 'విశ్వకర్త'. ఇది అథోముఖంగా సంచరిస్తూ శుక్లము, మలము, మూత్రము, రక్తములను కుహూనాడి, సినీవాలీనాడి ద్వారా బయటకు పంపుతుంది. దీని కారణంగానే మలమూత్రాలు అథోముఖంగా విసర్జించబడతాయి.

3. వ్యానవాయువు : ఇది నాభిస్థానంలో ఉంటుంది. అధిష్ఠాన దేవత 'విశ్వయోని' ఇది బయటి శీతోష్ణాలను లోపలకు, లోపల శీతోష్ణాలను బయటకు పంపుతూ ఉంటుంది. తీసుకున్న ఆహారాన్ని శరీరమంతా వ్యాపింపచేస్తుంది.

4. ఉదాన వాయువు : ఇది కంఠస్థానంలో ఉంటుంది. దీనికి మాటల రూపంలో వెల్లడిస్తుంది. సుషుప్తిలో ఇంద్రియాలను స్వాధీనం చేసుకుని, తనకు కారణమైన అజ్ఞానంలో మునిగిపోతుంది. జాగ్రదావస్థలో ఇంద్రియాలను వాటి వాటి స్థానాలలో నిలబెడుతుంది. ఈ వాయువు సుషుమ్నగుండా సహస్రారం దాకా సంచరిస్తుంది.

5. సమాన వాయువు : ఇది శరీరంలోని అన్ని అంగాల యందు వ్యాపించి ఉంటుంది. దీనికి అధిష్ఠాన దేవత 'జయుడు' ఇది జఠరాగ్నిని ప్రజ్వలింపచేసి, తిన్న ఆహారాన్ని అరిగించి, శరీరంలోని డబ్బైరెండు వేల నాడీమండలానికీ సమానంగా అందిస్తుంది.

ఉపవాయువులు కూడా ఐదున్నాయి. అవి

1. నాగవాయువు - వాంతిని కలిగిస్తుంది
2. కూర్మవాయువు - కనురెప్పలను కదలిస్తుంది.
3. కృకర వాయువు - తుమ్ములను కలిగిస్తుంది
4. దేవదత్త వాయువు - ఆవలింతలు కలిగిస్తుంది.
5. ధనుంజయ వాయువు - శరీరమంతా వ్యాపించి, శరీరాభివృద్ధి కలిగిస్తుంది.

పంచభూతాల రజోగుణంయొక్క నాల్గవభాగంతో కర్మేంద్రియాలు సృష్టించ బడ్డాయి. వాక్కు, పాణి, పాదము, గుదము, ఉపస్థ అనేవి కర్మేంద్రియాలు.

మాట్లాడటము, ఇవ్వటము, నడవటము, విడచుటము, ఆనందించటము అనేవి కర్మేంద్రియాల విషయాలు. అగ్ని, దేవేంద్రుడు, ఉపేంద్రుడు, మృత్యువు, ప్రజాపతి వీరు కర్మేంద్రియాలకు అధిష్ఠాన దేవతలు.

పంచభూతాల సత్త్వగుణాన్ని నాలుగు భాగాలుగా చేసి, అందులోని మూడు భాగాలతో అంతఃకరణను సృష్టించటం జరిగింది. మనస్సు, బుద్ధి, చిత్తము, అహంకారము, అనేవి అంతఃకరణ చతుష్టయము. ఆలోచించటం, నిశ్చయించటం, స్మరించటం, అభిమానించటం, అనుసంధానం చెయ్యటం ఇవి అంతఃకరణ విషయాలు. గళము, వదనము, నాభి, హృదయము, భ్రూమధ్యము అంతఃకరణ చతుష్టయానికి అధిదేవతలు. పంచభూతాల సత్త్వగుణంయొక్క నాల్గవభాగంతో జ్ఞానేంద్రియాలను సృష్టించటం జరిగింది. శ్రోత్రము, చర్మము, కన్ను, నాలుక, ముక్కు ఇవి జ్ఞానేంద్రియాలు. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాలు వీటి విషయాలు. దిక్కులు, వాయువు, భానుడు, వరుణుడు, అశ్వనీదేవతలు వీటికి అధిష్ఠాన దేవతలు. గతంలో చెప్పినట్లుగా కోశములు ఐదు. వీటిలో అన్నమయ కోశమే స్థూలదేహము. ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ కోశాలే సూక్ష్మదేహము. సూక్ష్మశరీరంలో కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము మొదలైనవి కలగటం వల్ల కలిగే తాపాలు శమము, దమము, తితిక్ష మొదలైన సద్గుణాలు లభించినందువల్ల కలిగే తాపాలు, దుఃఖాలు కలుగుతూ ఉంటాయి. వీటన్నింటినీ సామాన్యుడు అనుభవిస్తూనే ఉంటాడు. ఈ సూక్ష్మదేహం ఆత్మకాదు.

3. కారణ శరీరము :

అనాద్యవిద్యానిర్వాచ్యా కారణోపాధి రుచ్యతే ।
ఉపాధి త్రితయాదన్య మాత్మాన మవధారయేత్ ॥

వాక్కుచేత చెప్పనలవి కానిది, ఆది లేనిది అయిన అజ్ఞానమే కారణ శరీరము. దీనిని పొందిన ఈశ్వరుడు–'అవ్యాకృతుడు', బ్రహ్మవేత్త 'అనుజ్ఞైకరసుడు' అనబడతాడు.

గుణత్రయమే ఆత్మయొక్క కారణ శరీరము. ఇది సుషుప్తిలో ఉంటుంది. ఈ స్థితిలో అన్ని రకాలైన జ్ఞానము నశిస్తుంది. బుద్ధి కేవలము బీజరూపంలో ఉంటుంది. సామాన్యంగా నిద్రలో నాకేమీ తెలియదు అంటాం. అదే సుషుప్తి. ఆ స్థితిలో

శరీరంలోని అన్ని అవయవాలు పూర్తిగా విశ్రమిస్తాయి. మూడు గుణాలు కూడా కలిసి మిశ్రమంగా ఉండే స్థితి ఇది. దీని ప్రత్యేకతే గాఢనిద్ర. ఈ స్థితిలో మనస్సు, బుద్ధి, ఇంద్రియాల కార్యకలాపాలన్నీ పూర్తిగా ఆగిపోతాయి. ఈ అవస్థలో మనసు విత్తనం వంటి స్థితిలో ఉంటుంది. నాకేం తెలియదు' అనేదే అనుభవం.

ఇక్కడ సత్త్వరజస్తమోగుణాలు మూడు కూడా పూర్తిగా అవ్యక్తమైన స్థితిలో బీజరూపంగా ఉంటాయి. జాగ్రస్స్వప్నాల అనుభవాలన్నీ బీజరూపంలో ఉంటాయి. ఈ అనుభవాలు జాగ్రదావస్థలో స్థూలరూపంలోను, స్వప్నావస్థలో - సూక్ష్మరూపంలోను, సుషుప్తిలో బీజరూపంలోను ఉంటాయి. వ్యక్తి గాఢనిద్రలో ఉన్నప్పుడు, అతని శారీరక, మానసిక, బుద్ధిపరమైన కర్మలన్నీ విశ్రాంతి తీసుకుంటాయి. ఇదే అవ్యక్త స్థితి.

ఈ స్థితిలో బాహ్య ప్రపంచం ఏమీ తెలియదు. అలా అని సత్యస్వరూపం అంతకన్నా గోచరించదు. సత్యాన్ని చూడకుండా ఉన్న అవస్థ. పూర్తిగా తమోగుణ ప్రధానమైనది. 'నిద్రలో నాకేం తెలియలేదు. హాయిగా ఉంది' అంటాడు. ఇక్కడ 'ఏమీ తెలియదు' అనే విషయం తెలుస్తుంది. 'హాయి' అనేది తెలుస్తుంది. అందుకే సంపూర్ణమైన అజ్ఞానమే ఈ స్థితి ధర్మం. బుద్ధి ఉండదు కాబట్టి, బుద్ధి రూపమయిన ప్రపంచము ఉండదు. దేనినీ తెలుసుకోలేని ఈ అవస్థే కారణ శరీరము. మలినమైన సత్త్వరజస్తమోగుణాత్మకమైన అవిద్యయే కారణ శరీరము. వాక్కుచేత చెప్పనలవి కానిది, అది లేనిది అయిన అజ్ఞానమే కారణ శరీరము. ఆత్మ కారణశరీరంలో ప్రవేశించినప్పుడు తనను గురించి, ఇతరుల గురించి కూడా తెలియదు. అజ్ఞానంతో మూసుకుపోతుంది. ఈ అవస్థే రాబోయే దుఃఖాలకు కారణమవుతున్నది. అజ్ఞానం వల్ల ఏమీ తెలియక సర్వమూ నష్టమై పోయినట్లు అనిపించటం, రాబోయే సుఖ దుఃఖాలకు కారణం అవటం. ఇవన్నీ కారణ శరీరానికి కలిగే తాపాలు.

ఈ మూడు శరీరాలలో ఏదీ ఆత్మ కాదు.

5. పంచభూతాలు

సృష్టి ప్రారంభం కాక ముందు ఈ జగత్తంతా శూన్యంగా ఉండేది. ఆ శూన్యాన్ని పరమేశ్వరస్వరూపం ఆక్రమించి ఉన్నది. కొంత కాలానికి ఆ పరమాత్మ సృష్టి చెయ్యాలని సంకల్పించుకున్నది. అప్పుడు మొదటగా పరమేశ్వరుణ్ణించి సత్త్వగుణం బయటకు వచ్చింది. అదే అవ్యక్తము, మాయ. ఆ తరువాత సత్త్వగుణం నుంచి రజోగుణం వచ్చింది అదే మహతత్త్వము, హిరణ్యగర్భుడు. రజోగుణం నుంచి తమోగుణం వచ్చింది. అదే అహంకారము, విరాడ్రూపము. ఈ రకంగా మొదటగా ఆ పరమేశ్వరుణ్ణించి సత్త్వరజస్తమో గుణాలు వచ్చినాయి. అవే అవ్యక్త మహత్తత్త్వ అహంకారాలు, అహంకారం నుంచి మొదటగా శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధములు అనబడే తన్మాత్రలు వచ్చినాయి. ఆ తరువాత వాటి స్థూలరూపాలయిన పంచభూతాలు ఆవిర్భవించినాయి. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాలు వీటి గుణాలు. ఐతే ఈ గుణాలు వరుసగా ఆకాశంలో – ఒకటి, వాయువులో – రెండు, అగ్నిలో – మూడు, జలంలో – నాలుగు, భూమియందు – ఐదు ఉంటాయి. అంటే –

ఆకాశంలో	–	శబ్దము
వాయువులో	–	శబ్దము, స్పర్శ
అగ్నిలో	–	శబ్దము, స్పర్శ, రూపము
జలము నందు	–	శబ్దము, స్పర్శ, రూపము, రసము
భూమియందు	–	శబ్దము, స్పర్శ, రూపము, రసము, గంధము

ఉంటాయి. ఈ గుణాలు ఎలా ఉంటామో చూద్దాం.

ప్రతిధ్వనిర్వియచ్ఛబ్దో । వాయౌ బీసీతీ శబ్దనమ్ ।
అనుష్ణాశీత సంస్పర్శో వహ్నౌ భుగుభుగు ధ్వనిః ॥

ఉష్ణః స్పర్శః ప్రభారూపం జలే బులు బులు ధ్వనిః ।
శీతస్పర్శః శుక్లరూపం రసోమాధుర్యమీరితమ్ ॥

భూమౌ కదకదా శబ్దః కాఠిన్యం స్పర్శ ఇష్యతే ।
నీలాదికం చిత్రరూపం మధురామ్లాదికో రసః ॥

సురభీతరగంధౌ ద్వౌగుణాః సమ్యగ్వివేచితాః ।

శ్రోతం త్వక్ చక్షుషీ జిహ్వా ఘ్రాణం చేంద్రియ పంచకమ్ ॥

ఆకాశంలో ప్రతిధ్వని రూపంలో శబ్దము అనే గుణం ఉంది. వాయువులో సీ సీ అనే శబ్దంతో పాటు ఉష్ణము, శీతము కానటువంటి స్పర్శ గుణం ఉంది. అగ్నిలో భుగభుగ అనే ధ్వనితో పాటు ఉష్ణమనే స్పర్శ, ప్రకాశమనే రూపము ఉన్నాయి. జలంలో బుళ్‌బుళ్ అనే ధ్వనితోపాటు, తెల్లని రూపం, చల్లని స్పర్శ, తియ్యటి రసం, అనే నాలుగు గుణాలున్నాయి. భూమిలో కడకడమనే ధ్వనితోబాటు కఠిన స్పర్శ, నీలము, పసుపులాంటి రూపము, మధురతిక్త ఆమ్లాది రసాలు, గంధము (సుగంధం, దుర్గంధం) అనే ఐదు గుణాలు ఉన్నాయి. ఇవి పంచభూతాల గుణాలు. అలాగే ఈ భూతాలకు కార్యాలు కూడా ఉన్నాయి. కన్ను, ముక్కు, చెవి, నాలుక, చర్మము అనేవి జ్ఞానేంద్రియాలు పంచభూతాల కార్యాలు. ఈ ఐదు ఇంద్రియాలు చిల్లులు లేదా కంతలలో ఉంటాయి. కన్ను, ముక్కు, చెవి ఇవన్నీ కంతలే పైకి కనిపించే దొప్పలు, రెప్పలు ఇంద్రియాలు కాదు. అవి చాలా సూక్ష్మంగా ఉంటూ శబ్దస్పర్శ రూప రస గంధాలను గ్రహిస్తాయి. ఈ ఇంద్రియాలు చాలా సూక్ష్మమైనవి. అందుకే వాటి కార్యాలను బట్టి ఊహించి తెలుసుకోవటానికి వీలుంటుంది. ఎక్కువగా ఈ ఇంద్రియాలు బాహ్యవిషయాల వైపుకే పరుగులు తీస్తాయి. కఠోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా బ్రహ్మ ఈ ఇంద్రియాలను బహిర్ముఖం చేశాడు. అందుకే ఇవి జీవుని స్వరూపాన్ని కాకుండా బయట వైపుకు చూస్తుంటాయి. కాని అప్పుడప్పుడు అంతర్విషయాలకు సంబంధించిన జ్ఞానం కూడా కలుగుతుంటుంది. మనం వ్రేళ్ళతో చెవులు మూసినప్పుడు, లోపల ఉన్న ప్రాణవాయువు, జఠరాగ్ని వీటికి సంబంధించిన ఒక రకమైన ధ్వని వినిపిస్తుంది. చల్లని నీళ్ళు త్రాగేటప్పుడు, మన లోపల చల్లగా స్పర్శ కలుగుతుంది. రెండు కళ్ళూ మూసుకున్నప్పుడు లోపల ఉన్న అంధకారము కనిపిస్తుంది. త్రేపులు వచ్చినప్పుడు లోపల ఉన్న రసము, గాలి బయటకు వచ్చినప్పుడు వాసన తెలుస్తుంది. ఈ విధంగా జ్ఞానేంద్రియాల వల్ల లోపల ఉన్న జ్ఞానము కూడా తెలుస్తుంది.

కర్మేంద్రియ వ్యాపారం. మాట్లాడటం, తీసుకోవటము, నడవటము, మలవిసర్జన, విషయ సంభోగము. వీటినే వచన దానా గమన విసర్గానందములు

అంటారు. ఇవి కర్మేంద్రియాలు చేసే పనులు. వాక్కు, పాణి, పాద, పాయు, ఉపస్థలు కర్మేంద్రియాలు. ఇవి నోరు మొదలైన వాటి స్థానాల్లో ఉంటాయి. మనస్సు అనేది పదకొండవ ఇంద్రియం. ఇది కేవలము మానవుడికి మాత్రమే ప్రసాదించబడిన వరం. ఇది జ్ఞానేంద్రియాలకు, కర్మేంద్రియాలకు అధిపతి. ఇంద్రియాలను ప్రేరేపించేది మనస్సే. ఇది అంతఃకరణ లోపల ఉండే ఇంద్రియం. హృదయ కమలంలో ఉండే ఛిద్రమే దాని స్థానం. మనస్సు ఇంద్రియ సాయం లేకుండా స్వతంత్రంగా ఏ పని చెయ్యలేదు. ఇంద్రియాలు లేకుండా శబ్దాది బాహ్య విషయాలను గ్రహించలేదు. కన్ను మొదలైన ఇంద్రియాలు ఆయా విషయాల్లో పరిణతమైనప్పుడు, రూపము మొదలైన జ్ఞానం కలిగిన తరువాత, వాటి గురించిన గుణదోషాలను చర్చించేది మనస్సే. సత్త్వము, రజస్సు, తమస్సు అనేవి మనస్సు యొక్క గుణాలు. వీటివల్లనే మనసు మార్పు చెందుతున్నది. గుణదోష విచారణ ఆత్మ, ఇంద్రియాలు చెయ్యవు. కేవలము మనస్సే చేస్తుంది. మనస్సులో పుట్టే కామక్రోధాది వృత్తులు అన్నీ గుణత్రయము యొక్క వికృతులే. ఈ మూడు గుణాలలోని భేదంవల్లనే మనస్సులో అనేకమైన వృత్తులు, వికారాలు పుడతాయి. మనస్సులో వైరాగ్యం, క్షమ, ఔదార్యం లాంటి దైవీ వృత్తులన్నీ సత్త్వగుణం వల్ల పుడతాయి. కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాల్లాంటివి రజోగుణం వల్ల పుడతాయి. సోమరితనము, నిద్ర, భ్రాంతి లాంటి అసురీ వృత్తులు తమోగుణం వల్ల పుడతాయి. సత్త్వగుణం వల్ల, దాని కార్యాలైన వైరాగ్యాదుల వల్ల, పుణ్యం వస్తుంది. రజోగుణం వల్ల, దాని కార్యాలైన కామక్రోధాదుల వల్ల, పాపం వస్తుంది. తమోగుణము వల్ల, దాని కార్యాలైన నిద్రాదుల వల్ల, కాలనష్టము, ఆయుక్షీణము తప్ప ఏమీ ఉపయోగముండదు. వేదాంత శాస్త్రంలో 'అహం' ప్రత్యయం – నేను అనే అభిమానం కలిగి ఉండేవాణ్ణి కర్త, స్వామి, ప్రభువు అంటారు. లౌకికంలో కూడా ఇలా జరుగుతుంది. కాబట్టి అంతః కరణ వృత్తులలో అహంవృత్తి గల వాడే యజమాని.

జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, మనస్సు, ఈ పదకొండు ఇంద్రియాల ద్వారా, అనుమాన ప్రమాణము, శాస్త్ర ప్రమాణముల చేత తెలుసుకోబడే అన్ని పదార్థాలు, ఈ జగత్తులో కనిపించే వస్తువులు, 'ఇదమ్' ఇది అనే శబ్దంతో సూచించబడతాయి. అంటే ప్రత్యక్ష, అనుమాన, శబ్ద ప్రమాణాల ద్వారా, ఉపమానం

ద్వారా ఇతర వాటి ద్వారా తెలుసుకోబడే సమస్తమూ 'ఇదం' అనే గుర్తించాలి. సృష్టికి పూర్వం ఈ జగత్తంతా అద్వితీయమైన బ్రహ్మలో అవ్యక్త రూపంలో ఉంది. అప్పుడు దానికి నామరూపాలు లేవు. అందులో స్వగతభేదం లేదు. సజాతీయ విజాతీయ భేదం అసలే లేదు. ఇప్పుడు ఈ భేదాలేమిటో చూద్దాం.

1. స్వగతభేదము : ఒకే దానిలో ఉండే తేడాలు. ఉదా : ఒక చెట్టు ఉంది. దానికి ఆకులు, పూలు, కొమ్మలు, రెమ్మలు, కాయలు, పండ్లు. ఇవన్నీ ఆ చెట్టు యొక్క అంగాలే. కాని ఒక దానికి ఇంకొక దానికి అంటే ఆకుకు – కాయకు, ఆకుకు – పూవుకు పోలిక ఉండదు. ఇలా భిన్న అంగాల మధ్య ఉండే భేదాన్నే స్వగతభేదము అంటారు.

2. సజాతీయ భేదము : ఒకే జాతికి చెందిన రెండు వస్తువుల మధ్య ఉండే తేడా. మర్రిచెట్టు, రావిచెట్టు. ఈ రెండూ వృక్షజాతివి. కాని రెండింటి మధ్యనా తేడా ఉంది. అదే సజాతీయము.

3. విజాతీయ భేదము : రెండు భిన్న జాతి వస్తువుల మధ్యన ఉండే భేదము. వృక్షము, బండరాయి. ఈ రెండూ విజాతీయాలు. ఈ రెండింటి మధ్యన ఉండే తేడాను విజాతీయ భేదము అంటారు. పరబ్రహ్మలో ఈ మూడు రకాల భేదాలు లేవు. ఈ భేదాలు అనాత్మ వస్తువులందు మాత్రమే ఉంటాయి. సద్వస్తువుకు ఈ రకమైన తేడాలుండవు. ఎందుకంటే –

1. స్వగతభేదము : సద్వస్తువుకు అవయవాలుండవు. సద్వస్తువు యొక్క అంశ, భాగాన్ని మనం నిరూపించలేము. స్వగతభేదమనేది అవయవాల వల్లనే కలుగుతుంది. సృష్టికి పూర్వం ఉన్న సద్వస్తువుకు అంశ అనేది లేదు. పుట్టుక లేదు. నామరూపాలు లేవు. అవయవాలు అంతకన్నా లేవు. కాబట్టి అందులో స్వగతభేదముండదు. అయితే ఇక్కడ చిన్న అనుమానం వస్తుంది. సృష్టికి పూర్వం నామరూపాలు లేవా ? లేవు అని ఖచ్చితంగా చెప్పాలి. ఎందుకంటే నామరూపాలు ఉంటే సృష్టి జరిగినట్లే.

2. సజాతీయ భేదము : ఒకే జాతికి చెందిన రెండు వస్తువుల మధ్య ఉండే భేదాన్ని సజాతీయ భేదము అంటారు. సృష్టికి ఇన్ని జాతులు, వస్తువులు ఎక్కడున్నాయి. ఉన్నది ఒక్కటే. అద్వితీయమైన పరబ్రహ్మ. కాబట్టి సజాతీయ భేదం లేదు.

3. విజాతీయ భేదము : బ్రహ్మమనేది సద్వస్తువు. దానికి విజాతీయమున్నది అంటే అది అసద్వస్తువు అవుతుంది. అందుకే ఇంకొక జాతి గాని, వస్తువు కాని, లేదు. కాబట్టి పరబ్రహ్మకు విజాతీయ భేదం కూడా లేదు. అంతఃకరణ నాలుగు భాగాలుగా ఉంటుంది. అవి 1. మనస్సు 2. బుద్ధి 3. చిత్తము 4. అహంకారము. పంచభూతాలలోను ఆకాశం వాయుతో కలిస్తే మనస్సు, అగ్నితో కలిస్తే బుద్ధి, జలంతో కలిస్తే చిత్తము, పృథివితో కలిస్తే అహంకారము ఏర్పడతాయి. వీటిలో

1. మనస్సు : సంకల్ప వికల్పాలకు కారణమైనది. ధర్మాధర్మాలను, యుక్తాయుక్తాలను గురించి ఆలోచించేది మనస్సు. మనస్సునే హృదయము అంటారు. దీనికి స్థానం గళానికి చివరి భాగం. దీనికి విషయం సంశయం.

2. బుద్ధి : నిశ్చయాత్మకమైనది బుద్ధి. ఏ రకమైన నిర్ణయమైనా ఇదే తీసుకుంటుంది. దీనికి స్థానం వదనం. దీనికి విషయం నిశ్చయం.

3. చిత్తం : చింతించేది చిత్తం. గతంలో కలిగిన అనుభవాలను గురించి ఆలోచిస్తుంది. దీనికి స్థానం నాభి. దీనికి విషయం ధారణ.

4. అహంకారం : నేను అనే భావన అహంకారం. దీనివల్లనే మానవుడు పట్టుదలకు పోవటం వంటివి చేస్తాడు. దీనికి స్థానం హృదయం. దీనికి విషయం అభిమానం.

కళ్ళు మొదలైన ఇంద్రియాల ద్వారా అంతఃకరణ వ్యక్తమవుతుంది. "అవే నేను" అనుకుని వాటితో తాదాత్మ్యం చెందుతూ, ఆత్మ యొక్క ప్రతిబింబంలో జీవిస్తూ ఉంటుంది. అహంకారం శరీరంతో తాదాత్మ్యత చెందినప్పుడు కర్తగా, భోక్తగా తనను తాను భావిస్తుంగి. సత్త్వాది గుణాలతో కలిసి అవస్థాత్రయంలో విహరిస్తుంది. ఇంద్రియ భోగ్యవస్తువులు మనకు అనుగుణంగా ఉంటే సుఖంగా ఉంటాం. లేనప్పుడు దుఃఖిస్తాము. ఈ సుఖదుఃఖాలనేవి అహంకారం ధర్మాలు. దృశ్యమానమయిన జగత్తంతా మిధ్యే. క్షణికమైన అహంకారం కూడా సత్యం కాదు. క్షణక్షణము మార్పు చెందే అహంకారం నాకు అన్నీ తెలుసు అనుకుంటుంది. అహంకారంతో సంబంధం ఉన్నంతవరకు మానవుడు ముక్తిని గురించి మాట్లాడలేడు. అహంకారం నుంచి విడివడినవాడు, తానే పరమాత్మనని తెలుసుకుంటాడు.

పంచీకరణము : స్థూలంగా ఉండే పంచభూతాలు ఒకదానితో ఒకటి కలిసి ఉండటాన్నే పంచీకరణ అంటారు. అదెలా జరుగుతుందంటే, ముందుగా ఆకాశం తీసుకుందాం. ఆకాశాన్ని రెండు భాగాలుగా చెయ్యాలి. మొదటి భాగంలో పూర్తిగా ఆకాశం ఉంటుంది. రెండవ భాగాన్ని మళ్ళీ నాలుగు భాగాలుగా చెయ్యాలి. వీటిలో మిగిలిన నాలుగు భూతాలను సమానంగా ఉంచాలి. అంటే

ఆకాశంలో- ఆకాశము 1/2, వాయువు 1/8, అగ్ని 1/8, జలము 1/8, పృథివి 1/8గా ఉంటాయి.

వాయువులో - వాయువు 1/2, ఆకాశం 1/8, అగ్ని 1/8, జలము 1/8, పృథివి 1/8 ఉంటాయి.

అగ్నిలో - అగ్ని 1/2 మిగిలిన నాలుగు భూతాలు 1/8 చొప్పున ఉంటాయి.

జలంలో - జలం 1/2 మిగిలిన నాలుగు భూతాలు 1/8 చొప్పున ఉంటాయి.

భూమిలో - భూమి 1/2 మిగిలిన నాలుగు భూతాలు 1/8 చొప్పున ఉంటాయి.

పంచభూతాలు ఈ రకంగా పంచీకరణ చెంది త్రిగుణాలతో కలియటం వల్ల సృష్టి ఏర్పడింది.

పంచభూతాలలో ఆకాశం కూడా శాశ్వతమైనది కాదు. ఆకాశం అంతటా వ్యాపించి ఉంటుంది. అంతేకాని అనిత్యమైనది. ప్రళయ కాలంలో భూమి జలంలో, జలం అగ్నిలో, అగ్ని వాయువులో, వాయువు ఆకాశంలో, ఆకాశం మాయలో, మాయ పరమేశ్వరునిలో లీనమై పోతాయి. అంటే ప్రళయ కాలంలో పంచభూతాలన్నీ నశించి పోతాయి. కాబట్టి ఇవేవీ ఆత్మకాదు.

6. పంచకోశాలు

'కోశము' అంటే 'వర'. కవచము అని అర్థం. శరీరంలో ఐదు కోశాలున్నాయి. అవే అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయములు. వీటినే పంచకోశాలు అంటారు. కంటికి కనిపించే స్థూలశరీరాన్నే అన్నమయకోశము అంటారు. అన్నమయకోశం లోపల ప్రాణమయకోశమున్నది. ప్రాణమయకోశం లోపల మనోమయకోశమున్నది. ఆ మనోమయకోశం లోపల కర్త ఉన్నాడు అతడే విజ్ఞానమయుడు. అదే విజ్ఞానమయకోశము. ఆ విజ్ఞానమయ కోశంలోపల ఉన్నవాడు భోక్త. అతడే ఆనందమయుడు. అదే ఆనందమయకోశము. ఇలా అన్నమయకోశం నుంచి, ఆనందమయకోశం వరకు ఉండే ఈ పరంపరనే 'గుహ' అంటారు. ఈ గుహలో ఉన్నవే పంచకోశాలు.

1. అన్నమయకోశము : తల్లితండ్రుల చేత భుజింపబడిన అన్నము మొదలైన ఆహారం వల్ల శుక్ల శోణితములు ఉత్పత్తియై ఈ దేహము పుడుతోంది. దీన్నే స్థూలదేహము అంటారు. ఇలా అన్నంవల్ల పుట్టిన ఈ దేహము అన్నము మొదలైన వాటితోనే వృద్ధి చెందుతుంది. ఈ కారణంచేతనే అన్నవికారమైన ఈ దేహాన్ని అన్నమయకోశము అంటారు. ఇదే స్థూలశరీరం. జననానికి ముందు లేదు. మరణం తరువాత ఉండదు. క్షణికమైనది. అస్థిరమైనది. అన్నం ఉంటేనే ఇది జీవించి ఉంటుంది. అన్నం లేకపోతే నశించిపోతుంది. త్వగాది ధాతువులతోను, షడ్వికారాలతోను నిండి ఉంటుంది. పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు, జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, మనస్సు అనే వివిధ తత్త్వాలతో కూడి ఉంటుంది. ప్రత్యక్షంగా కళ్ళకి కనిపిస్తుంది. ఇది ఆత్మకాదు. ఒకవేళ ఈ దేహమే ఆత్మ అంటే, గతజన్మలో కూడా ఈ దేహం ఉండి తీరాలి కాని లేదు. అలాగే ఈ దేహం మళ్ళీ జన్మలో కూడా ఉండదు. అంతే కాదు ఈ దేహం ఈ జన్మలో చేసిన పాప పుణ్యఫలాలు కూడా ఇప్పుడు అనుభవించదు. అందుచేత ఇది ఆత్మకాదు.

1. ఇక్కడ ఒక విషయం గుర్తుంచుకోవాలి. అన్నమయకోశం ఆత్మ కాదు అని చెబుతున్నాం. ఎందుచేతనంటే అన్నంవల్లనే ఈ శరీరం నిర్మించబడింది. ఇందులో ఉండేది రక్తము, మాంసము, చర్మము, ఎముకలు, మలమూత్రాలు. హేయమయిన మలమూత్రాలతో కూడిన దేహం ఆత్మ ఎలా అవుతుంది? ఇది ఆత్మకాదు.

2. జన్మించక ముందు ఈ దేహం లేదు. మరణించిన తరువాత ఉండదు. ఈ మధ్య కాలంలోనే ఉంటుంది. అందుకే ఇది క్షణికమైనది, అశాశ్వతమైనది. ఇది ప్రతి క్షణమూ మారుతూ ఉంటుంది. బాహ్యంగా కనిపించే జడపదార్థం. మరి ఇది ఆత్మ ఎలా అవుతుంది?

3. అవయవాలతో కూడిన దేహం ఆత్మ అవటానికి వీలులేదు. ఒకవేళ కాలు చేతులు లేకపోయినా, ఈ దేహం పనిచేస్తూనే ఉంటుంది. ఇది స్వతంత్రంగా పని చెయ్యటం లేదు. వేరొకరితో నియమించబడి పని చేస్తోంది. ఈ రకంగా పరతంత్రమైన ఈ దేహం ఆత్మ ఎలా అవుతుంది?

కాబట్టి చర్మము, మాంసము మొదలైన మలినమైన వాటితో ఏర్పడిన శరీరమే తాను అని మూర్ఖుడు అనుకుంటాడు. వివేకవంతుడు ఎప్పుడూ అలా భావన చెయ్యడు. కేవలము మూర్ఖుడు మాత్రమే ఈ దేహమే నేను అను భావన చేస్తాడు. వివేకవంతుడు, జ్ఞాని తనను తాను ఆత్మగా బ్రహ్మగా తెలుసుకుంటాడు.

2. ప్రాణమయకోశము : ప్రాణ, అపాన, వ్యాన, ఉదాన, సమానములు అనే ఐదు ముఖ్య ప్రాణవాయువులు, నాగ, కూర్మ, కృకుర, దేవదత్త ధనుంజయముల అనే ఉపవాయువులు, వాక్కు పాణి, పాద, పాయు, ఉపస్థ అనబడే కర్మేంద్రియాలు ఈ పదిహేను కలిసి ప్రాణమయకోశము అనబడుతుంది. ఇది జడస్వభావమ కలిగి ఉంటుంది. ఆకలి, దప్పిక, రజోగుణము, అహంకారములతో కూడి ఉంటుంది ఇంకా చెప్పాలంటే పాదం మొదలు శిరస్సుదాకా, శరీరమంతటా వ్యాపించి, దేహాని బలాన్నిస్తూ, చక్షురాది ఇంద్రియాలను ప్రేరేపిస్తూ ఉండే వ్యాన వాయువే ప్రాణమయ కోశమని చెప్పబడుతోంది. ఈ వాయువులో చేతనత్వం లేదు. కాబట్టి ఇది కూడా ఆత్మకాదు.

కర్మేంద్రియాలు, పంచప్రాణాలు కలిసి ప్రాణమయకోశం అనబడుతుంది దీనితో ఆవరించబడిన అన్నమయకోశం ప్రాణం ఉన్నట్లే అన్ని పనులు చేస్తుంది ఇక్కడ గుర్తించాల్సిన విషయం ఏమంటే, వాయువు యొక్క పరిణామమే ప్రాణమయ కోశం. గాలిలాగానే ఇదికూడా శరీరంలోకి ప్రవేశించి నిష్క్రమిస్తుంది. దీనికి శరీరం యొక్క సుఖదుఃఖాలతో పనిలేదు. దేన్నీ తెలుసుకోదు. ఎప్పుడూ ఆత్మ మీదే ఆధారప

ఉంటుంది. ఇది శరీరంలో ఉంటే ముఖ్య ప్రాణము అంటారు. అదే బయట ఉంటే గాలి. ప్రాణానికి సుఖదుఃఖాలు, సంతోష విచారాలు గుర్తించే శక్తి లేదు. అలాంటి ప్రాణం ఆత్మ ఎలా అవుతుంది? అందుకే ప్రాణమయకోశం ఆత్మకాదు.

3. మనోమయకోశము : జ్ఞానేంద్రియాలు, మనస్సు కలిసి మనోమయకోశము అంటారు. నేను నాది అనే సంకల్ప వికల్పాలకు హేతువు ఇదే. ఇది చాలా చంచలమైనది. అన్నమయ, ప్రాణమయ కోశాలలో వ్యాపించి ఉంటుంది. ఇంద్రియాలు అనే హోతల ద్వారా, విషయాలు అనే ఆహుతులతో పెంపొంది, వాసనలనే సమిధలతో ప్రజ్వలితమైన మనోమయాగ్ని, దృశ్య ప్రపంచం అంతా దగ్ధం చేస్తుంది. అంటే ఇంద్రియాలు, వాసనలు అనే సమిధలను రగుల్కొల్పుతాయి. అప్పుడు మనోమయాగ్ని ప్రకటితమవుతుంది. ఈ జగత్తులో మనసును మించిన అవిద్య ఇంకేదీ లేదు. మనసు నశిస్తే అన్నీ నశిస్తాయి. మనసు మేల్కొంటే అన్నీ మేల్కొంటాయి. స్వప్నంలో కూడా ఈ మనస్సు తన శక్తివల్ల భోక్తను, భోగాన్ని సృష్టిస్తుంది. జాగ్రదావస్థలో కనిపించేదంతా మనస్సు యొక్క విలాసమే. సుషుప్తిలో ఈ మనసు పని చెయ్యదు. అందుకే అప్పుడు ఏమీ ఉండదు. ఈ జగత్తంతా మనస్సుతోనే కల్పించబడింది. బంధమోక్షాలకు కారణం మనస్సే. రాగద్వేషాలకు నిలయం మనస్సు. అటువంటి మనస్సు ఆత్మకాదు. మనోమయకోశం చాలా బలమైనది. ప్రాణమయకోశాన్ని ఇది ఆవరించి ఉంటుంది. మనోమయకోశం ఒక అగ్నికుండం. వాసనలే ఇక్కడ సమిధలు. జ్ఞానేంద్రియాలు హోతలు. ఇంద్రియాలకు భోగ్యములైన వస్తువులు ఆహుతి అవుతూ ఉంటే, జాజ్వల్యమానంగా ప్రకాశిస్తూ, బాహ్యంగా ఉన్న భౌతిక ప్రపంచాన్ని నిలిపి ఉంచుతుంది. గతంలో చెప్పినట్లుగా మనసుకన్న అవిద్య అనేది వేరుగా లేదు. అన్ని బంధాలకు కారణం మనస్సే. ఈ జగత్తంతా మనస్సు చేత కల్పించబడిందే. సుషుప్తిలో ఈ మనసు పని చెయ్యదు. బంధమోక్షాలకు ఇదే కారణం. ఈ మనస్సు వల్లనే శరీరం మీద, దానికి సుఖాన్ని కలిగించే వస్తువులమీద రాగము ఏర్పడుతుంది. ఈ రాగమే మానవుడికి అతిపెద్ద బంధము. మళ్ళీ అవే వస్తువుల మీద, విషయాల మీద ద్వేషాన్ని కూడా కల్పిస్తుంది ఈ మనస్సు. ఈ కారణం చేతనే బంధమోక్షాలకు కారణం మనస్సు అంటారు. ఇది రజోగుణంతో కలిస్తే బంధం ఏర్పడుతుంది. రజస్తమో గుణాల నుంచి విడివడితే

మోక్షకారణమవుతుంది. వివేకము వైరాగ్యము ఎక్కువగా ఉండి, మనసు శుద్ధంగా ఉన్నప్పుడు మనసు ముక్తి మార్గం వైపు మళ్ళుతుంది. ఇంద్రియ భోగాలు, వర్ణాశ్రమ ధర్మాలు, జాతి కులభేదాలు, కర్మలు, గుణాలు వీటి అనుభవాలన్నీ మనసు ద్వారానే కలుగుతాయి. మనసుచేత కల్పించబడే కర్మలు, వాటి ఫలాలను జీవుడు తనవిగా భావిస్తాడు. అందుకే మనస్సు అవిద్య అనబడుతుంది. మోక్షగామియైన వాడ మనస్సును అదుపులో ఉంచుకుని, రాగద్వేషాలను జయించాలి. మనోమయాని ఆది, అంతము ఉంది. మార్పులకు లోనవుతూ ఉంటుంది. కష్టాలు, బాధలు దీ లక్షణాలు. ఈ లక్షణాలేవీ ఆత్మకి ఉండవు. అందుచేతనే మనస్సు ఆత్మకాదు.

4. విజ్ఞానమయకోశము : జ్ఞానేంద్రియాలు వాటి వృత్తులతో కూడిన బుద్ధి విజ్ఞానమయకోశము. ఇదే మానవుడి సంసారానికి కారణము. చిత్తము, ఇంద్రియ వీటిని అనుసరించి పోయే చేతనం యొక్క ప్రతిబింబశక్తినే మాయ అంటారు. ది ప్రకృతియొక్క వికారము. జాగ్రస్వప్న సుషుప్తి అనబడే అవస్థలు, సుఖదుఃఖ, వాటికి సంబంధించిన అనుభవాలు, ఆశ్రమ ధర్మాలు, కర్మలు, గుణాలు, కి సంబంధించిన అభిమానము, మమకారము అన్నీ ఈ విజ్ఞానమయకోశంనే ఉంటాయి. ఇది ఆత్మకు చాలా దగ్గరగా ఉంటుంది. అందుచేతనే ఎక్కువ ప్రకాశ వంతంగా ఉంటుంది. ఈ కోశంలో విద్యామదము, తద్వారా మహదహంకము ఉంటాయి. ఇది మనోమయంలోపల ఉంటుంది. కాబట్టి, బుద్ధి అనేది కేము చిదాభాస. ఘటపటాదుల్లాగా దీనికి ఉత్పత్తి నాశనము ఉన్నాయి. అంతనే ఇది ఆత్మకాదు.

ఇక్కడ ఒక విషయం గుర్తుంచుకోవాలి. అంతఃకరణ రెండు రుగా ఉంటుంది. 1. కర్తృత్వ రూపం 2. కరణరూపం. కర్తృత్వ రూపాన్ని విము అని, కరణరూపాన్ని మనస్సని అంటారు. ఈ రెండూ ఒకదాని లోపఒకటి ఉంటాయి. కాబట్టి అంతఃకరణ కర్తృరూపం పొందినప్పుడు విజ్ఞానమయము, కరణరూపంలోకి మారినప్పుడు మనోమయకోశము అవుతుంది. అందుచేంతః కరణని రెండు రూపాలుగా విభజించి చెబుతారు. ఇక్కడ విజ్ఞానము అబుద్ధి. విజ్ఞానమయకోశానికి 'నేను కర్తను' అనే భావన ఉంటుంది. చియొక్క ప్రతిబింబంతో కూడిన ప్రకృతివికారమే విజ్ఞానమయకోశం. అన్నివేళ అన్ని

విషయాలు తెలుసుకుంటూ ఉంటుంది. శరీరంతోను, ఇంద్రియాలతోను ఎప్పుడూ తాదాత్మ్యం చెంది ఉంటుంది. జాగ్రస్వప్నాది అవస్థలు, సుఖదుఃఖాది అనుభవాలు దీనికే చెందుతాయి. ఆత్మమీద ఆరోపించబడిన అధ్యాసే ఇది. ఆత్మ దీనితో తాదాత్మ్యం చెందటంవల్ల, భ్రమకు లోనై సంసార బంధనాలలో చిక్కుకుంటుంది. కాబట్టి ఇది ఆత్మకాదు.

5. ఆనందమయకోశము : ఆనందస్వరూపమైన ఆత్మయొక్క ప్రతిబింబం చేత ఏర్పడబడినటువంటి, తమోగుణం వల్ల ప్రకటితమైనటువంటి వృత్తినే ఆనందమయకోశము అంటారు. ఇది ప్రియము, మోదము, ప్రమోదము అనబడే మూడు గుణాలతో కూడి ఉంటుంది. గతజన్మలో చేసుకున్న పుణ్యఫలంవల్ల కొంతమందికి సుఖం అనుభవించే సమయంలో ఆనందమయకోశ స్వరూపం గోచరిస్తుంది. ఆ సమయంలో జీవి ఏ ప్రయత్నం లేకుండానే ఆనందాన్ని పొందుతాడు. ఇంకా విపులంగా చెప్పాలంటే – అజ్ఞానం ఆవరించినప్పుడు 'పరమానందం పొందాను' అనే భావనే ఆనందమయకోశము. ఇందులో

ప్రియము – పుత్ర, మిత్ర, కళత్రాదులను చూసినప్పుడు కలిగేది

మోదము – కోరుకున్నది జరిగినప్పుడు కలిగేది

ప్రమోదము – మోదము ఎక్కువగా కలగటం.

ఆనందము – ప్రమోదము విపరీతంగా కలగటము

ఆత్మయొక్క ప్రతిబింబమయిన అనాత్మ ఇది. ఇష్టమయిన వస్తువులు దొరికినప్పుడు పొంగి పొరలే సంతోషము దీని లక్షణము. పుణ్యఫలం ఫలించినప్పుడు అదృష్టవంతులు మాత్రమే దీన్ని అనుభవిస్తారు. మానవుడు తన ప్రయత్నం లేకుండానే దీన్ననుభవిస్తాడు. సుషుప్తిలో ఆనందమయకోశం పూర్తిగా వ్యక్తమవుతుంది. జాగ్రత్స్వప్నావస్థలలో పరిస్థితుల మీద ఆధారపడి పాక్షికంగా వ్యక్తమవుతుంది. ఇది నిత్యం వికారం చెందుతూ ఉంటుంది. ఈ కారణాలు చేత ఆనందమయకోశం కూడా ఆత్మకాదు. ఇది ప్రకృతి పరిణామము. గతకర్మల ఆధారంగా ఇది ఏర్పడింది. అన్ని కోశాల మధ్యన ఇది ఉంటుంది. కోశాలన్నీ నిత్యమూ మార్పు చెందాయి. అందుచేత మార్పుచెందే ఏ కోశమూ ఆత్మకాదు.

తైత్తిరీయోపనిషత్తులో వరుణ మహర్షి కుమారుడు భృగుమహర్షి, విద్యాభ్యాసం పూర్తి చేసి బ్రహ్మజ్ఞానం పొందాలనే కోరికతో తండ్రి దగ్గరకు వెళ్ళి పరబ్రహతత్త్వాన్ని ఉపదేశం చెయ్యమని అడిగాడు. దానికి తండ్రి "కుమారా ! అన్నము, ప్రాణము, నేత్రము, శ్రోత్రము, మనస్సు, వాక్కు ఇవన్నీ పరబ్రహ్మ సాధనకు మార్గాలే. వీటన్నింటిలోను బ్రహ్మతత్త్వం ఇమిడి ఉంది. అవి దేనిలోంచి ఉత్పన్నమైనాయో, దేనితో పోషింపబడుతున్నాయో, దేనియందు లయమవుతున్నామో, అన్నింటికీ మూలవస్తువు ఏదో, దాన్ని గురించి తెలుసుకోవాలి. దాన్ని తపస్సు ద్వారానే సాధించాలి. కాబట్టి వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి" అన్నాడు. తండ్రి ఉపదేశాన్ననుసరించి పన్నెండు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు భృగువు. ఇప్పుడు అతడికి తెలిసింది **అన్నమేపరబ్రహ్మ.** అన్నం మూలంగానే అన్ని ప్రాణులు ఉత్పన్నమవుతున్నాయి. పుట్టిన ప్రతిప్రాణి అన్నంవల్లనే పోషింపబడుతోంది. కాబట్టి అన్నమే పరబ్రహ్మ స్వరూపము. ఇదే మాటను తండ్రికి చెప్పాడు భృగువు. "నాయినా ! పరబ్రహ్మ సాధనలో మొదటి మెట్టుమీదే ఉన్నావు. అన్నం పరబ్రహ్మ స్వరూపమే. కాని అన్నమే పరబ్రహ్మస్వరూపం కాదు. మళ్ళీ వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి" అన్నాడు తండ్రి. మళ్ళీ పన్నెండు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు భృగువు. ఈ సారి తెలిసింది **'ప్రాణమే పరబ్రహ్మ'** అని. ఎందుకని అంటే లోకంలోని జీవరాశి అంతా ప్రాణంవల్లనే జీవిస్తున్నది. ప్రాణం ఉంటేనే మానవుడు జీవిస్తాడు. ఏదైనా ఒక పని చేస్తాడు. ప్రాణమే సర్వజగత్తుకు మూలాధారం. అందుచేత ప్రాణమేపరబ్రహ్మ అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఆ మాటే తండ్రికి చెప్పాడు. కాదన్నాడు తండ్రి. ప్రాణము పరబ్రహ్మస్వరూపమే. కాని ప్రాణమేపరబ్రహ్మ కాదు. వెళ్ళి మళ్ళీ తపస్సు చెయ్యి అన్నాడు. మళ్ళీ పన్నెండు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు భృగువు. ఇప్పుడు తెలిసింది **'మనస్సేపరబ్రహ్మ'** ఎందుకంటే జగత్తులో మనస్సువల్లనే మానవుడు ఆలోచించగలుగుతున్నాడు. ఈ ఆలోచనల వల్లనే స్త్రీ పురుషులు ఒకటౌతున్నారు. తద్వారా సృష్టి జరుగుతోంది. ఈ మాటే చెప్పాడు తండ్రికి. కాదన్నాడు తండ్రి. మనస్సు పరబ్రహ్మస్వరూపమే. కాని మనస్సేపరబ్రహ్మ కాదు. మళ్ళీ వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి అన్నాడు తండ్రి. మళ్ళీ పన్నెండు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు భృగువు. ఇప్పుడు తెలిసింది **'విజ్ఞానమే పరబ్రహ్మ'** విజ్ఞానము అంటే ప్రాపంచికమైన జ్ఞానము.

దీనివల్లనే మానవుడు ఈ జగత్తులోని ప్రతివిషయం గురించి ఆలోచించ గలుగుతున్నాడు. కాబట్టి ఇదే బ్రహ్మము అన్నాడు భృగువు. కాదన్నాడు తండ్రి. విజ్ఞానం కూడా పరబ్రహ్మమే కాని, విజ్ఞానమే పరబ్రహ్మ కాదు. మళ్ళీ వెళ్ళి తపస్సు చెయ్యి అన్నాడు తండ్రి. పన్నెండు సంవత్సరాలు తపస్సు చేశాడు భృగువు. ఇప్పుడు తెలిసింది ఆనందమే పరబ్రహ్మ. ఈ విషయమే తండ్రికి చెప్పాడు. సర్వము ఆనందం నుంచే వచ్చి అందులోనే లీనమవుతున్నాయి. కాబట్టి ఆనందమే పరబ్రహ్మ అన్నాడు తండ్రి.

అన్నం బ్రహ్మ కాదు. ప్రాణం బ్రహ్మ కాదు, మనస్సు బ్రహ్మ కాదు. విజ్ఞానం బ్రహ్మ కాదు. ఇవన్నీ కోశములందుంటాయి. అలాగే ఆనందమయకోశము కూడా. వీటిలో ఏ కోశము, ఏ భాగము పరబ్రహ్మ కాదు. ఆనందమయకోశం కూడా పరబ్రహ్మ కాదు. ఇవన్నీ జడపదార్థాలకు సంబంధించినవి కాబట్టి అవి ఆత్మ అయ్యే అవకాశం లేదు. పంచకోశాలలోను ఏ కోశము ఆత్మకాదు.

7. సన్యాసము

హైందవ ధర్మంలో నాలుగు ఆశ్రమాలున్నాయి. వాటినే చతురాశ్రమాలు అంటారు. వీటిలో నాల్గవది సన్యాసము. సన్యాసము స్వీకరించినవాడు సన్యాసి. సన్యాసి అంటే సంసారాన్ని త్యజించినవాడు, కర్మలను త్యజించినవాడు అని అర్థం. ఇలా కర్మలను, సంసారాన్ని త్యజించి సత్యాన్వేషణలో నిరంతరము కాలం గడిపేవాడే సన్యాసి.

లోకంలో చాలామంది సన్యాసం తీసుకుంటేనే ముక్తి లభిస్తుంది అని, కనీసం చివరిదశలోనైనా సన్యాసం తీసుకోవాలని, ఆరాటపడుతుంటారు. సన్యాసమనేది బజార్లో దొరికే వస్తువు కాదు కొనుక్కోవటానికి. అది ఎవరివద్దా లేదు నీకివ్వటానికి. సంపూర్ణ వైరాగ్యం ఉన్నవాడే సన్యాసి కావాలి. లేకపోతే అథోగతి పాలవుతాడు. సన్యాసము ఒకరిచ్చేది కాదు. ఆ లక్షణాలు నీకు నువ్వు సాధించుకోవాలి. జ్ఞానవైరాగ్యాలు కలగనిదే సన్యాసం పనికిరాదు.

సన్యాసము నాలుగు రకాలు 1. వైరాగ్యసన్యాసము 2. జ్ఞానసన్యాసము 3. జ్ఞానవైరాగ్య సన్యాసము 4. కర్మసన్యాసము

1. వైరాగ్యసన్యాసము : చూడటమువల్ల, వినటంవల్ల విషయాల మీద ఆసక్తి పోయి, ప్రాప్తించిన పుణ్యకర్మ విశేషంవల్ల సన్యసించటము.

2. జ్ఞానసన్యాసము : జ్ఞానంవల్ల, పుణ్యలోకానుభవశ్రవణంవల్ల, లౌకిక వాంఛలు పోయి, దేహవాసన, శాస్త్రవాసన, లోకవాసనలను వదిలి, అవమానము కూడా మానముగా తలచి, ప్రవృత్తి అంతా హేయంగా భావించి, సాధనా చతుష్టయ సంపన్నుడై, సన్యసించటము.

3. జ్ఞానవైరాగ్య సన్యాసము : అన్నింటినీ క్రమంగా అభ్యసించి, సర్వము అనుభవించి, జ్ఞానవైరాగ్యాలతో, స్వరూపానుసంధానంతో దేహమాత్రావసిష్టుడై సన్యసించటము.

4. కర్మసన్యాసి : బ్రహ్మచర్యము, గృహస్థాశ్రమము, వానప్రస్థము పూర్తి చేసి, వైరాగ్యం లేకపోయినప్పటికీ ఈ ఆశ్రమాల క్రమం ప్రకారము సన్యాసం స్వీకరించటము.

సన్యాసులు ఆరు విధాలుగా ఉంటారు. 1. కుటిచకుడు 2. బహూదకుడు 3. హంస 4. పరమహంస 5. తురీయాతీతుడు 6. అవధూత

1. కుటీచకుడు : ఇతడు వైష్ణవ సన్యాసి. శ్రీవైష్ణవ సంప్రదాయానికి చెందిన వాడు. శిఖయజ్ఞోపవీతం కలిగి ఉంటాడు. దండ కమండలాలు ధరిస్తాడు. కౌపీనము (గోచీ) శాటీ (పైన కప్పుకునే వస్త్రము) కంథ (పడుకోవటానికి వేసుకునే బొంత) కలిగి ఉంటాడు. పితృ, మాతృ, గురు ఆరాధనాపరుడై ఉంటాడు. పిఠరము (అన్నం వండుకునే కుండ) ఖనిత్రము (గడ్డపార) శిక్యము (ఉట్టి) మాత్రమే సాధనాలుగా ఉంటాయి. ఒకచోటే ఉంటాడు. సంచారం చెయ్యవలసిన అవసరం లేదు. ఊర్ధ్వపుండ్రములు, త్రిదండము ధరిస్తాడు.

2. బహూదకుడు : ఇతడు కూడా శిఖ, యజ్ఞోపవీతాలు, దండకమండలాలు, కౌపీనము, శాటీ ధరించి ఉంటాడు. త్రిపుండ్రధారి. మధుకరము చేసుకుని ప్రతిరోజూ ఎనిమిది ముద్దలు మాత్రమే తింటాడు.

3. హంస : ఇతడు జడలు ధరించి ఉంటాడు. త్రిపుండ్రములు గాని, ఊర్ధ్వ పుండ్రములు గాని ధరించి ఉంటాడు. కౌపీనము మాత్రమే ధరిస్తాడు. మధుకరాన్ని మాత్రమే భుజిస్తాడు.

4. పరమహంస : పరమహంసల మార్గము అత్యంత దుర్లభమైనది. ఈ మార్గంలో సంచరించే వారు చాలా తక్కువ మంది ఉంటారు. ఎక్కడో పుణ్యక్షేత్రాలలో ఒకరు కనిపిస్తారు. వీరు నిత్యము పవిత్రులై ఉంటారు. వీరికి శిఖాయజ్ఞోపవీతాలుండవు. సర్వకాల సర్వావస్థలయందు పూజనీయులు. సాక్షాత్తు వేదపురుషులు. వీరికి మిత్రులు, శత్రువులు ఎవరూ ఉండరు. ఇతడు వేదాధ్యయనం చెయ్యడు. సర్వశాస్త్ర పండితుడు. అన్ని కర్మలు చెయ్యటంలోను నిష్ణాతుడు. ఇతని దృష్టిలో శీతోష్ణాలు, సుఖదుఃఖాలు, మానావమానాలు అన్నీ సమానము. షడూర్ములు (1. ఆకలి 2. కోరిక 3. శోకము 4. మోహము 5. జర 6. మరణము) వాసనలు లేనివాడు. మనసు లేనివాడు. నింద, గర్వము, మత్సరము, దంభము, దర్పము, ఇచ్ఛ, ద్వేషము, అరిషడ్వర్గాలు లేనివాడు. తన దేహాన్ని శవంలాగా చూస్తాడు. శరీరము ఏ క్షణంలోనైనా నశిస్తుంది. నేనే నిత్యమైనవాడను, శాశ్వతమైన వాడను, శాంతస్వరూపుడను అని విశ్వసిస్తాడు.

5. తురీయాతీతుడు : గోముఖ వృత్తిచే ఫలహారము చేస్తాడు. మూడు ఇళ్ళలో మాత్రమే భిక్ష స్వీకరిస్తాడు. దేహమాత్రావశిష్టుడు. దిగంబరుడు. శరీరాన్ని శవంలా చూస్తాడు.

6. అవధూత : అ – అన్నింటినీ, వ – వదలివేసి, దూ – అందరికీ దూరంగా, త – తత్త్వాన్వేషణలో కాలం గడిపేవాడు. ఏ రకమైన నియమాలు లేనివాడు. ఏ విధమైన ఆభిజాత్యము లేకుండా, అన్ని వర్ణముల వారి దగ్గరా అజగరవృత్తితో ఆహారం తీసకుంటాడు. అన్నివేళలా స్వరూపానందం అనుభవిస్తాడు. చెట్లు, చేమలు, పర్వతాలతో కూడిన జగత్తును నేను కాను. తన్మాత్రలు నేను కాను. ఇంద్రియాల భ్రమ లేనివాడను, బాహ్యాంభ్యంతరము లందు వ్యాపించినవాడను, నిష్కళంకుడను, నిరంజనుడను. ఏకమైన ఆత్మను నేను. అని భావన చేస్తుంటాడు. స్నానం చెయ్యడు. పుండ్రధారణ చెయ్యడు. కర్మలు చెయ్యడు. శీతోష్ణాలు, సుఖదుఃఖాలు, మానావమానాలు జయించినవాడు. ఏ రకమైన నియమాలు లేకుండా దొరికింది తిని, నిరంతరము పరమాత్మ ధ్యానంలో కాలం గడుపుతాడు. తన ఉనికిని బయట పడనీడు. తానెవరో చెప్పడు. నాకన్న వేరెవరూ లేరని భావిస్తాడు. తానే పరమేశ్వర స్వరూపమని త్రికరణ శుద్ధిగా నమ్ముతాడు.

నారద పరివ్రాజకోపనిషత్తు : ఉపనిషత్తులలో సన్యాసాన్ని వివరించినవి మొత్తం 17. కాగా 1. పరివ్రాజక 2. త్రిశిఖిబ్రాహ్మణ, 3. సీతా, 4. చూడా 5. నిర్వాణ 6. మండల 7. దక్షిణామూర్తి 8 శరభ 9. స్కంధ 10. మహానారాయణ 11 అద్వయ అనే పదకొండు ఉపనిషత్తుల సారమే ఈ నారదపరివ్రాజకోపనిషత్తు. సన్యాసాన్ని వివరించే ఉపనిషత్తులలో ఇదే ప్రముఖమైనది.

పూర్వకాలంలో నారదమహర్షి, పుణ్యస్థలాలు, తీర్థాలు, క్షేత్రాలు సేవించి వైరాగ్య భావంతో నైమిశారణ్యానికి చేరి, అక్కడ నివృత్తి మార్గంలో కాలం గడుపుతూ ఉన్న వారందరికీ కూడా ఆ మార్గాన్ని బోధిస్తున్నాడు. ఆ సమయంలో ఒక రోజున శౌనకాది మహర్షులు నారదుణ్ణి సమీపించి, ఓ దేవర్షీ ! "ఏ సాధన చేస్తే మాకు మోక్షము లభిస్తుందో వివరించవలసింది" అని అడిగారు. ఆ మాటలు విన్ననారదుడు "ఓ మహర్షులారా ! ఉపనయనాది సకల (44) సంస్కారములు గలవాడు, వేదవేదాంగాలు అభ్యసించినవాడు, గృహస్థాశ్రమము, వానప్రస్తము పూర్తి చేసినవాడు,

సద్గురువును సేవించినవాడు, సంసార సుఖాన్ని పరిత్యజించినవాడు, సాధన చతుష్టయము గలవాడు, ఆశారహితుడు, ఈషణత్రయము లేనివాడు, శాంతుడు, దాంతుడు, అయిన సన్యాసి, స్వస్వరూపధ్యానంలో శరీరాన్ని త్యాగం చేసినవాడు ముక్తుడవుతాడు" అని చెప్పాడు.

ఆ మాటలు విన్న మహర్షులు ఓ నారదా ! అలాగయినట్లైతే 'సన్యాసవిధి'ని మాకు వివరించవలసింది అని అడిగారు. అప్పుడు నారదుడు మహర్షులందరినీ వెంటపెట్టుకుని సత్యలోకానికివెళ్ళి, బ్రహ్మదేవుని పరిపరివిధాల ప్రార్థించగా, ఆయన ప్రీతిచెంది సన్యాసవిధిని గురించి వివరించటం మొదలుపెట్టాడు. "ఓ మహర్షులారా! బ్రాహ్మణవర్ణంలో పుట్టినవాడు ఉపనయనము పూర్తి అయిన తరువాత సద్గురువును ఆశ్రయించి, ఆయనకు సేవచేస్తూ 12 సం॥ విద్యాభ్యాసం చేసి 25 సంవత్సరాలు వచ్చినతరువాత వివాహం చేసుకుని, గృహస్థాశ్రమ ధర్మాలు నిర్వర్తిస్తూ మంచి పుత్రునికని 25 సం॥ గృహస్తుగా ఉండాలి. 50 నుంచి 75 సం॥ వరకు వానప్రస్థము స్వీకరించాలి. తరువాత ఏకాకిగా అరణ్యాల యందు తిరుగుతూ, నిర్జన ప్రదేశంలో ఉంటూ, ఉచితమైన సత్కర్మలు చెయ్యాలి. ఇహ, పర లోక సుఖాల యందు ఆశను వదలి, విరక్తి గలిగి, చిత్తశుద్ధి పొంది, అహంకార మమకారాలను పూర్తిగా వదలి వెయ్యాలి. సాధనచతుష్టయాన్ని కలిగిఉండాలి. ఇలాంటివాడే సన్యాసానికితగినవాడు." అన్నాడు.

సన్యాసానికి అర్హత : సన్యాసము అందరూ తీసుకోవటానికి లేదు. దానికి కొన్ని అర్హతలున్నాయి. అవి

1. నపుంసకుడు 2. భ్రష్టుడు 3. అంగహీనుడు 4. స్త్రీ సంపర్కము గలవాడు 5. చెవిటివాడు 6. బాలుడు 7. మూగవాడు 8. నాస్తికుడు 9. చక్రాంకితమైన వాడు 10. జీవనోపాధి కోసం సన్యసించి ధనవంతుల ఇళ్ళలో ఉండేవాడు. 11. వైఖానసుడు 12. శివార్చకుడు 13. ధనార్జన కోసం వేదం చదివినవాడు 14. కుష్ఠరోగి 15. అగ్నిహోత్రం చెయ్యనివాడు. వీరికి వైరాగ్యమున్నప్పటికీ సన్యాసానికి అనర్హులు. సాధన చతుష్టయము గలవాడే సన్యాసానికి అధికారి. పరివ్రాట్ అంటే విడిచి పెట్టేవాడు. సకలభూతాలవల్ల తాను, తనవల్ల సకలభూతాలు అభయము పొందినవాడే పరివ్రాట్ అనబడతాడు. అతడే పరివ్రాజకుడు.

1. నపుంసకుడు 2. అంగహీనుడు 3. అంధుడు 4. బాలుడు 5. పాపి 6. పతితుడు 7. జీవనోపాధికి ఇతరులను ఆశ్రయించేవాడు 8. వైఖానసుడు 9. శివార్చకుడు 10. చక్రాంకితుడు 11. పాషండుడు 12. బట్టతల గలవాడు 13. అగ్ని కార్యము చేయనివాడు 14. వైరాగ్యము లేకపోవటంవల్ల రెండు మూడు సార్లు సన్యసించిన వాడు 15. ధనం కోసం వేదాధ్యయనం చేసేవాడు. వీరు ఆతుర సన్యాసము స్వీకరించినప్పటికీ, సన్యాసానికి అర్హులు కారు. అత్యవసర కాలంలో తీసుకునేది ఆతురసన్యాసము. మరణ కాలంలో తీసుకునే సన్యాసం కూడా ఆతుర సన్యాసమే. మరణ కాలంలో తప్ప ఆతరురసన్యాసం స్వీకరించరాదు. ఒకవేళ అలా స్వీకరించినా, మళ్ళీ శాస్త్రబద్ధంగా సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించాలి. కర్మ ఎప్పుడూ మంత్రసహితంగానే ఉండాలి. లేకపోతే అది అకర్మ అవుతుంది. చేసిన కర్మంతా బూడిదలో పోసిన పన్నీరవుతుంది. ఆతురసన్యాసం కూడా మంత్ర సహితంగా, ప్రాజాపత్యయాగం జలంలో చేసి, ఆ తరువాతే సన్యాసం స్వీకరించాలి. మనస్సుతో గాని, శాస్త్రబద్ధంగా గాని, మంత్రావృత్తితో గాని జలంలో వేదోక్తంగా అనుష్ఠానం పూర్తిచేసి, విరక్తి గల విద్వాంసుడు మాత్రమే సన్యసించాలి.

<u>**వైరాగ్యము:**</u> వైరాగ్యం కలిగితేనే సన్యసించాలి. లేకపోతే గృహస్థుగానే ఉండాలి. కోరికలు తీరనివాడు సన్యసిస్తే నరకాన్ని పొందుతాడు. జిహ్వా, ఉపస్థ, ఉదరము, హస్తము తన అధీనంలోకి తెచ్చుకున్న విజితేంద్రియుడు మాత్రమే నువ్యసించాలి. సంసారమునిస్సారము అని గ్రహించి సన్యసించాలి. కర్మ–ప్రవృత్తి రూపం. జ్ఞానము – నివృత్తి రూపము. అందుకని జ్ఞానం సంపాదించి సన్యసించాలి. కేవలము మంత్రజపము, కర్మ, వదిలినంత మాత్రాన అది సన్యాసం కాదు. అది ఇంకొక కర్మ అవుతుంది. ఇంద్రియాలు విషయాసక్తము లైనంతవరకు అది ప్రవృత్తి మార్గమే అవుతుంది. జ్ఞానము అంటే ఇంద్రియాలన్నీ నివృత్తి మార్గంలో విషయదూరములై ఉండాలి. ఇదే సన్యాసము. ఇలా చేసినవాడే పరివ్రాజక పదవికి తగినవాడు. పరమాత్మ తత్త్వాన్ని తెలుసుకున్నవాడు, సనాతనబ్రహ్మాని గురించి తెలుసుకున్నవాడు అప్పుడు మాత్రమే దండాన్ని స్వీకరించి, యజ్ఞోపవీతము, శిఖ వదలిపెట్టాలి.

అనాత్మవస్తువులందు ఆసక్తిని వదలినవాడు, ఈషణత్రయాన్ని త్యజించి పరబ్రహ్మాలో అనురక్తుడైనవాడు మాత్రమే బిక్షాన్నము భుజించటానికి అర్హుడు.

అందరితోనూ పూజించబడినప్పుడు, నమస్కరించబడినప్పుడు పొందిన ఆనందము ఇతరులచే కొట్టబడినప్పుడు, తిట్టబడినప్పుడు, అసహ్యించుకొనబడినప్పుడు కూడా పొందగలిగిన వాడే భిక్షాన్న భోజనానికి అర్హుడు. స్తుతి నింద, మానావమానాలను సమానంగా' భావించినవాడే సర్వదా ఆత్మారాముడు అవుతాడు. అతడే నిజమైన భిక్షువు. సర్వవ్యాపి అయిన వాసుదేవుడను నేనే. అద్వయమైన అక్షరపరబ్రహ్మను నేనే అని భావించిన వాడే భిక్షాన్న భోజనానికి అర్హుడు. 1. శాంతి 2. శమము 3. శౌచము 4. సంతసము 5. సత్యము 6. ఆర్జవము (కపటము లేకపోవటము, చక్కని నడవడిక) 7. దీనత్వము, 8. దంభము లేకపోవటం. ఈ లక్షణాలు గలవాడే కైవల్యాశ్రమమునందు నివశిస్తాడు. త్రికరణ శుద్ధిగా హింసచెయ్యనివాడు, పాపంచెయ్యనివాడు, అందరికీ మేలు చేసేవాడు మాత్రమే భిక్షువు అనబడతాడు. 1. ధైర్యము 2. క్షమ 3. ఇంద్రియ నిగ్రహము 4. అస్తేయము 5. బాహ్యాంతర శుచి 6. ప్రజ్ఞ 7. బ్రహ్మవిద్య 8. సత్యము 9 క్రోధం లేకపోవటం 10. పరమశాంతం. ఇవి ధర్మ లక్షణాలు. ఈ లక్షణాలు గలవాడు ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ, వేదాంతం వింటూ ఋణత్రయ (దేవఋణము, పితృఋణము, మానవ ఋణము) విముక్తుడైన వాడు మాత్రమే సన్యసించాలి.

జితేంద్రియుడు : గతంలో అనుభవించిన సుఖాలు, రాబోయే సుఖాలు, ఈనాడు ప్రాప్తించిన భోగాల గురించి ఆలోచించనివాడు మాత్రమే ముక్తిపొందుతాడు. ఇంద్రియాలను నిరోధించినవాడు, బాహ్యేంద్రియాలతో లోపలికి, అంతరింద్రియాలతో బయటకి చూడగలిగినవాడు సర్వదా కైవల్యాశ్రమములో ఉంటాడు. శవము సుఖదుఃఖాలను ఏవిధంగా స్వీకరించదో, అలాగే ప్రాణమున్నప్పుడు కూడా ఉండగలవాడు మోక్షాన్ని పొందుతాడు. కౌపీనము, కంబళి, ఏకదండము. సన్యాసి ఈ మూడింటినే ధరించాలి. ఎక్కువ గనక ధరిస్తే రౌరవాది నరకాలు అనుభవిస్తాడు. చిరిగిపోయినబట్టలుకుట్టుకుని బొంతగాతయారు చేసుకోవాలి. ఒకటే కాషాయవస్త్రం ధరించాలి. భేదదృష్టి లేకుండా, నిశ్చలుడై ఆశారహితుడై, ఏకాకిగా సంచరించాలి. వర్షాకాలంలో మాత్రమే ఒకచోట ఉండాలి. భార్యాపుత్రులను వదిలి, తాను చదివిన వేదాలు, శాస్త్రాలు, చేసిన కర్మలు అన్నీ వదిలి రహస్యంగా సంచరించాలి. కామక్రోధాదులను పూర్తిగా త్యజించి, అహంకార

మమకారాలు లేనివాడే పరివ్రాజకుడు. బంగారాన్ని మట్టిని సమానంగా చూసేవాడు, ఏ జీవికీ దుఃఖాన్ని కలిగించనివాడు, ఆశ కొంచెం కూడా లేనివాడే మునీశ్వరుడు. దంభము, అహంకారము, హింస, లోభత్వము, దీనత్వము వంటి దుర్గుణాలు లేనివాడు, ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నుడు మాత్రమే ముక్తిని పొందుతాడు. ఇంద్రియ సుఖాలకు వశమయినవాడు దుఃఖము పొందుతాడు. ఇంద్రియాలను నియంత్రించినవాడు జ్ఞానము పొందుతాడు. ఆజ్యం పోస్తే అగ్ని చల్లారదు. అలాగే అనుభవించటం వల్ల కోరికలు తీరవు. కాబట్టి సాధకుడు కోరికలకు వశుడు కారాదు. ఇష్టాఇష్టాలు, రుచి గలవి, రుచి లేని పదార్థాలు తినికూడా వికారం పొందనివాడు, సుగంధము దుర్గంధము, హర్షశోకాల మధ్య తేడా లేనివాడు జితేంద్రియుడు. వాక్కు మనస్సు పరిశుద్ధముగా చేసికొని రహస్యంగా తిరిగేవాడు ముక్తి పొందుతాడు.

అవమానము : వాసనలున్నవాడు సన్యాసము స్వీకరించరాదు. వాటిని విషంలాగా చూడాలి. గౌరవములందు కోరికలుండరాదు. అవమానము వల్ల అహంకారము నశిస్తుంది. అందుకని అవమానమును అమృతంలాగా చూడాలి. అవమానం వల్ల సంచితపాపము కూడా నశిస్తుంది. తితిక్ష పెరుగుతుంది. తితిక్ష అంటే ఎదిరించ గలిగిన శక్తి ఉండి కూడా ఎదిరించకుండా ఉండటం. దీనివల్ల తన ఉన్నత స్థితికి బాట ఏర్పడుతుంది. అందుకే అవమానాన్ని అమృతంగా భావించాలి. సన్మానాలు పొందినా, దక్షిణలు స్వీకరించినా, తన సంచితపుణ్యం నశించి పోతుంది. అందుచేత వీతరాగుడు సన్మానము విషంగాను, అవమానము అమృతంగాను భావించాలి. అవమానించబడిన వాడు ఆనందంగా ఉంటాడు. సుఖంగా తిరుగుతాడు. అవమానించిన వాడు దుఃఖిస్తాడు. చివరకు దుఃఖంలోనే నశిస్తాడు. నిందలను ఓర్చుకోవాలి. ఎవరినీ అగౌరవపరచరాదు. ఎవరితోను విరోధం పెట్టుక[illegible]డు. నీ మీద కోపగించిన వాడి మీదకూడా నువ్వు కోపగించరాదు. పరమ శాంతంతో వారిని కుశలమడగాలి. అసత్యమాడరాదు. ఆత్మజ్ఞాననిష్ఠుడై నిరపేక్షుడై, ఇతరులను ఆశీర్వదించాలి. ఆశలేనివాడై, ఆత్మబలం గలిగి సుఖస్వరూపుడై సంచరించాలి. ఇంద్రియ నిగ్రహము, రాగద్వేషాలు లేకపోవటము, సకల జీవులందు దయ కలిగి ఉండటంవల్ల అమృతత్త్వము పొందుతాడు. రక్తమాంసాలు, మలమూత్రాలతో కూడి దుర్గంధభరితమైన ఈ దేహాన్ని త్యజించాలి. నవధాతువులతో

కూడిన ఈ దేహం మీద ఆసక్తి గలవాడు నరకం పొందుతాడు. దేహంలో నేను అనే అహంకారమే మృత్యుమార్గాన్ని చూపుతున్నది. సమస్త నాశనములకు కారణమైన అహాన్ని త్యజించాలి.

పుణ్యపాపాలు : తనను ప్రేమించే వారి యందు పుణ్యము, ద్వేషించే వారి యందు పాపము వదిలెయ్యాలి. అది ఎలా అంటే ప్రేమించే వారు చేసే స్తుతివల్ల పుణ్యము, ద్వేషించే వారు చేసే నిందవల్ల పాపము నశిస్తాయి. ఇలా సంచిత పాప పుణ్యాలు నశించగా పరిశుద్ధ చిత్తుడై మోక్షానికి అర్హుడవుతాడు. ఈ రకంగా నిదానంగా సమస్త బంధాలు, ప్రతిబంధకాలు త్యజించి, సుఖదుఃఖాలు, లాభనష్టాలు, శీతోష్ణాది ద్వంద్వములను త్యజించి, నిరంతరము పరమాత్మ యందే నివసించాలి. ఎప్పుడూ ఒంటరిగానే సంచరించాలి. ఎవరి సహకారము కోరకూడదు. ఇటువంటి వాడు సర్వదా సిద్ధి పొందుతాడు. ఒంటరిగా తిరిగే వాడికే జ్ఞానబుద్ధి కలుగుతుంది. భిక్షాన్నానికి కపాలము, నివాసానికి చెట్టు తొర్ర, కట్టుకోవటానికి గుడ్డపీలికలు స్వీకరించి, కోరికలు లేకుండా, సర్వజీవుల యందు సమానమైన భావన గలవాడే జీవన్ముక్తుడు. సర్వభూతహితుడు, శాంతుడు, త్రిదండి, కమండలధారి, ఎప్పుడు పరబ్రహ్మమందే రమించేవాడు, సన్యసించి భిక్ష కోసం గ్రామంలోకి వెళ్ళాలి. ఒక్క క్షణము కూడా వృధా చెయ్యకుండా ఆత్మరతి చెయ్యటానికే భిక్షాటనము చెప్పబడింది. ఈ లక్షణాలతో సంచరించే వాడే భిక్షువు. ఇద్దరు కలిస్తే జంట, ముగ్గురయితే గ్రామము, అంతకన్న ఎక్కువైతే నగరము అని భావించాలి. మిధున, గ్రామ, నగరములు చేసే సన్యాసి, స్వధర్మము నుంచి దిగజారుతున్నాడని తెలుసుకోవాలి. అలాంటి వారికి ఉపయోగం లేని లోకాభిరామాయణం పెరుగుతుంది. ఒకరికి ఇద్దరయితే స్నేహము, లోభత్వము, మాత్సర్యము పెరుగుతాయి. పరస్పర సంబంధం వల్ల ధ్యాననిష్ఠ తగ్గుతుంది. రాగద్వేషాలు పెరుగుతాయి. అందుచేత ఒంటరిగా ఉండి, కోరికలను త్యజించాలి. మాట్లాడేటప్పుడు ప్రతి వాక్యానికి 'నారాయణ' అనే పదం వాడాలి. సర్వకాల సర్వావస్థల యందు త్రికరణ శుద్ధిగా పరమాత్మ చింతన చెయ్యాలి. బ్రహ్మను గురించే మాట్లాడాలి. ఉపనిషత్తులు పఠించాలి. ఆత్మనిష్ఠ కోసం ధ్యానము చెయ్యాలి. ఆసనాలు వెయ్యాలి. మరణము, జీవితము వేటినీ గొప్పగా చెప్పరాదు. ఈ రెండిటినీ అభినందించకుండా, ఆయువు ఉన్నంతవరకు, రాజాజ్ఞ కోసం నిరీక్షించే సేవకుడిలాగా, ఎదురు చూడాలి.

భిక్షువు : నాలుక ఉండి లేనివాడుగ, పుంసత్వము ఉండి నపుంసకుడుగ, కాళ్ళు ఉండి కుంటివాడుగ, కళ్ళు ఉండి గ్రుడ్డివాడుగ, చెవులు ఉండి చెవిటివాడుగ, సర్వజ్ఞుడైఉండి ఏమీతెలియనివాడుగ ఉండాలి. ఈ ఆరు లక్షణాలు గలవాడే భిక్షువు. అతనికి ఏ బంధాలు ఉండవు. భిక్షువుకు ఆరురకాల ధర్మాలున్నాయి. అవి

1. అజిహ్వుడు : తినేటప్పుడు ఇష్టము, అనిష్టము లేనివాడు.

2. షండుడు : పసిపిల్లకాని, యవ్వనవతిగాని, వృద్ధురాలుగాని అందరినీ ఒకేలాగా చూసేవాడు.

3. పంగువు : కాళ్ళను అదుపులో ఉంచుకునే వాడు. భిక్షాటనకు మాత్రమే తిరిగేవాడు.

4. అంధుడు : నుంచున్నా, నడుస్తున్నా అతని దృష్టి నాలుగు కాడిమానులు కన్న ఎక్కువ (యాభై అడుగులు) ప్రసరించనివాడు. నేత్రాలను నియంత్రించి, నిరంతరము బ్రహ్మ దృష్టిలో ఉండేవాడు.

5. బధిరుడు : శ్రవణేంద్రియాన్ని అదుపులో ఉంచుకున్నవాడు. స్తుతినిందలను సమానంగా భావించేవాడు.

6. ముగ్ధుడు : సర్వేంద్రియాలను జయించినవాడు. ఎటువంటి ఆకర్షణలకు లొంగనివాడు. లోకవ్యవహారాలతో సంబంధం లేనివాడు. ఈ విధంగా అన్ని ఇంద్రియాలు ఉండి లేనివాడు లాగా, సర్వజ్ఞుడై ఉండి పిచ్చివాడిలాగా తిరిగేవాడు భిక్షువు అనబడతాడు. అంతేకాదు 1. నటులను, నాట్యాలను చూడటం 2. జూదము ఆడటం, 3. కామవాంఛ గల కాంతలతో స్నేహము 4. భక్ష్యాలు 5. భోజ్యాలు 6. రజస్వలా స్త్రీ దర్శనము. ఇవి పూర్తి బంధనాలు కాబట్టి యతి వీటిని చెయ్యరాదు. రాగము, ద్వేషము, మదము, మోహము, ద్రోహము వీటిని మనసులోకి రానుకూడా రానీయరాదు. 1. మంచము 2. తెల్లని వస్త్రము 3. శృంగార కథాశ్రవణము 4. చంచలబుద్ధి 5. పగటి నిద్ర 6. దూరప్రయాణము. ఇవి యతీశ్వరుడికి పతన హేతువులు. నిరంతరము బ్రహ్మచింతన చేసేవాడు సుదూర యాత్రలు చెయ్యరాదు. ఉపనిషత్తులు ఎప్పుడూ చదువుతూ ఉండాలి. తీర్థయాత్రలు, ఉపవాస దీక్షలు, ధ్యానము విడిచి పెట్టాలి. కేవలము అధ్యయనశీలుడు, వ్యాఖ్యానపరాయణుడు

కారాదు. ఇవి శాస్త్రవాసనను పెంచుతాయి. పాపరహితము, కపటశూన్యము అయిన పరిశుద్ధ జీవనము గడపాలి. తాబేలు తన అవయవాలను అవసరమైనప్పుడు తనడిప్ప కింద దాచుకున్నట్లుగా, యతి తన అవయవాలను తన అధీనంలో ఉంచుకోవాలి. మనోవృత్తులను నశింపచెయ్యాలి. దేనియందు ఆసక్తి ఉండరాదు. అపరిగ్రహుడు కావాలి. సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వాలకు అతీతుడు కావాలి. అహంకార మమకారాలు లేకుండా ఏకాంత వాసియైన యతీశ్వరుడు సర్వబంధనముల నుంచి విముక్తుడవుతున్నాడు.

వైరాగ్యము గలవాడు బ్రహ్మచారిగాని, గృహస్థుగాని, వానప్రస్తుడు గాని ఎవరైనా సన్యసించవచ్చు. మూడు ఆశ్రమాలు పూర్తిచేసి తీసుకునేది క్రమసన్యాసము అంటారు. కర్మని, ఇతర మంత్రాలని వదలి, మోక్షమంత్రాలతో సన్యాసం స్వీకరించాలి. పరమాత్మను మాత్రమే ధ్యానం చెయ్యాలి.

శిఖయజ్ఞోపవీతములు : సన్యాసం స్వీకరించాలంటే శిఖ, యజ్ఞోపవీతాలను తీసెయ్యాలి. అక్షర పరబ్రహ్మమే సూత్రము. కాబట్టి అక్షరపరబ్రహ్మ అనే సూత్రాన్నే ధరించాలి. అన్నింటి యందు అంతర్లీనంగా ఉండి సర్వాన్నీ చూస్తుంటుంది కాబట్టి సర్వాంతర్యామియే సూత్రము. సూత్రము అంటే పరమపదమే. ఈ విషయం తెలిసినవాడే జ్ఞానసంపన్నుడు. సూత్రంతో మణులను మాలగా కట్టినట్లు, పరమాత్మ వల్ల సర్వభూతాలు మాలగా కూర్చబడినాయి. అటువంటి పరమాత్మసూత్రాన్ని ధరించిన యోగియే యోగవిదుడు. అటువంటి సూత్రాన్ని ధరించి, బాహ్యసూత్రాన్ని వదిలెయ్యాలి. ఎవరు పరమాత్మ భావాన్ని సూత్రంగా ధరిస్తారో, వారే చైతన్యవంతులు. అటువంటి సూత్రాన్ని ధరించిన వారు ఎంగిలిభోజనము చేసినా తప్పులేదు. అశుచి కాదు. జ్ఞానియైన వాడికి బ్రహ్మసూత్రము అంతర్గతంగా ఉంటుంది. అటువంటి జ్ఞానియే సూత్రవిదుడు. అతడే యథార్థ యజ్ఞోపవీతధారి. జ్ఞానయజ్ఞోపవీతం ధరించిన వారికి జ్ఞానమే శిఖ, జ్ఞానమే అనుష్ఠానము. జ్ఞానమే పరమాత్మ. అగ్నికి ఏ రకంగా జ్వాల (శిఖ) ఉన్నదో అలాగే జ్ఞానికి జ్ఞానమే శిఖ. అటువంటి జ్ఞానియే శిఖి. అతడే విద్యావేత్త. బాహ్యశిఖ, శిఖ అనిపించుకోదు. అది జుట్టు మాత్రమే. వైదిక కర్మానుష్ఠానం చేసే వారికి మాత్రమే బాహ్యసూత్రము కావాలి. బాహ్యసూత్రము కేవలము వైదిక ప్రక్రియ. ఎవరికైతే జ్ఞానమే శిఖగా, యజ్ఞోపవీతంగా ఉంటుందో, అతడే సకల బ్రాహ్మణ ధర్మాలు తెలిసినవాడు.

ముక్తికి అర్హత : సర్వజ్ఞుడయిన విజ్ఞాని సన్యసించి, ద్వంద్వముల వల్ల వచ్చే కష్టాలు భరించగలిగినట్లైతే ఏకవస్త్రము ధరించవచ్చు. అటువంటి వాడు శిరోముండనం చేయించుకుని, అపరిగ్రహవ్రతము ఆచరించాలి. ఒకవేళ అతనికి తీవ్రమైన వైరాగ్యం ఉన్నట్లైతే, సర్వద్వంద్వాలను సహించాలి. అప్పుడే పుట్టిన పిల్లవాడు లాగా బట్టలు కూడా లేకుండా ఉండాలి. జగత్తంతా మిధ్యగా భావించి భార్య, పుత్రులు, మిత్రులు మొదలైన బంధనాలు వదిలెయ్యాలి. సర్వకర్మలు, కాపీనము, నింద, అహంకారము, దంభము, సుఖదుఃఖాలు, కామక్రోధాలు అన్నీ వదిలెయ్యాలి. శరీరాన్ని శవముగా భావించాలి. పరబ్రహ్మ స్వరూపమయిన స్వస్వరూపాన్నే లోపల, బయట అంతటా భావించాలి. ఎవరికీ నమస్కారము చెయ్యరాదు. అగ్నికార్యముగాని, ఆశీర్వాదముగాని, నిందాస్తుతులుగాని చెయ్యరాదు. యాధృచ్ఛికంగా ప్రాప్తించిన వాటితో తృప్తి చెందాలి. బంగారాన్ని ముట్టుకోరాదు. అటువంటి సన్యాసికి ఆవాహన విసర్జన, మంత్రామంత్రములు, ధ్యానోపాసనలు, లక్ష్యాలక్ష్యములు, భేదాభేదభావములు, స్వదేశ విదేశాలు అనేవి ఏవీ ఉండవు. ఏ ప్రదేశంలోనూ స్థిరంగా ఉండరాదు. జీర్ణగృహాలు, పాడుపడ్డ దేవాలయాలు, పర్ణశాలలు, కుమ్మరి గృహాలు, యాగశాలలు, హోమకుండాల దగ్గర, నదీతీరాలు, ఇసుకతెన్నెలు, భూగృహాలు, కొండగుహలు, చెట్టుతొర్రలు, అడవులు, సముద్రతీరాల యందు విహరించాలి. సంవర్తకుడు, దత్తాత్రేయుడులాగా మారువేషాలలో తిరగాలి. సర్వజ్ఞుడై కూడా పిచ్చివాడిలాగా ఉండాలి. సదా సత్యాన్వేషణలోనే తిరుగుతుండాలి. జీవించటం కోసం మాత్రమే తినాలి. అన్నింటి యందు సమభావం కలిగి పుణ్యపాపాలకు దూరంగా ఉండాలి. పరిపూర్ణ బ్రహ్మానందబోధ స్వరూపుడై **"అహంబ్రహ్మాస్మి"** అనే బ్రహ్మప్రణవాన్ని జపిస్తూ భ్రమర కీటక న్యాయానుసారము మూడు శరీరాలను త్యజించి, సన్యాసదీక్షలో ఈ శరీరాన్ని త్యజించాలి. ఇటువంటి వాడే సన్యాసి. పరివ్రాజకుడు, అతడే మోక్షానికి అర్హుడు.

ఉపనిషత్తులో ఇంకా అనేక విషయాలు చెప్పబడ్డాయి. కాని ఇంతవరకు చెప్పినవి సన్యాసికి ఉండవలసిన లక్షణాలు. ఈ లక్షణాలు గలవాడే సన్యాసం స్వీకరించాలి. అటువంటి వాడే ముక్తికి అర్హుడు. ఈ లక్షణాలు లేనివాడు సన్యసించినట్లైతే అది సన్యాసము అనే పదానికే విఘాతము కలిగిస్తుంది. సన్యాసం ఒకరిచ్చేది, ఇంకొకరు పుచ్చుకునేది కాదు. ఎవరికి వారు జ్ఞానవైరాగ్యాలు వృద్ధి చేసుకోవాలి.

8. సుఖదుఃఖాలు

సుఖదుఃఖాలు, పాపపుణ్యాలు, మానావమానాలు, అహంకారమమకారాలు ఇలాంటి వాటిని ద్వంద్వములు అంటారు. ఒక్కొక్క పదంలో రెండు రెండు ఉంటాయన్న మాట. సుఖము దుఃఖము, పాపము, పుణ్యము ఇలా. వీటన్నింటినీ మానవుడు తన అజ్ఞానంతో సృష్టించుకుంటున్నాడు. ఇలాగే బంధాలు కూడా అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెళ్ళు, తల్లిదండ్రులు, పిల్లాపాపలు వీటన్నింటినీ బాగా సృష్టించుకుని సంసారము అనే ఊబిలో అంతకంతకు కూరుకుపోతున్నాడు. అలా కూరుకుపోతూ అందులో నుంచి బయటకు వచ్చే మార్గం లేక, దరిచేరే ఉపాయం తెలియక సంసార సాగరంలో పడి మునుగుతూ తేలుతూ ఉన్నాడు. ఇక్కడ సంసార సాగరంలో మునిగిపోవటం అంటే - కష్టాలలో కూరుకుపోవటం. తేలటం అంటే - సంసారంలో సుఖాలను అనుభవించటం- ఇక్కడ సుఖము అనేది శాశ్వతమైనది కాదు. క్షణికమైనది. అనుభవించేటంత వరకు మాత్రమే ఉంటుంది. ఆ తరువాత అనేక రకాలైన బాధలకు దారి తీస్తుంది. ఈ కారణం చేతనే మానవుడు ఎప్పుడూ శాశ్వతమైన సుఖం కోసమే ప్రాకులాడాలి.

అసలు సుఖమంటే ఏమిటి ? దుఃఖమంటే ఏమిటి ? ఈ విషయాలన్నీ 'త్రిపురారహస్యము' అనే గ్రంథంలో వివరించబడ్డాయి. దశార్ణ దేశానికి రాజు ముక్తాచూడుడు. అతని కుమారుడు హేమచూడుడు. ఒకసారి హేమచూడుడు వేటకు వెళ్ళి విధివశాత్తు ఒంటరిగా ఒక ముని ఆశ్రమం చేరి, అక్కడ మునికుమార్తెను ఇష్టపడి ముని అనుమతితో వివాహం చేసుకుంటాడు. ఆ ముని కుమార్తె పేరు హేమలేఖ. ఆ పిల్లకు లౌకిక విషయాలకన్న పారమార్థికమైన విషయాల మీదనే దృష్టి ఎక్కువ. భర్తతోపాటు కాపరానికి వచ్చినా కూడా, ఎప్పుడూ ఏదో ఆలోచిస్తూ పరధ్యానంగా ఉండేది. ఒకరోజున హేమలేఖ తోటలో విహరిస్తూ ఒకచోట కూర్చుని ఏదో ఆలోచిస్తుంటుంది. ఆ సమయంలో హేమచూడుడు వెనకగా వచ్చి ఆమెను గట్టిగా కౌగిలించుకున్నాడు. అసలు తనభర్త వచ్చాడనే విషయమే ఆమెకు తెలియదు. కొన్ని క్షణాల తరువాత ఆమె ఈ లోకంలోకి వచ్చి "నాథా! ఎంత సేపైంది నువ్వు వచ్చి" అని అడుగుతుంది.

రాకుమారుడు చాలా అందగాడు. హేమలేఖ కూడా అందాలరాశి. కోరుకున్న సుందరాంగితో పగలు రాత్రి తేడా లేకుండా సుఖాలు అనుభవిస్తున్నాడు. కాని హేమలేఖ మాత్రం ఈ సుఖాల యందు ఆసక్తి పెద్దగా చూపకుండా ఉదాసీనంగా ఉంటోంది. ఇక ఉండబట్టలేక రాకుమారుడు "ఓ ప్రేయసీ ! నువ్వు చాలా అందగత్తెవు. నేను ఇష్టపడి నిన్ను కావాలని వివాహం చేసుకున్నాను. నీయందు చాలా అనురాగంతో ఉన్నాను. నువ్వు అలా కనిపించటం లేదు. ఈ భోగాల మీద నీకెందుకు ఆసక్తి లేదు? ఎందుకు ఉదాసీనంగా ఉంటున్నావు? నీకు ఆసక్తి లేకపోతే నాకు మాత్రం సుఖం ఎలా ఉంటుంది? నేను నీమీద కోరికతో ఉన్నాను. నువ్వేమో పరధ్యానంలో ఉన్నావు. ఎన్నిసార్లు పిలిచినా పలకవు. నేను నిన్ను కౌగిలించుకున్నప్పటికీ ఆ విషయం చాలాసేపటిదాకా నీకు తెలియటంలేదు. ఆ తరువాత నేను ఎప్పుడు వచ్చాను అని అడుగుతున్నావు. అందమైన వస్తువులు చూసినా, వాటిమీద నీకు ఆసక్తి ఉండటం లేదు. నేనెప్పుడు వచ్చినా నువ్వు సుఖాలమీద ఇష్టం లేనట్లుగా ఉంటున్నావు. ఇంక నాకు సుఖమెలా ఉంటుంది. కొయ్యబొమ్మతో సుఖించలేను కదా ? నీకేమయింది? నీ కోరికలు తీర్చటంకన్నా నాకు వేరే పనిలేదు. నా ప్రాణాలకన్నా ఎక్కువగా నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నువ్వు ఎందుకు ఇలా ఉంటున్నావో చెప్పవలసింది" అని అడిగాడు. ఆ మాటలు విన్న హేమలేఖ తన భర్తకు జ్ఞానబోధ చెయ్యాలనుకుని చెప్పటం ప్రారంభించింది. "నాథా ! నీ యందు నాకు విరక్తి లేదు. ఈ లోకంలో ఏది ప్రియము ? ఏది అప్రియము ? ఈ విషయాన్ని గురించే ఆలోచిస్తున్నాను. అయినా అది నాకు తెలియటం లేదు. కాబట్టి ప్రియమేదో, అప్రియమేదో నాకు వివరించవలసింది" అన్నది.

ఆ మాటలు విన్న హేమచూడుడు పెద్దగా నవ్వి "స్త్రీలు మూఢచిత్తులనే విషయం నిన్ను చూసిన తరువాతనే తెలుస్తోంది. ప్రియము, అప్రియము అనే పదాలకు అర్థం మానవులకే కాదు. పశుపక్ష్యాదులకు కూడా తెలుసు. ఈ విషయం తెలుసు కాబట్టే జీవులన్నీ ప్రియమైన విషయాలను ఆచరిస్తున్నాయి. అప్రియమైన వాటిని వదిలేస్తున్నాయి. ఇందులో పెద్దగా ఆలోచించాల్సింది ఏమీ లేదు. ఏది సుఖాన్ని ఇస్తుందో అది ప్రియము. దేనివల్ల దుఃఖము కలుగుతుందో అది అప్రియము" అన్నాడు. ఆ మాటలు విన్న హేమలేఖ "రాజా ! సుఖం కలుగచేసేది ప్రియము,

దుఃఖం కలిగించేది అప్రియము అన్నావు. అయితే దేశకాలమాన పరిస్థితులను బట్టి ఒకే వస్తువు సుఖాన్ని, దుఃఖాన్ని కూడా కలిగిస్తుంది. ఉదాహరణకు నిప్పు చలికాలంలో ప్రియమైనది. వేసవి కాలంలో అప్రియమైనది. అలాగే భోగభాగ్యాలు, భార్య పిల్లలు ఉంటేసుఖము లేకపోతేదుఃఖము అంటావా? మరి నీ తండ్రికి ఇవన్నీ ఉన్నాయి. కాని నిరంతరము ఏదో ఒక విషయాన్ని గురించి ఆలోచిస్తూనే ఉంటాడు. భోగభాగ్యాలు లేని వారందరూ ఈ రకంగా బాధపడటం లేదు. స్వర్గాధిపతియైన ఇంద్రుని కన్నా కూడా, బిచ్చగాడు చాలా సుఖంగా ఉన్నాడు. దొరికింది తిని, చెరువులో నీరు త్రాగి, చెట్టు క్రింద పడుకుని హాయిగా నిద్రపోతున్నాడు. ఈ సుఖం దేవేంద్రుడికి లేదు. అల్పమైన భోగాల వల్ల దుఃఖమే కలుగుతుంది. దుఃఖంతో కలిసి ఉన్న సుఖము నిజమైన సుఖం కాదు. దుఃఖము రెండు రకాలు.

1. అంతరము – కోరికల వల్ల కలిగేది
2. బాహ్యము – శరీరంలోని ధాతులోపం వల్ల కలిగేది

ఈ రెండింటిలోనూ మానసిక దుఃఖమే ఎక్కువ కష్టాన్ని కలిగిస్తుంది. జగత్తును పీడిస్తున్నది ఇదే. కోరికఅనేది దుఃఖముఅనే వృక్షానికి మూలబీజం. కోరికలు లేకపోతే దుఃఖముఉండదు. స్వర్గంలో సకలభోగాలు అనుభవిస్తున్న దేవతలకన్న ఎన్నో రెట్లు భోగాలనుభవిస్తున్న ఇంద్రుణ్ణి చూడు. అహల్యమీద కోరికతో పోయి శాపం కొనితెచ్చుకున్నాడు. కాబట్టి కోరికలు తీరినందువల్ల సుఖమే కాదు దుఃఖం కూడా వస్తుంది. రాజా ! రతిక్రీడవల్ల సుఖం కలుగుతుంది అనుకుంటున్నావు. క్రీడానంతరము అలసట కలుగుతోంది కదా ? క్రీడానంతరము బరువు మోసిన పశువుకు కలిగే బడలికమాటేమిటి ? సౌందర్యాన్ని చూసినందువల్ల సుఖం కలుగుతుంది అంటావా ? ఈ సుఖం కేవలం అభిమానం వల్ల కలిగేదే. సౌందర్యవతి అయిన స్త్రీని చూసినప్పుడు యవ్వనంలో ఉన్నవాడు పొందే ఆనందం, ఒక బాలుడు గాని, యతీశ్వరుడు గాని పొందరు. ఎందుకని? ఈ సుఖము అనేది వారి మనసుకు సంబంధించినది. దీనికి ఉదాహరణగా ఒక కథ చెపుతాను విను.

పూర్వకాలంలో ఒక రాకుమారుడు ఉండేవాడు. అతను చాలా అందగాడు. అపరమన్మథుడు. అతని భార్య కూడా మిక్కిలి సౌందర్యవతి. వారిద్దరూ రతీమన్మథుల లాగా ఉండేవారు. రాకుమారుడికి భార్యపట్ల అమితమైన ప్రేమ. ప్రతిరోజూ రాత్రిపూట

భోజనం చేసిన తరువాత రాకుమారుడు మధువు సేవించి భార్య దగ్గరకు వెళ్ళేవాడు. అక్కడ వారు ఆనందపుఅంచులదాకా విహరించేవారు. అతని భార్య మనసు మాత్రం ఒక సేవకుని యందు లగ్నమైంది. అతడు చాలా కురూపి. రాకుమారుడికి మధువు అందిస్తుంటాడు. ఒకరోజున సేవకుడు మధువు అందిస్తున్నాడు. రాకుమారుడు త్రాగుతున్నాడు. ఇంతలో ఏదో ఒక అవసరమైన పనిపడి సేవకుడు బయటకు వెళ్ళాడు. రాకుమారుడు కూడా అన్యమనస్కంగా మధ్యలోనే, మధువు పూర్తిగా త్రాగకుండానే శయ్యామందిరానికి వెళ్ళాడు. అక్కడ తన భార్యతో స్వర్గసుఖాలు అనుభవించాడు. ఆ తరువాత అలసిపోయిన భార్య ముఖం ఎలా ఉంటుందో చూడాలనిపించింది. దీపపు వెలుగులో ఆమె ముఖాన్ని చూశాడు. అంతే అవాక్కై పోయాడు. శయ్యమీద ఉన్నది తన భార్య కాదు. తన దగ్గర పనిచేసే కురూపి అయిన దాసి. ఇంతవరకు నేను సుఖించింది ఈ దాసితోనా ? ఈ కురూపితోనా ? తలచుకుంటేనే వళ్ళు జలదరిస్తున్నది. అని వెంటనే ఎడమచేత్తో ఆమె జుట్టు పట్టుకుని, కుడిచేత్తో కత్తి తీసుకుని "నా భార్య ఎక్కడున్నది? నువ్వెందుకున్నావిక్కడ?" చెప్పమన్నాడు. దాసి ప్రాణభయంతో విలవిలలాడిపోయింది. చెబితే వాళ్ళుచంపేస్తారు అన్నది. చెప్పకపోతే నేను చంపేస్తాను. నా భార్య ఎక్కడున్నదో చెప్పు అన్నాడు రాకుమారుడు. నాకు ప్రాణదానం చేస్తే చెబుతానన్నది దాసి. అలాగే నన్నాడు రాకుమారుడు. అప్పుడు దాసి రాకుమారుని వెంట పెట్టుకుని రాణిగారి మందిరానికి తీసుకువెళ్ళింది. అక్కడ శయ్యామందిరంలో రాణి ఇంకొక పురుషుడితో సుఖాలు అనుభవిస్తోంది ఆ పురుషుడు ఎవరో కాదు. ఇంతవరకు తనకు మధువు అందించిన సేవకుడు. బహుకురూపి. హతాసుడైనాడు రాకుమారుడు. తాను రాకుమారుడు. అమితమైన అందగాడు అలాంటి తననుకాదని కురూపియైన సేవకునితో తన భార్య సుఖిస్తున్నది. చేతిలోని కత్తి జారిపోయింది, దాసి జుట్టు వదిలేశాడు. విచారంలో మునిగిపోయాడు.

ఈ కథ చెప్పి, రాజా ! అంతవరకు ప్రతిరోజూ రాకుమారుడు ఆ దాసితోనే సుఖాలు పొందుతున్నాడు. ఇప్పుడు ఆవిడ దాసి అని తెలిసేసరికి, ఆవిడ ముఖం చూసేసరికి, ఒళ్ళు జలదరించింది. అసహ్యం వేసింది. అలాగే రాణి అందమైన రాకుమారుణ్ణి కాదని సేవకుడితో సుఖిస్తోంది. ఇప్పుడు చెప్పు మహారాజా ! క్షణం

క్రితం వరకు సుఖం అనిపించినది, మరుక్షణంలో ఎందుకు అసహ్యమనిపించింది? ఓ రాకుమారా ! ఇక్కడ ఆనందము, సుఖము అనేవి కేవలము మనసులో నుంచి పుట్టినవేనయ్యా ! అని చెప్పింది హేమలేఖ.

ఇంతవరకు చెప్పినదాని సారాంశం చూడండి. సుఖము, దుఃఖము అనేవి విడిగా ఎక్కడా లేవు. అవి పూర్తిగా మనసుకు సంబంధించినవి. ఇది సుఖంగా ఉన్నది అనుకుంటే సుఖంగా ఉంటుంది. లేకపోతే లేదు. **యామతిసాగతిః** ఎలా భావన చేస్తే అలాగే ఉంటుంది. సర్వసుఖాలు అనుభవిస్తున్నా, మనసు ప్రశాంతంగా లేకపోతే సుఖం ఉండదు. మనసు గనక శాంతంగా ఉంటే బిచ్చగాడు కూడా చెట్టు నీడన హాయిగా విశ్రమిస్తాడు. సుఖదుఃఖాలకు కారణం మనస్సే. నేను నాది అనే అహంకార మమకారాలు ఉన్నంత వరకు మనసుకు ప్రశాంతత ఉండదు. వాటిని గనక వదిలేస్తే అంతా శాంతే. అంతా సుఖమే. రాగద్వేషాలను వదలగలిగిన వాడు పరమసుఖాన్ని పొందుతాడు.

9. బంధమోక్షాలు

బంధము అంటే అడ్డంకి, కట్టుతాడు అని అర్థం. ఎవరైనా ఒక మనిషిని త్రాళ్ళతో కట్టేశాము అనుకోండి. అప్పుడు అతడు అక్కడ నుంచి కదలల్లేడు. ఎవరైనా వచ్చి ఆకట్లు విప్పితేకాని అక్కడ నుంచి కదిలి బయటకి వెళ్ళలేడు. ఏదైనా ఒక వాహనం వేగంగా పోతోంది. దాన్ని నిరోధించటానికి త్రోవకి అడ్డంగా రాళ్ళు పెట్టటము, చెట్లు మొదలైనవి పడెయ్యటము, గోతులు తవ్వటం చేస్తుంటారు. దీనివల్ల ఆవాహనం ముందుకు పోలేదు. రాళ్ళు, చెట్లు, గోతులే దానికి అడ్డంకి. ఇలాగే మానవుడు పురుషార్థాల సాధన కోసం ప్రయత్నిస్తుంటాడు. పురుషార్థాలలో చివరది మోక్షము. మిగిలినవి అంటే ధర్మార్థకామాలు మోక్షసాధకు మాత్రమే ఉపయోగిస్తాయి. అలాగే ఉపయోగించాలి కూడా. ఐతే, మానవుడు ఆధ్యాత్మికంగా పురోభివృద్ధి చెందకుండా, మోక్షమార్గం వైపునడవకుండా కొన్ని అడ్డంకులు ఎదురవుతూ ఉంటాయి. వాటినే 'బంధనాలు' అంటారు. అవే బంధాలు. భౌతికమైన బంధనాలు. ఇవి ఎలా వస్తాయి? అంటే ఇది చాలా చిన్న విషయం. బంధానికి మోక్షానికి ఒక్కటే అక్షరం తేడా. 'మమ' అంటే బంధము 'నమమ' అంటే మోక్షము. బంధనాలు అంటే ఇక్కడ త్రాళ్ళు, రాళ్ళు, చెట్లు కావు. నేను నాది అనే అహంకార మమకారాలు. ఇవే ఇక్కడ రాళ్ళు, త్రాళ్ళు. వీటివల్లనే మానవుడు ఆధ్యాత్మికంగా పురోభివృద్ధి పొందలేకపోతున్నాడు.

మానవుడు తన అజ్ఞానం వల్ల ఆత్మను అనాత్మగా భావిస్తాడు. అసలు ఆత్మ అంటే ఏమిటి ? అనాత్మ అంటే ఏమిటి ? ముందుగా ఆత్మని గురించి చూద్దాం. "దేన్ని గురించి తెలుసుకున్నంత మాత్రం చేత మానవుడు బంధనాల నుండి విడివడి మోక్షం పొందుతాడో – అదే ఆత్మ" దేనిని గురించి తెలుసుకున్నందువల్ల సర్వమూ తెలుస్తుందో – అదే ఆత్మ. మరి అనాత్మ అంటే ఏమిటి ? శరీరము, ఇంద్రియాలు, ప్రాణాలు, మనస్సు, అహంకారము మొదలైనవి, వీటి పరిణామాలు, ఇంద్రియ భోగ వస్తువులు, వాటి సుఖాలు, పంచభూతాలు, పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము ఆవరించి ఉన్న ఈ జగత్తు. ఇవన్నీ కలిసి అనాత్మ అనబడతాయి. మహత్తు నుంచి స్థూలశరీరందాకా, అన్నీ మాయవల్ల ఏర్పడ్డవే. మాయవల్ల కల్పించబడ్డవే. ఇవన్నీ

మాయారూపమే. అంతా అనాత్మే అంటే ఆత్మకానిదే. మాయకూడా అనాత్మే. ఇదంతా అనిత్యమైనది. అశాశ్వతమైనది. మరుమరీచికలు. ఎడారిలో ఎండమావి లాంటివి. ఇవన్నీ అంటే ఈ దేహము, జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, పంచప్రాణాలు, పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు, మనస్సు, అంతఃకరణ, కొండలు, పర్వతాలు, నదులు, ఎడారులు, అడవులు, సముద్రాలు కనిపిస్తున్న ప్రతిదీ, దృశ్యమానమైన ఈ జగత్తంతా అశాశ్వతమైనదే. అదంతా అనాత్మయే. ఉన్నది లేనట్లుగా కన్పించటం మాయ. లేనిది ఉన్నట్లుగా కన్పించటం భ్రమ. ఎడారిలో ఎండమావులు భ్రమాజన్యమైనవే. అలాంటిదే ఈ జగత్తు కూడా. అందుకే ఇదంతా అనాత్మ. మానవుడు తన అజ్ఞానం వల్ల ఆత్మను అనాత్మగా, అనాత్మను ఆత్మగా భావిస్తాడు. అశాశ్వతమైన ఈ జగత్తు ఈ దేహము, ఇంద్రియాలు. ఇవన్నీ శాశ్వతము అనుకుంటాడు. ఇక్కడ రెండు రకాల దోషాలున్నాయి. 1. అగ్రాహ్యము 2. అన్యధాగ్రాహ్యము ఈ రెండు కారణాల వల్ల జగత్తులో మానవుడు తప్పులు చేస్తున్నాడు. అగ్రాహ్యము అంటే ఉన్న దాన్ని సరిగా తెలుసుకోలేకపోవటము. అన్యధాగ్రాహ్యము అంటే ఉన్నదాన్ని, ఇంకొకటిగా భావించటము. ఉదాహరణకి చీకట్లో ఒక బండరాయిని చూశాడు. అది రాయి అని గ్రహించలేక పోయాడు. పైగా తన అజ్ఞానం కారణంగా ఎవరో ఒక దొంగ అని ఊహించుకున్నాడు. కాబట్టి చీకట్లో రాయిని చూసి దొంగ అనుకున్నాడు. భయపడ్డాడు. కేకలు వేశాడు. అందర్నీ ప్రోగు చేశాడు. దీనంతటికీ కారణము పైన చెప్పిన రెండు దోషాలే. ఈ దోషాల వల్లనే సంసారసాగరంలో కూరుకు పోతున్నాడు. ఈ అజ్ఞానం వల్లనే మలమూత్రాలతో నిండి, రక్తమాంసాలతో కూడిన స్త్రీ యొక్క దేహం చాలా అందంగా కనిపిస్తోంది. దానివల్ల ఆమె యందు అనురాగము, కామము పెరుగుతున్నాయి. వాటి కారణంగా సంసార బంధనాలలో ఇంకా ఇంకా కూరుకుపోతున్నాడు. జుగుప్సాకరమైన స్థూలదేహాన్ని చూసి అదే జీవితపరమార్థం అని భ్రమిస్తున్నాడు. అదే బంధము. అశాశ్వతమైన ఈ దేహమే ఆత్మ అని భావిస్తున్నాడు. బృహదారణ్యకంలో చెప్పినట్లుగా దేహమే ఆత్మ అని భావన చేసేవారు దైత్యులు. అజ్ఞానులు. ఈ దేహం శాశ్వతం కాదని తెలిసినా, జగత్తు అశాశ్వతమని తెలిసినా, తన కంటి ముందే అయిన వాళ్ళంతా మరణించినా, కట్టడాలు కూలిపోయినా, రాజ్యాలు నాశనమై పోయినా, ఆ భ్రమలో నుంచి బయటకు రాలేదు.

తాతలు, ముత్తాతలు తండ్రులు అంతా మరణించారు. రేపో మాపో తను కూడా పోతాడు. అయినప్పటికి దేహము అశాశ్వతము అని నమ్మలేడు. దీనికి కారణం అనాదిగా వస్తున్న అజ్ఞానం. అదే మాయ. జగత్తులో రాగమే పెద్ద పాశం. యమపాశం కన్నా బలమైనది. భగవంతుడి కరుణకు పాత్రుడయితే మార్కండేయుడి లాగా యమపాశాన్ని కూడా తప్పించుకోవచ్చు. కాని రాగము అనే పాశం నుంచి మాత్రం తప్పుకోవటం సాధ్యం కాదు. మునీశ్వరులు, ఋషీశ్వరులు అందరూ ఈ పాశానికి బద్ధులే. అందుకే రాగమే బంధము, మానవుడు ఈ కోరికలు తీర్చుకోవటానికే కర్మలు చేస్తాడు. కర్మశేషం అనుభవించటానికి మళ్ళీ జన్మిస్తాడు. ఇలా జనన మరణాలను కొని తెచ్చుకుంటున్నాడు. శరీరంతో తాదాత్మ్యం చెందుతున్నాడు. నేను అంటే ఈ దేహమే అని భావిస్తున్నాడు. అతని దృష్టిలో దేహమే ఆత్మ. అనేక రకాలయిన భోగవస్తువులతో ఈ శరీరాన్ని పెంచి పోషిస్తున్నాడు. దాని ఫలితంగా పట్టుపురుగు దారాలతో గూడును అల్లి, అందులో తన శరీరాన్నే బంధించినట్లుగా తాను చేసే కర్మఫలితాల వల్ల బంధనాలలో కూరుకుపోతున్నాడు. పూర్తిగా అజ్ఞానంతో ఆవరించబడినవాడు ఏది మంచో, ఏది చెడో నిర్ణయించుకోలేక పోతున్నాడు. కంటికి ఎదురుగా ఉన్న దాన్ని చూసి కూడా పొరపాటు పడుతున్నాడు. త్రాడును చూసి పాము అనుకుంటున్నాడు. ఇలా పొరపడటం వల్ల, తప్పు అభిప్రాయాల వల్ల, అనేక ప్రమాదాలకు, హైరాణకు తాను గురి అవుతున్నాడు, ఇతరులను గురి చేస్తున్నాడు. కష్టాలకు లోనౌతున్నాడు. తమోగుణ ప్రధానమైన ఆవరణశక్తి మనస్సును ఆవరించి ఉన్నది. రాహువు సూర్యుని ఆవరించినట్లుగా అఖండము, అనంతము, నిత్యము అద్వయము అయిన ఆత్మను ఆవరించి ఉంటోంది. దానివల్ల ఆత్మని గురించి తెలియనివాడు అనాత్మ అయిన దేహమే తాను అని భావిస్తాడు. దేహంతో తాదాత్మ్యం చెందుతాడు. ఈ సమయంలో రజోగుణం నుంచి పుట్టిన విక్షేపశక్తి కామము, క్రోధము అనే గుణాలతో మానవుణ్ణి గట్టిగా బంధిస్తుంది. ఎప్పుడయితే కామక్రోధాది గుణాలు విజృంభించాయో, అప్పుడు అతడికి ఉన్న ఆత్మజ్ఞానం పూర్తిగా నాశనమయిపోతుంది. ఆ సమయంలో బుద్ధియొక్క వృత్తులనీ ఆత్మలక్షణాలే అనుకుంటాడు. విషయభోగాలే జీవిత పరమావధి అనుకుంటాడు. విషయభోగాలతో నిండిన సంసారసాగరంలో పడి మునుగుతూ, తేలుతూ ఉంటాడు. ఇక్కడ మునగటం

అంటే–కష్టాలతో బాధ పడటం. తేలటము అంటే – లౌకికమైన సుఖాలు అనుభవించటం. దుఃఖాలు అనుభవిస్తున్నప్పటికీ కూడా సుఖాల కోసం ప్రాకులాడతాడు. ఈ సుఖం శాశ్వతం కాదని తెలుసుకోలేడు. ఆకాశంలో ప్రకాశిస్తున్న సూర్యునివేడికి నేలమీద ఉన్న నీరు ఆవిరై, మేఘాల రూపంలో ఆకాశం చేరి, తనకు ఆ రూపాన్నిచ్చిన సూర్యుణ్ణే కప్పి వేస్తుంది. అలాగే, ఆత్మ నుంచి వ్యక్తమయిన అహంకారము ఆత్మను కప్పివేస్తూ, పూర్తిగా తానే వ్యక్తమవుతుంది.

ఇక్కడ ముఖ్యమైన శక్తులు రెండున్నాయి. 1. ఆవరణశక్తి 2. విక్షేపశక్తి. ఆవరణశక్తి అంటే – ఆవరించి ఉండే శక్తి. విక్షేపము అంటే – కదలిక, అస్థిరము. ఈ రెండు శక్తుల వల్లనే మానవుడు బంధనాలలో చిక్కుకుంటాడు. ఆవరణశక్తి తమోగుణం. విక్షేపశక్తి రజోగుణం. ఈ శక్తులకు లోనైనప్పుడు దేహమే సత్యము, నిత్యము అని నమ్ముతాడు. స్థూలసూక్ష్మ కర్మలు చేస్తాడు. బంధనాలలో చిక్కుకుంటాడు. దీనివల్ల జనన మరణాల చక్రంలోపడి నిరంతరము గమ్యం లేని ప్రయాణం సాగిస్తుంటాడు.

ఐతే ఈ బంధం ఎలా పని చేస్తుంది ? అంటే సంసారమనే వృక్షానికి అజ్ఞానమే – బీజం, తాదాత్మ్యం – మొలక, కోరికలు – చిగుళ్ళు, కర్మలు – నీరు, శరీరమే – మ్రాను, ప్రాణాలు – కొమ్మలు, ఇంద్రియాలు – రెమ్మలు, భోగవిషయాలు – పూలు, కర్మలవల్ల జనించే కష్టసుఖాలే – ఫలాలు. ఈ చెట్టుమీద నివశిస్తున్న పక్షే – జీవుడు. చెట్టుమీద ఒక చోటి నుంచి ఇంకోచోటికి గెంతుతూ ఉంటాడు. కర్మఫలాలు అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. ముండకోపనిషత్తులో సంసారమనే వృక్షం మీద రెండు పక్షులు కూర్చొని ఉన్నాయి. అందులో ఒకటి కాయలు, పళ్ళు తింటోంది. రెండవది దిక్కులు చూస్తోంది. పరమాత్మ కర్మచెయ్యడు కాబట్టి. దానికి తినటానికి కర్మ ఫలాలు రావు. అందుకే పరమేశ్వరుడు ఏ ఫలితాన్ని ఆశించడు. అతడు తినటానికి అంటే అనుభవించటానికి ఏవీ లేవు. ఆ పక్షి దిక్కులు చూస్తుంటుంది. అజ్ఞాని అయిన మానవుడే కర్మ చేస్తాడు. అజ్ఞానంవల్ల తనకు తానే కారణంగా ఈ అనాత్మ బంధము ఏర్పడుతుంది. దీని కారణంగానే మానవుడు బంధాలలో కూరుకు పోతున్నాడు. అజ్ఞానం నుంచే ఈ అనాత్మ బంధము ఏర్పడుతుంది. గతంలో చెప్పినట్లుగా దీనికి ఆది అనేది లేదు. అనాదియైనది. దీనివల్లనే మానవుడు జనన మరణాలు, రోగాలు,

రొష్టులు, బాధలు వీటితో కూడిన దుఃఖాన్ని పొందుతున్నాడు. అనాత్మని ఆత్మగా భావించటం వల్లనే అనిత్యము నిత్యమయింది. ఫలితంగా దుఃఖం మొదలైంది. అజ్ఞానానికి కారణం అజ్ఞానమే. దీనికి వేరే కారణం లేదు. వేరే మూలం లేదు. గుహలో ఉన్న చీకటి గుహవల్లనే ఏర్పడింది. అలాగే అజ్ఞానం కూడా. ఈ రకంగానే మానవుడికి బంధనాలు ఏర్పడుతున్నాయి.

ఇప్పుడు మోక్షాన్ని చూద్దాం. అసలు మోక్షము అంటే ఏమిటి? అదే ముక్తి, పరమపదము, సాయుజ్యము, జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకీభావము. అసలు ముక్తి అంటే – విముక్తి. లౌకిక బంధనాల నుంచి విముక్తి. నేను నాది అనే అహంకార మమకారాల నుంచి విముక్తి. అరిషడ్వర్గాల నుంచి విముక్తి. తాపత్రయాల నుంచి విముక్తి. ద్వైతభావం నుంచి విముక్తి. ద్వంద్వాల నుంచి విముక్తి. ఈ జగత్తులో ఉన్నది ఒక్కటే. అదే నేను. నేను తప్ప ఈ జగత్తులో ఇంకా ఏదీ లేదు అనే భావన. జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ వేరు కాదు. రెండూ ఒక్కటే. అనే అద్వైత భావన. ఆకాశం నిర్మలమైనది. అది నీలంగా ఉండదు. ఆకాశానికి రంగు లేదు. కాని ఉన్నట్లు కనిపిస్తుంది. అలాగే నిస్సంగము, నిష్క్రియము, నిరాకారము అయిన ఆత్మలో కూడా వస్తుమయ ప్రపంచం లేదు. అది కేవల భ్రమ, ఈ భ్రమ వల్లనే ఆకాశంలో రంగులు కనిపిస్తున్నట్లే పరమాత్మలో ఈ జగత్తు కూడ కనిపిస్తున్నది. ఆత్మ అనేది సాక్షి మాత్రమే. ఆత్మయొక్క జీవత్వమనేది బుద్ధివలన కలిగే మిధ్యాభ్రమ. జీవత్వము అనేది స్వాభావికంగానే మిధ్య. కాబట్టే భ్రమ తొలగిపోగానే ఇది కూడా అంతరిస్తుంది. అజ్ఞానంవల్ల భ్రమ కలుగుతుంది. ఆ భ్రమ వల్ల జీవత్వభ్రాంతి కలుగుతుంది. ఈ భ్రాంతి ఆ భ్రమ ఉన్నంతవరకే ఉంటుంది. ఆ భ్రమ ఉన్నంతవరకే త్రాడు పాముగా, ముత్యపుచిప్ప వెండిపాత్రగా కనిపిస్తుంది. భ్రమ తొలగిపోగానే ఇక్కడ పాము, అక్కడ వెండి పాత్ర రెండూ అదృశ్యమై పోతాయి. అలాగే ఆ భ్రమ ఉన్నంతవరకే జీవత్వ భ్రాంతి కలుగుతుంది.

అవిద్య, అజ్ఞానము అనాదియైనవి. అయినప్పటికీ, మెలకువ రాగానే కల కరిగిపోయినట్లుగా, విద్య ఉదయించగానే అవిద్య పటాపంచలవుతుంది. ఎప్పుడైతే ఈ అవిద్య లేదా మాయ తొలగిపోయిందో, అప్పుడు భగవత్సాక్షాత్కారము కలుగుతుంది. గతంలో మాయని గురించి చెప్పుకున్నాం. మాయ రెండు రకాలు.

1. విద్యామాయ 2. అవిద్యామాయ. విద్యామాయ భగవంతుడి సన్నిధికి తీసుకుపోతుంది. ఇది మళ్ళీ రెండు రకాలు 1. వివేకము 2. వైరాగ్యము. దీన్ని ఆశ్రయించిన వారు భగవంతుని శరణు పొందుతారు. అవిద్యామాయ కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యములు అని ఆరు రకాలు. ఇవి మానవుడి అధఃపతనానికి కారణమవుతాయి. విద్యామాయ ప్రకాశించగానే అవిద్య తొలగిపోతుంది. వెలుతురు ప్రసరించగానే చీకటి పోయినట్లుగా విద్యాప్రకాశము కలుగగానే అవిద్య అదృశ్యమైపోతుంది. దాంతో దృశ్యమానమైన జగత్తు కూడా అంతరిస్తుంది. కాబట్టి అవిద్యకు అంతమున్నది. బుద్ధివలన కలిగే మిథ్యా భ్రమవల్లనే, ఆత్మలో జీవత్వం కనిపిస్తోంది. ఈ జీవభావం కూడా నిజం కాదు. ఆత్మ జీవత్వం కన్న వేరుగా ఉంటుంది. ఆత్మకు, బుద్ధికీ ఉన్న సంబంధం మిథ్యాజ్ఞానం మాత్రమే. సమ్యక్‌జ్ఞానం లభించినప్పుడు సత్యం తెలిసినప్పుడు అవిద్య నాశనమవుతుంది. సమ్యక్‌జ్ఞానము అంటే జీవ బ్రహ్మల ఐక్యత. సమ్యక్‌జ్ఞానం కలగాలంటే ఆత్మానాత్మ వివేకం పూర్తిగా కలగాలి.

అనాత్మ భావన చాలా బలమైనది. అది అస్త్రాల వలన గాని, శస్త్రాల వలన గాని, గాలి, నీరు, నిప్పుల వలన గాని, కర్మలవల్లగాని ఛేదించబడదు. బాగా పదును పెట్టిన జ్ఞానఖడ్గం వల్లనే ఇది ఛేదించబడుతుంది. శృతులందు, స్వధర్మము నందు నిష్ఠ కలిగినవారు, సత్శీలులైన వారు, నియమనిష్ఠలతో కాలం గడిపేవారు సాధువర్తనులు. వీరిఆత్మ నిర్మలంగా ఉంటుంది. నిర్మలమైన అద్దంలో ప్రతిబింబం కనిపించినట్లుగా, నిర్మలమైన ఆత్మలో పరమేశ్వరుడు సాక్షాత్కరిస్తాడు. అటువంటి వారికే ఆత్మసాక్షాత్కారం కలుగుతుంది. దీనివల్ల సంసారమనే వృక్షం సమూలంగా నాశనమవుతుంది. కర్మలుచేస్తే ఉపయోగంలేదు అనుకుంటారు. కాని కర్మలు చెయ్యటం వల్ల వాసనాక్షయమవుతుంది. మనస్సులో అశాంతి ఉండదు. నీటిలో పుట్టిన నాచు నీటిని కప్పివేస్తుంది. అలాగే ఆత్మతో నిర్మించబడిన పంచకోశాలు ఆత్మను కప్పివేస్తాయి. నాచును తొలగిస్తే మంచి నీరు లభిస్తుంది. అలాగే పంచకోశాలు ఆత్మ కాదు అని నిశ్చయిస్తే, చైతన్యరూపమయిన పరమసత్యం స్ఫురిస్తుంది. బంధనాల నుంచి విముక్తులు కావాలంటే వివేకంతో వ్యవహరించాలి. ఏది ఆత్మో, ఏది అనాత్మో తెలుసుకోవాలి. అప్పుడు మాత్రమే సచ్చిదానంద

స్వరూపాన్ని గుర్తించగలుగుతాడు. ఈ రకంగా సాధకుడు తనలో ఉన్న ఆత్మే జగత్తంతా నిండి ఉన్నది అని భావించగలుగుతాడు.

మురికినీటిలో ఉన్న మురికిని తొలగిస్తే, ఆ నీరు స్వచ్ఛం అవుతుంది. అలాగే ఆత్మను ఆవరించి ఉన్న దోషాలను నిర్మూలిస్తే, ఆత్మ స్ఫుటంగా ప్రకాశిస్తుంది. అనాత్మ గనక అంతరించినట్లైతే, ఆత్మస్ఫుటంగా కనిపిస్తుంది.

ఈ జగత్తులో ఆత్మ తప్ప వేరే ఏదీ లేదు. చూసేదీ, చూడబడేదీ అన్నీ ఆత్మే. ఈ ఆత్మ తనకు తానే సాక్షి. తనకు తానే తెలియబడుతోంది. అందుకనే ఆత్మే పరబ్రహ్మ. ఇంక రెండవది ఏదీ లేదు. ఆత్మ చరాచర జగత్తంతా ఆవరించి ఉన్నది. అన్నింటికీ అంతర్యామిగా ఉన్నది. కంటికి చూసే శక్తి నిచ్చేది ఆత్మ. చెవికి వినే శక్తినిచ్చేది ఆత్మ. మనసుకు ఆలోచించే శక్తినిచ్చేది ఆత్మ. అన్నింటికీ ఆధారమైనది. అటువంటి ఆత్మను ఇంద్రియాల ద్వారా తెలిసికోవటం జరగదు. ఆత్మ జ్ఞానులకు దగ్గరగా ఉంటుంది. అజ్ఞానులకు దూరంగా ఉంటుంది. అన్నింటియందు అంతర్యామిగా ఉంటుంది. అన్నింటినీ శాసిస్తుంటుంది. కాని కంటికి కనిపిపించదు. చెవికి వినిపించదు. ఆత్మను గురించి ఆత్మద్వారా మాత్రమే తెలుసుకోవాలి. ఈ జగత్తంతా ఆత్మస్వరూపమే అని గుర్తించాలి.

సృష్టికాలంలో, మానవుడిని సృష్టించిన తరువాత, జ్ఞానేంద్రియాలు, కర్మేంద్రియాలు, నవరంధ్రాలతో కూడిన ఈ దేహములో నేను ప్రవేశించాలి అనుకుంది పరమేశ్వర తత్త్వం. అలా ప్రవేశించటానికి రెండు మార్గాలున్నాయి. 1. పైనుంచి 2. క్రింద నుంచి. అయితే క్రింద నించి ప్రవేశించటం సేవకా లక్షణము కాబట్టి, పైనుంచి బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా ప్రవేశించింది. అలా ప్రవేశించి, దశేంద్రియాలతోను, నవరంధ్రాలతోను శారీరకమైన, లౌకికమైన సుఖాలు అనుభవిస్తూ, అజ్ఞానం ఆవరించి, వచ్చిన త్రోవ మరచిపోయి పంజరంలో బంధించబడిన పక్షిలాగా, బయటకు వెళ్ళే మార్గం తెలియక కొట్టుమిట్టాడుతోంది. జ్ఞానియైన సాధకుని ప్రాణాలు అంత్యకాలంలో ఉత్క్రమించవు. ఉత్క్రమించటము అంటే నవరంధ్రాలలోను ఏదో ఒక రంధ్రం గుండా బయటకి పోవటం. మరి ఎలా బయటకి పోతాయి? బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా అతని ప్రాణాలు పోతాయి. అప్పుడు

అతని ఆత్మ ఉత్తరాయణమార్గం గుండా ప్రయాణించి బ్రహ్మలోకం చేరి, కల్పాంతాన కర్మబ్రహ్మతో కలిసి పరమాత్మలో లీనమవుతుంది. గాలిలో గాలిలాగా, నీటిలో నీరులాగా, పాలలో పాలులాగా జీవాత్మ పరమాత్మలో కలుస్తుంది. ఘటాకాశం మహదాకాశంలో లీనమైనట్లుగా జీవాత్మ పరమాత్మలు ఏకీభావం పొందుతాయి. ఇదే మోక్షము.

మోక్షము పొందిన వాడికి పునర్జన్మ అనేది ఉండదు. ఎందుకంటే జీవి ఈ లోకంలో జన్మించాలంటే అతడికి కర్మ శేషం ఉండాలి. ముముక్షువైన వాడు కర్మలు చెయ్యడు. ఎప్పుడైతే ఆత్మ జ్ఞానం కలిగిందో, అప్పుడు అతడి సంచితకర్మ పూర్తిగా నాశనమవుతుంది. ప్రారబ్ధకర్మని ఈ దేహంతో అనుభవించాడు. ఆగామికర్మ చెయ్యడు. కాబట్టి అతడికి కర్మశేషం ఉండదు. ఈ కారణంచేతనే జ్ఞానియైన వాని ఆత్మ పరమాత్మలో లీనమవుతుంది. అతడికి పునర్జన్మ ఉండదు.

10. జగత్కారణం మాయ

అనాదియైనది, అంతము గలది, ప్రమాణాలకు, అప్రమాణాలకు సాధారణమైనది, సత్తు కాదు, అసత్తు కాదు, సదసత్తు అంతకన్నా కాదు. స్వయంగా అధికమైనది. నిరూపించటానికి వీలైన లక్షణాలు లేనిది మాయ. వికారాలకు తల్లియై, శాశ్వతమైన భగవదాజ్ఞా రూపమైనది మాయ. ఈ మాయవల్లనే జగత్తులో అనేక పరిణామాలు చోటు చేసుకుంటున్నాయి. మాయ వల్లనే ఈ జగన్నిర్మాణం జరుగుతోంది. త్రికాలజ్ఞానులైన మహర్షులు ధ్యానయోగం ద్వారా జగత్కారణాన్ని అన్వేషించాలని నిశ్చయించి, ఎంతో శ్రమపడి, తమ స్థూల సూక్ష్మశరీరాల చేత ఆవరింపబడి ఉన్నట్టి స్వప్రకాశమైన చిదాత్మ రూపంలో ప్రత్యగ్భిన్నమైన పరబ్రహ్మ యొక్క మాయాశక్తిని జగత్కారణంగా కనుక్కొన్నారు. శ్వేతాశ్వరోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా ఆ మాయ ఒకచోట ఇచ్ఛాశక్తిగా, ఇంకొక చోట జ్ఞానశక్తిగా, వేరొకచోట క్రియాశక్తిగా ఉంటుంది. ఈ మాయని గురించి యోగవాసిష్టంలో కూడా చెప్పబడింది. అక్కడ వసిష్ఠుడు శ్రీరాముడితో "రామా ! పరమాత్మ మాయాశక్తితో కలిసినప్పుడు. సాకారాన్ని పొందుతాడు. మాయాశక్తి ప్రకటం కానంతవరకు దృశ్యమానమైన జగత్తు కనిపించదు. అవ్యక్తంగా బ్రహ్మలోనే ఉంటుంది. కాబట్టి దేవమానవ తిర్యగాది సమస్త శరీరాల్లోనూ ఆ బ్రహ్మయొక్క చేతనాశక్తే కనిపిస్తుంది. వాయువులో-కదిలే శక్తి, రాయిలో-దృఢత్వం, నీటిలో - ద్రవశక్తి, అగ్నిలో - దాహకశక్తి, ఆకాశంలో-శూన్యము, నాశనమయ్యే వస్తువులలో-నాశనం చేయగలిగే శక్తి, గ్రుడ్డులో - మహాసర్పం దాగి ఉన్నట్లే, ఆత్మలో ఈ నామరూపాత్మకమైన జగత్తు దాగి ఉన్నది. వ్యక్తం కాని స్థితిలో ఉంటుంది. పూలు, ఆకులు, కాయలు, కొమ్మలు, రెమ్మలతో కూడిన మహావృక్షం చిన్నబీజంలో దాగి ఉన్నట్లే, దృశ్యమానమైన చరాచర జగత్తంతా, కనిపించని విధంగా బ్రహ్మలో దాగి ఉంది. ఈ శక్తులు ఉండి కూడా ఎందుకు వ్యక్తం కావు ? అంటే దేశకాలమాన పరిస్థితులను బట్టి ఒక్కొక్క కాలంలో ఒక్కొక్క శక్తి బయటకు వస్తుంది. ఒక్కొక్క దేశంలో ఒక్కొక్క శక్తి వ్యక్తమవుతుంది. భూమిలో ఉన్న విత్తనాలు దేశకాలాల ననుసరించి, గాలి, నీరు పీల్చుకుని మొలకలెత్తుతాయి. అన్ని శక్తులు ఒకేసారి ఉత్పన్నం కావు. ఓ రామా ! సర్వత్ర గతిశీలమై, సర్వదా ప్రకాశమానమై, దేశకాల పరిచ్ఛేద రహితమైన ఆత్మ మహత్స్వరూపం గలది. అటువంటి ఆత్మ మాయాశక్తిని ధరించినప్పుడు దాన్ని 'మనస్సు' అంటారు. ముందుగా

మననశక్తిని పొందింది కాబట్టి మనస్సు అనబడుతోంది. ఆ తరువాత బంధమోక్షాలకు సంబంధించిన కల్పనలు అన్నీ జరుగుతున్నాయి. 'బంధన' అనే దానిలోనే పర్వతాలు, కొండలు, సముద్రాలు, నదులు, అడవులతో కూడిన ఈ జగత్తంతా చెప్పబడుతోంది. ఇలా జగత్తంతా యదార్థంగా కనిపిస్తుంది. పిల్లలకు కథ చెబుతున్నప్పుడు అందులోని విషయాలు వారికి యదార్థంగా అనిపిస్తాయి. అలాగే అజ్ఞానులకు ఈ జగత్తంతా యదార్థంగా కనిపిస్తుంది. రామా ! ఒక చిన్న కథ చెబుతాను విను. పూర్వ కాలంలో ఒక దేశంలో అసత్యనగరము అనే పేరు గల పట్టణమున్నది. దాన్ని అదృశ్యుడనే రాజు పాలిస్తున్నాడు. అతనికి ముగ్గురు కుమారులు. అందులో ఇద్దరు ఇంకా పుట్టలేదు. ఒకడు తల్లి గర్భంలో ప్రవేశించను కూడా లేదు. ఆ ముగ్గురు రాకుమారులూ మూడు కాలాలతోనూ నిమిత్తం లేకుండా అసత్యనగరంలో తిరుగుతున్నారు. అలా పోతూ పోతూ ఆకాశంలో పండ్లతో నిండి ఉన్న చెట్లను చూశారు. ఆ పండ్లు తింటూ ఆ రాకుమారులు భవిష్యనగరంలో వేటాడుతూ సుఖంగా ఉన్నారు" రామా! ఈ కథను వింటున్న రాకుమారులు అమాయకంగా దాన్ని నిజమని నమ్ముతున్నారు. ఈ కథలో పిల్లలు లాగానే, ఈ జగత్తు సత్యము అని అజ్ఞానులు భావిస్తారు. అంటూ వసిష్ట మహర్షి మాయాశక్తిని గురించి రాముడికి వివరించాడు.

మాయాశక్తి అనేది జగత్తుకన్న, బ్రహ్మకన్న భిన్నమైనది. దాన్ని నిరూపించటం చాలా కష్టం. విస్ఫోటాన్ని బట్టి, నిప్పు కణాలను బట్టి, అగ్నియొక్క శక్తి మనకు తెలుస్తుంది. అంటే కార్య కారణాల ద్వారా తెలుస్తుందన్న మాట. కాని మాయాశక్తి కార్యకారణాలు రెండింటికీ విలక్షణమైనది.

ఇక్కడ ఒక చిన్న ఉదాహరణని చూద్దాం. ఒక కుండ. ఇది పొట్టిగా, లావుగా, పెద్ద పొట్ట, మూతి కలిగి ఉంటుంది. తన్మాత్రలతో కూడిన మట్టి దీనికి ఆశ్రయం. కాని ఘటంలోని శక్తి, ఘటంకన్న, మృత్తిక కన్న వేరైనది. ఘటంలో పృథివి మొదలైన పంచభూతాలకు ఉండే కార్యగుణాలు ఉండవు. తన్మాత్రల రూపంలో ఆశ్రయానికి ఉండే ధర్మాలు ఉండవు. అందుకే ఈ ఘటము విలక్షణమైనది. అచింత్యము, అనిర్వచనీయమైనది. ఈ శక్తి కుండ తయారవక ముందు మట్టిలో దాగి ఉంది. అలా దాగి ఉన్న ఆ శక్తి కులాలుడు, దండం, సారె మొదలైన వాటి సాయంతో కుండగా మారుతోంది. కుమ్మరివాడు తయారుచెయ్యక మందు ఇది కుండ కాదు వట్టి మట్టి. అతను తయారుచేసిన తరువాత కుండ అయింది. అయితే ఘటమనేది

మృత్తికకన్న వేరైనది కాదు. ముందు మట్టి రూపంలో అవ్యక్తంగా ఉండి, శక్తి అని పిలువబడుతుంది. వ్యక్తం కాగానే అది ఘటము అవుతుంది. అలాగే గారడీ వాడి దగ్గర మాయ కూడా, మంత్ర ప్రయోగానికి ముందు అవ్యక్తంగా ఉంటుంది. తరువాత గంధర్వ నగరాల రూపంలో వ్యక్తమవుతుంది. ఇదే విధంగా మాయ కూడా ముందు అవ్యక్తంగా ఉండి తరువాత వ్యక్తమవుతుంది. ఇక్కడ గుర్తించాల్సిన విషయం ఏమంటే శక్తికి కార్యమైన ఘటం అనిత్యం. శక్తికి ఆధారమైన మృత్తిక నిత్యం. నోటితో ఉచ్చరించటానికి, పేరు చెప్పటానికి వీలయిన ఘటము కేవలము వికారము. అందుకే ఇది అసత్యం. ఆ వికారానికి కారణమైన మృత్తిక మాత్రం సత్యం. కంటికి కనిపించేది అంటే వ్యక్తము ఘటము, అవ్యక్తము మాయాశక్తి. ఈ రెండింటికీ అంటే వ్యక్తావ్యక్తాలకు ఆధారం మృత్తిక. వ్యక్తము, అవ్యక్తము, ఆధారము అనే ఈ మూడింటిలోను, మొదటి రెండు వ్యక్తము, అవ్యక్తము కాలభేదం వల్ల ఒకసారి కార్యము, ఒకసారి శక్తి అంటే ఒకప్పుడు వ్యక్తమైతే ఇంకొకప్పుడు అవ్యక్తము అవుతాయి. అందుచేతనే వీటిని మిథ్య అంటారు. ఈ రెండూ అంటే కార్యము, శక్తి అనేవి అతీత వర్తమాన కాలాలకు చెందినవిగా ఉంటాయి. ఈ రెండింటికీ ఆధారమైన మూడవ పదార్థం మృత్తిక మూడు కాలాలందు స్థిరంగా ఉంటుంది. అందుకే దాన్ని సత్యము అంటారు.

వికారము అనేది మిథ్య. వ్యక్తమయ్యే ఘటము స్వరూపరీత్యా మిథ్య. అయినా కంటికి కనిపిస్తుంది. దీనికి ఉత్పత్తి నాశనము ఉన్నాయి. ఇలా వికారము మిథ్య అనటానికి మూడు లక్షణాలు ఉన్నాయి. 1. వ్యక్త పదార్థాలు స్వరూపరీత్యా మిథ్య అయినప్పటికీ భాసమానమవటం 2. ఉత్పత్తి, నాశనము కలిగి ఉండటము. 3. ఉత్పత్తి అయిన తరువాత ఇంకొక పేరుతో పిలువబడటము. ఒకవేళ కంటికి కనిపించే ఈ ఆకారం (కుండ) నాశనమై పోయినప్పటికీ దాని పేరు మాత్రం వాక్కు రూపంలో మిగిలే ఉంటుంది. అప్పుడు ఆ వస్తువు పేరుతో మాత్రమే నిరూపించదగినదిగా ఉంటుంది. అంటే నామాత్మకంగా ఉంటుంది. కుండ కనిపించకుండా పోయినా, దాని పేరు మాత్రం మిగిలే ఉంటుంది. ఇలా వ్యక్తవస్తువులు అంటే కంటికి కనిపించే వస్తువులు 1. భాసించటం 2. నాశనము కావటము 3. పేరుతో మిగిలి ఉండటము అనేవి ఆ వస్తువు మిథ్య అనటానికి లక్షణాలు.

కంటికి కనిపించే ఆకారం-కుండ. ఇది గుండ్రంగా, లావుగా, పొట్టిగా ఉంటుంది. ఆకారం ఉన్నది. దీనికి నాశన స్వభావం ఉంది. ఈ కారణంచేతనే

మృత్తికలాగా ఇది సత్యంకాదు. కేవలం నామమాత్రంగా మిగిలేది. కుండగా ఉన్నప్పుడు గాని, అది తయారుకాక ముందు గాని, నాశనమయిన తరువాత గాని దాని యథార్థస్వరూపము మట్టే. దానికి వికారము, నాశనము లేవు. అందుకే మృత్తిక అంటే మట్టి సత్యము, పారమార్థికము. ఇది త్రికాలలోను ఉంటుంది కాబట్టి ఆత్మలాగా సత్యమైనది. ఇక్కడ చిన్నఅనుమానం వస్తుంది. వ్యక్తమైన ఘటము వికారము. అందుకే అది మిథ్య. దీనికి కారణం మట్టి అని తెలియగానే, ఆ అర్థం ఎందుకు నివృత్తి కావటం లేదు ? ఇక్కడ గుర్తుంచుకోవలసిన విషయం ఏమంటే? నివృత్తి కావలసినది ఘటకార్యం సత్యమనేబుద్ధి. అంతే తప్ప ఘటం కనిపించకుండా పోవటం కాదు. ఇదంతా భ్రమవల్ల జరుగుతుంది. రజ్జుసర్ప భ్రాంతి, శుక్తికారజిత భ్రాంతి కూడా ఇలాంటివే. అసలు భ్రమ, భ్రాంతి అంటే ఏమిటి ? భ్రాంతి అంటే తప్పుడుఅభిప్రాయము, పొరపాటుపడటము. భ్రమ అంటే భిన్నంగా గ్రహించటము. మిథ్య అంటే – అసత్యము, మోసము, తప్పు. మాయ అంటే – దంభము, వంచన, మోసము, గారడీవిద్య, అసత్యము కపటోపాయము, అవిద్య అని అర్థం.

భ్రమ అంటే వస్తువు రూపాన్ని, లక్షణాన్ని యథార్థంకన్న వేరుగా గ్రహించటం. భ్రమ రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. సంవాది భ్రమ 2. అసంవాది భ్రమ. ఇక్కడ ఒక చిన్న ఉదాహరణ చూడండి. ఒక భవనంలో రెండు గదులలోంచి గొప్ప కాంతి కిరణాలు విడివిడిగా ప్రసరిస్తున్నాయి. అవి మణిప్రభలలా ఉన్నాయి. వాటిని ఇద్దరు వ్యక్తులు చూశారు. ఆ గదులలో మణులుఉన్నాయి అనిభావించి, వాటికోసం పరుగులుతీశారు. అంటే ఇద్దరూ అవి మణులుఅనిభ్రమించి వాటికోసం పరుగెత్తారు. అందులో ఒకడికి నిజంగానే ఆగదిలో మణిదొరికింది. అతడిది సంవాది భ్రమ. రెండో వాడు వెళ్ళిన గదిలో మణిలేదు దీపంమాత్రమే ఉంది. అతడిది అసంవాది భ్రమ. అంటే మణిని మణిగా భావించటం సంవాది భ్రమ. దీపాన్ని మణిగా భావించటం అసంవాది భ్రమ. సంవాది భ్రమ మళ్ళీ మూడు రకాలుగా ఉంటుంది.

1. ప్రత్యక్ష సంవాది భ్రమ – ఇందాక ఉదాహరణలో మణిని చూసి మణి అని భావించటం.

2. అనుమాన సంవాది భ్రమ – ఒకచోట నీటి ఆవిరి వస్తోంది. దాన్ని చూసి పొగ అని అక్కడ నిప్పు ఉంటుంది అని భావించి, అక్కడికి వెళ్ళిన వాడికి విధి వశాత్తు అక్కడ అగ్ని లభించింది. ఇది అనుమాన సంవాది భ్రమ.

3. ఆగమ సంవాది భ్రమ - చేసిన పాపాలు పోవటానికి గంగాజలంలో స్నానం చెయ్యాలి అనుకున్నాడు. కాని గోదావరి జలాన్ని గంగాజలం అనుకుని స్నానం చేశాడు. అయితే గంగకున్న పవిత్రత గోదావరికి కూడా ఉన్నది కాబట్టి అతనికి పాపప్రక్షాళనం జరిగింది. ఇది ఆగమ సంవాది భ్రమ.

అజామిళుడు, శశిపాలుడు లాంటివారు శ్రీమన్నారాయణుని కుమారునిగా, శత్రువుగా భావించి, ఆయన్నే స్మరిస్తూ ప్రాణాలు వదిలి స్వర్గం చేరారు. ఇది కూడా ఆగమ సంవాది భ్రమే. ఏది ఏమైనా భ్రమ అనేది మిధ్యాజ్ఞానం. కాబట్టి పనికి రాదు.

భ్రమ అనేది రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. నిరుపాధిక భ్రమ 2. సోపాధిక భ్రమ. కేవలం జ్ఞానం ఉత్పన్నమయ్యే భ్రమను నిరుపాధికభ్రమ అంటారు. దర్పణంలోని ప్రతిబింబానికి సంబంధించిన భ్రమ, అజ్ఞానంవల్ల కలిగే భ్రమ కాబట్టి దీన్ని సోపాధిక భ్రమ అంటారు. నిరుపాధిక భ్రమలో అధిష్ఠానానికి సంబంధించిన జ్ఞానంవల్ల కార్యంతో పాటు అజ్ఞానం కూడా నశిస్తుంది. జ్ఞానం కలగటంతోనే కల్పితరూపం ఉండకపోవటమనేది నిరుపాధికభ్రమ లక్షణం. కాని సోపాధిక భ్రమలో, ఆవరణ సహితంగా అజ్ఞానావరణము నశిస్తుంది. అజ్ఞానము నశిస్తుంది. కాని అజ్ఞానానికి ఉపాధి రూపమైన ప్రతిబంధ కారణంగా విక్షేపరూపమయిన కార్యంతో పాటు స్వరూపం యొక్క అభావం జరగదు. కాబట్టి అధిష్ఠానం మిగలకపోవటం, ఆరోపిత స్వరూపం ఉండకపోవటం జ్ఞానానికి లక్షణం కాదు. మిధ్యాత్వ నిశ్చయ రూపమైన జ్ఞానమే దాని లక్షణం.

నీటిలో తలక్రిందులుగా కనిపించే వ్యక్తి ఎక్కడా ఉండడు. ఒడ్డున ఉన్నవాడు జ్ఞాని కాని, అజ్ఞాని కాని, అది నీడ మాత్రమే అని తెలుసుకుంటాడు. అంతే గాని అది నిజమని నమ్మడు. అలాగే ఆత్మజ్ఞానం కలిగిన తరువాత, జ్ఞాని ఈ జగత్తు మిధ్య అని భావించినా, జగత్తు యొక్క ప్రతీతి మాత్రం జరుగుతూనే ఉంటుంది. అయితే ఈ ప్రతీతి ఇంద్రియాల వల్ల కలిగిన భ్రాంతి అని తెలుసుకుని పట్టించుకోడు. జగత్తు సత్యము అని భావించే వాడు చేసే ఏ పనీ జ్ఞాని చెయ్యడు. అద్వైతుల దృష్టిలో ఆత్మ తప్ప మిగిలినవన్నీ మిధ్య. ఆత్మ తప్ప సమస్తము మిధ్య అని తెలుసు కోవటమే పురుషార్థము. ఇంతవరకు ఘటమనేది మృత్తిక యొక్క వివర్తము అని తెలియకపోవటం వల్ల, ఘటము సత్యము అనుకున్నాడు. ఎప్పుడైతే ఘటము మృత్తిక

యొక్క వివర్తమని తెలిసిందో అప్పుడు ఘటము శాశ్వతము కాదు సత్యం కాదు అని తెలుసుకుంటాడు. వివర్తము అంటే వస్తువు తన పూర్వ అవస్థను వదలకుండా వేరొక అవస్థకు సంబంధించిన ప్రతీతి కలిగి ఉండటము. రజ్జుసర్పభ్రాంతి ఇలాంటిదే. పాలు పెరుగుగామారటం పరిణామవాదం. పాలు తన రూపాన్ని వదిలి ఇంకొక రూపం ధరిస్తున్నాయి. కాని కుండ, బంగారుఆభరణాలు వీటిలో మట్టి, బంగారము మార్పు లేకుండానే ఉంటాయి. ఘటము అనేది మృత్తిక యొక్క వివర్తనము. అది పరిణామం కాదు.

ఈ రకంగా చూసినట్లైతే ఈ జగత్తంతా మాయ. అంటే ఇదంతా అసత్యము, గారడీ విద్య లాంటిది. మన అజ్ఞానంవల్లనే జగత్తు దృశ్యమానంగా కనిపిస్తోంది. నృసింహతాపినీ ఉపనిషత్తులో జగత్తుకు ఉపాదాన కారణమైన మాయ తమోరూపము గలది. అజ్ఞానరూపం గలది అని చెబుతారు. దీనికి అనుభవాన్నే ప్రమాణంగా స్వీకరించారు. **'తదే తజ్జడం మోహాత్మకమ్'** అంటోంది వేదం. దీన్ని బట్టి మాయ అనేది జడం. ఆవరణ రూపం కలది. మాయ అనంతమైనది. చిద్రూపం కాని ఘటాదుల యొక్క స్వరూపం జడం. అటువంటి ఏ జడమందు ప్రవేశించి బుద్ధి మూఢమై పోతుందో – దాన్ని లౌకికులు 'మోహము' అంటారు. ఈ విధంగా జడము మోహము అయిన మాయయొక్క అనుభవం అందరికీ తెలుసు. అయితే మాయను సత్తు అని గాని అసత్తు అని గాని చెప్పలేము. అది అనిర్వచనీయము. మాయ అందరికీ ప్రతీతమవుతుంది. కాబట్టి అసత్తు కాదు. ఆత్మతప్ప మిగిలినవన్నీ నిషేధింపబడుతున్నాయి కాబట్టి మాయ సత్తుకాదు. రెండూ కలసిన ఉభయ రూపం అనటానికి లేదు. ఎందుకంటే చీకటి, వెలుతురు రెండూ కలిసి ఒకేచోట ఉండవు. జ్ఞానం కలగగానే ఈ మాయ పటాపంచలై పోతుంది. మాయ 1. శ్రుతిజన్యము 2. యుక్తిజన్యము 3. లౌకికజన్యము అయిన అనుభవాలవల్ల తెలుస్తుంది. శ్రుతిజ్ఞానంవల్ల – తుచ్ఛమని, యుక్తివల్ల – అనిర్వచనీయమని, లౌకికానుభవం వల్ల – వాస్తవికమని తెలుస్తుంది. అంటే శ్రుతిజన్యజ్ఞానం వల్ల – అసద్రూపమని, యుక్తిజన్యజ్ఞానం వల్ల – అనిర్వచనీయమని, లౌకికజ్ఞానం వల్ల – సద్రూపమని తెలుస్తుంది. చిత్రపటం (ఫ్లెక్సీ బ్యానరు)లో లాగా మాయలో సత్, అసత్ రూపాలు రెండూ కనిపిస్తాయి. మన దగ్గర పెద్దచిత్రపటం ఉంది. దాన్ని పూర్తిగా తెరిస్తే,

అందులో ఉన్న బొమ్మలన్నీ కనిపిస్తాయి. చుట్టేస్తే మాయమై పోతాయి. అలాగే మాయ కూడా ఒకసారి సత్తుగా, ఒకసారి అసత్తుగా ఉంటుంది. చిద్రూపమైన ప్రకాశంలేనిదే మాయవ్యక్తం కాదు. కాబట్టి మాయ అస్వతంత్రమైనది. అలాగే చిద్రూపమైన ఆత్మను సంగదోషంవల్ల వికారిగా చేస్తుంది. కాబట్టి సర్వస్వతంత్రమైనది. అంతేకాదు జీవ, ఈశ్వర విభాగంకూడా ఈమాయవల్లనే జరుగుతోంది. ఈ మాయ కూటస్థము (చలనము లేనిది) అయిన ఆత్మను ప్రపంచమయం చేస్తోంది. నృసింహ ఉత్తరతాపినీ ఉపనిషత్తులో "మాయ అనేది చిదాభాస రూపంతో జీవుడు, ఈశ్వరుడు అనే విభాగం చేస్తోంది. రెండూ వేరు వేరని చూపుతోంది. శుద్ధ సత్త్వప్రధానమైన మాయలో అభావరూపుడైన ఈశ్వరుణ్ణి, మలిన సత్త్వప్రధానమైన అవిద్యలో జీవాత్మను నిర్మిస్తోంది. ఈ రకంగా జీవ ఈశ్వర విభాగము మాయవల్లనే జరుగుతోంది." అని చెప్పబడింది. కూటస్థస్వరూపానికి హానికలగకుండానే జగన్నిర్మాణం చేస్తోంది. ఎటువంటి కష్టమైన పనైనా, అసాధ్యమైన పనైనా చేసేసామర్థ్యం మాయకు ఉన్నది. ఆ శక్తి మాయకు ఎలా వచ్చింది ? అంటే జలానికి ద్రవ్యత్వం, అగ్నికి వేడిలాగా అసాధ్యమైనపనులు చేయగలగటం మాయకు స్వాభావికము.

ఈ విధంగా మాయ అసాధ్యమైన పనులు చేస్తూ, ఉన్నది లేనట్లు, లేనిది ఉన్నట్లుగా భ్రమింపచేస్తుంది. దృశ్యమానమైన ఈ జగత్తంతా మాయచే సృష్టించబడిందే. మాయ రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. విద్యామాయ 2. అవిద్యామాయ. విద్యామాయ భగవంతుని సన్నిధికి తీసుకుపోతుంది. అది వివేకము, వైరాగ్యము అని రెండు రకాలు. అవిద్యామాయ ఆరురకాలుగా అరిషడ్వర్గాల రూపంలో కామ, క్రోధ, లోభ, మోహ, మద, మాత్సర్యాలుగా ఉంటుంది. దీనివల్ల మానవుడు సంసారంలో బందీఅవుతాడు. విద్యామాయ నాశ్రయించినవాడు పరమేశ్వరుని సన్నిధికి పోతాడు.

విద్యామాయ వ్యక్తంకాగానే అవిద్యామాయ తొలగిపోతుంది. మాయని గురించిన జ్ఞానం కలగటంతోనే మానవుడికి మాయని గురించిన ఆశ్చర్యం నివృత్తి అవుతుంది. మాయ అనేతెర తొలగిపోయే వరకు పరమేశ్వర సాక్షాత్కారం జరగదు.

11. అజ్ఞానం

అనాదిగా మానవుడు అజ్ఞానంలో పడికొట్టు మిట్టాడుతున్నాడు. ఈ అజ్ఞానం వల్ల సంసారమనే సాగరంలో పడి మునుగుతూ, తేలుతూ కుడితి తొట్టిలో పడ్డ ఎలుకలాగా, అందులో నుంచి బయటకు రాలేక సతమతమవుతున్నాడు. ఈ విషయం అందరికీ తెలిసిందే. అయితే అసలు అజ్ఞానము అంటే ఏమిటి ? అజ్ఞానము అంటే తెలివి లేకపోవటం, బుద్ధి లేనితనం, ఎరుక లేకపోవటం, అవిద్య, మాయ, జ్ఞానం లేకపోవటం. మానవుడు తను చూస్తున్న విషయాలలో, వస్తువులలో ఏది సత్యమైనదో తెలుసుకోలేకపోవటం. ఈ జగత్తులో సత్యము, నిత్యము, శాశ్వతమైన దేదో తెలుసుకోలేక పోవటమే అజ్ఞానము. దృశ్యమానమైన జగత్తులో, కంటికి కనిపించేదంతా శాశ్వతం కాదు. దృశ్యమానమైనదంతా నశించేదే. రూపం కలిగినది, నామం కలిగినది అంతా నశించేదే. ఈ విషయం తెలుసుకోలేక ఈ జగత్తు శాశ్వతము అనుకుంటున్నాడు. తన ముత్తాతలు, తాతలు, తండ్రులు అందరూ గతించారు. నేడో, రేపో, తానుకూడా మరణిస్తాడు. అయినప్పటికీ అది నిజమని నమ్మడు. అనేకమంది రాజులు, చక్రవర్తులు ఈ ధరామండలాన్ని పాలించారు. వారంతా గతించారు. వారిలో ఏ ఒక్కరూ లేరు. అయినా తన జీవితం మీద అత్యంతమైన ప్రేమ. రాజులు పోయారు, రాజ్యాలు పోయాయి. వారు కట్టిన భవనాలన్నీ కుప్ప కూలిపోయినాయి. అయినా సిరిసంపదల మీద ఆశ. ఈ దేహము అశాశ్వతమైనది. మహా అయితే వంద సంవత్సరాలుంటుంది. ఆ తరువాత మట్టిలో కలిసిపోతుంది. తనకు ఆ విషయం తెలుసు. అయినా దేహంమీద మమకారం “నేను అంటే దేహమే” అనే భ్రాంతి. ఇదే అజ్ఞానము, అవిద్య, మాయ. దీనికి కారణం మానవుడు తనను తాను తెలుసుకోలేకపోవటం.

గాలి బుడగలాంటిది జీవితం. ఇది క్షణభంగురం. ఇక యవ్వనం సంగతి చెప్పనే అవసరం లేదు. అటువంటి ఈ దేహాన్ని, మలమూత్రాలు, రక్తమాంసాలు, ఎముకలు, నరాలు మొదలైన అసహ్యకరమైన పదార్థాలతో కూడిన ఈ దేహాన్ని చూసి చాలా అందమైనదిగా భావన చేస్తాడు. కడుజాగ్రత్తగా దాన్ని పోషిస్తాడు. అజ్ఞానము అనేది రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. అగ్రహణం 2. అన్యథాగ్రహణం. ఏదైనా వస్తువును చూసినప్పుడు దానియొక్క స్థితిని సరిగా గ్రహించలేకపోవటాన్నే

'అగ్రహణము' అంటారు. త్రాడును త్రాడుగా గుర్తించకపోవటం. ఆ వస్తువును ఇంకొకటిగా భావించటాన్నే అన్యథా గ్రహణము అంటారు. త్రాడును చూసి పాము అనుకోవటం. ఒక త్రాడు నేలమీద పడుతుంది. మసకచీకట్లో ఆ త్రాడును చూసి పాము అనుకున్నాడు. భయంతో కేకలు వేశాడు. ఇక్కడ త్రాడును త్రాడు అని గుర్తించకపోవటం అగ్రహణం. అది పాము అని భ్రమపడటం అన్యథా గ్రహణం. ఇలా భావన చేసేటప్పుడు అది తనకు హాని చేస్తుందనో, దానివల్ల తనకు లాభం ఉంటుందనో అనుకుంటాడు. మసకచీకట్లో త్రాడును చూసి పాము అనుకుని భయపడతాడు. అంతేకాని పామును చూసి త్రాడు అనుకోడు. అలాగే సముద్రం మీద తేలియాడుతున్న ముత్యపు చిప్పను చూసి వెండిపాత్ర అని, స్థాణువును చూసి దొంగవాడని భ్రమ చెందుతాడు. ఈ విధంగా సత్యాన్ని గ్రహించలేకపోవటమే అజ్ఞానం. ఈ అజ్ఞానము లేదా అవిద్య అనేది నిన్ననో, మొన్ననో వచ్చింది కాదు. అనాదిగా ఉన్నది. అందుకే ఈ అజ్ఞానము అనేది అనాదియైనది అంటున్నాం. దీనివల్లనే మానవుడు సంసారమనే సాగరంలో పడి మునుగుతూ తేలుతూ సతమత మవుతున్నాడు. అశాశ్వతమైన ఈ దేహమే శాశ్వతము అనుకుంటున్నాడు. ఆ దేహాన్ని సుఖపెట్టటానికి అనేక కర్మలు చేస్తున్నాడు. తత్ఫలితంగా అనేక జన్మలు ఎత్తుతూ గానుగకు కట్టిన ఎద్దులాగా సంసార సాగరంలో పడి కొట్టుమిట్టాడుతున్నాడు. ఈ ఊబిలో నుంచి బయటపడాలని అందరికీ ఉంటుంది. కాని పట్టుదల కొద్దిమందికే ఉంటుంది. అటువంటి వారు ముందుగా సద్గురువును ఆశ్రయించాలి.

అజ్ఞాన తిమిరాంధస్య। జ్ఞానాంజన శలాకయా।
చక్షురున్మీలితం యేన। తస్మై శ్రీ గురవే నమః॥

అజ్ఞానము అనే కారుచీకటిని పారద్రోలి, జ్ఞానజ్యోతులను వెలిగించే గురువుకు నమస్కారము.

బ్రహ్మానందం పరమసుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం
ద్వంద్వాతీతం, గగనసదృశం, తత్త్వమస్యాది లక్ష్యం
ఏకం నిత్యం విమల మచలం సర్వధీసాక్షిభూతం
భావాతీతం త్రిగుణరహితం సద్గురుం తం నమామి॥

బ్రహ్మానందమే స్వరూపంగా గలవాడు, శ్రేష్ఠమైన సుఖాన్ని ఇచ్చేవాడు, జ్ఞాన స్వరూపుడు, ద్వంద్వాలకు అతీతుడు, ఆకాశ సమానుడు, తత్త్వమసి మొదలైన మహావాక్యాలను వివరించి అద్వైతాన్ని బోధించేవాడు, అన్నింటికీ సాక్షియైనవాడు, గుణాతీతుడు అయిన గురువుకు నమస్కారము.

గురువు యొక్క మహాత్మ్యాన్ని 275 శ్లోకాలు గల 'గురుగీత'లో వివరించటం జరిగింది. అటువంటి సద్గురువును ఆశ్రయించాలి. అలాంటి గురువు ఎలా దొరుకుతాడు? లోకంలో కనిపించేవారందరూ గురువులే. వీరందరూ మనకు ఏదో ఒక సందేశాన్ని ఇస్తూనే ఉంటారు. వాటిని జాగ్రత్తగా గ్రహించాలి. దత్త చరిత్రలో దత్తాత్రేయుడు తనకు 24 మంది గురువులున్నారు అని చెబుతాడు. మన కర్మ పరిపక్వమైన తరువాత, అసలైన గురువే మనకోసం ఎదురు చూస్తుంటాడు. శంకర భగవత్పాదులకు గోవిందపాదాచార్యునిలాగా. అంతవరకు మిగిలిన వారి దగ్గర సందేశాలు తీసుకుంటూ ముందుకు వెడుతుండాలి.

చతుర్విధ పురుషార్థాలలో ఆఖరుదైన **'మోక్షమే'** అసలైన పురుషార్థం. ఆ మోక్షసాధనకే మిగిలిన ధర్మార్థ కామాలు ఉపకరించాలి. మోక్షము అంటే ముక్తి. లౌకిక బంధనాల నుంచి విముక్తి. మమ అంటే బంధము నమమ అంటే మోక్షం. 'అజ్ఞానం'లో 'అ' అనే అక్షరాన్ని చెరిపేస్తే, మిగిలినదేది? జ్ఞానమే, ఎప్పుడైతే 'మమ' అనే పదానికి 'న' అనే అక్షరం ముందు చేర్చావో, అప్పుడు అజ్ఞానంలో 'అ' అనే అక్షరం మాయమై పోతుంది. మిగిలేది జ్ఞానము, పొందేది మోక్షం. సాధకుడు సద్గురువును ఆశ్రయించి, ఈ చరాచర జగత్తులో పృథివి, జలం, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, నేను కాదు, ఈ దేహము, నేను కాదు. నేను చిద్రూపమైన సాక్షి చైతన్యాన్ని. బ్రహ్మక్షత్రియాది వర్ణాలు నాకు లేవు. ధర్మాధర్మాలు, సుఖదుఃఖాలు మొదలైన ద్వంద్వాలు ఏవీ నాకు లేవు. సర్వానికీ నేనే ఏకైక సాక్షిని. నాకు కర్తృత్వము లేదు. భోక్తృత్వము లేదు. ఈ జగత్తులో నేను తప్ప ఇంకెవరూ లేరు. నేనే పరబ్రహ్మ స్వరూపాన్ని ఈ రకంగా త్రికరణ శుద్ధిగా భావన చెయ్యాలి.

ముక్తాభిమానీ ముక్తోహి బద్ధోబద్ధాభిమాన్యపి ।

తనను ముక్తునిగా భావించేవాడు ముక్తుడే అవుతాడు. బద్ధుడుగా భావించేవాడు బద్ధుడవుతాడు. **'యద్భావంతద్భవతి'** కైవల్యోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగాః

అపాణిపాదోహ మచిన్త్యశక్తిః । పశ్యామ్యచక్షుః సశృణో మ్యకర్ణః ।
అహం విజానామి వివిక్తరూపో । నచాస్తి వేత్తా మమ చిత్సదాహమ్ ॥

ఆ పరమేశ్వర స్వరూపానికి కాళ్ళు చేతులు మొదలైన అవయవాలు ఏవీలేవు. కాని కళ్ళు లేకుండానే చూస్తుంది. చెవులు లేకుండానే వింటుంది. అవయవాలు లేకుండానే ఆయా పనులు చేస్తుంది. ఆ పరమేశ్వరుడికి అన్నీ తెలుసు. అందరూ తెలుసు. కాని ఆయనను తెలుసుకున్న వారెవరూ లేరు. నిత్యశుద్ధ బుద్ధ జ్ఞాన స్వరూపమే ఆ పరమేశ్వరుడు.

న భూమిరాపో న చ వహ్నిరస్తి న చానిలోమేస్తి నచాంబరంచ
ఏవం విదిత్వా పరమాత్మరూపం గుహాశయం నిష్కలమద్వితీయం ।
సమస్త సాక్షిం సదసద్విహీనం ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మ రూపమ్ ॥

పృథివి మొదలైన పంచభూతాలు నేను కాను. నేను సర్వసాక్షియైన చిన్మాత్రను అని భావన చేసినవాడికి పునర్జన్మ ఉండదు.

12. ఆత్మానాత్మ వివేకము

నిత్యము సత్యమైనది ఆత్మ. ఆది మధ్యాంతములు లేనిది ఆత్మ. సృష్టికి ఆధారమైనది ఆత్మ. సృష్టికి మూలకారణమైనది ఆత్మ. సత్‌చిత్ ఆనందమయమైనది ఆత్మ. సృష్టి ప్రారంభానికి ముందు, ప్రళయం తరువాత కూడా ఉండేది ఆత్మ. వికారాలు లేనిది ఆత్మ. అందరిలోను, అన్నింటిలోనూ అంతర్లీనంగా ఉండేది ఆత్మ. స్వయంప్రకాశమైన చైతన్యరూపమే ఆత్మ. అదే పరబ్రహ్మస్వరూపం. ఈ జగత్తులోఉన్నదంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే. మరి అనాత్మ అంటే ఆత్మ కానిదంతా అనాత్మే. అనిత్యమైనది. అసత్యమైనది. ఆది మధ్య అంతము గలది, వికారాలు గలది, జడమైనది, అనాత్మ. ఈజగత్తులో శరీరము, ఇంద్రియాలు, మనస్సు, ప్రాణాలు, భోగ్యవస్తువులు, సమస్త భోగాలు, పృథివ్యాది పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు అన్నీ అనాత్మే. దృశ్యమానమైన జగత్తంతా అనాత్మే. పధ్నాలుగు లోకాలు, అడవులు, ఎడారులు, కొండలు, బండలు, నదులు, సముద్రాలు, రాజ్యాలు, నగరాలు, పట్టణాలు, రాజులు అంతా అనాత్మే. స్తంభం నుంచి మహత్తత్వముదాకా అంతా అనాత్మే. మాయ కూడా అనాత్మ వస్తువే. ఆత్మ తప్ప మిగిలినదంతా అనాత్మే.

అజ్ఞానము లేదా అవిద్య వల్ల ఆత్మ అనాత్మగాను, అనాత్మ ఆత్మగాను కనిపిస్తుంది. బ్రహ్మ సత్యం జగన్మిథ్య. ఈ జగత్తులో సత్యము నిత్యము శాశ్వతమైనది. పరబ్రహ్మ ఒక్కటే. మిగిలిన జగత్తంతా మిథ్య. దృశ్యమానమైన జగత్తంతా మిథ్య. ఈ విషయం అందరికీ తెలుసు. లోకంలో పుట్టిన ప్రతిజీవి మరణిస్తుంది. ప్రతి జీవికి షడ్విధవికారాలున్నాయి. పుట్టుక, నాశనము అనేవి ప్రకృతి ధర్మాలు. రాజులు, రాజ్యాలు, అడవులు, కొండలు, ఎడారులు ఏవీ శాశ్వతంకాదు. నీ ముత్తాతలు, తాతలు, తండ్రులు అందరూ మరణించారు. రేపు నువ్వుకూడా అంతే. కట్టిన కట్టడాలన్నీ కూలిపోయినాయి. దేశాలు, రాజ్యాలు నాశనమయి పోయినాయి. కాబట్టి లోకంలో శాశ్వతమైనది ఏదీలేదు. ఎవరూ లేరు. మన కోరికలు తీరటానికి దేవతలను పూజిస్తుంటాము. ఆ దేవతలు కూడా శాశ్వతం కాదు. హిరణ్యకశ్యపుడు మొదలైన రాక్షసులు తమకు మృత్యువు లేకుండా వరంకావాలి అని బ్రహ్మనడిగారు. అది మాత్రం తనవల్ల కాదన్నాడు బ్రహ్మ. ఎందుచేత? ఇక్కడ బ్రహ్మకూడా శాశ్వతం కాదు. బ్రహ్మకల్పం పూర్తవగానే, ఆయన కూడా వెళ్ళిపోతాడు. ఇక్కడ బ్రహ్మ అంటే

– కర్మ బ్రహ్మ, చతుర్ముఖుడు. త్రిమూర్తులలో ఒకడు. కాబట్టి సృష్టికర్త అయిన బ్రహ్మ కూడా శాశ్వతం కాదు. పంచభూతాలు శాశ్వతం కాదు. ప్రళయ కాలంలో భూమి – జలంలో, జలం – అగ్నిలో, అగ్ని – వాయువులో, వాయువు – ఆకాశంలో, ఆకాశం – మాయలో లీనమైపోతాయి. సృష్టిలో మొదటగా వచ్చింది అవ్యక్తము. పరమేశ్వర స్వరూపం నుంచి మొదటగా బయటకు వచ్చింది సత్త్వగుణం. అదే అవ్యక్తము, మాయ. ఈమాయ పరమేశ్వరుణ్ణి ఆవరించి ఉంటుంది. చరాచర జగత్తుకు కారణం మాయ. అయితే ఈ మాయకూడా శాశ్వతం కాదు. ఇదంతా మాయ అని తెలియగానే మాయ పటాపంచలై పోతుంది. జ్ఞానం రాగానే మాయ నాశనమై పోతుంది. ఈ సృష్టిలో శాశ్వతంగా ఉండేది ఏదీలేదు. కాకపోతే కాలభేదం. అంతే. ఇటువంటి జగత్తులో మానవుడు అశాశ్వతమైన వాటిని శాశ్వతమనుకుంటున్నాడు. అనాత్మ వస్తువులను చూసి అవే ఆత్మ అనుకుంటున్నాడు. బృహదారణ్యకోపనిషత్తులో ప్రజాపతి పరబ్రహ్మని గురించి ఒక ప్రకటన చేశాడు. ఆ ప్రకటన విని దేవతలరాజైన ఇంద్రుడు, రాక్షసరాజైన విరోచనుడు బ్రహ్మదగ్గరకు వచ్చి ఆత్మతత్త్వాన్ని చెప్పమని అడిగారు. అయితే బ్రహ్మ చెప్పిన దాన్ని తన అజ్ఞానంతో తప్పుగా అర్థం చేసుకున్నాడు విరోచనుడు. 'దేహమే ఆత్మ' అని నిశ్చయించుకున్నాడు. ఇలాగే లోకంలో అనేకమంది దేహమే ఆత్మ. నేను అంటే ఈ శరీరమే. అని భావిస్తుంటారు. ఇక్కడ నేను అంటే అశాశ్వతమైన దేహం కాదు. దేహం వేరు ఆత్మ వేరు. గృహస్తుకు గృహంలాగా, ఆత్మకు ఈ శరీరము ఆలవాలమై ఉన్నది. ఆయువు తీరగానే ఈ దేహాన్ని వదలి, ఇంకొక దేహాన్ని ఆశ్రయిస్తుంది ఆత్మ. ఈ దేహం మాత్రం నశించిపోతుంది. పాంచభౌతికమైన దేహం పంచభూతాలలో కలిసిపోతుంది. జగత్తంతా నాశనమై పోయినా మిగిలేది ఒక్కటే. అదే ఆత్మ. మానవుడు ఏది ఆత్మో, ఏది అనాత్మో తెలుసుకోలేక అనేక కష్టాలు పడుతున్నాడు. దుఃఖ నివృత్తి కావాలంటే సత్యం తెలుసుకోవాలి. ఆత్మ అనాత్మల మధ్యగల తేడా గ్రహించాలి. అనాత్మ వస్తువుల్ని వదలి వెయ్యాలి. ఆత్మ అనాత్మల బంధం అంత తేలికగా పోయేది కాదు. అస్త్రాలవల్ల గాని, శస్త్రాలవల్లగాని, కర్మలవల్ల గాని, శాస్త్రపరిజ్ఞానంవల్ల గాని ఈ బంధం తెగదు. మనోబుద్ధులతో పదును పెట్టబడిన జ్ఞానఖడ్గంతోమాత్రమే ఇది నాశనమవుతుంది.

వేదాలు శాస్త్రాలు వల్లె వేయటము, యజ్ఞయాగాది కర్మల నాచరించటం వల్ల ఫలితంరాదు అనే వాదన తప్పు. ఈ కర్మలు ఆచరించటంవల్ల మనసు నిర్మల

మవుతుంది. నిర్మలమైన అద్దంలో ప్రతిబింబం స్వచ్ఛంగా కనిపించినట్లుగా, నిర్మలమైన మనసులో ఆత్మసాక్షాత్కారం జరుగుతుంది. ఈ రకమైన ప్రత్యక్షజ్ఞానం వల్ల సంసారబంధనాలు విడివడతాయి. శరీరంలో అన్నమయ, ప్రాణమయ, మనోమయ, విజ్ఞానమయ, ఆనందమయములు అనే పంచకోశాలున్నాయి. ఇవన్నీ అనాత్మ. వీటిలో ఏదీ ఆత్మకాదు. నీటిని నాచు కప్పివేసినట్లుగా, ఈ పంచకోశాలు ఆత్మను కప్పి వేస్తున్నాయి. దాహం వేసినవాడు చెరువు దగ్గరకు వెళ్ళాడు. చెరువులో మంచి తియ్యని నీరుంది. కాని చెరువంతా నాచుతో కప్పబడి ఉంది. ఆ నాచును గనక తొలగిస్తే మంచి నీరు లభిస్తుంది. దాహం తీరుతుంది. నీటినుంచే పుట్టిన నాచు నీరుకాదు. అలాగే ఆత్మ నుంచి పుట్టిన పంచకోశాలు ఆత్మకావు. పంచకోశాలను నిరశించినప్పుడు, స్వయంజ్యోతిగా ప్రకాశించే, నిత్యానందమయమైన ఆత్మ ప్రకాశిస్తుంది. ఆత్మసాక్షాత్కారం జరుగుతుంది. బంధమోక్షాలను గురించి గతంలో చెప్పుకున్నాం. నాది అనుకుంటే బంధం. నాది కాదు అనుకుంటే మోక్షం. మానవుడు సంసార సాగరంలో పడి కొట్టుమిట్టాడటానికి కారణం ఈ బంధనాలే. నేను నాది అనే అహంకార మమకారాల వల్లనే ఈ బంధనాలు ఏర్పడుతున్నాయి. వీటిని గనక త్రెంచుకోగలిగితే, మానవుడు అమరుడవుతాడు. అందుకని మోక్షగాములైనవారు ఏది ఆత్మ ? ఏది అనాత్మ? అనే విషయాన్ని క్షుణ్ణంగా తెలుసుకుని, అనాత్మ వస్తువులను పరిత్యజించాలి. అలా పరిత్యజించినవాడు సచ్చిదానంద స్వరూపమైన పరమాత్మ తానే అని గుర్తించగలుగుతాడు. గడ్డిలో 'ముంజిగడ్డి' అని ఒక రకమైన గడ్డి ఉంది. దాంతో తాడు తయారుచేసి వివాహ ఉపనయన సమయాల్లో వాడతారు. ఉపనయనంలో ఆ త్రాడును వటువు నడుముకు కడతారు. వివాహ సమయంలో వధువు నడుముకు ముంజిగడ్డిత్రాడు కడతారు. ఆ గడ్డిలోని ప్రత్యేకత ఏమంటే అది పొరలు పొరలుగా ఉంటుంది. అంటే దాన్ని నిలువునా లాగితే నూలు పోగులులాగా, గడ్డిపోగులు వస్తాయి. ఈ పోగులు ఏవీ ఆ గడ్డికన్న వేరైనవి కావు. సముద్రంలో అలలు, కెరటాలు, నీరు, నీటి బుడగలు ఇవేవీ సముద్రం కన్నా వేరైనవి కావు. అలాగే ఈ జగత్తులో కనిపించేవేవీ కూడా ఆత్మకన్న వేరైనవి కావు. ఈ విషయాన్ని గుర్తించగలిగిన వాడు అనాత్మ వస్తువులను వదలి తానే ఆత్మస్వరూప మని గుర్తించి ముక్తి పొందుతాడు.

13. ధారణ, ధ్యానము, సమాధి

ధారణ : శరీరానికి బయట గాని, లోపలగాని ఏదైనా ఒక ప్రదేశంలో సాధకుడు తన చిత్తాన్ని నిలపటాన్నే 'ధారణ' అంటారు. ధారణను గురించి శంకర భగవత్పాదులవారు తమ 'అపరోక్షానుభూతి'లోని 122వ శ్లోకంలో "మనసు వెళ్ళిన చోటల్లా బ్రహ్మసాక్షాత్కారం పొందుతూ, మనస్సును స్థిరంగా ఉంచుకోవటమే ధారణ" అంటారు. శరీరం బయట అంటే, ఏదైనా ఒక ప్రదేశం మీద గాని, వస్తువు మీద గాని చిత్తాన్ని నిలపటం. ఒక వస్తువు అంటే దేవతామూర్తి మీద గాని, మరేదైనా వస్తువు గాని. అదే ఒక ప్రదేశం మీద అంటే గోడమీద చిన్న బిందువు ఏర్పాటు చేసి దాన్నే చూడటం. దానిమీద చిత్తాన్ని నిలపటం. ఇక శరీరంలోపల అంటే షట్చక్రాలలోను ఏదైనా ఒకచక్రంమీద, బ్రహ్మరంధ్రం, సుషుమ్నానాడి వీటిలో ఏదైనా ఒకదానిమీద చిత్తాన్ని నిలపటం. ఈ రకంగా ఒకపదార్థంమీద గాని, వస్తువు మీద గాని చిత్తాన్ని నిలపటమే ధారణ అనబడుతుంది. ఇది ఏకాగ్రదృష్టి. ఈస్థితిలో చిత్తం తనకు కావలసినవిషయం తప్ప, ప్రక్కనే ఉన్నప్పటికీ ఇతర విషయాలను గ్రహించదు. ఇంద్రియాలన్నీ, విషయాల నుండి వెనుకకు మళ్ళినాయి. అందుచేత విషయాలను గ్రహించవు. 'ప్రత్యాహారం' గనక జరక్కపోతే ధారణ జరగదు. ప్రత్యాహారం అంటే ప్రపంచంలోని సమస్త వస్తువులందు ఆత్మ భావాన్ని పొంది, మనస్సును ఆ పరమచేతనంలో ముంచి వెయ్యటం. ఇంద్రియాలు తమ బాహ్యా వృత్తులన్నీ మరల్చి, చిత్తంలో లీనం చెయ్యటం కోసం చేసే అభ్యాసమే ప్రత్యాహారము. మనసు ఎక్కడికి వెడితే, అక్కడ బ్రహ్మసాక్షాత్కారం పొందుతూ, మనసును స్థిరంగాఉంచుకోవటమే 'ధారణ'. అంటే దేనిమీద ధారణ జరిగినా, అక్కడ పరబ్రహ్మా సాక్షాత్కారం జరుగుతుంది. ఇది రాజయోగ సంబంధము.

ధ్యానము : ఏ ప్రదేశంలో చిత్తాన్నిలగ్నంచేశామో, దానియందే జ్ఞానివృత్తి అఖండ ధారావాహిక రూపంలో సాగినప్పుడు దాన్ని ధ్యానమంటారు అంటాడు పతంజలి మహర్షి. ధ్యానము అనేది ధారణవల్ల తేలికగా సిద్ధిస్తుంది. ఇతర విషయాల మీదకు పోకుండాఉన్న జ్ఞానవృత్తి మన ధ్యేయం వైపుకు తైలధారగా సాగుతుంది. ధ్యేయంమీద

చిత్తాన్నిలగ్నంచెయ్యటమే ధారణ. చిత్తాన్ని ధ్యేయం వైపుకు సాగనీయటం ధ్యానం. ధ్యానం చేసేటప్పుడు ఏకాగ్రమైన చిత్తం ధ్యేయవస్తువు మీదనే లగ్నమయిఉండాలి. అంటే మధ్యలో ఇతర విషయాలను గురించిన ఆలోచనలు రాకూడదు.

శంకరులు ఈ ధ్యానాన్ని వివరిస్తూ "అహంబ్రహ్మాస్మి" నేనే పరబ్రహ్మను అనే సద్వృత్తితో, పరమానందాన్ని కలిగించే నిరాలంబస్థితి. దేనిమీద ఆధారపడకుండా ఉండే స్థితిని ధ్యానము" అన్నారు. అయితే ధ్యానానికి ప్రధానమైన లక్షణాలు రెండు.

1. నేనే బ్రహ్మననే భావన 2. నిరాలంబ స్థితి

ఏదైనా ఒక విషయం లేదా వస్తువుమీద మనసును నిలిపిఉంచవచ్చు. అది ధ్యానం కాదు. పరబ్రహ్మని లక్ష్యంగా చేసుకుని, ఆయనమీదనే మనసునిలపాలి. శరీరంలోని కన్ను, కాలువంటి బాహ్యేంద్రియాలు వాటి ఇష్టప్రకారము చలించకూడదు. వాటిని కట్టడి చెయ్యాలి. శరీరం కదలకుండా నిశ్చలంగా ఉండాలి. మనస్సులో అనేక రకాలైన ఆలోచనలు వస్తాయి. వాటిని పూర్తిగా వదిలెయ్యాలి. పరబ్రహ్మతో ఏకీభావం పొందాలి. అంటే మనస్సును పూర్తిగా పరబ్రహ్మమీదనే లగ్నంచెయ్యాలి. అప్పుడు మాత్రమే సాధకుడు తనలక్ష్యాన్ని నెరవేర్చగలుగుతాడు. ధ్యానంలో ఉన్నప్పుడు ఇతరవిషయాలచింతన ఏ మాత్రం పనికిరాదు. అనాత్మ వస్తువుల్ని గురించి చింతన వదిలెయ్యాలి. విజ్ఞానమయకోశంలో ఉండేఆత్మ సర్వదా స్వయంగా ప్రకాశిస్తుంది. అనాత్మకన్న విలక్షణంగా. ఉన్న ఈఆత్మనే ధ్యానంలో లక్ష్యంగా తీసుకోవాలి. అప్పుడు మిగిలిన ఆలోచనలను పూర్తిగా త్యజించి, పరమేశ్వర స్వరూపాన్ని మాత్రమే ధ్యానించాలి. ఇక్కడ చాలాముఖ్యమైనవిషయం ఏమంటే, ధ్యానంలో మిగిలిన విషయాలేవీ మధ్యలోకి రాకూడదు. అహం మొదలైన వాటిని పూర్తిగా వదిలేసి, ధ్యేయ వస్తువునందు మాత్రమే దృష్టినిలపాలి. అప్పుడే సాధకుడు చేసేధ్యానం ఫలిస్తుంది.

సమాధి : ధ్యానంలో ఉన్నప్పుడు కేవలము ధ్యేయాన్ని మాత్రమే చూస్తూ, నేను ధ్యానం చేస్తున్నాననే భావన కూడా మరిచిపోవాలి. ఆ స్థితిలో చిత్తం తన స్వరూపస్థితి పొందుతుంది. దాన్నే 'సమాధి' అంటారు. ధ్యానానికి అంతిమఘట్టం సమాధి. యోగానికి పరమావస్థ ఈ సమాధి. సమాధి స్థితిచేరటమనేది అంత తేలిక కాదు.

గతజన్మల పుణ్యం, గురుకృప. వీటివల్లనే సమాధి స్థితి లభిస్తుంది. "మనసును దేహం నుంచి వేరు చేసి, పరమాత్మతో అనుసంధానం చేయటమే సమాధి"

దశేంద్రియాలను వదిలేసి, ఏ రకమైన బంధము లేనట్టి స్థితే సమాధి.

సమాధి రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. సవికల్పసమాధి 2. నిర్వికల్పసమాధి. సవికల్పసమాధిలో, ఆ స్థితికి చేరిన తరువాత కూడా మనసులో సంకల్ప వికల్పాలు కలుగుతాయి. అంటే ఇతర విషయాలు కూడా తెలుస్తాయన్నమాట. నిర్వికల్ప సమాధిలో మనసు కూడా పని చెయ్యదు. 'సుమన' అంటే మనసు పనిచేసే స్థితి. ఉన్మన అంటే మనసుకూడా పనిచెయ్యని స్థితి. సమాధిస్థితికి కావలసినది ఇదే.

సమాధి స్వభావము : నిర్వికల్పసమాధిలో అద్వైతాత్మను దర్శించినప్పుడు హృదయంలోఉన్న అజ్ఞానగ్రంథులు పూర్తిగా నాశనంఅవుతాయి. వేదాంత పరిభాషలో వ్యక్తిత్వబంధాలను గ్రంథులు అంటారు. అవిద్యవల్ల కోరికలు పుడతాయి. ఈ కోరికలు బుద్ధిలో అలజడిని రేపుతాయి. ఈ కోరికలు సాధించటానికి కర్మలు ఆచరించటం జరుగుతుంది. అజ్ఞానంవల్ల బుద్ధిలో కలిగేకోరికలు, మనస్సులో అశాంతి, శారీరకమైన కోరికలు ఇవన్నీ కార్యకారణ సంబంధము అంటారు ఇదే సంసార బంధనము. సాధకుడు ప్రయత్నంతో తన మనస్సును శాంతం గావించి, తన సహజ స్వరూపమయిన ఆత్మానుభవం పొందినప్పుడు అవిద్య, కోరికలు, కర్మలు అనే ఈ మూడు గ్రంథులు విడివడతాయి. అవి నాశనం అవుతాయి. బుద్ధిలో సహజంగా కొన్ని దోషాలుంటాయి. వాటివల్ల అద్వితీయమైన పరమాత్మలో నువ్వు, నేను, అది, ఇది అనే కల్పనలు జరుగుతాయి. ఇదంతాఊహే. సమాధిలో బ్రహ్మ యొక్క సత్యస్వరూపాన్ని చూడగలిగితే ఈ కల్పనలు, భేదభావాలు పూర్తిగా నశిస్తాయి. పరమశాంతంతో, ఇంద్రియ నిగ్రహంతో ఇంద్రియ భోగవస్తువుల నుంచి పూర్తిగా దృష్టి మరల్చాలి. సహనంతో సమాధికోసం దృఢంగా ప్రయత్నించాలి. అప్పుడు తనలోని ఆత్మే సర్వత్రాఉండటాన్ని గ్రహించగలుగుతాడు. ఇప్పుడు అవిద్య నుంచి ఉత్పన్నమయ్యే వికల్పాలను కూడా నశింపచేస్తే, బ్రహ్మభావంలో నివశిస్తాడు. బాహ్యప్రపంచాన్ని, ఇంద్రియాలను, మనస్సును, బుద్ధిని, జీవభావాన్ని కూడా ఆత్మలో లీనం చేసి, సమాధిలో స్థితుడైన వాడు, జనన మరణాలతో కూడిన సంసారబంధనాల నుండి విముక్తుడవుతాడు. అంతేకాని శాస్త్రపాండిత్యంతో చిలకపలుకులు పలికేవారు ముక్తిని పొందలేరు. ఆత్మ ఒక్కటే. కాని అనేకంగా కనిపిస్తుంది. దీనికి కారణము

ఉపాధి భేదము. ఈ ఉపాధులను గనక విడదీసి చూడగలిగితే ఆత్మ కేవలముగ కనిపిస్తుంది. కాబట్టి విద్వాంసుడు ఈ ఉపాధులను లయంచెయ్యటానికి సదా నిర్వికల్పసమాధిని అభ్యసించాలి. కీటకము నిత్యము భ్రమరాన్ని ధ్యానించటం వల్ల, తాను భ్రమరత్వాన్ని పొందుతుంది. అలాగే ఆత్మను గురించి నిరంతర చింతన చేయటంవల్ల సాధకుడుకూడా ఆత్మస్వరూపుడవుతాడు. పరమాత్మతత్త్వం అత్యంత సూక్ష్మమైనది. బాహ్యంగాఉన్న మనస్సుతో దీన్ని చేరలేము. అత్యంత శుద్ధమైన బుద్ధితో, అతిసూక్ష్మమైన మనోవృత్తులతో, సమాధిస్థితిలో మాత్రమే దీన్ని తెలుసుకోగలరు. బంగారాన్ని పుటంవేసి కాల్చినకొద్దీ, దాని వన్నె పెరుగుతుంది. అలాగే ధ్యానంవల్ల మనస్సులో సత్త్వరజస్తమో గుణాలు నశించగా బ్రహ్మత్వం ప్రకాశిస్తుంది. నిరంతరమైన అభ్యాసంవల్ల శుద్ధమైనమనస్సు బ్రహ్మలో ఐక్యమైనప్పుడు, సవికల్ప సమాధి కాస్తా నిర్వికల్పసమాధి అవుతుంది. నిర్వికల్పసమాధిలో పరబ్రహ్మ తప్ప ఇంకేమీ కనిపించదు. ఆ స్థితి అద్వితీయమైన బ్రహ్మానుభవాన్ని కలగచేస్తుంది. ఈసమాధివల్ల కోరికలు నశిస్తాయి. కర్మలు అంతరిస్తాయి. అప్పుడు అంతరంగంలోని బాహ్యాభ్యంతరాళాల్లో అప్రయత్నంగా స్వరూపం మాత్రమే స్ఫురిస్తుంది. శ్రవణం కన్న మననం-వందరెట్లు ఉత్తమం. మననం కన్న ధ్యానం - లక్షరెట్లు ఉత్తమం. ధ్యానం కన్న నిర్వికల్ప సమాధి - కోటి రెట్లు ఉత్తమం. ఇది అన్నింటికన్న పవిత్రమైనది. అనంతమైనది. నిర్వికల్ప సమాధిలో మాత్రమే బ్రహ్మతత్త్వం స్ఫుటంగా తెలుస్తుంది. మిగిలిన స్థితులలో మనసు చరిస్తూ ఉంటుంది. అందువల్ల అప్పుడు మిశ్రమ భావాలు గోచరిస్తాయి. కాబట్టి శాంతమైన మనస్సుతో, ఇంద్రియాలను నిగ్రహించి, మనస్సును పరమాత్మ యందు లగ్నంచెయ్యాలి. అప్పుడు పరతత్త్వంలోని ఏకత్వాన్ని దర్శించగలుగుతారు.

1. వాక్కుని అదుపులో పెట్టుకోవటం. 2. అపరిగ్రహము 3. ఎవరినుంచీ దేన్నీ ఆశించక పోవటము 4. కర్మబంధనాల నుండి విడివడటము 5. ఏకాంత జీవనము. ఇవి యోగసాధనకు మార్గాలు. ఏకాంతవాసం ఇంద్రియ నిగ్రహానికి సాయపడుతుంది. ఇంద్రియనిగ్రహం ద్వారా మనోనిగ్రహం కలుగుతుంది. మనోనిగ్రహంవల్ల అహంకారనాశనం కలుగుతుంది. దీనివల్ల యోగి ఆనంద రసానుభూతిని పొంది బ్రాహ్మీస్థితిని పొందుతాడు. అందుకే సాధకుడు చిత్తాన్ని నిరోధించాలి. వాక్కును - మనస్సులోను, మనస్సును-బుద్ధిలోను, బుద్ధిని-సాక్షిలోను, సాక్షిని - ఆత్మలోను లీనం చేసినవాడు నిర్వికల్ప స్థితిలో పరమశాంతాన్ని

పొందుతాడు. దేహము, ప్రాణము, ఇంద్రియాలు, బుద్ధి మొదలైన ఉపాధులలో, దేనితో మనస్సు కలిసిఉంటుందో, దానితోనే యోగి కూడా కలిసిపోయి అదే విధంగా మారినట్లుగా ఉంటాడు. దాన్ని గనక నివారించగలిగితే సాధకుడు అన్నింటి నుంచీ సులభంగా విడివడి సదానంద రసానుభవంలో స్థితుడవుతాడు.

సమాధికి మార్గము : సమాధి అంటే నిర్వికల్పసమాధి అనే గుర్తుంచుకోవాలి. అటువంటిస్థితి చేరటానికి ఏకైకమార్గం వైరాగ్యం. అంటే లౌకిక సుఖాలపట్ల విముఖత. బాహ్యప్రపంచంలోని వస్తువులనువదలటం తేలిక. కాని వస్తువుల మీద ఆశనువదలాలి. వస్తువులమీద కోరికలనువదలాలి. ముముక్షువు ఈ పని చాలా తేలికగా చెయ్యగలుగుతాడు. ఇక్కడ ముఖ్యమైన విషయం ఏమంటే, విరక్తుడయిన వాడు మాత్రమే అహంకార మమకారాలు త్యజించగలుగుతాడు. అటువంటివాడు మాత్రమే బ్రహ్మనిష్ఠను పొందగలడు. వైరాగ్యము, వివేకంతో నిండిన జ్ఞానము ఇవి రెండూ పక్షికి ఉన్న రెండు రెక్కల లాంటివి. ఒక రెక్కతో పక్షి ఎగరలేదు. అలాగే సాధకుడు కూడా వైరాగ్యము, వివేకపూరిత జ్ఞానము ఈ రెండూ ఉంటేనే లక్ష్యాన్ని చేరగలడు. ఇక్కడ ఇంకోవిషయం ఏమంటే అత్యంత వైరాగ్యం గలవాడు మాత్రమే సమాధిస్థితిని చేరి అనుభవాన్ని పొందగలడు. సమాధిస్థితి పొందిన వాడికే సత్యదర్శనమవుతుంది. సత్యదర్శనం పొందినవాడు మాత్రమే సంసార బంధనాల నుంచి విముక్తుడవుతాడు. ఇలా బంధనాల నుంచి విముక్తిపొందిన వాడే ముక్తుడు. అతడు మాత్రమే బ్రహ్మానందాన్ని పొందగలుగుతాడు. ఇంద్రియ నిగ్రహం ఉన్నట్లైతే, వైరాగ్యాన్ని మించినఆనందం ఇంకొకటి ఉండదు. దానితో పాటుగా స్పష్టమైన ఆత్మానుభవం గనక ఉన్నట్లైతే బాహ్యాభ్యంతరాలలో అతడు చక్రవర్తిలాగా ఉంటాడు. సంపూర్ణమైన ముక్తికి ఇదే ముఖద్వారం. కాబట్టి సాధకుడు పరిపూర్ణమైన వైరాగ్యాన్ని కలిగి ఉండాలి. మనస్సును నిత్యమూ ఆత్మధ్యానంలోనే ఉంచాలి. ఈ లోకంలో మానవులని ప్రలోభపెట్టే విషయవాంఛలన్నీ విషంలాంటివి. అవి మృత్యువుతో సమానమైనవి. కాబట్టి ముముక్షువైన వాడు కులము, జాతి, మతము లాంటి సంకుచిత భావాలను త్యజించాలి. స్వార్థపూరిత కర్మలను పరిత్యజించాలి. "నేను అంటే దేహం కాదు. నేను అంటే ఆత్మ." అనే భావనను నిశ్చయం చేసుకోవాలి. అప్పుడుమాత్రమే 'అహంబ్రహ్మాస్మి' అనే విషయం పూర్తిగా బోధపడి లక్ష్యంసిద్ధిస్తుంది.

14. తత్త్వవేత్త

తత్త్వాన్ని తెలుసుకున్నవాడు తత్త్వవేత్త. అతడే మహాజ్ఞాని. బ్రహ్మవేత్త. దేహమే నేను అని భావన చెయ్యటమే అజ్ఞానం. దేహమువేరు నేనువేరు. నేనుఅంటే త్వగాదిధాతువులలో కూడిన, అశాశ్వతమైన ఈదేహంకాదు. నేనుఅంటేఆత్మ. పరమేశ్వరుడికి నాకు తేడాలేదు. చరాచర జగత్తులో ఉన్నది నేనొక్కడినే. నాకన్న వేరైనది ఏదీలేదు అని భావనచెయ్యటమే జ్ఞానము. తత్త్వవేత్త తనకున్న జ్ఞానంతో మహదానందాన్ని పొందుతాడు. ఈ ఆనందం నాలుగు రకాలుగా ఉంటుంది.

1. దుఃఖాభావము 2. కామానాస్తి 3. కృతకృత్య భావన 4. ప్రాప్యప్రాప్తభావన. ఈ రకమైనభావనలతో జ్ఞాని ఆనందడోలికలలో తేలియాడుతుంటాడు. వీటిని 'జ్ఞానానందము' అనే అధ్యాయంలో వివరించాం.

తత్త్వజ్ఞానం పొందిన జ్ఞానికి 'జిజ్ఞాస' అనేది ఉండదు. అందుచేత ప్రవృత్తి మార్గంలో అతడికి అపేక్ష ఉండదు. ఇంకా పొందవలసినజ్ఞానము ఉండదు కాబట్టి, నివృత్తికి అవసరమయ్యే ఇతరసాధనాల అవసరంఉండదు. పొందిన జ్ఞానం స్థిరంగా ఉండటానికి నివృత్తి రూపమైన ఏ సాధనము అవసరంలేదు. అవిద్యవల్ల కాని, దాని కార్యరూపమైన ద్వైతజ్ఞానంవల్ల గాని ఇతర జ్ఞానానికి హాని ఏ మాత్రం కలగదు. తత్త్వజ్ఞానం వల్ల అతనికి ముందే ద్వైతము, అవిద్య పూర్తిగా నశించినాయి. నాశనమైన ఇంద్రియాల ద్వారా ద్వైత జగత్తును ఎంతగా చూసినా నష్టంలేదు. అందువల్ల అతని జ్ఞానం ఏమీనష్టంకాదు. ఇక్కడ చిన్న ఉదాహరణ చూడండి. ఎలుక బ్రతికుండగా పిల్లినిచంపలేదు. చచ్చిన ఎలుక పిల్లిని ఎలాగూ చంపలేదు. ఇక్కడ నాశనమైన ఇంద్రియాలు చచ్చిన ఎలుక లాంటివి. తత్త్వజ్ఞానం లోగడ విజృంభించిన అవిద్యతో యుద్ధం చేసి దాన్ని జయించింది. ఆ యుద్ధంలో అవిద్య నశించిపోయింది. అలా నశించిపోయిన అవిద్య మళ్ళీ రాలేదు కదా ! చచ్చిపోయిన శత్రువు వల్ల భయం లేదు.

అజ్ఞానికి యజ్ఞయాగాది కర్మలయందు, శ్రవణమననాదుల యందు ఉండే ఆసక్తి మంచిదే. అతడు స్వర్గంకోసం ప్రయత్నిస్తున్నాడు.

జ్ఞానభూమికలు : జ్ఞానికి అలాంటి కోరికలుండవు. జ్ఞాని కర్మిష్ఠుల మధ్యన ఉంటే, వారు చేసే కర్మలన్నీ తానూ చెయ్యవలసిందే. కర్మకాండలు చేసే వారిని నిందించకూడదు. ఒకవేళ జ్ఞాని తత్త్వజిజ్ఞాసువుల మధ్యనఉంటే, వారు చేసే పనులలోఉన్న తప్పులుచూపి వారిని సరైన మార్గంలో నడిపించాలి. తాను మాత్రం ఆ కర్మలను వదిలెయ్యాలి. విద్వాంసుడు అజ్ఞానులచే పొగడబడినా, నిందించబడినా తానుమాత్రం ఆ పని చెయ్యడు. వారికి ఆత్మజ్ఞానం కలిగించటానికే ప్రయత్నిస్తాడు. తాను ఏపనిచేస్తే అజ్ఞానులకు ఆత్మజ్ఞానం కలుగుతుందో, ఆ పనులే చెయ్యాలి. **అజ్ఞానులను జ్ఞానులుగా చెయ్యటం తప్ప, జ్ఞానికి వేరేపని ఏదీఉండదు** బ్రహ్మవేత్త శరీరం ఉండి కూడా లేనివాడు. విభజించటానికి వీలులేనివాడు. కాని అన్నిచోట్ల ఉంటాడు. సదాఅనంతుడు. ప్రియాప్రియములయందు, శుభాశుభాలయందు నిర్లిప్తంగాఉంటాడు. సూర్యకాంతిఉన్నప్పటికీ, చీకటిని కల్పించుకుని బాధ పడుతున్నట్లుగా, వస్తులక్షణాలు తెలియకుండా భ్రాంతిలోఉండి జనులు బాధ పడుతున్నారు. బ్రహ్మవేత్త అయినవాడు శరీరబంధనాల నుండి విముక్తి పొందుతున్నాడు. పాముకుబుసాన్ని విడిచినట్లుగా జ్ఞానిదేహభ్రాంతిని వదిలి పెడతాడు. గంగాప్రవాహం ఎత్తుపల్లాలను సరిచేసినట్లుగా ప్రాణవాయువు శరీరమంతా సంచరిస్తుంది. ఈ శరీరం ప్రారబ్ధం వల్ల కర్మఫలమనుభవించటానికి వచ్చింది. లక్ష్యా లక్ష్యాలను వదిలి కేవలము ఆత్మరూపుడైన బ్రహ్మవిదుడు స్వయంగా పరబ్రహ్మమే అవుతాడు. అతడు జీవించి ఉన్నప్పుడే సర్వదా విముక్తుడు, కృతార్థుడు. ఉపాధినశించటం వల్ల సద్రూప అధ్యయమగు పరబ్రహ్మ. నటుడు ఆడవేషం వేసుకున్నా వేసుకోకపోయినా పురుషుడే అయినట్లుగా బ్రహ్మవేత్త ఎల్లప్పుడూ బ్రహ్మమే అవుతాడు. కుండపగిలిపోతే, అందులోని ఘటాకాశంకూడా మహదాకాశమే అవుతుంది. అలాగే ఉపాధినశించినప్పుడు బ్రహ్మవేత్త స్వయంగా బ్రహ్మమే అవుతాడు. తన ఆత్మను పాలలోపాలుకలిసినట్లుగా, నూనెలోనూనెకలిసినట్లుగా, గాలిలో కలిసినట్లుగా, తన ఆత్మను పరమాత్మలోలీనంచేసి సుఖిస్తున్నాడు. ఈ రకంగా అఖండమైన ఆత్మానందంఅనుభవిస్తూ, విదేహముక్తినిపొందినజ్ఞాని మళ్ళీ జన్మించడు. అతడు కేవలము బ్రహ్మభావన పొందుతాడు.

ఆత్మజ్ఞాన సంపన్నుడు ముముక్షువు. అతడు ఇరవై ఒక్క తరాలను తరింపచేస్తాడు. బ్రహ్మజ్ఞానంచేత నూటఒక్కతరాలను తరింపచేస్తాడని సుబాలోపనిషత్తు, పైంగలోపనిషత్తు చెబుతున్నాయి. ఈ శరీరమేరథము. ఆ రథంలో కూచునే రథికుడు-జీవాత్మ. ఆ రథానికి సారథి. బుద్ధి. మనసు-పగ్గము, ఇంద్రియాలే - అశ్వాలు విషయాలే - మార్గాలు. ఆత్మేంద్రియ మనోయుక్తుడైన ఆ పరమేశ్వరుడే - భోక్త, అతడే ప్రత్యగాత్మ. అతడు హృదయమందు ఉంటాడు. ఆత్మవేత్త ప్రారబ్ధం ఉన్నంతవరకు తామరాకుమీద నీటిబొట్టులాగా, కర్మలుచేస్తూకూడా, వాటి ఫలితాన్ని పొందకుండా ఉంటాడు. జీవన్ముక్తుడైన దేహి, ఆకాశంలో చంద్రునిలాగా అంతటా సంచరిస్తాడు. ప్రపంచంలో ఎక్కడైనా తిరుగుతాడు. అతడు తనఇంట్లో గాని, ఏదైనా క్షేత్రంలో గాని శరీరాన్నివదిలి పరమపదముచేరతాడు.

జ్ఞానియైనవాడు మహత్వదాన్ని తెలుసుకుని చెట్టుమొదట్లో, లేదా చెట్టుతొర్రలో కూచోవాలి. మాసినగుడ్డలు ధరించి, ఏకాకియై, సమాధిలోఉండి, ఆత్మనుకోరేవాడై ఆప్తకాముడు, నిష్కాముడు, జీర్ణకాముడు అయిఉంటాడు. ఏనుగుయందు, సింహమందు, దోమయందు, ముంగిసయందు, పామునందు, యక్ష రాక్షసగరుడ గంధర్వులందు మృత్యువుయొక్క రూపము తెలుసుకున్నవాడు దేనికీ భయపడడు. అతడు వృక్షంలాగా ఉంటాడు. నరకబడుతున్నప్పటికీ కోపగించడు. ఆకాశంలాగా ఉంటాడు కొట్టినా కోపించడు. సత్యముతో ఉంటాడు ఈ ఆత్మ సత్యరూపము. అన్ని గంధాలకు హృదయం - భూమి. అన్ని శబ్దాలకీ హృదయం - ఆకాశం. గీతములన్నింటికీ హృదయం - అవ్యక్తం. సత్త్వములన్నింటికీ హృదయం - మృత్యువు. మృత్యువు పరుడైనదేవునియందు ఏకీభవిస్తుంది. ఆ పైన సత్తు లేదు. అసత్తులేదు. సదసత్తు అంతకన్నలేదు.

మానవుడు విగతజీవుడైన తరువాత అతనిదేహాన్ని పాతిపెడతారు. లేదా తగలబెడతారు. కాని బ్రహ్మవేత్తకు మాత్రమే 'ప్రవ్రజనదీక్ష' తగినది. ప్రవ్రజనదీక్ష అంటే సన్యాసము. గృహస్థాశ్రమంలో ఉన్న భార్యాపుత్రులను వదలిపెట్టేయ్యటము. ఇతరులకు ఆదీక్ష పనికిరాదు. బ్రహ్మవేత్త మరణించినప్పుడు సామాన్యంగా ఉండే అశౌచము, పిండోదకాలు, శ్రాద్ధకర్మలు ఏవీఉండవు. దహించినదానికి ఇంకా దహనంతో పనిఉండదు. పక్వమైనదానికి పచనంతోపనిలేదు. జ్ఞానాగ్నిలో కర్మంతా

దహనమైపోయింది కాబట్టి, మళ్ళీవేరుగా అతడికి కర్మకాండ అవసరంలేదు. అతని ఆత్మ అజ్ఞానం నుంచి విడివడింది. అతని దేహము జ్ఞానాగ్నిలో గతంలోనే దగ్ధమైంది. అందుచేతనే అతనికి శ్రాద్ధకర్మలు ఏవీ ఉండవు. ఉపాధి ఉన్నంతవరకు సద్గురువుకు సేవచెయ్యాలి. ఒకవేళ గురువు గనక గృహస్తుఅయితే అతని పుత్రులను కూడాసేవించాలి. శుద్ధమనస్సు, చిద్రూపముగలిగి సహిష్ణుడైన బ్రహ్మనిష్టుడు "పరమాత్మను నేను" అనే జ్ఞానం కలుగగా, దానివల్ల విజ్ఞానంకలిగి, జ్ఞేయమైన పరమాత్మను మనసులోదర్శించి, శాంతిపొందగా, అప్పుడు అతడు మనస్సు, బుద్ధి కూడా నశించినటువంటివాడై పరబ్రహ్మఅవుతాడు.

అమృతం త్రాగిన వాడికి పాలతో పనిఉండదు. అలాగే జ్ఞానామృతంతో సంతృప్తుడయిన జ్ఞానికి కర్తవ్యము ఏమీ ఉండదు. ఆత్మజ్ఞానం కలవాడే తత్త్వవేత్త. అతడు దూరంగా ఉన్నప్పటికీ నిజంగా దూరంగాఉండడు. శరీరంలో ఉన్నప్పటికీ, శరీరాన్నివేరుగా శవంలాచూస్తున్నవాడై, సర్వసన్యాసిగా ఉంటాడు. హృదయాన్ని నిర్మలంచేసుకుని, పరమాత్మనుధ్యానించి, "ఆ పరమాత్మను నేనే" అని తెలిసి, జీవుడు పరమానందంపొందాలి. నీటిలోనీరులా, పాలలోపాలులాగా జీవాత్మ పరమాత్మలు ఏకీభావంచెందుతాయి. జీవాత్మపరమాత్మల మధ్యన తేడాలేదు.

దేహంలో జ్ఞానదీపము ప్రకాశించగా, బుద్ధి అఖండాకార రూపమవుతుంది. అప్పుడు విద్వాంసుడు బ్రహ్మజ్ఞానమనే అగ్నితో కర్మబంధనాలను దహించివేస్తాడు. బ్రహ్మవేత్త అద్వైతరూపుడైన పరమేశ్వరునిలో ఆత్మైక్యముపొంది పరమాత్మలో లీనమవుతాడు. ఆ స్థితిలో ఆత్మకు ఉపాధిఏదీఉండదు. ఆకాశంలాగా ఆత్మసూక్ష్మరూపం గలది. వాయువులాగా కంటికి కనిపంచదు. బ్రహ్మవేత్త ఎక్కడ మరణించినా, అక్కడే సర్వగతమైన ఆకాశంలాగా లయంపొందుతున్నాడు.

ధ్యానయోగము చాలా గొప్పది. వేలసంవత్సరాలు ఒంటికాలిమీద నుంచుని తపస్సు చేసినా, ధ్యానయోగంలో పదహారవంతుకు కూడా సమానం కాదు. మానవుడు ఎన్నివేల సంవత్సరాలుశ్రమించినా శాస్త్రాలసారాన్ని గ్రహించలేడు. అక్షరపరబ్రహ్మను తెలుసుకోవాలి. జీవితంక్షణభంగురము. శాస్త్రపరిజ్ఞానము వదిలి, సత్యమైన పరబ్రహ్మను ఉపాసించాలి. బ్రహ్మతత్త్వాన్ని తెలుసుకోలేనంత వరకు కర్మలు, శౌచము, జపము, యజ్ఞము, తీర్థయాత్రలు చేస్తుండాలి. మహాత్ములకు 'అహంబ్రహ్మాస్మి' అనే

భావమే మోక్షహేతువు. బంధానికి మోక్షానికి కేవలము ఒక అక్షరమే తేడా. మమ అంటే బంధం. నమమ అంటే మోక్షం. ఉన్మనస్థితి పొందితే ద్వైతభావన కలగదు. ఆస్థితిలో జీవుడికి పరమానందం కలుగుతుంది. మనసు ఏ ప్రదేశానికి పోతుందో, అక్కడే పరమపదము ప్రాప్తిస్తుంది. పరబ్రహ్మ సర్వత్రావ్యాపించిఉంది. ఈ జగత్తులో బ్రహ్మకానివస్తువు ఏదీలేదు. ఆకాశాన్ని ముష్టిఘాతాలతో ముక్కలు చెయ్యవచ్చు. బాగా ఆకలిగా ఉన్నవాడు ఆకలి రాకుండా చేసుకోవచ్చు. అసాధ్యమైనవి సాధ్యం చెయ్యచ్చు. కాని నేనుబ్రహ్మనుకాను అని భావించేవాడు మాత్రం మోక్షంపొందలేడు. అయితే అసలు జ్ఞానముఎలావస్తుంది? అంటే జ్ఞాన భూమికలకు సంబంధించిన జ్ఞానమే యథార్థ జ్ఞానము. ఈ జ్ఞానభూమికలు ఏడురకాలు. ఈ సప్తభూమికల పరంగా ఉన్నదే మోక్షము. అవి 1. శుభేచ్ఛ 2. విచారణ 3. తనుమానసి 4.సత్త్వాపత్తి 5. అసంసక్తి 6. పదార్థ భావన 7. తుర్యగ. ఈ భూమికలను ఆచరించిన వారికి మోక్షం సిద్ధిస్తుంది. మోక్షస్థితిలో ఉన్నవాడు మళ్ళీ దుఃఖాన్ని పొందడు. వాటిని వివరంగా చూద్దాం.

1. శుభేచ్ఛ: ఇది ముందుగా మానవుడిలో కలిగే మార్పు. అతనిలో ఉత్పన్నమయ్యే కోరిక. యథార్థజ్ఞానం తెలుసుకోలేకపోయాననే బాధ. దాన్ని తెలుసుకోవాలనే కోరిక, ఇప్పటిదాకా మూర్ఖుడిలా ఉన్నాను, కాలమంతా వృథా చేశాను, ఇక మీదటైనా శాస్త్రాధ్యయనం చేసి, సజ్జనసాంగత్యము ఆచరించి యథార్థజ్ఞానాన్ని తెలుసుకోవాలని కోరే వైరాగ్యసహితవాంఛనే 'శుభేచ్ఛ' అంటారు.

2. విచారణ : సజ్జనసాంగత్యము, శాస్త్రాధ్యయనము చేసిన తరువాత ఆ విషయాలను మనసుకు పట్టించుకుని నిరంతరము వాటిని గురించే ఆలోచిస్తుంటాడు. ఈరకంగా కొంతవరకు వైరాగ్యముపొంది, వీటివల్ల అంటే శాస్త్రాధ్యయనము, సజ్జన సాంగత్యము, వైరాగ్యము వల్ల ఏర్పడే సదాచార ప్రవృత్తినే విచారణ అంటారు. ఇదే ఆత్మవిచారణ. తనను గురించి తాను తెలుసుకోవటానికిచేసే ప్రయత్నము.

3. తనుమానసి: ఈ రకంగా మోక్షగామి అయినవాడు శుభేచ్ఛ చేత, విచారణ చేత, స్వరూపాన్ని తెలుసుకోవటానికి ప్రయత్నం చేస్తూ, అందులోని భాగంగా ఇంద్రియ వాంఛలను వదిలేస్తాడు. ఆహారనిద్రా మైథునాల మీద కోరికను చంపుకుని, ఇంద్రియాలను శుష్కింప చేస్తాడు. ఇటువంటిస్థితినే తనుమానసి అంటారు.

4. సత్త్వాపత్తి : ఈ మూడు భూమికలను అభ్యాసం చెయ్యటంవల్ల చిత్తములో వైరాగ్యం ఏర్పడుతుంది. ఆ తరువాత శుద్ధసత్త్వస్థితిని పొంది, అంటే కేవలము సత్త్వగుణం మాత్రమే కలిగి, ఆత్మయందు నిలకడ పొందుతుంది. మానవుడి ధ్యాస అంతా ఆత్మమీదనే ఉంటుంది. అలాంటి స్థితినే సత్త్వాపత్తి అంటారు.

5. అసంసక్తి : ఈ నాలుగు భూమికలను అభ్యాసం చెయ్యటంవల్ల సత్త్వగుణ ప్రధానుడై, విషయవాసనలు లేకుండా పూర్తిగా మనసును ఆత్మయందే లయం చేసే స్థితి.

6. పదార్థభావన : ఈ ఐదు భూమికలను అభ్యాసం చెయ్యటంవల్ల, బాహ్యాభ్యంతర పదార్థ భావశూన్యుడై అంటే తనకు మించినది లోపల గాని, వెలుపల గాని మరొకటి లేదని నిశ్చయించుకున్నవాడై, తనయొక్క ఆత్మలో దృఢమైన స్థితిని అనుభవిస్తూ, ఇతరులతో ప్రయత్నపూర్వకంగా అవబోధనము చేయబడేస్థితి. అంటే ఈ జగత్తంతా పరమేశ్వరమయము. శరీరంలోపల గాని, బయట గాని ఆ పరమేశ్వరునికి మించినది ఏదీలేదు అని భావిస్తూ ఆత్మస్థితిని పొంది, ఇతరులు ఏదైనా అడిగితే సమాధానం చెప్పే స్థితి.

7. తుర్యగ : ఈ ఆరు భూమికలను నిరంతరము అభ్యాసం చెయ్యటంవల్ల భేదభావం పూర్తిగా నశించిపోతుంది. ఆ సమయంలో అనుభవించే ఆత్మానందాన్నే 'తుర్యగ' అంటారు. అదే తురీయస్థితి లేదా తురీయావస్థ.

జ్ఞానులు నాలుగు రకాలుగా ఉంటారు.

1. బ్రహ్మవిదుడు : సత్త్వాపత్తి అనే నాల్గవ భూమికలో ఉంటాడు.

2. బ్రహ్మవిద్వరుడు : అసంసక్తి అనే ఐదవ భూమికలో ఉంటాడు.

3. బ్రహ్మవిద్వరీయుడు : పదార్థ భావన అనే ఆరవ భూమికలో ఉంటాడు.

4. బ్రహ్మవిద్వరిష్టుడు : తుర్యగ అనే ఏడవ భూమికలో ఉంటాడు అంటే అతడు ఎల్లవేళలయందు తురీయస్థితిలో సమాధిలోనేఉంటాడు. ఇతడు జీవన్ముక్తుడు. అన్నపానాదులు తీసుకోడు. బలవంతంగా తినిపించాలి. లోకానికి ఏమీ చేయడు. ఒంటిమీద స్పృహఉండదు.

ఈ జ్ఞానులలో బ్రహ్మవిదుడు, బ్రహ్మవిద్వరుడు మాత్రం కొంతవరకు దేహజ్ఞానం కలిగి ఉంటారు. వారిసంస్కారాన్నిబట్టి పనిచేస్తారు. అటువంటి వారికి మనోనాశనమే ప్రధానము. మనోనాశనము రెండు రకాలు.

1. స్వరూపనాశనము : చిత్తముతో కూడా రూపాన్నినాశనం చెయ్యటం.

2. అరూపనాశనము : చిత్తము మాత్రమే నాశనంచెయ్యటం.

జీవన్ముక్తు లయందు తుర్యగ అనబడే తురీయావస్థ ఉంటుంది. ఈ అవస్థకు పైన తురీయాతీతావస్థ ఉంటుంది. అది విదేహముక్తికి సంబంధించినది. తురీయాతీతము అంటే తురీయము కూడా దాటినస్థితి. తురీయాతీతస్థితిని చేరినవారు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరస్వరూపులవుతారు. మహాత్ములు, ఆత్మారాములు, మహాధన్యులు వీరిలో ఎవరు తుర్యగను చేరతారో, వారే పరమపదానికి అర్హులు. వారే విదేహముక్తి పొందుతారు. జీవన్ముక్తులు సుఖదుఃఖాలలో మునిగిపోరు, వారు చేయవలసిన పనులుమాత్రమే చేస్తారు. చేయవలసినది ఏదీ లేకపోతే, ఏమీ చెయ్యకుండా ఉండిపోతారు. ఇటువంటి సత్పురుషులు ప్రక్కన ఉన్నవారిచే బాధితులై, నిద్రనుంచి లేచినవారిలాగా పూర్వాచార క్రమాగతాలైన ఆచారాలను ఆచరిస్తూ ఉంటారు. బుద్ధిమంతులైన వారికి మాత్రమే ఈ ఏడు భూమికలు అర్థం అవుతాయి. జన్మాంతర పుణ్యంతో పశుపక్ష్యాదులు కూడా ఒకవేళ ఈ భూమికలను పొందితే ముక్తులవుతాయి.

జ్ఞానభూమికలలో సంచరించేవారు సశరీరులైనా, అశరీరులైనా ముక్తి పొందుతారు. ఇందులో సందేహం లేదు. హృదయగ్రంథి విచ్ఛేదనమే జ్ఞానము. సృష్టి స్థితి లయాలకు నాకు ఏ సంబంధం లేదు. జగత్తులో ఉన్నది ఒక్కటే. అదే పరబ్రహ్మ. అంతకు మించినది ఏదీలేదు. ఆపరబ్రహ్మమే నేను అనేస్థితిని పొందటమే ముక్తి. గ్రంథివిచ్ఛేదన రూపమయిన విముక్తి అంటే ఎండమావులలో నీరున్నదని భ్రమించినట్లుగా, మహదాది స్థూలభ్రాంతి, అమహదాది దేహభ్రాంతి మొదలైన అన్ని భ్రాంతులు నశించినస్థితి. ఈ జగత్తు కాని, దేహం కాని ఏవీ లేవు. అంతామిథ్య. అంతాభ్రాంతి. ఇటువంటి అన్ని భ్రాంతులు నశించినస్థితి. ఈ స్థితికి చేరినవారు అంటే అజ్ఞానము అనే సముద్రాన్ని దాటినవారు మాత్రమే పరమపదం చేరతారు. ఆ స్థితి పొందగోరే వారు మాత్రమే ఈ సప్తభూమికలలో ఉంటారు. ఈ

సప్తభూమికలకు లక్ష్యము పరబ్రహ్మపదము. నువ్వు, నేను, నీది, నాది, ఇతడు, అతడు అనేతేడా లేనిస్థితి. సంకల్పరూపజ్ఞానం కూడా లేనిస్థితి ఉన్నది లేదు అనే వృత్తులకు అగోచరమైనది. దృశ్యము, అదృశ్యము కానిది ఏదైతే ఉన్నదో, అదేమోక్షము. సర్వము శాంతించినటువంటిది, నిరాలంబమైనది, శాశ్వతమైనది, సత్యము నిత్యమైనది, అనాభాసమైనది, అనామకమైనది, కారణము లేనిది, అదే ముక్తి. అది ఈ జ్ఞాన భూమికలవల్లనే లభిస్తుంది.

ప్రారబ్ధం : కర్మ మూడు రకాలుగా ఉంటుంది అని గతంలో చెప్పుకున్నాం. 1. సంచితము 2. ప్రారబ్ధము 3. ఆగామి. చేసిన కర్మఫలితం పూర్తిగా మనమే అనుభవించాలి. అయితే ఏ జన్మలో చేసిన కర్మ ఆ జన్మలోనే అనుభవించటం జరగదు. కాబట్టి, ఆ కర్మఫలితాన్ని మరుజన్మలో అనుభవిస్తారు. ఈ రకంగా జన్మజన్మలలో చేసిన కర్మఫలితం అంతా ఒక చోట చేరుతుంది. దీన్నే సంచితకర్మ అంటారు. ఇది అనుభవించటంవల్ల క్షయంకాదు కేవలం జ్ఞానం చేత మాత్రమే క్షయమవుతుంది. అనుభవం చేత దీన్ని నాశనం చెయ్యాలనుకోవటం మూర్ఖత్వం. ఎందుకంటే కల్పాంతం అనుభవించినా సంచితకర్మ నాశనం కాదు. దీన్ని జ్ఞానంచేత మాత్రమే నాశనం చెయ్యాలి. జ్ఞాని ఈజన్మలో కర్మ చెయ్యడు. ఒకవేళ చేసినా నిష్కామ్యకర్మ చేస్తాడు. దానివల్ల ఫలం ఉండదు. అంటే ఆగామికర్మ ఉండదు. ఇక ప్రారబ్ధ కర్మ.

నిధి ధ్యాసలో నిష్ఠకలిగిన వాడికి కూడా బాహ్యంగా అన్నీ కనిపిస్తున్నట్లుగా అనిపిస్తుంది. దీన్నే ప్రారబ్ధము అంటోంది శ్రుతి. మానవుడికి సుఖము మొదలైన అనుభవాలున్నంత వరకూ ఈ ప్రారబ్ధము అనేది అంటిపెట్టుకునే ఉంటుంది. ఏదైనా ఒకఫలితాన్ని మనంఅనుభవిస్తున్నాము అంటే, దానికి ఒక కారణం, కర్మ ఉండే ఉంటుంది. కర్మ లేకుండా ఫలితము అనేది ఎప్పుడూ ఉండదు. నిద్రపోతున్న వాడు కలగంటాడు. మెలకువ రాగానే కలకరిగిపోతుంది. అలాగే 'అహంబ్రహ్మాస్మి' అనే అనుభవ జ్ఞానం కలగగానే కర్మ అంతా క్షయమై పోతుంది. కలలో కనిపించినవి పుణ్యమైనా పాపమైనా తేడాలేదు. మెలకువరాగానే ఏదీ ఉండదు. వాటివల్ల స్వర్గనరకాలు రావు. జ్ఞాని కర్మలుచెయ్యడు. వాటిపట్ల చాలా ఉదాసీనంగా ఉంటాడు. కుండలో ఆకాశం ఉంది. అందులో మద్యం పోసినందువల్ల ఆకాశానికి మద్యంవాసన

అంటదు. ఆకాశం కలుషితంకాదు. అలాగే ఆత్మకూడా తన చుట్టూఉన్న ఉపాధులవల్ల కలుషితంకాదు. ఇప్పుడు ప్రశ్న ఏమంటే జ్ఞానియైన వాడు ప్రారబ్ధాన్ని అనుభవించాలా అవసరం లేదా ? అని. ఈ జన్మ, జ్ఞానం కలగక ముందు వచ్చింది. కాబట్టి దానికి సంబంధించిన కర్మలన్నీ అనుభవించాల్సిందే. సంధించి విడిచినబాణం మధ్యలోఆగదు. ఆవును చూసి, పులి అని భావించి బాణం వేశాం. కాని అది ఆవుఅయినంత మాత్రం చేత వదలినబాణం మధ్యలోఆగదు. లక్ష్యాన్ని ఛేదించి తీరుతుంది. అలాగే ప్రారబ్ధంకూడా. ఈ ప్రారబ్ధం చాలాబలమైనది. ఎంతటివారైనా దీన్ని అనుభవించాల్సిందే. జ్ఞానంవల్ల సంచిత, ఆగామికర్మలు మాత్రమే నశిస్తాయి. ప్రారబ్ధం మాత్రం నాశనం కాదు. దీన్ని అనుభవించి తీరాల్సిందే అంటున్నాయి ఉపనిషత్తులు. కాని శంకరుల వారు మాత్రం అలా కాదు అంటారు. జ్ఞానం కలిగిన తరువాత, ఇక కర్మ అనేది ఉండదు అంతా క్షయమై పోతుంది. దానితోనే ప్రారబ్ధం కూడా నాశనమవుతుంది. మెలకువ వచ్చిన వాడికి స్వప్నంలో కనిపించిన వస్తువులతో సంబంధం ఉంటుంది అనేది ఎంత నిజమో, జ్ఞాని ప్రారబ్ధాన్ని అనుభవిస్తాడనటం కూడా అంతే నిజం అంటారు తమ వివేక చూడామణిలోని 455వ శ్లోకంలో. "స్వప్నం నుంచి మేలుకున్న వాడికి, స్వప్నంలో తన దేహం మీద తన వస్తువుల మీదా నేను నాది అనే భావాలుండవు. మెలకువ రాగానే అవన్నీ పోతాయి. అతడు మిథ్యా వస్తువులను సత్యమైనవిగా చెప్పాలనుకోడు. ఒకవేళ మిథ్యావస్తువులపై మమకారం కలిగి ఉంటే, అతడు నిద్రనుంచి మేల్కొనలేదని ఖచ్చితంగా చెప్పవచ్చు. అలాగే జ్ఞాని ఈ ప్రపంచమంతా కలలాగా చూస్తాడు. కర్మ అనేది శరీరానికి సంబంధించింది. కాబట్టి ప్రారబ్ధమనేది శరీరానికే కాని ఆత్మకు కాదు. ఆత్మకు జనన మరణాలు లేవు. అది నిత్యము శాశ్వతము. మరి దానితో తాదాత్మ్యము చెందిన వాడికి ప్రారబ్ధం ఎలా ఉంటుంది? శరీర తాదాత్మ్యత ఉన్నంతవరకు ప్రారబ్ధం ఉంటుంది. జ్ఞానము కలిగిన తరువాత, ఈ శరీరము, నాది కాదు. నేను అంటే ఆత్మ అని తెలిసిన తరువాత, ఇంకా ప్రారబ్ధం ఎక్కడుంటుంది? ప్రారబ్ధమనేది శరీరానికి సంబంధించినది అని చెప్పటం కూడా సరికాదు. ఎందుకంటే శరీరం అసత్యమైనది. అసత్యమైన దానికి జన్మ ఎలా ఉంటుంది? పుట్టని దానికి మరణం లేదు. అసత్యమైన దాన్ని ప్రారబ్ధం బాధించదు" అంటున్నారు. 446 నుంచి 464 వరకు ఉన్న శ్లోకాలలో

ఇక్కడ మనం కొన్ని విషయాలు గుర్తుంచుకోవాలి. ఎప్పుడయినా సరే కర్మ ఫలితాన్ని అనుభవించేది శరీరమే. ఆత్మకు దీనితో సంబంధం లేదు. అజ్ఞానంతో శరీరానికి తనకు సంబంధం ఉన్నదని అన్నింటికీ తానే కర్త భోక్తా కూడా అని భావిస్తుంది. జ్ఞానంకలుగగానే ఈ భావనలన్నీ పోతాయి. ప్రారబ్ధకర్మ ఫలితమే ఈ దేహము. కాబట్టి ఈ దేహము ఉన్నంతవరకు ప్రారబ్ధం అనుభవించాల్సిందే. అయితే జ్ఞాని తన దేహాన్ని శవంలాగా చూస్తాడు. అతనికీ దేహానికీ సంబంధం లేదు. కర్మవల్ల ఈ దేహం సుఖదుఃఖాలు అనుభవిస్తుంది. కాని వాటిని జ్ఞాని పట్టించుకోడు. ప్రారబ్ధమనేది కేవలం పార్థివ దేహానికే గాని, పారమార్థిక దేహానికి ఉండదు. అందుచేత జ్ఞాని ప్రారబ్ధాన్ని అనుభవించడు. చూసేవారికి మాత్రం అనుభవిస్తున్నట్లుగా కనిపిస్తాడు.

15. మహావాక్యాలు

ఇష్టప్రాప్తిని, అనిష్ట పరిహారాన్ని పొందటానికి అలౌకికమైన మార్గాన్ని చెప్పేదే వేదము. వేదము నాలుగు భాగాలుగా ఉంటుంది. 1. సంహిత 2. బ్రాహ్మణము 3. అరణ్యకము 4. ఉపనిషత్తు. వేదంలో చివరిభాగాన్నే ఉపనిషత్తు అంటారు. ఉపనిషత్తు అంటే జ్ఞానవిద్య. అదే మోక్షవిద్య. సాధకుడికి జన్మమృత్యుజరాదులు లేకుండా చేసేది. మోక్షమార్గాన్ని చూపేది. ఇది వేదానికి అంతమునందుంటుంది. కాబట్టి దీన్ని 'వేదాంతము' అని కూడా అంటారు. నాలుగు వేదాలకు కలిపి 1180 ఉపనిషత్తులున్నాయి. వాటిలో ముఖ్యమైనవి 108 అని ముక్తికోపనిషత్తులో చెప్పబడింది. వీటిలో పదిఉపనిషత్తులు చాలా ముఖ్యమైనవి అన్నారు శంకర భగవత్పాదులవారు అవి

ఈశ, కేన, కఠ, ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్య, తిత్తిరి.
ఐతరేయంచ ఛాందోగ్యం బృహదారణ్యకం దశః ॥

ఐతరేయోపనిషత్తు	– ఋగ్వేదంలోది
కఠ, తైత్తిరీయోపనిషత్తులు	– కృష్ణయజుర్వేదంలోవి
ఈశావాశ్య, బృహదారణ్యకాలు	– శుక్లయజుర్వేదంలోవి
కేన, ఛాందోగ్యోపనిషత్తులు	– సామవేదంలోవి
ప్రశ్న, ముండక, మాండూక్యోపనిషత్తులు	– అధర్వణ వేదంలోవి

ఉపనిషత్తు అంటే బ్రహ్మవిద్య. బ్రహ్మవిద్యా పరిశీలకులైన విద్వాంసులకు కర్మ జన్మ మరణాలు లేకుండా చేసేది. బ్రహ్మపదార్థలాభం కలిగించేది.

ప్రతి ఉపనిషత్తులోను పరబ్రహ్మతత్త్వాన్నే వివరించటం జరిగింది. నిరాకారుడు, నిర్గుణస్వరూపుడు పరబ్రహ్మ. ఆదిమధ్యాంతాలు లేనివాడు. శాశ్వతుడు. స్వతంత్రుడు. ధర్మాధర్మాలు లేనివాడు. పక్షపాతం లేనివాడు. నిమిత్తమాత్రుడు. ఆనందస్వరూపుడు. జీవుల కర్మననుసరించి వాటికి ఉత్తరజన్మలు ప్రసాదిస్తాడు. సృష్టి స్థితి లయాలకు కారణం అతడే. సర్వవ్యాపి. చరాచర జగత్తంతా వ్యాపించి ఉన్నాడు. ఈ విధంగా పరబ్రహ్మ తత్త్వాన్ని వివరించటంలో ఉపనిషత్తులు చాలావరకు సఫలీకృతం

చెందినాయి. అయితే ఈ ఉపనిషత్తులసారమంతా మహావాక్యాలలో ఉన్నది. మహా వాక్యాలు నాలుగు. ఇవి నాలుగు వేదాలకు సంబంధించిన ఉపనిషత్తుల నుండి చెప్పబడ్డాయి. అవి

1. ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ	ఐతరేయోపనిషత్తు	ఋగ్వేదం
2. అహంబ్రహ్మాస్మి	బృహదారణ్యకం	శుక్లయజుర్వేదం
3. తత్త్వమసి	ఛాందోగ్యోపనిషత్తు	సామవేదం
4. అయమాత్మాబ్రహ్మ	మాండూక్యోపనిషత్తు	అధర్వణవేదం

మహావాక్యాల అర్థము : ఈ మహావాక్యాల ద్వారానే మోక్షగామి అయిన వాడికి జీవబ్రహ్మైక్యజ్ఞానం లభిస్తుంది. ముందుగా వీటి అర్థం ఏమిటో చూద్దాం. మొదటగా

1. ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ : ఇది ఋగ్వేదంలోని ఐతరేయోపనిషత్తులోది. ఇందులో రెండు శబ్దాలున్నాయి. 1. ప్రజ్ఞానము 2. బ్రహ్మ. ఏ పురుషుడు కళ్ళతో ఈ దృశ్యాన్ని చూస్తున్నాడో, చెవులతో శబ్దాలువింటున్నాడో, ముక్కుతో వాసనచూస్తున్నాడో, వాక్కుతో మాట్లాడుతున్నాడో, అక్షరాలు పలుకుతున్నాడో, నాలుకతో రుచి చూస్తున్నాడో, ఆ చైతన్య స్వరూపుడే 'ప్రజ్ఞానము' అనే శబ్దంతో చెప్పబడ్డాడు.

బ్రహ్మ, ఇంద్రుడు, దేవతలు, మానవులు, గుర్రాలు, ఆవులు మొదలైన వాటి అన్నింటియందూ ఉంటూ, ఈ జగత్తు యొక్క సృష్టి స్థితిలయాలకు కారణభూతమైనట్టి చైతన్యం ఒకటి ఉన్నది. ఆ చైతన్యమే బ్రహ్మము. ఆ ప్రజ్ఞాన స్వరూపమైన పరబ్రహ్మ నాలోనే ఉన్నది. జగత్తంతా వ్యాపించి ఉన్న ప్రజ్ఞానమే–బ్రహ్మ. అంటే **ఆత్మకి బ్రహ్మకీ భేదం లేదు.**

2. అహంబ్రహ్మాస్మి : ఇది బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోది. ఆ ఉపనిషత్తు శుక్ల యజుర్వేదంలోది. ఇందులో మూడు పదాలున్నాయి. 1. అహం 2. బ్రహ్మ 3. అస్మి. దేశకాల వస్తువులచేత అపరిచ్ఛిన్నుడైన పరమాత్మ, బ్రహ్మవిద్యాధికారులైన వారి బుద్ధికి సాక్షిగా ప్రకాశిస్తూ, అహం అనే పదానికి లక్ష్యంగా ఉన్నాడు. అహం అంటే నేను అనే పదంచేత వ్యవహరించబడుతున్నాడు. స్వతహాగా పరిపూర్ణత్వం గలిగిన పరమాత్మ 'బ్రహ్మ' శబ్దంతో పిలువబడుతున్నాడు. ఇక్కడ 'అస్మి' అనేది క్రియాపదం. అహం, బ్రహ్మ అనే రెండు పదాలు ఒకటే అనే ఏకత్వాన్ని సూచిస్తోంది.

నేను, పరబ్రహ్మ రెండూ ఒకటే. అనే భావాన్ని చెబుతోంది. అస్మి అనే క్రియాపదం. ఈ రకంగా "నేనే పరబ్రహ్మని" అనే జీవబ్రహ్మైక్యాన్ని బోధిస్తున్నది. **జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒక్కటే**

3. తత్త్వమసి : ఇది ఛాందోగ్యోపనిషత్తులోది. ఆ ఉపనిషత్తు సామవేదంలోది. ఇందులో మూడు పదాలున్నాయి. 1. తత్ 2. త్వమ్ 3. అసి. సృష్టికి పూర్వం ఈ జగత్తు సజాతీయ విజాతీయ భేదాలు లేనటువంటి, నామరూపాలు లేనటువంటి, సద్వస్తువుగా ఉండేది. నామరూపాలు లేనటువంటి అదే సద్వస్తువు సృష్టి తరువాత కాలంలో కూడా ప్రకాశిస్తోంది. ఇది తత్ అనే పదానికి అర్థం. శ్రవణమననాది సాధన సంపత్తి కలిగి, ఈ మహావాక్యం అర్థం తెలుసుకోగలిగిన ముముక్షువు యొక్క స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరాలకు సాక్షిగా ఉంటూ, ఈ మూడింటికీ అతీతంగా ఉండే సద్రూపమే 'త్వమ్' అనబడుతుంది. ఇప్పుడు ఈ రెండు పదాలు ఒకే అర్థాన్ని చెబుతున్నాయి. కాబట్టి రెండూ ఒకటే అని చెబుతోంది అసి అనే పదం. **జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒకటే** అని దీని అర్థం.

4. అయమాత్మాబ్రహ్మ: ఇది మాండూక్యోపనిషత్తులోది. ఆ ఉపనిషత్తు అథర్వ వేదానికి సంబంధించినది. ఇక్కడ మూడు పదాలు ఉన్నాయి. 1. అయం 2. ఆత్మ 3. బ్రహ్మ. అయం అనే పదంవల్ల స్వయంప్రకాశం కలిగిన ఆత్మ యొక్క నిత్యత్వము, సత్యము అని చెప్పబడుతోంది. ఆత్మశబ్దం అహంకారం, ప్రాణం, మనస్సు, ఇంద్రియాలు వీటన్నింటికీ అధిష్ఠానమైన సాక్షిని సూచిస్తోంది. బ్రహ్మశబ్దం దృశ్యమానమైన జగత్తుకంతటికీ అధిష్ఠానంగా ఉండేది, వాస్తవమైనది, సచ్చిదానంద స్వరూపం గలది, స్వయంప్రకాశం గలది అయిన పరమాత్మను సూచిస్తోంది. మొత్తం మీద శరీరానికి, అధిష్ఠానమైన ఆత్మకి, చైతన్యరూపం గల పరబ్రహ్మకు భేదంలేదు. ఈ రెండూ ఒక్కటే **జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒక్కటే.**

మహావాక్యాలను షడంగాలతో ధ్యానంచెయ్యాలి. ఇదే పరమోత్తమమైన తత్త్వము. దీన్ని తెలుసుకున్నవాడు ముక్తిని పొందుతాడు. ఉపనిషత్తులన్నీ వేదసారము అలాగే, మహావాక్యాలు ఉపనిషత్తులసారము. మహావాక్యాలను ధ్యానం చేసేవారికి తీర్థాలు, జపాలు, క్షేత్రాలు అవసరం లేదు. మహావాక్యార్థాన్ని విచారణ చెయ్యటం వల్ల వందసంవత్సరాలు ఆయువు కలుగుతుంది. అటువంటి పూర్ణాయువు

షడంగాలతో కూడిన మహావాక్యాన్ని ఒక్కసారి జపంచేసినా కలుగుతుంది. ఈ వాక్యాలన్నింటిలోకి "తత్త్వమసి" అనే వాక్యానికి అర్థం కనక తెలుసుకున్నట్లైతే, మిగిలిన వాటికి అర్థం తేలికగా తెలుస్తుంది.

కార్యమైన అవిద్యోపాధిని ధరించిన వాడు జీవుడు. కారణమైన మాయను ఉపాధిగా గలవాడు ఈశ్వరుడు. కార్యకారణ ఉపాధులు రెండూ వదిలివేసినట్లైతె, సిద్ధించేది – పరిపూర్ణబోధ. అందుకే ఈ మహావాక్యాలను సద్గురువు ద్వారా పొందాలి. వీటిని ధ్యానం చేస్తే పరిపూర్ణ అఖండ జ్ఞానం కలుగుతుంది. ఆత్మజ్ఞానానికి భిన్నమైన లౌకిక విద్యలన్నీ నశిస్తాయి. బ్రహ్మవిద్యాపరిజ్ఞానము, బ్రహ్మప్రాప్తి కలుగుతాయి. మహావాక్యోపనిషత్తులో వీటిని వివరిస్తూ – మహావాక్యాలు సామాన్యుడికి చెప్పదగినవి కావు. సత్త్వగుణ సంపన్నుడు, అంతర్ముఖుడైనవాడు, గురుభక్తికలిగిన శిష్యునికి మాత్రమే వీటిని ఉపదేశించాలి. బంధానికి మోక్షానికి అవిద్య, విద్య అనేవి రెండు కళ్ళు. కాబట్టి ముముక్షువు అనాత్మపదార్థాన్ని వదిలేసి, బ్రహ్మపదార్థాన్ని మాత్రమే తీసుకుని, విదేహముక్తి పొందుతాడని చెప్పబడింది.

అవిద్యవల్ల కనిపించే ఈజగత్తు తమోదృష్టి గలది. బ్రహ్మ మొదలు స్తంభముదాకా శరీర సమూహమంతా మనస్సే. ఈ లోకం అంతంలేనిది. వేదాలలో చెప్పిన యజ్ఞయాగాది కర్మలయందు ప్రీతినికలిగిస్తుంది. ఆత్మ లోపలా బయట కూడా ప్రకాశించే విద్యాస్వరూపుడు. ప్రకాశిస్తున్న ఆదిత్యుడేబ్రహ్మ. ఈవిషయం తెలుసుకున్నవాడు అమృతస్వరూపుడు. మహావాక్యాలకు అర్థం తెలుసుకున్నవాడు పరంజ్యోతిసుడవుతాడు. ఆదిత్యరూపంలో ఉంటాడు. నేనే "శివార్కజ్యోతిసు" అని భావిస్తాడు. అదే ముక్తికిమార్గము. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో ఈ విషయమంతా ఉద్దాలకుడు తన కుమారుడైన శ్వేతకేతువుకు వివరిస్తాడు.

పైంగలోపనిషత్తులో యాజ్ఞవల్క్యుడు మహావాక్యాలను వివరిస్తూ నీవు బ్రహ్మము నేను బ్రహ్మను. ఈవిధంగా మహావాక్యాలు అనుసంధానం చెయ్యాలి. అంటూ తత్త్వమసి అనే మహావాక్యానికి అర్థంచెబుతాడు. మహావాక్యాలఅర్థం విచారణ చెయ్యటమే 'శ్రవణం'. విన్నదాన్ని అనుసంధానము చెయ్యటమే 'మననము'. శ్రవణ మననాలద్వారా సంశయాలు లేకుండా ఏకాగ్రతతో మనసునిలిపి ఉంచటమే నిధిధ్యానము. ధ్యాత, ధ్యానాలను వదలి, కుండలో ఉంచిన దీపంలాగా, నిశ్చలమైన

ఏకాగ్రచిత్తాన్ని కలిగిఉండటమే "సమాధి" అటువంటి సమాధిస్థితిలో సంచిత కర్మ అంతా నశించిపోతుంది. తరువాత అభ్యాసం వల్ల వేలకొలది అమృతధారలు వర్షిస్తాయి. అందుకే యోగవేత్తలు సమాధిని "ధర్మమేఘము" అంటారు. సమాధివల్ల అన్ని వాసనలు నశించిపోతాయి. సంచితకర్మ పూర్తిగా నశిస్తుంది. అపరోక్షజ్ఞానం కలిగి, సాధకుడు జీవన్ముక్తుడవుతాడు.

మహావాక్యాల అనుసంధానము : మహావాక్యాల అర్థం తెలుసుకున్న తరువాత వాటిని అనుసంధానంచెయ్యాలి. ఈవిషయమంతా "ఆత్మబోధోపనిషత్తు"లో చెప్పబడింది. మహావాక్యాలన్నింటికీ అర్థం ఒక్కటే.

ప్రజ్ఞానంబ్రహ్మ	– జ్ఞానమే పరబ్రహ్మ
అహంబ్రహ్మాస్మి	– నేనే పరబ్రహ్మనై ఉన్నాను
అయమాత్మాబ్రహ్మ	– నా ఆత్మయే పరబ్రహ్మ
తత్త్వమసి	– జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒక్కటే

అనాత్మగా ఉన్న దేహాదులన్నింటియందు ఉన్నటువంటి 'అహం' 'మమ' అనే భావానికే 'అధ్యాసము' అనిపేరు. అధ్యాసము అంటే తప్పుగా తెలుసుకోవటము, మిధ్యాజ్ఞానము అని అర్థం. విద్వాంసుడు ఈమిధ్యా జ్ఞానాన్ని 'నిరస్త' రూపంలో బ్రహ్మనిష్ఠతో జయించాలి. నిరస్త అంటే తొలగించబడినది, వెళ్ళగొట్టబడినది అని అర్థం. అహంకార మమకారాలు మిథ్య కాబట్టి, ఆమిధ్యా జ్ఞానాన్ని బ్రహ్మజ్ఞానంతో జయించాలి. శరీరము, ఇంద్రియాలు వీటికన్న వేరైనదే ప్రత్యగాత్మ. అందుచేత ఈ ప్రత్యగాత్మ బుద్ధి మొదలైన వ్యాపారాలన్నింటినీ సాక్షిగాగ్రహించి, ఆప్రత్యగాత్మయే నేను అని తెలుసుకోవాలి. ఈదేహము ఇంద్రియాలేనేను అనేభ్రాంతిని వదిలెయ్యాలి. లోకానువర్తనము (లోకాన్ననుసరించటం) దేహానువర్తనము (దేహాన్ననుసరించటం) శాస్త్రానువర్తనము (శాస్త్రాననుసరించటం) వీటిని వదిలి, శరీరమేనేను అనే భ్రాంతిని పూర్తిగా వదిలివెయ్యాలి.

సాధకుడు ఎప్పుడూ స్వాత్మలోనే స్థితుడై ఉండాలి. ఆత్మలో నివసించే వారికి మనస్సు నిలిచిపోతుంది. ఈవిషయం యుక్తి, స్వానుభవము, శ్రుతులద్వారా తెలుసుకోవాలి. శబ్దాదులను గౌరవించరాదు. ఆత్మను విస్మరించరాదు. అముక్త మార్గంలో నిద్రించరాదు. లోకవ్యవహారాలలో చిక్కుకోరాదు. సర్వదా ఆత్మధ్యానం

మాత్రమే చెయ్యాలి. దీనివల్ల అనాత్మబహిష్కరింపబడుతుంది. తల్లిదండ్రుల మలినాలతో పుట్టి, మలమూత్రాలతో నిండిన ఈదేహము అపరిశుభ్రమైనది. అందుచేత, ఈ శరీరాన్ని తనకన్న వేరుగాచేసి, నేనేబ్రహ్మను అనిభావించి కృతకృత్యుడు కావాలి. జీవాత్మ పరమాత్మలు వేరు అనేది అజ్ఞానము. ఘటాకాశం మహదాకాశంలో లయమైనట్లుగా, జీవాత్మను అఖండ భావంతో పరమాత్మలో లయం చెయ్యాలి. అప్పుడు స్వయంప్రకాశంగా ఉన్నఆత్మ తానేఅవుతాడు. అందువల్ల తనచే, తననే తెలుసుకుని దేహరూపంలో ఉన్నపిండాండాన్ని, సృష్టిరూపంలో ఉన్న బ్రహ్మాండాన్ని కూడా మలభాండంగా త్యజిస్తాడు. అనాదియైన అజ్ఞానంతో, దేహమే ఆత్మ అనేభావనతో దుఃఖాన్ని పొందుతున్నాడు. కాబట్టి దేహాదులందున్న అహం అనే బుద్ధిని ఆత్మయందు నిలిపి, సర్వదా కేవలము అద్వితీయపరబ్రహ్మ అవుతాడు.

అద్దంలో కనిపించే అంతఃపుర ప్రతిబింబంలాగా ఏ పరబ్రహ్మమందు మిధ్యా జగత్తు కనిపిస్తున్నదో, ఆ బ్రహ్మమే నేను అని నిశ్చయించుకుని, కృతకృత్యుడు కావాలి. అహంకారం లేనివాడికి అఖండ స్థితి చేకూరుతుంది. స్వయంప్రభువైన అతడు చంద్రునిలాగా విమలుడై, సంపూర్ణమైన ఆనందం పొందుతాడు. క్రియ నశిస్తే, చింత కూడా నశిస్తుంది. ఈ రకంగా వాసనాప్రక్షాళనమే మోక్షము. అటువంటి స్థితే జీవన్ముక్తి. అన్ని ప్రదేశాలలోను, ఈ జగత్తునందంతటా పరబ్రహ్మను దర్శించటమే పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారము. అటువంటి భావనలతోనే మనసు లోపల ఉన్న వాసనలను జయించాలి. బ్రహ్మనిష్ఠలో ఎప్పుడూ కొంచెం కూడా ప్రమాదం కలగరాదు. ఈ ప్రమాదాన్ని మహర్షులు మృత్యువుగా పరిగణిస్తారు.

నీటినిఆవరించిఉన్న నాచును ప్రక్కకునెట్టేస్తే, అది మళ్ళీవచ్చి అక్కడికే చేరుతుంది. అలాగే ప్రాజ్ఞుడు మాయను బయటకుపంపినప్పటికీ, అతడు గనక బ్రహ్మనిష్ఠ నుంచి క్రిందికి జారినట్లైతే, ఆమాయ మళ్ళీవచ్చిచేరుతుంది. దీనివల్ల అతని యోగనిష్ఠ భ్రష్ఠమవుతుంది. అతడుగనక ఎల్లప్పుడూ ఆత్మానుసంధానం చేస్తూ జీవించినట్లైతే, బ్రహ్మజ్ఞానాన్ని పొందుతాడు. అటువంటి వాడు జీవన్ముక్తుడు అనబడతాడు. అతడు ఈ శరీరం వదలినతరువాత కూడా ఆత్మస్వరూపుడై ఉంటాడు. భ్రాంతిలేని సమాధిచేత ఆత్మసాక్షాత్కారము కలిగినప్పుడు, అజ్ఞానము పూర్తిగా నశించి, అఖండైకసచ్చిదానందమేతాను అని ధృవీకరించుకుంటాడు.

ఈ ప్రపంచమంతా అసత్యపదార్థమే. అదంతా తనయందే ఆరోపించబడి ఉన్నది. అటువంటి ఆరోపితప్రపంచాన్ని నిరసించగా, పూర్ణుడు, అద్వయుడు, క్రియారహితుడు, అయిన పరబ్రహ్మ తానేఅవుతాడు. ఈ జగత్తంతా అసత్కల్పము, అవికల్పము అయిఉన్నది. వస్తువు ఒక్కటే. అది అవికారము. అవిశేషము. నీ రూపం కూడా అదే. అందులో నీపేరుండదు. దర్శించేవాడు, దర్శింపబడినది, దర్శనము అనే త్రిపుటి ఆ బ్రహ్మలో లేదు. ఆ బ్రహ్మము నిరామయము, నిర్విశేషము, పరిపూర్ణము, చిద్రూపము, శివము, అవిద్యారహితము, అద్వితీయము అయిఉన్నది. అటువంటి పరమాత్మలో వస్తుభిన్నరూపము ఉండదు. ఏకాత్మకమైన పరతత్త్వంలో భేదంఉండదు. అటువంటి బ్రహ్మపదార్థాన్ని నేనే.

ఈ విధంగా మహావాక్యాలను అనుసంధానం చెయ్యటమే 'శ్రవణము'. విన్న విషయాన్ని యుక్తితో అనుసంధించటమే 'మననము'. ఈ రకంగా శ్రవణ మననాదులు చేసి, నిస్సంశయంగా తెలిసిన వస్తువునందు ప్రీతిని నిలిపి, దానియందు మనస్సు నిలిపి, తదేకధ్యానం చెయ్యటమే 'నిధిధ్యాసము'. ధ్యాతను మరచి, ధ్యానాన్ని వర్జించి, ధ్యేయమైన గోచరమైన చిత్తాన్ని గాలిలేనిచోట ఉంచిన దీపంలాగా ఉంచటమే 'సమాధి'. నిర్వికల్పసమాధిలో ఆత్మగోచరాలయిన అజ్ఞానవృత్తులు ఉంటాయి. కాని అవి ఆసమయంలో తెలియబడవు. నిర్వికల్పసమాధి వేలకొలది ధర్మరూప అమృతధారలను వర్షిస్తుంది. కాబట్టి యోగవేత్తలు ఈ సమాధిని 'ధర్మమేఘము' అంటారు. వాసనలే కర్మలకు కారణం. వాసనాక్షయం జరిగినట్లైతే పుణ్యాపాప కర్మలన్నీ నశించిపోతాయి. 'తత్త్వమసి' అనే మహావాక్యం సమాధి స్థితి లభించిన తరువాత ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని ప్రసాదిస్తుంది. కోరికలు పూర్తిగా నశించటమే వైరాగ్యము. ఆత్మయందు దాగిఉన్న చిత్తవృత్తి మళ్ళీ బయటకురాకూడదు. అదే వైరాగ్యము. దీన్నే ఉపరతి అంటారు. అలా కాకుండా పాండిత్యం వల్ల వైరాగ్యం కలగదు. వైరాగ్యం లేకపోతే జ్ఞానంకలగదు. ప్రజ్ఞ గలవాడే స్థితప్రజ్ఞుడు.

ఈశ్వరుడు తత్పదార్థమని, జీవుడు త్వమ్ పదార్థమనీ, లక్ష్యార్థభావంతో శోధన చేస్తే జీవబ్రహ్మల ఏకీభావం కలుగుతుంది. అటువంటి ఏకరూప జ్ఞానరూపంలో

ఉన్న చిన్మాత్ర ప్రవృత్తినే 'ప్రజ్ఞ' అంటారు. జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకత్వరూపజ్ఞానమే ఆకారంగాఉన్న ప్రజ్ఞ గలవాడే 'జీవన్ముక్తుడు'. దేహము, ఇంద్రియాలే నేను అనే భావన వదలి, ఆత్మస్థితుడైన వాణ్ణి "జీవన్ముక్తుడు" అంటారు. తనకన్న బ్రహ్మము వేరుగాలేదని, మాయాకల్పిత జగన్నిర్మాణము పరబ్రహ్మ కన్న వేరుకాదని, ప్రజ్ఞతో తెలుసుకున్నవాడు "జీవన్ముక్తుడు". సాధువులు పొగిడేటప్పుడు, దుర్మార్గులు పీడించేటప్పుడు కూడా సమభావంతో ఉండేవాడే జీవన్ముక్తుడు. బ్రహ్మతత్త్వం తెలిసినవాడు అందరిలాగానే సంసారమందున్నప్పటికీ, రాగద్వేషాలకు వశంకాకుండా బహిర్ముఖుడై ఉంటాడు. ఈ విషయం బ్రహ్మవేత్తలకు మాత్రమే తెలుసు. ఈ సుఖదుఃఖాల అనుభవం అంతా ప్రారబ్ధానికి సంబంధించినది. ఈ ప్రారబ్ధాన్ని జ్ఞానికూడా అనుభవిస్తాడు.

దేహమేఆత్మ అనే భ్రాంతి ఉన్నవాడికి ప్రారబ్ధం ఉంటుంది. ఈ దేహము తానుకాదు. అని నిశ్చయించుకున్నవాడు తానే ఆత్మఅవుతాడు. ఆ పరబ్రహ్మ నిర్గుణము, క్రియారహితము, సూక్ష్మము, నిర్వికల్పము, నిరంజనము, అనిరూప్య స్వరూపము, మనోవాచామగోచరము, సత్‌సమృద్ధము, స్వతఃసిద్ధము, శుద్ధము, బుద్ధము, అనీదృశము. ఆ బ్రహ్మము ఒక్కటిగా అద్వయంగా ఉన్నది. పరబ్రహ్మ కన్న వేరైనది లేదు.

మహావాక్యాలను శ్రద్ధగావిని, వాటి అర్థంతెలుసుకుని, మననంచేసి, వాటిని గనక అనుసంధానం చేసినట్లైతే సాధకుడు తానే సంగరహితుడు, అంగరహితుడు, లింగరహితుడు, ప్రశాంతుడు, అనంతుడు, పరిపూర్ణుడు, చిరంతరుడు, అకర్త, అభోక్త, అవికారుడు, అవ్యయుడు, శుద్ధ బుద్ధ స్వరూపుడు అయిన పరమాత్మ అవుతాడు.

16. ఆత్మ

దేన్నిగురించి తెలుసుకున్నంత మాత్రంచేత జగత్తులో ఇంకా తెలుసు కోవలసినది ఏమీఉండదో అదేఆత్మ. దేన్నిగురించి తెలుసుకుంటే జగత్తులో అన్ని విషయాలు అవగతమవుతాయో అదేఆత్మ. ఈ ఆత్మ తనకు తానేసాక్షి. తనకుతానే తెలియబడుతుంది. అందుచేత ఈ ఆత్మే పరబ్రహ్మ. అంతకుమించినది, వేరైనది ఇంకొకటి లేదు. ఈ ఆత్మపురుషుడే సృష్టిస్థితిలయాలకు కారణమైనవాడు ఆద్యంతములు లేనివాడు. నిరాకారుడు, నిరంజనుడు, నిర్గుణుడు, సత్యము నిత్యము అయినవాడు, సర్వాంతర్యామి. సర్వవ్యాపి. తలవెంట్రుకలో వెయ్యోవంతుగా అణుమాత్రుడై ఉన్నాడు. అతడు జన్మించడు, మరణించడు, శుష్కించడు, తడుపబడడు, దహించబడడు, కదలింపబడడు, భేదింపబడడు. జగత్తులో జరిగే విషయాలన్నింటికీ అతడే సాక్షి. భూతాలను అభివృద్ధి చేసేవాడు. ఆ పరమాత్మ పరిశుద్ధుడు. అతనికి కాళ్ళు చేతులు తల మొదలైన అవయవాలు ఏవీలేవు. మమకారము లేనివాడు. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాలు లేనివాడు. కోరికలు లేనివాడు. చింతించటానికి వీలు కానివాడు. రంగు లేనివాడు. అశుద్ధాన్ని శుద్ధంగా, అపవిత్రాన్ని పవిత్రంగా చేసేవాడు. క్రియాశూన్యుడు. నిర్వికల్పుడు. రాగద్వేషాలు లేనివాడు. ఆ పరమేశ్వరుడు ఆత్మసంజ్ఞ గలవాడు. శుద్ధుడు. ఒక్కడుగానే ఉన్నాడు. అతనితో సమానమైన వారు గాని, అతనికన్న అధికులైన వారు గాని ఎవరూ లేరు. బ్రహ్మరూపంలో సమస్త జగత్తులోను ప్రకాశించేది అతడే. విద్య అవిద్య, భావము అభావము, గురువు శిష్యుడు అనే భేదాలతో ఆ పరబ్రహ్మ ప్రకాశిస్తోంది. విద్యలేదు అవిద్యలేదు. జగత్తు అంతకన్నాలేదు. పరాపరములు లేవు. ఆత్మని పోల్చి చెప్పటానికి ఇంకొక ప్రమాణము ఏదీలేదు. ఆత్మను తెలుసుకోవటానికి దేశము, కాలము, బుద్ధి. ఇవి ఏవీ అవసరంలేదు. నేనే పరమేశ్వరుణ్ణి అనే విజ్ఞానంమాత్రం చాలు.

జాగ్రస్వప్నసుషుప్తి మొదలైన అవస్థలలో స్పష్టంగా వ్యక్తమయ్యేది, అంతరంగంలో ఎప్పుడూ నేను నేను అంటూ అనేకవిధాలుగా స్ఫురించేది, సర్వసాక్షిగా ఉండేది, సచ్చిదానందస్వరూపమైనది ఆత్మ. అది మానవుడి హృదయంలోనే ఉంది. అన్నమయకోశం నుంచి ఆనందమయకోశం వరకు గల పరంపరనే 'గుహ' అంటారు.

ఆగుహలో ఉన్నాడు కాబట్టే గుహుడు అనబడుతున్నాడు. కుండలో నీరు నిండా ఉంది. ఆ నీటిలో సూర్యుడి ప్రతిబింబం కనిపిస్తోంది. ఆ ప్రతిబింబాన్ని చూసి మూర్ఖుడు అదే సూర్యుడు అనుకుంటాడు. అలాగే భ్రమవలన బుద్ధిలో ప్రతిబింబించిన చిదంశనుచూసి అదే తన సహజరూపం అనుకుంటాడు. వివేకవంతుడు కుండని, నీటిని, ప్రతిబింబాన్ని వదలి స్వయంప్రకాశంగా ఉన్న సూర్యుణ్ణి చూడగలుగుతాడు. అలాగే జ్ఞాని ఈ మూడింటినీ ప్రకాశింపచేసే స్వయంజ్యోతి అయిన పరమసత్యాన్ని స్పష్టంగా చూడగలుగుతాడు. తన హృదయ కమలంలో ఉన్న నిత్యము, సత్యము, శాశ్వతము, సూక్ష్మరూపము అయిన పరమేశ్వరుణ్ణి గుర్తిస్తాడు. ఆత్మ వేరు నేను వేరు అనుకోవటమే బంధం. ఈ రెండూ ఒకటే అనుకోవటమే మోక్షం. ఈ విధంగా జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒకటే అని భావనచేసేవాడు, అలా బ్రహ్మత్వభావన పొందినవాడు తిరిగి ఈ లోకంలో జన్మించడు.

1. ఏది ఆత్మ ? : శరీరంలో వివిధ భాగాలున్నాయి. వీటిలో ఆత్మ ఏది ? ఆత్మ అంటే స్థూలశరీరమా ? సూక్ష్మశరీరమా ? కారణశరీరమా? ఏది ఆత్మ ? ఇదిఆత్మ అని చెప్పటానికి ఒక ప్రమాణం అంటూ ఏమైనా ఉన్నదా ? ఇవి మనముందుండే ప్రశ్నలు. వీటికి అనేకమంది అనేకరకాలుగా సమాధానాలు చెప్పారు. అలా అయితే వీటిలో ఆత్మ ఏది ? ఈ విషయాలు చూద్దాం.

1. చార్వాకులు : వేదాలు పరమేశ్వరునిచే చెప్పబడలేదు. కొంతమంది స్వార్థపరులు వ్రాసిన అభూతకల్పనలు అనినమ్మేవారు. నాస్తికులు లోకాయతులు, చార్వాకులు మొదలైన వారు. కంటికికనిపించే ప్రత్యక్షప్రమాణాన్ని తప్ప ఇంకేదీ నమ్మరు. వీరిప్రకారము కూటస్థుడైన చైతన్యం దగ్గరనుంచీ స్థూలశరీరం దాకా సమస్తమూ ఆత్మస్వరూపమే. వీరు వేదాలనునమ్మకపోయినా, ఇతరులను నమ్మించటానికి తమసిద్ధాంతం వేదప్రామాణ్యము అనికూడాచెబుతారు. వీరు **"ఆత్మైవదేవమయః"** అనే విరోచనుని సిద్ధాంతాన్ని ఉదహరించి దేహమే ఆత్మ అని చెబుతారు. ఇది చార్వాకసిద్ధాంతం.

2. లోకాయతులు : దేహమేఆత్మ అనేది చార్వాకసిద్ధాంతం. లోకాయతులు ఇంద్రియాలేఆత్మ అని చెబుతారు. స్థూలశరీరం నుంచి ఆత్మ నిష్క్రమించగానే శరీరం మరణిస్తుంది. కాబట్టి ఆత్మఅంటే శరీరంకాదు. దేహం కన్న భిన్నమైన

ఇంద్రియాలేఆత్మ. బృహదారణ్యకంలో ఒకసారి ఇంద్రియాలు తమలో ఎవరు గొప్ప అనికలహించుకున్నాయి. అని ఒకకథఉంది. దాన్ని ఉదాహరణగా చూపి, ఇంద్రియాల్లు కలహించుకున్నాయి అంటే అవి చేతనాలు. కాబట్టి 'ఇంద్రియాలే ఆత్మ' అంటారు.

3. హిరణ్యగర్భోపాసకులు : వీరు 'ప్రాణమేఆత్మ' అని నమ్ముతారు. చక్షురాది ఇంద్రియాలు లేకపోయినప్పటికీ, స్థూలదేహం ప్రాణమున్నంత కాలం జీవించి ఉంటుంది కాబట్టి ప్రాణమేఆత్మ అంటారు. దీనికిప్రమాణంగా 'నిద్రపోయే సమయంలో ప్రాణంమాత్రమే మేల్కొనిఉంటుంది. అని, ఇంద్రియాలు తమలో ఎవరు గొప్ప ? అని వాదించుకున్నప్పుడు ప్రాణమే జ్యేష్ఠము, శ్రేష్ఠము అని చెప్పిన శ్రుతివాక్యాలను చూపిస్తారు.

4. ఉపాసకులు : వీరు 'మనస్సేఆత్మ' అంటారు. ప్రాణాలకు భోక్తృత్వం లేదు అన్నింటినీ అనుభవించేది మనస్సు. కాబట్టి మనస్సేఆత్మ. మానవుల బంధమోక్షాలకు కారణం మనస్సు. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో "ప్రాణమయకోశానికి అభ్యంతరంలో ఉన్న ఆత్మ మనోమయమైనది" అని చెప్పిన వాక్యమే వీరివాదనకు ప్రమాణము.

5. విజ్ఞానవాదులు : బౌద్ధులలో అనేక తెగలున్నాయి. క్షణికవిజ్ఞానవాదులైన బౌద్ధులు ప్రతిక్షణం పుడుతూ, చస్తూ ఉండే 'బుద్ధినే ఆత్మ' అని అంగీకరించారు. మనసుకుండే విజ్ఞానానికి కారణం బుద్ధి. అంటే విజ్ఞానం నుంచే మనస్సు పుడుతోంది. అందుచేత 'బుద్ధే ఆత్మ' అంటారు. జీవాత్మ విజ్ఞానమయకోశంలో ఉంటుంది. జనన మరణాలు, సుఖదుఃఖాలు, ఈసంసారముఅంతా జీవుడిదే అని ఆగమాలు చెబుతున్నాయి. అంటూ తైత్తిరీయంలో చెప్పిన "మనోమయకోశానికి భిన్నమై దాని అభ్యంతరంలో ఉండే ఆత్మ విజ్ఞానమయము" అనేమాటను ప్రమాణంగాచూపుతారు.

6. శూన్యవాదులు : బౌద్ధంలో శూన్యవాదం ఇంకొకశాఖ. వీరిప్రకారం విజ్ఞానమనేది ప్రతిక్షణము పుడుతూ చస్తూ ఉంటుంది. కాబట్టి విజ్ఞానం ఆత్మ కాదు. అంతకుమించి ఇంకేమీ కనిపించటంలేదు కాబట్టి 'శూన్యమే ఆత్మ' అంటారు. సృష్టికిముందు ఈజగత్తంతా శూన్యంగాఉండేది అనే బృహదారణ్యక, ఛాందోగ్యాలను ప్రమాణంగా చూపుతారు. వేదంలో చెప్పిన 'అసత్' అనే మాటకు శూన్యము అని అర్థంచెబుతారు.

7. వైదికులు : వేదాలను ప్రామాణికంగా చెప్పేవారు వైదికులు. వీరి దృష్టిలో వేదాలు పరమేశ్వర ప్రోక్తాలు. వీరిప్రకారము **'ఆనందమయుడే ఆత్మ'.** దీనికి ప్రమాణంగా తైత్తిరీయంలోని "విజ్ఞానమయకోశానికి అభ్యంతరంలో ఆనందమయకోశవముందున్నది. అదేఆత్మ" అనే వాక్యాన్ని, కఠోపనిషత్తులోని "ముందుగా అసద్రూపమైన జగత్తును తత్త్వరూపంగా తెలుసుకుని, తరువాత ఉపాధిరహితమైన శుద్ధతత్త్వాన్ని తెలుసుకోవాలి" అనే వాక్యాన్ని చూపుతారు. మొత్తం మీద ఆనందమయుడే ఆత్మ అనిచెబుతోంది వైదికదర్శనం.

2. ఆత్మస్వరూపం : ఆత్మ ఎలాఉంటుంది ? అనే ప్రశ్నకు సమాధానం లేదు. ఆత్మని చూసిన వాళ్ళెవరూ లేరు. ఆత్మయందు ఈదృక్తము (ఇలా ఉంటుంది) తాదృక్తము (అలా ఉంటుంది) అనేది ఉండదు. ఆత్మస్వరూపాన్ని మనం ఏ విధంగా అంగీకరించినా అది వేద్యమవుతుంది. ఏవిధంగానూ అంగీకరించకపోతే శూన్యమవుతుంది. కాబట్టి ఇలాఉంటుంది, అలాఉంటుంది అని చెప్పటానికి వీలులేనిదే ఆత్మ. కంటికికనిపించే పదార్థాలను ఇలాంటివి (ఈదృక్) అంటారు. కంటికి కనిపించని స్వర్గాదులను వివరించేటప్పుడు అలాంటివి (తాదృక్) అంటారు. ఆత్మ ఇంద్రియాలకు విషయంకాదు. ఇంద్రియాలచేత ఆత్మతెలుసుకోబడదు. అలా అని పరోక్షమైనది కాదు. స్వయంప్రకాశము గలది. "సత్యంజ్ఞానమనంతం బ్రహ్మ"

ఆత్మ సత్యమైనది జ్ఞానస్వరూపమైనది. అనంతమైనది. అపరిచ్ఛిన్నమైనది. ఇవి పరబ్రహ్మ లక్షణాలు. పరబ్రహ్మకీ ఆత్మకీ తేడాలేదు. రెండూ ఒకటే. ముందుగా సత్యము అంటే ఏమిటో చూద్దాం. నిషేధించటానికి వీలుకానిదాన్ని, త్రోసి పుచ్చటానికి వీలులేనిదాన్ని సత్యము అంటారు. బాధితమయ్యేది, త్రోసి పుచ్చటానికి వీలయ్యేది అసత్యం. జగత్తు బాధితమవుతోంది అందుకే అది అసత్యం. ఆత్మ బాధితం కాదు. అందుకే అది సత్యం. ఇంట్లో ఉన్న వస్తువులన్నింటినీ, కంటికి కనిపించే వాటన్నింటినీ బయట పారేస్తే, ఇక ఇంట్లో మిగిలేది ఆకారం లేని ఆకాశం. అలాగే అనాత్మ పదార్థాలన్నింటినీ నిషేధిస్తే చివరకు వాటికి సాక్షిగా మిగిలేది ఆత్మ. అంటే నిషేధించటానికి వీలుకాని సత్యస్వరూపమే ఆత్మ. సాక్షిరూపంగా ఉండే చైతన్యాన్ని నిషేధించటానికి వీలుండదు అని శ్రుతులు చెబుతున్నాయి. అనాత్మ వస్తువులన్నింటినీ నేతి, నేతి అనేపదాలతో నిషేధిస్తూపోతే, అధిష్ఠాన రూపంలో చివరకి మిగిలేది

ఆత్మ. నిషేధించటానికి వీలులేనిది ఆత్మ. అసలు నిషేధించటానికి వీలైనవి ఏమిటి? ఇది అనేరూపంలో, అంటే నామరూపాత్మకంగా ఉండే సమస్తవస్తుజాలాన్ని నిషేధించాలి. ఇదం శబ్దంతో త్యజించటానికి వీలుకానిది, సాక్షిరూపంలో ఉండే ఆత్మ త్యజించటానికి వీలులేనిది, నిషేధించటానికి వీలు లేనిది. అటువంటి బాధారహితమైన సాక్షియే ఆత్మ. అంతేకాని అహంకారము మొదలైన దృశ్యజాతము ఆత్మకాదు.

ఆత్మ అనేది స్వయంగా అనుభూతి రూపం కలది కాబట్టి ఎవరికీ అనుభవింప దగిన విషయంకాదు. ఆత్మ సత్యజ్ఞాన స్వరూపం కలదికాబట్టి ఎవరికీ అనుభావ్య విషయం కాదు. స్వయంప్రకాశము కాబట్టి, జ్ఞాత జ్ఞానము అనేవి లేవు కాబట్టి - జ్ఞానానికి విషయం కాదు. ఆత్మ అనంతమైనది. బ్రహ్మయందు దేశ కాల వస్తుగతమైన పరిమితి ఉండదు. కాబట్టి బ్రహ్మఅనంతము. ముండకోపనిషత్తు చెప్పినట్లుగా బ్రహ్మము నిత్యము, వ్యాపకము, సర్వగతము, మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. బృహదారణ్యకంలో చెప్పినట్లుగా ఈసమస్తమూ ఆత్మయే. కఠోపనిషత్తులో "ఆత్మ ఆకాశంలాగా ఉంటూ అంతటా వ్యాపకమైనది" అని చెప్పబడింది శ్వేతాశ్వరోపనిషత్తులో "ఆత్మ నిత్యమైన వాటికన్న నిత్యమైనది. చేతనాలన్నిటికన్న చేతనమైనది'' అనిచెప్పారు. సర్వంహ్యేతద్బ్రహ్మ ఈ సమస్తమూ బ్రహ్మమే అంటోంది మాండూక్యోపనిషత్తు. ఆత్మ సత్యమైనది అనిచెబుతోంది నృసింహఉత్తరతాపినీ ఉపనిషత్తు.

పరిచ్ఛిన్నభావం కారణంగా దేశకాల వస్తువులన్నీ బ్రహ్మంలో మాయద్వారా ఆరోపించబడ్డాయి. అంతేకాని దేశకాలాదులవల్ల కలిగే భేదాలేవీ పరబ్రహ్మలో లేవు. అటువంటి పరబ్రహ్మ అనంతత్వమే ఆత్మలో కూడా ఉంది. అందుకే ఆత్మ, బ్రహ్మము రెండూఒకటే. ఆకాశము అపరిచ్ఛిన్నమయినప్పటికీ, అందులో గంధర్వ నగరాలను ఆరోపించుకున్నట్లుగా, అనంతమైనఆత్మలో మాయవల్ల ఇవన్నీ కల్పించబడ్డాయి. ఈఆత్మ పంచకోశాలను ఉపాధిగాగ్రహించినప్పుడు జీవుడు, మాయాశక్తిని ఉపాధిగా గ్రహిస్తే ఈశ్వరుడు అవుతాడు. నిజానికి ఈశ్వరత్వం గాని జీవత్వం గాని ఆత్మకు లేవు.

3. ఆత్మస్వభావము : దేన్ని గురించి తెలుసుకుంటే మానవుడు బంధం నుంచి విడివడి కైవల్యాన్ని చేరుకుంటాడో, అది పరమాత్మ. అహంకారము యొక్క స్ఫురణకు

ఆధారమైన నిత్యసత్యం స్వయంగా ఒకటుంది. ఇది జాగ్రస్వప్న సుషుప్తులనబడే మూడు అవస్థలను సాక్షిగా చూస్తూ ఉంటుంది. కోశము అంటే వర అని అర్థం. శరీరంలో పంచకోశాలున్నాయని చెప్పుకున్నాం. వీటిలో స్థూలశరీరము అనబడే అన్నమయకోశం ఆత్మకాదు. సూక్ష్మశరీరంగా పిలువబడే ప్రాణమయకోశము, మనోమయకోశము, విజ్ఞానమయకోశము కూడా ఆత్మకాదు. కారణ శరీరంగా పిలవబడే ఆనందమయకోశం ఆత్మకాదు. పంచకోశాలలో ఏదీఆత్మ కాదు. ఆత్మ స్వయంజ్యోతి. పంచకోశాలకన్న విలక్షణమైనది. జాగ్రస్వప్న సుషుప్త్యాది అవస్థలలో సంభవించిన వాటన్నింటినీ తెలుసుకుంటుంది. మనస్సు ఉండటాన్ని లేకపోవటాన్ని, పనిచెయ్యటాన్ని తెలుసుకుంటుంది. అందుకే ఇది అవస్థాత్రయానికి సాక్షి. సత్స్వరూపం, నిర్వికారం, నిరంజనం, నిత్యానంద స్వరూపం, వివేకవంతులు ఈ ఆత్మ తమలోనేఉన్నదని గ్రహిస్తారు. ఆత్మ కంటికి కనిపించదు. చెవులకు వినిపించదు. మనస్సుతో దాన్ని తెలుసుకోలేరు. ఇంద్రియాలను సృష్టించింది ఆత్మ. ఇంద్రియాలకు శక్తినిచ్చింది ఆత్మ. అటువంటి ఆత్మను ఇంద్రియాల ద్వారా తెలుసుకోలేరు. అందుకే ఆత్మ ఉన్నచోటికి ఇంద్రియాలు వెళ్ళలేవు. ఆత్మ అన్నింటినీ చూస్తూఉంటుంది. కాని ఎవరికీకనపడదు. ఎవరూ దీన్నిచూడలేరు. బుద్ధి మొదలైన వాటన్నింటినీ ఆత్మే ప్రకాశింపచేస్తుంది. ఆత్మస్వయంప్రకాశి. అన్నింటికీ ప్రకాశాన్నిచ్చేది ఆత్మ. కాని ఆత్మని ఏవీ ప్రకాశింపచేయలేవు. ఆత్మ ఆకాశంలాగా సర్వవ్యాపి. జగత్తంతా వ్యాపించి ఉన్నది. ఇక్కడ ఆత్మయొక్క సర్వవ్యాపకత్వాన్ని వివరించటానికి ఆకాశంతో పోల్చిచెప్పారు. అంతమాత్రంచేత ఆత్మ, ఆకాశము రెండూ ఒకటి కాదు. ఆత్మ దూరంగా ఉంటుంది, దగ్గరగా ఉంటుంది. దూరంగా ఉంటుంది అంటే అజ్ఞానులకు దూరంగా, పొందరానిదిగా ఉంటుంది. జ్ఞానులకు దగ్గరగా ఉంటుంది. వాళ్ళు ఆత్మతత్త్వాన్ని తెలుసుకుని ఉంటారు. శరీరంలో ఇంద్రియాలన్నింటికీ యజమాని ఆత్మ. అలాగే జగత్తులో అన్నింటికీ యజమాని ఆత్మ. ఆత్మఉన్నదనే భయంచేతనే సూర్యుడు సవ్యంగా ఉదయము, అస్తమయము చేస్తున్నాడు. అంటే సూర్యగమనం సవ్యంగా జరుగుతోంది. దిక్పాలకులు వారివిధులను నిర్వహిస్తున్నారు. గాలివీస్తోంది. సముద్రం తన చెలియలికట్టను దాటకుండా ఉంది. ఈ రకంగా చరాచర జగత్తును నియంత్రించేది ఆత్మ. ఈ ఆత్మవల్లనే అహంకారము, వస్తువులు, కష్టసుఖాలు,

అన్నీ మనకి స్పష్టంగా తెలుస్తున్నాయి. ఆకాశంలో ఉన్న సూర్యుడు తన ప్రకాశంతో ఈ జగత్తును ప్రకాశింపచేస్తున్నట్లే, ఆత్మ ఈ శరీరంలో అవ్యక్తమైన గుహలో ఉండి శరీరాన్ని ప్రకాశింపచేస్తున్నది. బాగా కాల్చిన ఇనుపముద్దలో ప్రతిఅణువులోనూ అగ్నిస్ఫుటంగా ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. అలాగే ఆత్మకూడా శరీరము, మనస్సు, ప్రాణాలు, ఇంద్రియాలు చేసే పనులన్నింటితోను తనకు భాగము ఉన్నట్లుగా కనిపిస్తుంది. కాని నిజానికి ఆత్మకు కర్తృత్వము, భోక్తృత్వము రెండూలేవు. ఆత్మకి పుట్టటము, పెరగటము, క్షీణించటము లాంటి షడ్విధ వికారాలు లేవు. ఆత్మనిత్యము, సత్యము, శాశ్వతము అయినది. ఆత్మ ఎటువంటిమార్పులు పొందదు. శరీరం నశించినా ఆత్మనశించదు. అన్నింటికీ ఆధారంఆత్మ. కాని ఆత్మకు ఏ ఆధారము లేదు. అన్నింటికీ మూలంఆత్మ. అటువంటిఆత్మకు మూలం ఆత్మేగాని ఇంకేదీ కాదు.

4. ఆత్మ పరిమాణం : ఆత్మ పరిమాణం ఎంత ? అనే దానిలో కూడా భిన్నవాదనలున్నాయి. ఇది అణుపరిమాణమని, మధ్యమమని, మహత్పరిమాణమని రకరకాలుగా చెబుతారు. ఈ వాదనలకు శ్రుతులు, యుక్తి, అనుమాన ప్రమాణాలే ఆధారం.

1. అణు పరిమాణం : రామానుజ, మధ్వమతస్థులు అంటే ద్వైతులు, విశిష్టాద్వైతులు ఆత్మ అణుపరిమాణంలో ఉన్నది అంటారు. శ్వేతాశ్వరోపనిషత్తులో **వాలగ్ర శతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ** "ఆత్మ అనేది అత్యంత సూక్ష్మమైన నాడులలో, వెంట్రుకలో వెయ్యోవంతు గల నాడుల్లో సంచరిస్తుండటంవల్ల, దానిపరిమాణము అణువులాగా చాలాచిన్నది" అంటారు. ఈ ఆత్మ అణువుకన్న చిన్నది. ముండకోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా "సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరం నిత్యం" ప్రత్యగ్రూపమైన జీవాత్మ మిక్కిలి సూక్ష్మమైనదై, ఇంద్రియాలకు కనిపించదు. అందుచేత కేవలము విశుద్ధమైన జ్ఞానంతోనే దీన్ని తెలుసుకోవాలి. ఇది అత్యంత సూక్ష్మము, నిత్యము. తలవెంట్రుక చివరను నూరు భాగాలుగా చేసి, అందులో ఒక భాగాన్ని మళ్ళీ నూరు భాగాలుగా చేస్తే ఎంతసూక్ష్మమవుతుందో, అంతసూక్ష్మమైనది.

2. మధ్యపరిమాణం : జైనులలో దిగంబరశాఖ వారు "శరీరంలో నఖశిఖ పర్యంతము చైతన్యం ఉంది. కాబట్టి ఆత్మ శరీరమంతావ్యాపించి మధ్యపరిమాణంతో ఉంది. అంటారు. "దీనికి ప్రమాణం బృహదారణ్యకోపనిషత్తు". "ఈ పురుషుడు

నఖశిఖ పర్యంతము ప్రవేశించి ఉన్నాడు" రెండు చేతులు ఉన్న చొక్కాలో శరీరమంతా ప్రవేశిస్తున్నట్లే, సూక్ష్మావయవనాడుల్లో ఆత్మ ప్రవేశించి సంచరిస్తోంది. అవయవాల ఉత్పత్తినిబట్టి ఆత్మకు నియతమైన మధ్యపరిమాణం ఉంది. అందువల్ల శరీరం చిన్నదైనా, పెద్దదైనా అంటే చీమలో గాని, ఏనుగులో గాని తేలికగా ప్రవేశిస్తుంది. వీరు చెప్పేదాన్నిబట్టి ఆత్మ అవయవాలు కలిగి ఉంటుంది.

అవయవాలు ఉన్న దేనికైనా నాశనముఉంటుంది. కాబట్టి వీరి మతానన్నుసరించి ఆత్మకు నాశనమున్నది. ఆత్మ అనిత్యము.

3. మహత్పరిమాణము : ఆత్మ అణుపరిమాణం కాదు. మధ్యమ పరిమాణం కాదు. అంటే మహత్పరిమాణం గలది అని భావించాలి. ఇది ఆకాశంలో సర్వగతమైనది. నిత్యమైనది. అవయవాలు లేనిది.

ఐతే, వేదాంతదర్శనం ప్రకారం ఆత్మ సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమైనది. **"అణోరణీయాం, మహతోమహీయాం"** మహత్తులకు కూడా మహత్తైనది. అంటే చిన్న వాటికన్న చిన్నది పెద్దవాటికన్నపెద్దది. అణువురూపంలో ఉంటుంది. అదే విస్తరించి జగత్తంతా వ్యాపిస్తుంది. కాబట్టి ఆత్మపరిమాణం ఎంత ? అంటే అణువుకన్న చిన్నది. మహత్తులకన్న మహత్తైనది.

5. ఆత్మలో రకాలు : ఆత్మ మూడురకాలుగా ఉంటుంది. 1. గౌణాత్మ 2. మిధ్యాత్మ 3. ముఖ్యాత్మ.

ఆత్మ, ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు అని రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. ఇందులో ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు మళ్ళీ మూడురకాలు. ఇలా ఆత్మలోగలరకాలను 'ఆత్మానందము' అనే చోట వివరించాం. కాని పాఠకుల సౌలభ్యం కోసం ఇక్కడ కూడా చెబుతున్నాం.

ఆత్మ మూడు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. గౌణాత్మ 2. మిధ్యాత్మ 3. ముఖ్యాత్మ. సందర్భాన్నిబట్టి అర్థంగ్రహించాలి. ఇందులో పుత్రాదులు గౌణాత్మ. గౌణము అంటే అప్రధానము అని అర్థం. చీకట్లో స్థాణువుని చూసి దొంగవాడు అనుకున్నాం. ఇక్కడ రాతికున్న చోరరూపం మిథ్య. వెలుతురు ప్రకాశించగానే చీకట్లు తొలగిపోతాయి. పంచకోశాలకున్న సాక్షిరూపత్వం - మిథ్య. పంచకోశాలు

మిథ్యాత్మలు. సాక్షిఅయిన ఆత్మకు దేనిలోనూ భేదంలేదు. అందరిలోనూ ప్రతీతమవుతూ ఉంటుంది కాబట్టి సాక్షినే **ముఖ్యాత్మ** అంటారు. అయితే. ఏ వ్యవహారంలో ఏ రకమైన ఆత్మ అవసరమవుతుందో అదే ముఖ్యాత్మ. మిగిలిన రెండూ గౌణాత్మలు.

చనిపోయిన వాడి ఆస్తిపాస్తులు రక్షించేది కుమారుడే. అందుకే పుత్రుడు ఇక్కడ ముఖ్యాత్మ కాగా మిగిలిన రెండూ గౌణాత్మలవుతాయి. 'నేను చిక్కిపోయాను' అన్నప్పుడు చిక్కిపోయేది. సన్నబడేది శరీరము అంతేకాని పుత్రుడు కాదు. అందుచేత ఇక్కడ మిథ్యాత్మే ప్రాధాన్యత సంతరించుకుంటుంది నేను మోక్షంపొందుతాను అన్నప్పుడు నేను అనేపదానికి అర్థం చిదాత్మయైన ముఖ్యాత్మే అని గ్రహించాలి. ఇలా ఏచోట, ఏఆత్మ, ఏ వ్యవహారానికి ఉపయోగిస్తుందో, ఆ సమయంలోనే దాన్ని ఉపయోగించాలి. ముఖ్యాత్మ మీద నిరతిశయమైన ప్రీతి ఉంటుంది. మిగిలిన వాటియందు ఈరకమైన ప్రీతిఉండదు.

1. ఆత్మ 2. ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు అని రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు మళ్ళీ మూడు రకాలుగా ఉంటాయి. ఆ రకంగా మొత్తం నాలుగు రకాలుగా ఉంటాయి. అవి 1. అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన ఆత్మ 2. ప్రియమైన భార్యాపుత్రులు 3. ఉపేక్షించదగిన గడ్డి, రాళ్ళు మొ॥వి 4. ద్వేషించదగిన పులి మొ॥వి. ఒకేవస్తువు పరిస్థితులనుబట్టి 1. ప్రియము 2. అప్రియము 3. ఉపేక్షణీయము అవుతుంది. ఉదాహరణకు మనఎదురుగా పెద్దపులి వచ్చింది. అప్పుడు అది తప్పకుండా ద్వేషింపతగినది. 2. అదేపులి మనల్ని ఏమీఅనకుండా ప్రక్కగా వెళ్ళిపోతోంది. అప్పుడది ఉపేక్షించతగ్గది అవుతుంది. అదేపులి మనపెంపుడు జంతువనుకోండి. అప్పుడది మనకు అత్యంతప్రియమైనది అవుతుంది. ఇలా పరిస్థితినిబట్టి ఒకేవస్తువు ప్రియము. అప్రియము ఉపేక్షించతగినది అవుతుంది. లోకంలో మూడురకాల ధర్మాలున్నాయి. 1. అనుకూలరూపం 2. ప్రతికూల రూపం 3. ఉపేక్షణీయం. వీటిలో అనుకూలము ప్రతికూలము కానటువంటిది ఉపేక్షణీయం. ఆత్మ అత్యంత ప్రియమైనది. మిగిలినవన్నీ ఆత్మకు ఉపకారకాలు కాబట్టి అవి ప్రియమైనవి. అంతే. అందుచేతనే పులి మొదలైన క్రూరజంతువుల్ని ద్వేషించటం. గడ్డి, రాళ్ళు వాటిని ఉపేక్షించటం జరుగుతుంది. ఈ విషయాన్నే యాజ్ఞవల్క్యుడు

మైత్రేయికి వివరించాడు. ఇదే విషయం పురుషవిధ బ్రాహ్మణంలో కూడా వివరించబడింది. ఆత్మ అనే పుత్రుడు మిగతా అన్నింటికన్నా, ధనముకన్నా కూడా అత్యంతప్రియమైనవాడు. అంటే ఆత్మ అనేది అన్నింటికన్నా ఎక్కువ ప్రీతికరమైనది. **ఆత్మావై పుత్రనామాసి** అంటే ఇదీ అర్థం.

6. ఆత్మఅసంగము : ఆత్మ అనేది అసంగం. దేనిమీదా ఆసక్తి అనేది ఉండదు. పరమేశ్వర స్వరూపానికి రాగద్వేషాలు ఉండవు. అహంకార మమకారాలు అసలే ఉండవు. దేహేంద్రియాలతో చేసే పనులతో ఆత్మకు కర్తృత్వము భోక్తృత్వము ఉండవు. భ్రమాజన్యమైన బుద్ధితో తాదాత్మ్యంచెంది, ఆ బుద్ధియొక్క పరిమితులన్నింటినీ తనవిగానే భావించి, తానువేరుగా అంటే జీవాత్మగా భావిస్తుంది. ఉపాధి భేదం చేత, ఆ ఉపాధిధర్మాలు తనవిగా భాసిస్తుంది. ఐతరేయోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా మానవ శరీరాన్ని సృష్టించిన తరువాత, నవరంధ్రాలు, దశేంద్రియాలతో కూడిన ఈ శరీరంలో నేను ప్రవేశించకపోతేఎలా అనుకుంది. మానవదేహంలో ప్రవేశించటానికి రెండు మార్గాలున్నాయి. 1. పై నుంచి 2. క్రిందనుంచి. క్రింద నుంచి ప్రవేశించటం సేవకా లక్షణము కాబట్టి, పై నుంచే ప్రవేశించాలనుకుంది. బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా శరీరంలో ప్రవేశించింది. అలా ప్రవేశించి ఇంద్రియాలతో సమస్తసుఖాలు అనుభవిస్తూ, వచ్చినమార్గం మరచిపోయి, పంజరంలో బంధించబడిన పక్షిలాగా, బయటకువెళ్ళేమార్గంతెలియక అలా ఉండిపోయి, అజ్ఞానంతో శరీరంతోచేసే కర్మలకన్నింటికీ తానే కర్తను, భోక్తను అని భావన చేస్తోంది. శరీరంలో నుంచి బయటకు వెళ్ళటము అంటే నవరంధ్రాలలోను ఏ రంధ్రంద్వారా వెళ్ళినా మళ్ళీజన్మించాల్సిఉంటుంది. వచ్చినమార్గంగుండా అంటే బ్రహ్మరంధ్రంగుండా బయటకువెడితేనే పునర్జన్మఉండదు.

ఈ రకంగా ఆత్మ అసంగమై ఉండి కూడా అజ్ఞానంతో ఈ కర్మ కంతటికీ తానే కర్త, భోక్త అనుకుంటోంది.

7. అంతర్యామి : ఆత్మ అంతర్యామి. సర్వాంతర్యామి. ఈ జగత్తులోఉన్న ప్రతి దానియందు అంతర్లీనంగాఉంటూ అన్నింటినీ నడిపిస్తూఉంటుంది. ఈ జగత్తంతా పరమాత్మ స్వరూపమే. స్థావరజంగమాత్మకమైన ఈ జగత్తులో అన్నింటియందు అంతర్యామిగాఉండేది ఆత్మే. ఈవిషయం బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోను, సుబాలోపనిషత్తులోను చెప్పబడింది.

ఎవడు భూమిపైనా, భూమిలోపలా కూడా ఉంటాడో, తనలో ఉన్నప్పటికీ భూమి ఎవరినిఎరగదో, ఎవరిశరీరమేభూమియో, భూమిలోపలఉంటూ ఆ భూమినినియంత్రించేవాడు ఎవరో, అతడేఅంతర్యామి. అతడే ఆత్మ. ప్రాణులు అన్నీ భూమిమీద ఉంటాయి. ప్రతిమానవుడి శరీరము భూమే. అవయవాలు భూమే కాని తనలో ఉన్న వాడిని ఈ శరీరము, అవయవాలు ఏవీ ఎరగవు. శరీరాన్ని అవయవాలను నియంత్రించేది లోపల ఉన్నఆత్మే.

జలంలోఉన్నాడు. జలంఅతన్నెరగదు. జలమేఅతనిశరీరం. జలంలో ఉంటూనే జలాన్నినియంత్రిస్తాడు. అతడేఅంతర్యామి. అతడేఆత్మ.

ఈ విధంగా పంచభూతాలలో ఉన్నాడు. సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రాలు, నదులు, సముద్రాలు, పర్వతాలు, కొండలు, బండలు, పశువులు, పక్షులు, మృగాలు అన్నింటి యందు అంతర్లీనంగా ఉండి, అన్నింటినీ నియంత్రిస్తున్నాడు. కాని అవి ఏవీ అతన్నెరగవు. అతడే వాటిశరీరం. ఈరకంగా వాటన్నింటినీ నియంత్రిస్తున్న అతడేఅంతర్యామి. అతడేఆత్మ. ఈవిధంగా ఆత్మపురుషుడు చరాచరజగత్తంతా నిండిఉన్నాడు. ప్రాణమున్నవి, ప్రాణంలేనివి, చలనమున్నవి చలనంలేనివి అన్నింటి యందు ఉన్నాడు. అవేవీ అతన్నిఎరగవు. వాటిల్లోఉంటూనే వాటిని నియంత్రిస్తుంటాడు. అతడేఅంతర్యామి. అతడేఆత్మ.

8. జ్ఞానస్వరూపం : ఆత్మఅంటే పరమేశ్వరస్వరూపమే. ఆత్మకు పరమేశ్వరుడికీ ఏరకమైన తేడాలేదు. ఆత్మతత్వాన్ని తెలుసుకోవటము అంటే జ్ఞానసముపార్జన చెయ్యటమే. జ్ఞానమే ఆత్మస్వరూపము. చరాచర జగత్తంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే. సృష్టి స్థితి లయాలకు కారణం ఆ పరమేశ్వరుడే. ఈ జగస్సృష్టిఅంతా ఆ పరమేశ్వరుణ్ణించే జరుగుతుంది. తిరిగి అతనిలోనేలీనమవుతుంది. ఈ జగత్తుకు ఆధారమైనవాడు ఆ పరమేశ్వరుడే. ఈ విధంగా పరమేశ్వరుణ్ణి గురించి తెలుసుకోవటమే జ్ఞానము. నేనే ఆ పరమేశ్వర స్వరూపాన్ని అని తెలుసుకున్నవాడు మహాజ్ఞాని.

జగత్తులో నామరూపాలు గలదేదైనాసరే నశించితీరుతుంది. పుట్టిన ప్రతిదీ మరణిస్తుంది. అసలు ఈలోకమే మర్త్యలోకము. మరము అంటే మరణము ధర్మముగా

గలది. అందుకే మర్త్యలోకమనబడుతుంది. ఇలా జన్మించినప్రతిజీవి మరణించటం సృష్టి ధర్మం. ఈ విషయం తెలిసినవాణ్ణి దుఃఖం బాధించదు. అతడు నిత్యము శాంతంగా ఉండగలుగుతాడు. దృశ్యమానమైనజగత్తంతా ఈశ్వరనిర్మితము. జగత్తులో ఈశ్వరుడుతప్ప వేరెవరూలేరు. రెండవదిలేదు. ఈ రకమైన నిశ్చయ జ్ఞానం కలిగినట్లైతే సాధకునిలో కోరికలునశించి పరమశాంతుడవుతాడు. ఈ రకమైన జ్ఞానం కలిగినవాడు పూర్ణకాముడు. ఆప్తకాముడు. అతడు దేన్నీ కోరడు. దేనికీ ప్రలోభపడడు. లోకంలో ఎంతటివాడైనా ప్రారబ్ధాన్ని అనుభవించక తప్పదు. తాను చేసిన కర్మఫలం తానే అనుభవించాలి. అందుకే అర్హమైన కాలంలో కర్మఫలంగా కష్టాలు ప్రాప్తిస్తాయి. ఈ విషయం నిశ్చయంగా తెలిసినవాడు రాగద్వేషాలకు, ఉద్రేకాలకు లోనుగాక, నిశ్చలమైన మనస్సుతో వచ్చినకష్టాలు, నష్టాలను స్వీకరించి పరమశాంతంగా ఉంటాడు. ఈ జన్మలో మనం అనుభవించే సుఖదుఃఖాలు, జనన మరణాలు, గతజన్మలలో చేసిన కర్మఫలితాలు. ఈ విషయం తెలిసిన జ్ఞాని లౌకిక విషయాలను, భోగాలను కోరడు. తన బాధ్యతలనుండి, కోరికలనుండి విముక్తుడవుతాడు. అతడు కోరికలులేకుండా నిష్కామ్యకర్మచేస్తాడు. కాబట్టి ఆగామికర్మ అనేది ఉండదు. అసలు దుఃఖం ఎందుకు కలుగుతోంది? అని ఆలోచించగలిగితే ఈ దుఃఖం ఉండదు. తన కోరికలు తీరకపోవటం వల్ల, ఆతృతవల్ల దుఃఖం కలుగుతుంది. జ్ఞానికి ఈ విషయం తెలుసు. అందుకే అతడు ఆతృతను వదిలి శాంతుడై, కోరికలు లేనిస్థితిలో హాయిగాజీవిస్తాడు. దేహమే ఆత్మకాదు. ఈ శరీరం నేనుకాదు. నేను శుద్ధచైతన్య స్వరూపాన్ని అని తెలుసుకున్నవాడు గతాన్నిగురించి గాని, భవిష్యత్తును గురించి గాని ఆలోచించడు. నేను, నాది అనే భావం సృష్టించే పెనుతుఫానులే బంధమోక్షాలు. అహంకార మమకారాలు నిర్మూలిస్తే మోక్షం కలుగుతుంది. పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతము ఉన్నదినేనే. జగత్తులో నేను తప్ప వేరెవరూలేరు. ఇలా అద్వైతభావన కలిగినవాడికి భావోద్రేకాలుండవు. ప్రాప్తించిన వాటినుంచి, ప్రాప్తించని వాటినుంచి విడివడి ముక్తుడవుతాడు. నానాత్వంలో మహాద్భుతంగా కనిపించే ఈ జగత్తంతా భ్రమఅనితెలుసుకుని పరమశాంతంగా జీవిస్తాడు.

భావాభావ వికారశ్చ స్వభావాత్ ఇతి నిశ్చయా ।
నిర్వికారోగతక్లేశః సుఖేనైవోప శామ్యతి ॥

నామం రూపం కలిగినది ఏదైనా సరే మార్పు చెందుతుంది. నశిస్తుంది. ఇది సృష్టి ధర్మం. ఈ విషయం తెలిసిన వాణ్ణి దుఃఖం బాధించదు. నిత్యమూ శాంతంగా ఉండగలుగుతాడు.

ఈశ్వర స్సర్వ నిర్మాతా నేహాన్య ఇతి నిశ్చయా ।
అంతర్గళిత సర్వాశః శాంతః క్వాపిన సజ్జతే ॥

దృశ్యమానమైన జగత్తంతా ఈశ్వరుడి చేతనే నిర్మించబడింది. ఉన్నది ఒకటే. రెండవది లేదు. అనే నిశ్చయజ్ఞానంగలవాడు కోరికలునశించి పరమశాంతుడై ఉంటాడు. ఈ జ్ఞానంతో అతడు దేనినీకోరడు.

ఆపదః సంపదః కాలే దైవాదేవేతి నిశ్చయా ।
తృప్తః స్వస్తేంద్రియో నిత్యం నవాంఛతి నశోచతి ॥

ప్రారబ్ధాను గుణంగా కష్టాలు, సుఖాలు, అర్హమైన కాలంలో ప్రాప్తిస్తాయని నిశ్చయంగాతెలిసిన జ్ఞాని రాగద్వేషాలకు లోనుగాక, నిశ్చలమనస్సుతో వచ్చిన సంఘటనలను ఆయాసమయాలలో ప్రసాదబుద్ధితో తీసుకుని ప్రశాంతంగా ఉంటాడు.

సుఖే దుఃఖే జన్మ మృత్యూ దైవాదేవేతి నిశ్చయా ।
సాధ్యాదర్శీ నిరాయాసః కుర్వన్నపి న లిప్యతే ॥

ఈ జన్మలో అనుభవించే సుఖదుఃఖాలు, జనన మరణాలు గతజన్మలలో చేసిన కర్మల ఫలితాలు అనే మాట నిశ్చయంగా తెలిసిన జ్ఞాని, ప్రాపంచిక విషయభోగాలను కోరడు. అతడికి బాధ్యతలు, కోరికలు ఉండవు. నిష్కామ్యకర్మలే చేస్తాడు కాబట్టి ఆగామికర్మ కూడా ఉండదు.

చింతయా జాయతే దుఃఖం నాన్యదేహేతి నిశ్చయా ।
తయాహీన స్సుఖీశాంతః సర్వత్ర గళిత స్పృహః ॥

తన కోరికలు, చింత, ఆతృత వీటివల్లనే దుఃఖం వస్తోంది. అని నిశ్చయంగా తెలిసినవాడు, ఆతృత, చింతలను, కోరికలను వదిలి శాంతుడై హాయిగా జీవిస్తాడు.

నాహం దేహో న మే దేహః బోధోహమితి నిశ్చయా ।

కైవల్యమితి సంప్రాప్తః న స్మరత్య కృతం కృతం ॥

ఈ దేహం నేనుకాదు. దేహం నాదికాదు. నేను శుద్ధచైతన్యస్వరూపాన్ని. ఈ విషయం తెలిసిన జ్ఞాని గతంలో తను చేసినవి గాని, చెయ్యనివాటిని గాని ఆలోచించదు. కేవలము తానుమాత్రమే ఉన్నానని నిశ్చయంగా తెలుసుకుంటాడు.

ఆ బ్రహ్మస్తంభ పర్యంతం అహమేవేతి నిశ్చయా ।

నిర్వికల్పశ్శుచిశ్శాంతః ప్రాప్తాప్రాప్త వినిర్వృతః ॥

పిపీలికాది బ్రహ్మ పర్యంతము జగత్తంతా నేనే ఉన్నాను. ఈ విషయం తెలిసిన జ్ఞానికి భావోద్రేకాలుండవు. ప్రాప్తించినవాటినుండి, ప్రాప్తించనివాటినుండి, సుఖదుఃఖాల నుండి విముక్తుడై శాంతంగా జీవిస్తాడు.

నానాశ్చర్యమిదం విశ్వం నకించదితి నిశ్చయా ।

నిర్వాసనః స్ఫూర్తి మాత్రో న కిందివ శామ్యతి ॥

నానాత్వంతో అద్భుతంగా కనిపించే ఈ జగత్తంతా కేవలముభ్రమ. ఈ విషయం తెలిసిన జ్ఞాని పరమశాంతుడై జీవిస్తాడు. కేవలము చైతన్యము మాత్రమే ఉన్నదని గుర్తించే కేవలానందాన్ని, ఏకత్వ అనుభూతిని పొందుతాడు.

9. ఆనంద నిలయం : ఆత్మ ఆనందమయమైనది. ఈ జగత్తంతా ఆనందం నుంచే సృష్టించబడుతోంది. ఆనందంతోనే వృద్ధి చెందుతున్నది. మళ్ళీ ఆనందంలోనే లీనమవుతున్నది. అంటే జగత్తంతా ఆత్మనుంచే ఉద్భవించింది. సముద్రంలో తరంగాలు అనేకానేకాలున్నాయి. అవన్నీ కలిసిలేవు విడివిడిగాఉన్నాయి. అయినప్పటికీ అవన్నీ సముద్రంలో భాగమే. అలాగే జగత్తులో మనమంతా విడివిడిగా కనిపిస్తున్నప్పటికీ, ఆత్మమాత్రమే ఉన్నది. ఈ జీవులన్నీ విడివిడిగా లేవు. అలా ఉన్నట్లుగా కనిపిస్తున్నాయి. అంతేకాని అవి ఆత్మకన్న వేరుకాదు.

అష్టావక్రగీతలో జనకమహారాజు చెబుతున్నాడు "అపారసాగరంలా ఉన్న నాలో జగత్తుఅనే నావ, మనస్సుఅనే వాయువుతో కదలింపబడినదై, కదలాడుతున్నది. అందువల్ల నాకు ఏవిధమైన అశాంతీ లేదు.

మహాసముద్రంలో తరంగాలు ఉవ్వెత్తున లేచిపడుతుంటాయి. అల్లకల్లోకం సృష్టిస్తుంటాయి. అలాగే నాలో ఈ జగత్తు ఆవిర్భవించి, వివిధ రూపాలు ధరించును గాక. దానివల్ల నాకువచ్చేఇబ్బంది లేదు. ఏరకమైన వృద్ధిక్షయాలు నాలో కలగవు. అనంతమైన సాగరంలా ఉన్ననాలో ఊహలతో కల్పించబడిన జగత్తు కనిపిస్తోంది. నేను నిత్యుణ్ణి. శాంతుణ్ణి. నిరాకారుణ్ణి. అలా కనిపించిన జగత్తు వల్ల నాకు ఏరకమైన హానిజరగదు. ఈజ్ఞానంతో నేను నిశ్చలంగా ఆనందంగా ఉన్నాను. ఆత్మఅనేది వస్తువులోలేదు. అలాఅని వస్తువుకూడా ఆత్మలో ఉండజాలదు. ఆత్మ అనంతము, అమలము, అద్వయము, కాబట్టి ఆత్మకు కోరికలు ఉండే ఆస్కారం లేదు. ఇది నిత్యశాంత స్వరూపం' ఈ జ్ఞానంతోనే సదా శాంతంగా ఉన్నాను.

అహోచిన్మాత్ర మేవాహం ఇంద్రజాలోపమం జగత్ ।
అతోమమ కథం కుత్ర హే యో పాథేయకల్పనా ॥

మహదాశ్చర్యం. మహాద్భుతం. శుద్ధచైతన్యంగా నేను మాత్రమే ఉన్నాను. ఈ జగత్తంతా నాకు గారడీలాగా కనిపిస్తోంది. అందుకే నాలో సంతోషము, విచారము అనేవి లేవు" అంటాడు.

ఈ జగత్తులో ఉన్న ఏ వస్తువూ జ్ఞానిని ఆకర్షించదు. జగత్తంతా ఇంద్రజాలంలా కనిపిస్తుంది. అందుకే జ్ఞాని ఈ జగత్తును వినోదంతో వీక్షిస్తుంటాడు. పరమేశ్వరుడు ఈ జగత్తును తన లీలా వినోదం కోసం సృష్టించాడు అంటారు. ఇది ఆ లీలా వినోదం అనే పదానికి అర్థం. అలాంటప్పుడు ఈ జగస్పృష్టి ఎందుకు జరుగుతోంది? అంటే కర్మక్షయం కాని జీవులకు కర్మక్షయం చేసి ముక్తిని ప్రసాదించాలనే ఉద్దేశ్యంతో ఈ సృష్టి జరుగుతోంది. ఈ రకంగా ఆత్మ ఆనంద నిలయము. ఆ ఆనందం అనుభవైక వేద్యము. వర్ణనాతీతము.

17. ఆత్మ అద్వయం

ఆత్మ ఆనందం, అద్వయంగా ఉంది. ఆ స్థితికి చేరుకున్న సాధకుడి సర్వ కోరికలు అదృశ్యమయి పోతాయి. కావలసినవన్నీ సిద్ధించే ఉన్నాయి. ఆ స్థితిలో ముక్తి పొందాలనే కోరిక కూడా హాస్యాస్పదంగానే అనిపిస్తుంది. మనస్సు మౌనంగా, శాంతంగా, నిశ్చలంగా ఉంటుంది. దుఃఖాలన్నీ మటుమాయమై పోతాయి. మనస్సు శరీరాలతో తాదాత్మ్యం తొలగిపోయి మహానంద స్వరూపమయిన కైవల్యస్థితిలో సాధకుడు శాంతంగా, నిశ్చలంగా ఉండిపోతాడు.

శాంతించిన ఇంద్రియాలతో, కోరికలు ఏవీ లేకుండా, తృప్తిగా నిత్యము ఏకాంతం అనుభవించే వాడికి యోగాభ్యాస ఫలము, జ్ఞానఫలము కూడా సిద్ధం చేస్తాయి. అతడు సత్యాన్ని తెలుసుకున్నాడు. సత్యాన్ని తెలుసుకున్న వాడికి సంతాపాన్ని కలిగించేవి ఏవీ ఉండవు. ఈ జగత్తంతా వ్యాపించి ఉన్నది తానే అనే భావన అతనికి ఉంటుంది. లేత చిగుళ్ళయందు మక్కువ గల ఏనుగుకు వేపాకులు ఏ విధంగా అప్రియం అవుతాయో, అదే విధంగా ఆ తపోనిష్ఠుడైన జ్ఞానికి ప్రాపంచిక విషయాలు రుచించవు. గతంలో తాను అనుభవించిన విషయాలు గాని, అనుభవించని విషయాలు గాని అతని ఆలోచనలో ఉండవు. నిశ్చలమైన మనస్సుతో శాంతంగా ఉంటాడు. ఈ జగత్తులో విషయభోగాలు కోరేవారు కొందరయితే, స్వర్గసుఖాలు కోరేవారు కొందరు. ముక్తిని కోరేవారు మరి కొందరు. ఇహపర భోగాలు కాని, ముక్తిని కాని కోరకుండా, అసలు ఏ కోరికా లేకుండా, నిత్యానందంలో జీవించే జ్ఞానిదర్శనం దుర్లభం. పురుషార్థాలయిన ధర్మార్థ కామమోక్షాల యందు, జనన మరణాల యందు సమానమైన బుద్ధి గలిగి, దేనినీ కోరకుండా, ప్రాప్తించిన వాటిని స్వాగతించకుండా, నిరాకరించకుండా జీవించే మహానుభావుడు అత్యంత అరుదుగా ఉంటాడు. ఈ జగత్తు ఈ రకంగా ఉండాలని గాని, నశించాలని గాని జ్ఞాని ఎన్నడూ కోరడు. ఉన్న స్థితి మీద ప్రేమ ఉండదు. ద్వేషము ఉండదు. తన ప్రారబ్ధం ప్రకారము వచ్చిన వాటిని ఆనందంగా స్వీకరిస్తాడు. అతడు చూస్తున్నా, వింటున్నా, తింటున్నా, మాట్లాడుతున్నా, ఏ పని చేస్తున్నా, ఆనందమయమైన తన శక్తినే గమనిస్తూ నిశ్చలమైన జ్ఞానంతో సుఖంగా జీవిస్తాడు. ఈ జగత్తంతా యథార్థం కాదని అతనికి తెలుసు. ఆ కారణం చేత విషయాల మీద ఆసక్తి ఉండదు. దీనివల్ల

అతని దృష్టి భావశూన్యంగా, నిర్లిప్తంగా ఉంటుంది. అతని శారీరక కర్మలకు ప్రత్యేకత ఉండదు. ఇంద్రియాలు కూడా దేన్నీకోరి పనిచెయ్యవు.

న జాగర్తి ననిద్రాతి నోన్మీలతి నమీలతి ।
అహోపరదశా క్వాపి వర్తతే ముక్త చేతసః ॥

జ్ఞానికి జాగ్రదావస్థ లేదు. నిద్రావస్థ అంతకన్నా లేదు. కళ్ళు తెరవటం లేదు ముయ్యటం లేదు. జీవన్ముక్తుడైన అటువంటి జ్ఞాని, అన్ని వేళల యందు పరమాత్మగా మాత్రమే ఉంటాడు. సర్వకాల సర్వావస్థలలోను కోరికలతో చలించకుండా, శాంతమైన స్వస్థితిలో నిత్యతృప్తుడై జీవిస్తుంటాడు. అతను ఏ పని చేస్తున్నా, తింటున్నా, తిరుగుతున్నా, రాగద్వేషాలు లేకుండా, నిశ్చలంగా, స్వతంత్రంగా, నిత్యముక్తుడై ఉంటాడు. జీవన్ముక్తుడు ఎవరినీ నిందించడు, స్తుతించడు. దుఃఖం, సంతోషం అనేవి ఉండవు. దానం చెయ్యడు, పరిగ్రహించడు. సర్వవిషయానుభవాల నుండి విడిగా ఉంటాడు. అందము అనురాగము కలిగిన స్త్రీని చూసినా, మృత్యువును చూసినా సమబుద్ధితో శాంతంగా ఉంటాడు. సర్వత్రా ఆత్మనే దర్శిస్తున్న జ్ఞానికి సుఖదుఃఖాలలో, స్త్రీపురుషులలో, అదృష్ట దురదృష్టాలలో తేడా కనిపించదు. ఆత్మానుభవంతో సంసారం నుంచి విముక్తుడైన జ్ఞానికి కరుణ, హింస, దీనత్వం, గొప్పదనం, ఆశ్చర్యము, అలజడి లాంటివి ఏవీ ఉండవు. జీవన్ముక్తుడికి ఇంద్రియాల మీద, విషయాల మీద, ఆసక్తి, ద్వేషము అనేవి ఉండవు. ఈ రకంగా శూన్యచిత్తుడైన జ్ఞానిలో అశాంతి, శాంతి, మంచి చెడు మొదలైన మానసిక ఉద్రేకాలు, ద్వంద్వాలు ఏవీ ఉండవు. కేవలము తానొక్కడే ఉన్నట్లుగా, సంతోషాంతరంగంతో జీవిస్తాడు. అహంకార మమకారాలు లేనివాడు, కేవలము నామరూపాలు తప్ప సృష్టే లేదనే వాడు, సర్వ కోరికలు నశించిన వాడు అయిన జ్ఞాని కర్మలు చేస్తున్నా, నిజానికి ఏ కర్మలు చెయ్యడు. అతను చేసిన కర్మలకు ఫలం అతన్నంటదు.

మనః ప్రకాశం సంమోహ స్వప్నజాడ్య వివర్జితః ।
దశాంకామపి సంప్రాప్తో భవేద్గళిత మానసః ॥

మనస్సు అమనస్కం కాగా, కోరికలు, కోరికలతో చేసే పనులు, భ్రమ, స్వప్నం, తమస్సు వీటినుంచి విముక్తిపొందినజ్ఞాని అనిర్వచనీయమైన ఆనందాన్ని అనుభవిస్తాడు. అది అనుభవైక వేద్యము.

18. ఆత్మనిష్ఠ

మనస్సును, బుద్ధిని ఆత్మయందు లయం చెయ్యటమే ఆత్మనిష్ఠ అనబడుతుంది. చరాచర జగత్తంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే. జగత్తులో పరమేశ్వర స్వరూపాన్ని మించినది లేదు. ఉన్నది ఒకటే రెండవది లేదు. అదే ఆత్మ. నేను కూడా పరమేశ్వర స్వరూపాన్నే. అసలు నేనే పరమేశ్వరుణ్ణి. నాకన్న వేరుగా ఏదీ లేదు అని నిశ్చయంగా తెలుసుకోవటమే జ్ఞానం. తరువాత మనస్సును అశాంతికి గురిచేసే ఆలోచనలను పూర్తిగా వదలివేసి, శాంతస్వరూపమైన ఆత్మను దర్శించాలి. ఆలోచనలు వదలి పెట్టటమనేది చాలా కష్టమైనపని. అంతేకాని అసాధ్యం మాత్రం కాదు. విపరీతమైన కృషి గనక చేసినట్లైతే ఆలోచనలను అరికట్టగలుగుతాం. అహంకార మమకారాలను పూర్తిగా జయించాలి. మమకారం ఎంత బాగా వ్యాపిస్తే, ఆలోచనలు దుఃఖాలు కూడా అంతబాగా విస్తరిస్తాయి. దీనిఫలితం అశాంతి. అందుకని క్రమంగా దశలవారీగా, శాస్త్రజ్ఞానమాధారంగా, గురువుగారి పర్యవేక్షణలో మమత్వ పరిధిని తగ్గించాలి. అప్పుడు ఆలోచనలు వాటంతటవే తగ్గుతాయి. మనస్సు నిశ్చలం అవుతుంది. నిర్మలమైన మనస్సులో ఆత్మజ్యోతి ప్రకాశిస్తుంది. ముందుగా ఆత్మనిష్ఠ ఎలా సాధించాలో చూద్దాం.

ఎలా సాధించాలి : జగత్తంతా పరబ్రహ్మ స్వరూపం అని అర్థమయింది. జగత్తులో ఉన్నది ఆ పరబ్రహ్మ ఒక్కడే. అదే నేను. నేను తప్ప ఇంకేదీ లేదు. ఈ విషయాలు శాస్త్రాలు చదవటంద్వారా, గురూపదేశం ద్వారా, ప్రత్యక్షానుభవం ద్వారా తెలుసుకున్నాడు. ఇప్పుడు కర్మలు చేసినా, చెయ్యకపోయినా ఒకటే అని తెలిసింది. క్రమేణా కర్మలయందు విరక్తి కలిగింది. కర్మలు చెయ్యటం వల్ల మోక్షంరాదు. ఈ విషయం రూఢిగాతెలిసింది. జగత్తులోఉన్నది తానొక్కడే. తనుతప్ప ఇంకెవరూ లేరు. కాబట్టి ఇతరులతో మాట్లాడటం వ్యర్థం. ఇతరులతో మాట్లాడటము అంటే, తనలో తాను మాట్లాడుకున్నట్లే. ఎందుకంటే, జగత్తులోని ప్రతిజీవి పరబ్రహ్మస్వరూపమే. తనలో తాను మాట్లాడుకోవటం పిచ్చివాడి చేష్ట. ఈ రకంగా శారీరక, వాచక, మానసిక కర్మలయందు సంపూర్ణంగా విముఖత గలగాలి. అలా కలిగి నేను ఆత్మస్థితుడనైనాను. ఆత్మనిష్ఠుడనైనాను అనే భావనకు రావాలి.

యోగవాసిష్టంలో చెప్పినట్లుగా "గతజన్మలలో చేసిన కర్మల ఫలితమే ఈ శరీరం. గతంలో ఉన్న వాసనలతో రూపుదాల్చి జీవుడైన అహంకారము మనస్సు, శరీరాల ద్వారా కర్మలు చేయిస్తుంది. ఇక్కడ జీవుడుఅంటే ఈశ్వరుని వ్యక్తస్వరూపమే. ఈశ్వరుడు ఆత్మ వేరు కావు. ఉన్నదంతాఒకటే అదే పరబ్రహ్మ" ఈ భావన కలిగినవాడు ఆత్మనిష్టుడవుతాడు. ఆత్మజ్ఞానసంపన్నుడు కావాలనుకున్నవాడు విషయ వాంఛలయందు ఆసక్తిని విడనాడాలి. అవి ప్రాణాపాయం కూడా కలగజేస్తాయి. దానికి ఉదాహరణగానే "**కురంగ, మతంగ, పతంగ, భృంగ, మీనాః**" కురంగము అంటే లేడి. సంగీతమంటే ఇష్టపడే లేడి, దాని కారణంగానే వేటకాడికి చిక్కి ప్రాణాలు కోల్పోతుంది. అలాగే ఆడుఏనుగుస్పర్శను కోరిన మగఏనుగు, నిప్పును చూసి పండు అని భ్రమపడిన మిడత, తేనేకోసం వెళ్ళి తుమ్మెద, ఎరకోసం వెళ్ళిన చేప కూడా ప్రాణాలుకోల్పోతాయి. కాబట్టి శబ్దాదివిషయాలు నన్నుఆకర్షించటం లేదు. సంకల్పవికల్పాలకు కారణమయిన మనసును నాశనంచేశాను. మనోనాశనం జరిగింది. కాబట్టి మనస్సులో ఏ రకమైన ఆలోచనలు రావు. ఇలా సంకల్పం లేకుండా ఉన్న ఆత్మను నేనే అని భావిస్తాడు. ధ్యానము, సమాధి లాంటివి చెయ్యాలా? వద్దా ? ఇదీ అనుమానం. మనసులో ఆలోచనలు తరంగాలుగా లేస్తున్నప్పుడు మాత్రమే ధ్యానము సమాధి కావాలి. మనసులో ఆలోచనలే లేనప్పుడు ఇంకా ధ్యాన సమాధుల అవసరం లేదు. జగత్తంతా పరమేశ్వర స్వరూపమని తెలిసిన జ్ఞాని అంగీకరించవలసినది, నిరాకరించవలసినది ఏదీఉండదు. అతడికి సుఖ దుఃఖాలు ఉండవు. ప్రత్యేకంగా ఒక ఆశ్రమంలో ఉండటం, ధ్యానం, మనోనియమాలు ఇవన్నీ ఆత్మస్థితి నుంచి దూరం చేస్తాయి. ఈ విషయాలు తెలుసుకున్నవాడు అన్ని రకాల సంకల్పాలను విడిచి, ఆత్మనిష్ఠుడౌతాడు. సర్వానికీ తానేసాక్షి అని తెలుసుకున్న వాడికి కులాలు, మతాలు, ఆశ్రమ ధర్మాలు ఏవీలేవు. కర్మలు చెయ్యటమే కాదు వాటిని త్యజించటం కూడా అజ్ఞానమే. ఈ సత్యాన్ని గ్రహించి, నేను కర్మ చెయ్యాలని గాని, వద్దనిగాని భావించరాదు. ఆలోచనలు వదిలి, ఆత్మయందే స్థితుడు కావాలి. ఈ రకంగా భావనచేసినవాడు ఆత్మనిష్టుడవుతాడు.

ఆటంకాలు, సూచనలు : విషయభోగాలను త్యజించటం, వాటిమీద కోరికలు పూర్తిగా నాశనంకావటం, దృశ్యమానమైన జగత్తంతా ఆత్మజ్ఞానంలో లయం కావటం. ఈ విధంగా ఐహికబంధనాలు పూర్తిగా తెగిపోవటం – ఇదే ముక్తి. ఐహికబంధనాల

నుంచి విముక్తి. చిత్తశుద్ధి కలిగిన సాధకులు ఆత్మానుభవాన్ని అప్పుడప్పుడు పొందుతుంటారు. కాని వారికి ఆత్మనిష్ఠ అనేది ఉండదు. ఇలా ఎందుకు జరుగుతున్నది? ఆత్మనిష్ఠకు అడ్డంకులు ఏమిటి ? వీటిని ఏ రకంగా అధిగమించవచ్చు. ఆ విషయాలు చూద్దాం.

1. శాస్త్రపరిజ్ఞానం : సాధకుడు అనేక గ్రంథాలు చదివాడు. వాటిమీద చర్చలు జరిపాడు ఉపాన్యాసాలిచ్చాడు. వాటి సారమంతా అతని మస్తకంలో పాతుకుపోయి ఉంది. ఇప్పుడు ఆ విషయపరిజ్ఞానమే మాటిమాటికీ గుర్తువస్తుంది. ఆత్మనిష్ఠకు అదే పెద్దఅడ్డంకి. ఆత్మనిష్ఠ కావాలంటే తాను చదువుకున్న శాస్త్రపరిజ్ఞానాన్ని పూర్తిగా మరిచిపోవాలి. విషయమే గుర్తుండాలి. అంతేకాని శాస్త్రాలపేర్లు మాత్రం కాదు.

2. స్వరూపానందం : విషయభోగాలు అనుభవించినా, ధర్మకర్మలు నిర్వహించినా, సమాధిస్థితిని అభ్యసించినా, సాధకుని మనస్సు సహజస్వరూప ఆనందస్థితిని కోరుతూ ఉంటుంది. సహజస్వరూపమనేది సర్వ విషయాలకు అతీతంగా ఉంటుంది. ప్రతిమనిషీ కోరికలు తీర్చుకోవాలని ప్రయత్నిస్తుంటాడు. అంటే కోరికలులేకుండా ఉండటానికి ప్రయత్నిస్తున్నాడన్న మాట. ఏదైనా ఒక వస్తువును కోరుకున్నప్పుడు, అనుభవించాలనుకున్నప్పుడు, మనస్సు అశాంతితో నిండిపోతుంది. అహంకారం ఆ వస్తువును పొందాలని నిశ్చయించుకుంటుంది. ఆ వస్తువు సంపాదించగానే ఎంతో ఆనందం కలుగుతుంది. అయితే ఈ ఆనందం ఆ వస్తువు పొందటంవల్ల రావటంలేదు. తన స్వభావానికి విరుద్ధమైన కోరిక లేకపోవటంతో వస్తోంది. కోరిక తీరటంవల్ల మనస్సులోని అశాంతి పోయి, శాంతి ఏర్పడుతుంది. కాబట్టి మానవుడు ఎన్ని భోగాలనుభవించినా, ధర్మకార్యాలు చేసినా, సమాధిస్థితిని అభ్యసించినా శాంతి దొరకదు. దీనికి మూలకారణం ఏదో శోధించి, దానికి సరైన విధానం అవలంబించాలి.

3. కోరికలకతీతం : ప్రతివాడికీ కొన్ని కోరికలుంటాయి. వాటిని తీర్చుకోటానికి అహరహము శ్రమిస్తూనే ఉంటాడు. ఆ కోరికలు తీర్చుకోవాలనే భావనతో తాను కష్టపడుతున్నాడు. ఇతరులను కష్టపెడుతున్నాడు. ఇలా ప్రతివాడు విషయభోగాల వెంట పరుగులు పెడుతున్నారు. ఎంతగా అనుభవించినా ఈ కోరికలు తీరవు. ఒక కోరిక తీరితే, దాని స్థానంలో ఇంకొకటి పుడుతుంది. దీంతో అశాంతి, అలజడి మానవుణ్ణి పట్టిపీడిస్తాయి. ఇప్పుడు మానవుడు కోరికలను త్యజించి, ఆ కోరికల

కతీతంగా నిలబడగలిగితే. మనసులో అశాంతి, అలజడి, అనే వాటికి చోటుండదు. సర్వవాసనల నుండి విముక్తుడయి శాంత నిశ్చల మనస్సుతో నిలవగలగటం కన్న గొప్పస్థితి ఇంకొకటి లేదు.

4. ఉదాసీనత : మానవుడి అంతరంగంలో ఉండే ఆలోచనలే కర్మలుగా వ్యక్తమవుతాయి. మనసులో కోరికలున్నవాడు వాటిని తీర్చుకోవటానికి ఏదో ఒక పని చేస్తాడు. కోరికలు లేని వాడికి ఆలోచనలే ఉండవు. ఏ రకమైనకర్మ చెయ్యడు. అతడు ఆనందమయము, అనంతము అయిన తన ఆత్మలోనే స్థితుడై ఉంటాడు. అతనికి శరీరము అనే స్పృహకూడా ఉండదు. అతడు జీవించి ఉన్నా లేనట్లే. దృశ్యమానమైన జగత్తునుచూస్తున్నా పట్టించుకోడు. అన్నింటిపట్ల ఉదాసీనంగా ఉంటాడు. ఈ స్థితినే "సహజసమాధి" అంటారు. ఇతడు కళ్ళు మూయటం తెరవటం కూడా కష్టమే ఇతడు సర్వదా ఆత్మనిష్టలోఉంటాడు.

5. ద్వంద్వాతీతము : రాగద్వేషాలు, సుఖదుఃఖాలు అనే ద్వంద్వాలలో చిక్కి దుఃఖాలు కోరితెచ్చుకుంటాడు. సుఖం వెనకే దుఃఖం ఉంటుంది. ఈ విషయం తెలుసుకున్న వాడు, వాటి నుంచి విడివడతాడు. ఈ రకంగా ద్వంద్వాలనుంచి విడివడిన మనస్సు ఐశ్వర్యము, కోరికలు, ముక్తిపట్ల కూడా ఉదాసీనంగానే ఉంటుంది. కాబట్టి ద్వంద్వాల నుంచి విముక్తి పొందినవాడు సర్వదా ఆత్మనిష్ఠలో ఉండగలుగుతాడు.

6. వైరాగ్యం : విషయవాంఛలు లేనిస్థితినే వైరాగ్యము అంటారు. ఎప్పుడైతే వైరాగ్యం వచ్చిందో, అప్పుడు ఇంకా కోరికలనేవి ఉండవు. మనసు పరమశాంతంగా ఉంటుంది. అటువంటి వాడు సర్వదా ఆత్మనిష్ఠలో ఉంటాడు.

7. బీజనాశనం : కోరికలున్నంత కాలము బుద్ధిలో వాటిని స్వాగతించటం, వ్యతిరేకించటం అనే భావాలుంటాయి. వస్తువులను గురించి ఆలోచిస్తే వాటిమీద రాగం ఏర్పడుతుంది. రాగం నుంచే కోరికలు పుడతాయి. కోరికల నుంచి క్రోధము, క్రోధము నుంచి భ్రమ, భ్రమ నుంచి – విభ్రమము, విభ్రమము వల్ల – బుద్ధినాశనము జరుగుతుంది. అంటే వివేకాన్ని కోల్పోతాడు. సంసారమనే వృక్షానికి కోరికలే బీజాలు. కర్మలవల్ల విషయాల మీద రాగంఏర్పడుతుంది. విషయాలు పొందలేకపోతే ద్వేషం వస్తుంది. అందుకే ద్వంద్వాలకు అతీతంగా సంచరించగలిగినవాడు ఆత్మ నిష్ఠుడవుతాడు.

8. మోహత్యాగం : జగత్తు మీద వ్యామోహమున్న వారు, అందులోని బాధల ననుభవించి, జగత్తును త్యజిస్తారు. అందుచేత మోహాన్ని త్యాగం చేసినవారు బాధలకు లోను కార్రు. లోకంలో దేహాన్ని తనదిగా భావించేవాడు, మోక్షాన్ని కోరేవాడు ఇద్దరూ ఒకటే. వీరి మధ్య తేడాలేదు. మోక్షంకావాలనుకునే వాడు జ్ఞానీ కాదు, యోగి కాదు. కేవలం బాధామయుడు. కాబట్టి వీటన్నింటినీ త్యజించినవాడే ఆత్మనిష్ఠుడౌతాడు.

9. మరుపు : సాధకుడు తాను చదువుకున్న శాస్త్రాలు, గురువు ఉపదేశాలు, వేదవేదాంగాలు అన్నీ మరచిపోవాలి. అపరోక్ష జ్ఞానం కలగటానికి అవన్నీ సాధనాలు. అపరోక్షజ్ఞానం కలిగిన తరువాత వాటన్నింటినీ మరచిపోవాలి. ఏరు దాటిన తరువాత తెప్పతో పనిలేదు. అలా కాకపోతే సాక్షాత్తు త్రిమూర్తులే నీకు గురువులైనా నీకు ఆత్మానుభవం సిద్ధించదు.

10. నిరంతర దృష్టి : ఆత్మనిష్ఠుడు కావాలంటే నిరంతరము ఆత్మ మీదనే దృష్టి నిలపాలి. సత్త్వరజస్తమో గుణాలు లేనప్పుడు మనస్సు శుద్ధమవుతుంది. శుద్ధమయిన మనస్సు విషయాలు, ఉద్రేకాలు పొందదు. పరమశాంతంగా ఉంటుంది. అందుకే మనస్సు నిశ్చలమైనప్పుడు పూర్ణము, నిత్యము అయిన ఆత్మను సాధకుడు తన స్వరూపంగా గ్రహించగలుగుతాడు. అజ్ఞానంవల్ల కల్పించబడిన దేహము, ఇంద్రియాలు, ప్రాణాలు, మనస్సు మొదలైన ఉపాధుల నుంచి విముక్తిచెంది ఆత్మ అఖండము, పూర్ణము అయిన మహాకాశంలాగా ప్రకాశిస్తుంది, జగత్తులో ఉపాధి భేదంచేత ఆత్మ అనేకరూపాలుగా కనిపిస్తోంది. ఉపాధులను గనక తొలగించి చూసినట్లైతే, మిగిలేది పరబ్రహ్మ మొక్కటే. బ్రహ్మ నుండి స్తంబం దాకా ఉన్న ఉపాధులన్నీ మిధ్య. కాబట్టి సాధకునిలో ఉన్నఆత్మ పూర్ణము, ఏకము అయినది. భ్రమతొలగిపోతే, మిగిలినఅధిష్టానం స్పష్టంగాకనిపిస్తుంది. భూతంకనిపిస్తే స్తంభం కనిపించదు. భ్రమ ఉంటేనే భూతం కనిపిస్తుంది. వివేకంతో కూడిన బుద్ధి వికసించగానే భ్రమతొలగిపోతుంది. భూతంఅదృశ్యమవుతుంది. భూతానికి ఆధారమైన స్తంబంమాత్రమే కనిపిస్తుంది. అసలు ఉన్నది స్తంబంమాత్రమే. ఈ జగత్తంతా ఆత్మస్వరూపమే. త్రిమూర్తులు, త్రిశక్తులు, అంతా ఆత్మస్వరూపమే. ఆత్మ కాక రెండవది ఏదీలేదు. పైన, క్రింద, ప్రక్కన, లోపల, బయట సర్వత్ర వ్యాపించి ఉన్నది ఆత్మే. సముద్రంలో అలలు, కెరటాలు, నీటిబిందువులు, గాలిబుడగలు,

తుంపర్లు అన్నీ సముద్రమే. అంతా నీరే. అలాగే జగత్తులో కనిపించేదంతా ఆత్మస్వరూపమే. ఇంద్రియాల చేత గుర్తించబడే జగత్తు బ్రహ్మము. దీనికి అతీతంగా ఉన్నది బ్రహ్మమే. మట్టితో తయారయిన కుండ, కూజా వంటి వాటికి మూలము మట్టి. అలాగే ఈ జగత్తుకు మూలము, ఆధారము పరబ్రహ్మ. కంటికి కనిపించే ద్వైతమంతా భావన మాత్రమే. ఆకాశంలాగానే పరబ్రహ్మ కూడా నిర్వికల్పము, నిరంజనము, నిర్మలము, అనంతము. దీనికి బాహ్యాభ్యంతరాలు ఉండవు. ఆత్మ ఏకము, అద్వయము, స్వయము. స్వయంగా జీవుడు బ్రహ్మ. జగత్తుగా కనిపించే ఈ విశాలవిశ్వమంతా బ్రహ్మమయము. ఇది ఆ పరబ్రహ్మ కన్న వేరు కాదు.

శరీరం శవంతోసమానం. ఈ శరీరాన్ని ప్రేమతో చూసినంత వరకు జనన మరణాలు తప్పవు. సంసారబంధనాలు తప్పవు. పరిశుద్ధమైన ఆత్మస్వరూపమే తాను అని తెలుసుకున్న జ్ఞాని సదా ఆత్మనిష్ఠుడై తానే స్వయంగా పరబ్రహ్మ అవుతాడు.

11. ఆత్మవిచారం : శాస్త్రాలు చదవటం ద్వారా, గురూపదేశాలు వినటం ద్వారా సముపార్జించిన జ్ఞానంతో, ఆత్మవిచారణతో ప్రత్యక్షజ్ఞానం పొందాలి. ఈ జగత్తంతా మిథ్య. కేవలము భ్రాంతివల్లనే ఇలా కనిపిస్తోంది. చీకట్లో తాడును చూసి పాము అని ఊహిస్తున్నాము. అందుకే అది పాములాగా కనిపిస్తోంది. అంటే అధిష్ఠానం కన్న వేరుగా కనిపిస్తోంది. ఈ విషయాన్ని జ్ఞానులు గుర్తించరు. ఎందుకంటే అది మిథ్య, భ్రాంతి అని వారికి తెలుసు. త్రాడును చూసి పాము అనుకునేది అజ్ఞాని. అవిద్య వల్ల ఈ రకంగా భావనచేస్తాడు. కంటికికనిపించే జగత్తు యొక్క మూలమంతా మనస్సులోనే ఉంది. మనస్సు నశిస్తే ఈ భావన నశిస్తుంది. కాబట్టి అంతరాంతరాళాల్లో ఉన్న ఆత్మమీద దృష్టిని నిలిపి మనసును ఏకాగ్రం చెయ్యాలి. అందుకే సమాధిస్థితిలో ఉన్నవారు బ్రహ్మతత్త్వాన్ని పూర్ణంగా గ్రహించగలుగుతారు. దీనికి కారణం వారిమనసు శుద్ధము, నిర్మలము అయిఉండటమే. సమాధిస్థితిలో అనంతమయిన పరబ్రహ్మతత్త్వాన్ని, సాధకుడు తన హృదయంలో చూడగలుగుతాడు. ఆ పరబ్రహ్మ అజరము, అమరము, అయిన ఏకైక వస్తువు. దానికి పేరు లేదు. గుణం లేదు. అది నిత్యము, సత్యము, శాశ్వతము అయినది. ఇంతవరకు సముపార్జించిన జ్ఞానంతో వాసనాబంధనాలు ఛేదించి, సచ్చిదానందస్వరూపము, అద్వయము, ఏకము అయిన ఆత్మను తన హృత్పద్మంలోనే దర్శించగలుగుతాడు. ఈ విధంగా ఆత్మవిచారణ చేసినందువల్ల ఆత్మనిష్ఠ కలుగుతుంది.

19. ఆత్మసాక్షాత్కారము

సాధకుడు మనసా వాచా కర్మణా "నేనే పరబ్రహ్మ స్వరూపాన్ని" అనే విషయం తెలుసుకోవటమే ఆత్మసాక్షాత్కారము. సాధకుడు తననుగురించి తాను తెలుసుకోవటమే స్వరూపజ్ఞానము. జగత్తంతా నాలోనే ఉంది. నేనే పరబ్రహ్మ స్వరూపాన్ని. సృష్టి స్థితిలయాలన్నీ నా నుంచే జరుగుతున్నాయి. చరాచర జగత్తులో ఉన్నది నేను ఒక్కడినే. నేను తప్ప వేరుగా ఏదీలేదు. ఉన్నదిఒక్కటే. అదే పరబ్రహ్మ. అదే నేను. ఈ జగత్తంతా నా నుంచే సృష్టింపబడి మళ్ళీ నాలోనే లయంఅవుతోంది. అనేవిషయం తెలుసుకోవటమే ఆత్మసాక్షాత్కారము. ఈ విషయాలు శాస్త్రాలు చదివి కాదు. అనుభవం ద్వారా తెలుసుకోవాలి. ఆత్మసాక్షాత్కారాన్ని గురించి మహోపనిషత్తులో వివరించటం జరిగింది.

1. ఆత్మసాక్షాత్కారము ఎలా జరుగుతుంది ? మన ముఖం ఎలా ఉందో చూసుకోవటానికి అద్దంముందు నుంచున్నాం. అయితే అద్దమంతా దుమ్ము కొట్టుకుని ఉంది. అందుచేత మన ప్రతిబింబం అద్దంలో సరిగాకనిపించదు. ఇప్పుడు ఒక పాతగుడ్డ తీసుకుని అద్దం మీద దుమ్మును తుడిచేస్తే, అద్దం పరిశుభ్రంగా నిర్మలంగా ఉండి, అందులో ప్రతిబింబం కనిపిస్తుంది. నిర్మలమైన అద్దంలో ప్రతిబింబం స్పష్టంగా కనిపించినట్లే, నిర్మలమైనమనస్సులో పరమాత్మస్వరూపం గోచరిస్తుంది. కాబట్టి ఆత్మసాక్షాత్కారము కావాలంటే మనోమాలిన్యం తొలగిపోవాలి. భ్రమలన్నీ నశించిపోవాలి. మోక్షద్వారానికి ద్వారపాలకులు నలుగురు

1. ఇంద్రియ నిగ్రహము 2. విచారణ 3. సంతుష్టి 4. సజ్జన సాంగత్యము

ఇందులో ఇంద్రియ నిగ్రహము అంటే శమదమాలు. అంతరింద్రియ నిగ్రహము బాహ్యేంద్రియ నిగ్రహము. ఈ నలుగురిలోనూ ఏ ఒక్కరినైనా గట్టిగా పట్టుకున్నట్లైతే, మిగిలిన ముగ్గురూ వశమవుతారు. అంటే వీటిలో ఏ ఒక్కటి మనం పూర్తిగా ఆచరించినా మోక్షం సిద్ధిస్తుంది. కాబట్టి సర్వప్రయత్నాలచేత, సమస్తాన్ని త్యజించైనా, సరే, ఎవరో ఒకరిని గట్టిగా పట్టుకోవాలి. ముందుగా శాస్త్రాభ్యాసము, సజ్జనసాంగత్యము వీటిని బాగా అలవరచుకోవాలి. వీటివల్ల వివేకము వృద్ధి అవుతుంది. శాస్త్రవాక్యము, సద్గురువాక్యము, అనుభవము ఈ మూడూ ఒకేసారి

ఎవరి ఆత్మలో నిరంతరము దర్శనమిస్తాయో, అతడికి పరమాత్మ దర్శనం కలుగుతుంది. ఆత్మ సాక్షాత్కారమవుతుంది.

2. తూష్ణీంస్థితి : సంకల్పము, ఆశ, విషయాలు ఈ మూడింటినీ ప్రతిక్షణము పరిత్యజిస్తున్నట్లైతే, సాధకుడు పరమపావనమైన అమనస్కస్థితిని సాధిస్తాడు. మనసు అకర్మగా ఉండే స్థితినే తూష్ణీంస్థితి అంటారు. ఆ స్థితే సమాధి. అది కేవల భావస్థితి. శుభప్రదమైన ఉత్తమనిర్వాణము. మనస్సులో సంకల్పాలను పరిత్యజించి, మూగవాడిలాగా, అంధుడిలాగా, జడుడులాగా సంచరించాలి. ఈ సర్వమూ ప్రశాంతము, అజము, ఏకము, ఆదిమధ్యాంతరహితము, ప్రకాశస్వరూపము, దృశ్యభావన అనేది లేని అనుభవరూపము. సమస్తము ఓంకారరూపము అనటం కూడా భ్రాంతియే. దృశ్యమానమైన ఈ జగత్తంతా చిద్వస్తువే. ఇక్కడ చైతన్యం తప్ప వేరేదీలేదు. ఈ రకంగా సర్వదా కడుజాగరూకతతో, నిండుమనసుతో, ఆత్మ అద్వితీయము అని తెలుసుకుని, జగత్కార్యాన్ని ఆరాధిస్తూ, తరంగాలు లేని సముద్రంలాగా, నిశ్చలుడైఉండాలి. వాసనలన్నింటికీ తృణానికి అగ్నివంటిదైన ఆత్మతత్త్వబోధయే సమాధి. అంతేకాని సమాధి అంటే మౌనంగా కూర్చునే తూష్ణీం స్థితి కాదు. జాతిరత్నానికి ఏ కోరికా ఉండదు. అయినప్పటికీ, దాని నుంచి కాంతులు వెదజల్లుతున్నట్లుగా, పరబ్రహ్మతత్త్వము సత్తామాత్రము అయినప్పటికీ, బ్రహ్మ భావంగా ఈ జగత్తు సర్వము ప్రకటమవుతున్నది. ఆత్మయందు కర్తృత్వమున్నది. అయితే ఇచ్ఛలేకుండా ఉంది కాబట్టి అకర్త. సన్నిధానమాత్రంచేత కర్తకూడా అవుతున్నది. ఈ రకంగా పరస్పర విరోధంగల కర్తృత్వరూపంలో ఉన్న ఈ చమత్కారము ఏ పరబ్రహ్మలో ఉన్నదో తెలుసుకుని, ఆ బ్రహ్మన్నే ఆశ్రయించి, ఆ బ్రహ్మలోకంలోనే స్థిరంగా ఉండాలి. నేను నిత్యము అకర్తనై ఉన్నాను. అనే భావనతో ఒప్పేది, పరమామృతము అనబడేది, అయిన సమత్వమే జ్ఞానికి విశేషించి మిగిలేది. సత్తామాత్రస్థితిలో ఉన్నవారే మహాగుణవంతులు. వారిస్థితి శాశ్వతమైనది. మహోన్నతమైనది. అటువంటివాడు ఆకాశంలో పూర్ణచంద్రునిలాగా ప్రసన్నదనంతో ఉంటాడు. అతడే శాంతి, సుఖము, సమభావము సిద్ధించిన మహానుభావుడు. అట్టివారు రాత్రిపూట పద్మంలాగా ఆపదలు వచ్చినప్పుడు కృంగిపోరు. శిష్టాచారులు పోయే మార్గంలో సత్ప్రవర్తనతో సంతోషంగా ఉంటారు. అటువంటి వారి దేహాలు

మైత్రి మొదలైన సద్గుణాలతో శోభిల్లుతుంటాయి. వారు సమత్వభావం గలవారై, సర్వదా సాధువృత్తి గలవారై, సమరసులై, మార్పు లేకుండా ఉంటారు. నిర్మలాత్ములైన మహాత్ములు సముద్రంలాగా, మర్యాదను అతిక్రమించకుండా ఉంటారు. సూర్యునిలాగా నియమాలను విడిచిపెట్టకుండా ఉంటారు. నేను ఎవరిని? ఈ సంసారమాలిన్యము ఏ రకంగా వ్యాపించింది? అని ప్రాజ్ఞుడు, సాధువు అయిన మహాత్ముని సన్నిధిలో చక్కగా విచారణ చెయ్యాలి. నిషిద్ధ కర్మలు చేయరాదు. ఆచార్యులతో కలిసినివశించరాదు. సర్వసంహార సంహర్త అయిన మృత్యువును హేళన చేయరాదు. ఈ దేహము, ఎముకలు మాంసము, రక్తము, మలము, మూత్రము మొదలైన అశోభనమైన పదార్థాల సమూహామే అని గ్రహించి, దేహం మీద మమకారాన్ని వదిలిపెట్టి, సకల జీవులను ముత్యాలహారంలోని దారంలాగా చిన్మాత్ర పరమాత్మగా భావించి దర్శించాలి.

3. దుఃఖాతీతస్థితి : ఇది కావాలి, ఇది వద్దు అనుకోవటం ఇదే మనసుయొక్క స్వరూపము. ఆత్మ అటువంటి మనస్సుకన్న వేరుగాఉంటుంది. సద్గురువులు, శాస్త్రాలు చూపిన మార్గాన్ని అనుసరిస్తూ, స్వానుభవంలో "నేను చిద్గగనుడైన బ్రహ్మనే అయిఉన్నాను" అని తెలుసుకొని శోకంలేనివాడు కావాలి. జీవన్ముక్తుడి దుఃఖాతీతమైన శక్తి అద్భుతమైనది. పదునైనకత్తితో నరుకుతున్నప్పటికీ, కలువపూలు పైన చల్లుతున్నట్లుగా భావిస్తాడు. నిప్పులలోకాలుస్తున్నప్పుడు మంచిగంధం చల్లదనాన్ని అనుభవిస్తాడు. బాణవర్షము కురిపించినప్పుడు, బాగా ఎండగాఉన్న సమయంలో జలయంత్రం నీళ్ళుజల్లుతున్నట్లుగా భావిస్తాడు. శిరచ్ఛేదనచేస్తే సుఖంగానిద్రిస్తాడు. వాగ్బంధనముచేస్తే మౌనముద్రగాభావిస్తాడు. శ్రోత్రాన్ని బంధిస్తే నిశ్శబ్దస్థితి అనుభవిస్తాడు. అటువంటి మహోన్నతమైనస్థితి ఉపేక్షతో ప్రాప్తించదు. దృఢమైన వైరాగ్య సాధనతోనే అటువంటిస్థితి సిద్ధిస్తుంది. గురువాక్యం చేత, సంపాదించిన అనుభవంతో, పరిశుద్ధమైన బుద్ధితో నిరంతరము అభ్యాసం చెయ్యటం చేత ఆత్మను చక్కగా దర్శించవచ్చు. ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందవచ్చు.

4. శాంతస్వరూపుడు : దిగ్భ్రమపూర్తిగా పోయినప్పటికీ, గతంలోలాగానే దిక్కుల యొక్క జ్ఞానము ఉంటుంది. అలాగే బ్రహ్మజ్ఞానంవల్ల ఈ జగత్తులేదు అని తెలిసినా, జగత్తు కళ్ళకుకనిపిస్తూనే ఉంటుంది. అలాకనిపించినప్పటికీ జగత్తు లేదనే

భావించాలి. ఆత్మసాక్షాత్కారానికి సిరిసంపదలు సాయంచెయ్యలేవు. స్నేహితులు, బంధువులు, శరీరకష్టము, తీర్థాలుసేవించటం, క్షేత్రదర్శనము ఇవేవీ సాయపడవు. కేవలము పరమాత్మలో తన్మయంపొందే మనసుకలవాడే ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందగలడు. దుఃఖాలు, తృష్ణ, భరించలేనిచింతలు అన్నీ మహాత్ములకు సూర్యకిరణాలవల్ల అంధకారంనశించినట్లుగా నశిస్తాయి. క్రూరజంతువులు, సాధుజంతువులు శమము గల మహాత్ముని కన్నతల్లి దగ్గరికి చేరినట్లుగా, అత్యంతవిశ్వాసంతో దరిచేరతాయి. మానవుడు శమమువల్ల పరమసుఖము అనుభవిస్తాడు. అటువంటి పరమసుఖము అమృతపానంవల్లకూడా సిద్ధించదు. లక్ష్మీదేవిఅనుగ్రహంతో లభించదు. శుభాశుభాలను విని, అనుభవించి, దర్శించి, తెలుసుకుని, సంతోషము, దుఃఖము పొందనివాడు శాంతస్వరూపుడు.

ఎవరి మనసైతే మరణకాలంలోను, ఉత్సవసమయంలోను, యుద్ధంలోను కూడా వ్యాకులతచెందకుండా స్వచ్ఛంగా నిర్మలంగా ఉంటుందో అతడు శాంతుడు. తపస్సంపన్నులయందు, బుద్ధిశాలులయందు, యజ్ఞాలుచేసినవారియందు, చక్రవర్తులయందు, బలవంతులయందు, సద్గుణసంపన్నులయందు, శమము కలిగి ఉండేవాడే ప్రశస్తిని పొందుతాడు. సంతోషామృతపానంతో ఎవరు శాంతచిత్తులవుతారో, అట్టివారే పరమపదాన్ని పొందుతారు. ప్రాప్తించనివాటికోసం దుఃఖించనివాడు, ప్రాప్తించినవాటితో తృప్తిచెందేవాడు, భేదభావాలు లేనివాడు, సంతుష్టుడు. అంతఃపురంలో నివసించే సాధ్వి ఏ రకంగా లభించిన వాటితో తృప్తి చెంది ఆనందంగా ఉంటుందో, అలాగే ప్రాప్తమైన వాటితో సంతృప్తిచెందేవాడు జీవన్ముక్తుడవుతాడు. అదే స్వరూపానందము.

5.కృతకృత్యుడు : ప్రాజ్ఞుడు దేశకాలమానాలను అనుసరించి, ఏది సుఖమో, అది ఎలా దొరుకుతుందో, విచారిస్తుంటాడు. ఈ రకంగా ఆత్మలో విశ్రాంతి దొరికేదాకా మోక్షపదానికి దారి వెతుకుతూ ఉండాలి. సంసారార్ణవమునుండి బయటపడి, తురీయస్థితిలో విశ్రాంతి పొందేవాడు గృహస్తుగాని, సన్యాసిగాని జీవించి ఉన్నా, మరణించినా, అతడు కృతకృత్యుడు. అటువంటి జీవన్ముక్తుడు కర్మలు చేసినందువల్ల ప్రయోజనంలేదు. చెయ్యకపోతే అపకారంజరగదు. మందరపర్వత రహితుడు, క్షోభరహితుడు, అయిన క్షీరసాగరంలాగా, ఆత్మస్థితుడు ఆనందంగానే

ఉంటాడు. దృశ్యపదార్థాలన్నీ పరమాత్మగానే దర్శించే జ్ఞానము కలిగినప్పుడు, దేశ, కాల, వస్తు, పరిచ్ఛేదశూన్యము, శుద్ధచిద్రూపము అయిన స్వస్వరూపం ప్రకాశిస్తుంది. అదే ఆత్మసాక్షాత్కారము. ఈ రకంగా నువ్వుభావించిన రూపంలో ఆత్మ ప్రత్యక్ష మవుతుంది. స్థావరజంగమాత్మకమైన సమస్తదృశ్యప్రపంచము, గాఢనిద్రలో స్వప్నంలాగా, ప్రళయకాలంలో నశించిపోతుంది. ఆత్మ, ఋతము, సత్యము, పరబ్రహ్మము అనే పదాలు పరబ్రహ్మకు వ్యవహార సంజ్ఞలు.

6. ఇంద్రజాలము : కంకణము అంటే బంగారమే కాని ఇంకొకటి కాదు. కడియము అన్నా బంగారమే. అలాగే ఈ జగత్తు అంటే పరమాత్మే అవుతుంది. జగత్తే బ్రహ్మ. బ్రహ్మమే జగత్తు. ఆ చిత్‌బ్రహ్మమందే జగత్తుగాకనిపించే ఇంద్రజాలము విస్తారంగా ఉంది. దృశ్యము యొక్కస్థితే ద్రష్ట అయిన ఆత్మకు బంధము. ద్రష్ట దృశ్య పదార్థాల వల్ల బద్ధుడవుతున్నాడు. దృశ్యము యొక్క అభావంతో జీవన్ముక్తుడవుతున్నాడు. నేను, నీవు అనే బాధలతో ఉన్నదే జగత్తు. మనస్సు వల్లనే జగత్తు అనే ఇంద్రజాలము విస్తరించి ఉన్నది. మనస్సు అనే ఈ కల్పితభావం ఎంతకాలం ఉంటుందో అంతకాలం మోక్షం రాదు. స్వయంభువు అయిన పరమేశ్వరుడే ఈ జగత్తును సృష్టించాడు. అతనియొక్క మానసికసృష్టియే ఈ జగత్తు. అందుచేతనే నామరూపాలు గల దృశ్యమాన జగత్తంతా మనస్సే అయి ఉన్నది. మనస్సు లేకపోతే ఈజగత్తులేదు. మనస్సుఅనేది హృదయం యొక్క లోపలగాని, బయటగాని, ఇంకోచోట గాని లేదు. దానికి సత్యమైనఉనికిలేదు. విషయసంకల్పమే మనస్సు. సంకల్పమే మనస్సు యొక్క రూపము. ఎక్కడ మనస్సు ఉంటుందో, అక్కడ సంకల్పముంటుంది. సంకల్పము, మనస్సు రెండూ వేరు కాదు. సంకల్పాలన్నీ నశించినప్పుడు పరమాత్మస్వరూపమే మిగులుతుంది.

7. చిదాకాశము : నేను, నువ్వు, జగత్తు మొదలైన దృశ్యభావమంతా నశించి పోగా, మిగిలినస్థితే కైవల్యము. అదే ఆత్మస్థితి. ప్రళయం సంభవించినప్పుడు జగత్తంతా నాశనమై పోతుంది. అప్పుడు సృష్టికి పూర్వం ఉన్న శాంతిరూపమైన పరమేశ్వర స్వరూపమే మిగులుతుంది. ఈ సృష్టికి పూర్వము ఉన్నది ప్రళయము. అటువంటి ఆత్మభానుడు ఎన్నడూ అస్తమించడు. సర్వదా తేజోవంతుడై ఉంటాడు. ఆ పరమాత్మ అజుడు. అంటే జన్మ లేనివాడు. అతడే దేవుడు ఏ రకమైన దోషము

లేనివాడు. అతడే సర్వకర్త. సర్వస్వరూపుడు. ఎక్కడ నుండి వాక్కులు వెనక్కి తిరిగి వస్తుంటాయో, దేనిని ముక్తపురుషులు తెలుసుకుంటున్నారో, దాన్నే ఆత్మ అంటారు. ఆకాశాలు మూడున్నాయి. 1. చిత్తాకాశము 2. చిదాకాశము 3. దహ్రాకాశము. వీటిలో చిదాకాశము అత్యంత సూక్ష్మమైనది. మనసు ఒక చోట నుండి వేరొకచోటికి పోయేటప్పుడు, ఆ మధ్యసమయంలో రెప్పపాటుకాలంలో అనుభవమయ్యే ఆనందమే చిదాకాశము. రెండుదృశ్యాల మధ్య ఉన్న ఉనికియే చిదాకాశము.

8. జగత్తుభ్రమ : సర్వసంకల్పాలు త్రోసిపుచ్చిన స్థితిలో స్థిరంగాఉన్నప్పుడు సర్వాత్మకమైన శాంతిపదం పొందగలడు. ఔదార్యము, సౌందర్యము, వైరాగ్యములతో కూడిన పరమపదఆనందస్థితే సమాధి. దృశ్యము లేనేలేదు అనే భావనతో రాగద్వేషాలు నశిస్తాయి. ఆ సమయంలో మహత్తరమైన స్వరూపానందం కలుగుతుంది. అటువంటి స్థితే సమాధి. దృశ్యములేదు అనేదే నిజమైనజ్ఞానము. అదే కేవలభావము. చిదాత్మక విజ్ఞేయము అదే కైవల్య స్థితి. అంతకన్నా మిగిలినదంతా మిథ్య. మదించినఏనుగు ఆవగింజలో బంధించబడింది. చిన్నదైన చెట్టుతొర్రలో ఒకదోమ సింహాలగుంపుతో యుద్ధంచేసింది. తామరపూసలో మేరుపర్వతం పెట్టబడింది. ఆ తామరపూసను తుమ్మెద మింగేసింది. ఇవన్నీ అసంభవాలు. భ్రమతో కూడిన వాక్యాలు. ఈ జగత్తుకూడా అలాంటిదే. ఈ జగత్తుకు అస్తిత్వంలేదు. రాగద్వేషాలతో దూషితమైనచిత్తమే సంసారము. ఆ చిత్తము ఎప్పుడు రాగద్వేష రహితం అవుతుందో, అప్పుడు సంసారనివృత్తి జరుగుతుంది. మోక్షంసిద్ధిస్తుంది.

మనసుతో భావింపబడినవాడై జీవుడు దేహవాసన కలిగి ఉంటాడు. దేహవాసన పోయిన తరువాత, అతడు దేహధర్మాలకు అంటుకోడు. మనసుకు గొప్పశక్తి ఉంది. అది ఒక కల్పముకాలాన్ని క్షణంగా చేస్తుంది. అలాగే ఒకక్షణాన్ని కల్పంగా చేస్తుంది. ఈ సంసారమంతా మనోవిలాసం మాత్రమే. దుష్ప్రవర్తన వదిలిపెట్టని వాడు, అశాంతుడు, కేవలము ప్రజ్ఞాబలంతో ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందలేడు. ద్వంద్వ రహితమై, నిర్గుణమై, సత్యమై, చిద్ఘనమైనట్టి బ్రహ్మానందాన్ని, తన ఆత్మరూపంగా తెలుసుకున్నవాడు, ఎన్నటికీభయపడడు. ఉత్తమోత్తమమైనది. మహత్తరమైనది, తేజోమయమైనది, కళ్యాణకారకమైనది, శాశ్వతమైనది, సర్వజ్ఞము, పురాణము,

సనాతనము, సకలదేవతల చేత ఆరాధింపబడునది, అయిన పరమేశ్వర స్వరూపాన్ని గురించి తెలుసుకున్నవాడు దేనికీభయపడడు. అతడికి భయమనేది ఉండదు.

9. నిశ్చలమైన బుద్ధి : 'మమ' 'నమమ' ఈ రెండు పదాలే బంధమోక్షాలకు హేతువులు. మమ అనుకున్న జీవుడు బద్ధుడవుతాడు. నమమ అనుకున్నవాడు ముక్తుడవుతాడు. చేతనాచేతనాత్మకమైన ఈజగత్తు జీవేశ్వరాది రూపంలో ప్రకాశిస్తోంది. ఈసృష్టిఅంతా పరమేశ్వరసంకల్పం. జాగ్రదవస్థ నుంచి మోక్షము వచ్చేదాకా సంసారము జీవకల్పితమై ఉన్నది. నాచికేతాగ్ని మొదలు యోగము వరకు ఉన్నటువంటి మతాలన్నీ ఈశ్వరుని విషయంలో భ్రాంతిని ఆశ్రయించి ఉన్నాయి. పొరపాటు పడుతున్నాయి. చార్వాకం నుండి, సాంఖ్యందాకా జీవభ్రాంతిని ఆశ్రయించి ఉన్నాయి. అందువల్ల ముముక్షువులు జీవేశ్వర సిద్ధాంతంలో బుద్ధిని ప్రవేశింపనీయరాదు. నిశ్చలమైన బుద్ధితో బ్రహ్మతత్త్వ విచారణ చెయ్యాలి. అన్వయ, వ్యతిరేక సిద్ధాంతాల ద్వారా ఇతడు జ్ఞాని. అతడే శివుడు. అతడే హరి. అని తెలుస్తుంది. సద్గురువు యొక్క కరుణ లేకపోతే విషయత్యాగం చాలాకష్టం. తత్త్వదర్శనం దుర్లభం. సహజస్థితి మరీదుర్లభము.

10. భేదభావన : ఈశ్వరుడే ఈ జగత్తును సృష్టించాడు అనే జ్ఞానంకలవాడు, సర్వకర్మలను త్యాగంచేసినవాడు, అయిన యోగికి ఆత్మస్థితి సహజంగానే కలుగుతుంది. మానవుడు ఈ జగత్తులో దేవభావాన్ని దర్శించినట్లైతే, అతనికి భయం కలుగుతుంది. సచ్చిదానందమనే జ్ఞాననేత్రము సర్వవ్యాపకమైనది. ప్రకాశించే సూర్యుణ్ణి గ్రుడ్డివాడుచూడలేడు. అలాగే అజ్ఞాని సచ్చిదానందాన్ని దర్శించలేడు. 'ప్రజ్ఞానమే బ్రహ్మ' ఆ బ్రహ్మము సత్యజ్ఞానాది లక్షణాలుగలది. అటువంటి బ్రహ్మమును గూర్చిన జ్ఞానంవల్లనే మానవుడు అమృతుడుఅవుతున్నాడు. పరాపరరూపమైన పరబ్రహ్మ సాక్షాత్కారమైన తరువాత, మానవుని హృదయగ్రంథులు విడిపోతాయి. సర్వసంశయాలు నశించిపోతాయి. అన్నికర్మలు క్షీణిస్తాయి. కాబట్టి అనాత్మ అనే సంకల్పాన్ని పరిత్యజించాలి. జగత్తువిషయంలో నిర్వికారుడై ఉండాలి. అంతర్ముఖుడై కేవలము సంవిన్మాత్రపరుడై (అన్నీ తెలిసినవాడై) ఉండాలి. భ్రమవల్ల ఎడారిలో ఎండమావులు కనిపిస్తాయి. కాని అవి మృగతృష్ణలు. అలాగే జాగ్రస్స్వప్న సుషుప్తులకు సంబంధించిన జగత్తంతా ఆత్మస్వరూపంకన్న వేరుకాదు.

11. త్యాగం : లక్ష్యాలక్ష్య బుద్ధులనుత్యజించి కేవలము ఆత్మమాత్రుడుగా ఎవడుఉంటాడో, అతడు సాక్షాత్తు ఈశ్వరుడు. అతడే ఉత్తమమైన బ్రహ్మజ్ఞాని. సర్వానికీఅధిష్ఠానము పరబ్రహ్మమే. అది ఉపమానములేనిది, అవాంగ్మానస గోచరమైనది, నిత్యము, సర్వగతము, సూక్ష్మాతిసూక్ష్మము, అవ్యయము అయి ఉన్నది. ఈ జగత్తు సర్వశక్తిమయుడగు పరమేశ్వరుని విలాసముగా ఉన్నది. సంశయాసంశయాలతో ఈ సంసారము అశాంతి పొందుతోంది. మనోవ్యాధి చికిత్సకు ఒక్కటే ఉపాయం. ఏ వస్తువు మీద ప్రీతిఉన్నదో, దాన్ని త్యజిస్తూ వెళ్ళాలి. అప్పుడే మోక్షం సిద్ధిస్తుంది. స్వాధీనములో ఉన్నది, ఏకాంతరహితమైనది అయిన ఇష్టమైనవస్తువును పరిత్యజించటానికి ఇష్టపడనివాడు కీటకంతో సమానుడు.

12. మనస్సే కల్పన : చిత్తాకాశంలో వాసనారూపంలోఉన్న రాత్రినశించిన తరువాత, చిదాదిప్రకాశంవల్ల చంద్రకళ (జీవభావము) వెలవెలబోతుంది. విషయాలు అనే దృశ్యసంబంధాలు లేనటువంటిది, సామాన్య రూపంలో సర్వవ్యాపకము, అనిర్వచనీయము, అయిన చైతన్యమే ఆత్మ. అదేపరమేశ్వర స్వరూపము. ఈ సమస్తము నిత్యమై, సత్యమై, అక్షయమైన బ్రహ్మమేఅయిఉన్నది. మనస్సు అనే పేరుగలకల్పన ఇంకొకటి ఏదీలేదు. ఈ జగత్తులో ఏదీజన్మించటం లేదు మరణించటంలేదు. అందువల్ల షడ్భావవికారాలు కనిపిస్తున్నప్పటికీ, వీటికి అస్తిత్వము ఏమాత్రంలేదు. ఏకముగాఉన్నది, తేజోరూపము, స్వస్వరూపము, సర్వసామ్రాజ్యము, అవ్యయము, చైతన్యానుపాతరహితము, చిన్మాత్రము అయిన బ్రహ్మమే ఇక్కడఉన్నది. అటువంటి నిజమైన, వ్యాపకంగా ఉన్న, శుద్ధమైన, చిన్మాత్రంగాఉన్న, నిరుపద్రవమైన, శాంతశమ పూర్ణ నిర్వికారమైన, చిదాత్మ యందు మనసు విహరిస్తుంది. తన స్వభావానికి అనుగుణమైన వాటిని కల్పించుకుని, అన్ని దిక్కులకు పరుగెడుతుంది కాబట్టే దీన్ని మనస్సు అన్నారు. ఈ మనస్సు సంకల్పం చేతనే సిద్ధిస్తుంది.

13. అమనస్కస్థితి : అసంకల్పము అనేశస్త్రంతో ఈచిత్తాన్ని ఛేదించాలి. అప్పుడు సర్వరూపము, సర్వగతము, శాంతము అయిన పరబ్రహ్మ ప్రాప్తిస్తుంది. లోకవిషయభావనను పూర్తిగావదిలెయ్యాలి. పరబ్రహ్మను గురించే ఆలోచించాలి. మనోనిగ్రహం కలిగి ఉండాలి. శాంతమనస్కుడై ఉండాలి. మనస్సు మ్రింగివేయబడిన

స్థితి. అదే అమనస్కస్థితి. అదే బ్రహ్మపదము. పరమమయిన పురుషప్రయత్నాన్ని ఆశ్రయించి, చిత్తాన్ని అచిత్తంగాచేసి,. హృదయాకాశంలో ఆత్మను ధ్యానించాలి. జ్ఞానము అనే చక్రాయుధంతో మనస్సును సంకోచంలేకుండా ఛేదించాలి. అప్పుడు కోరికల రూపంలో ఉన్నశత్రువులు నిన్నుబంధించలేవు. నేను నాది అనేసంకల్పమే మనస్సు. అటువంటి సంకల్పాలు లేకుండాచేసి, నిస్సంకల్పము అనే కొడవలితో మనస్సును ఛేదించాలి. శరత్కాలంలో ఆకాశంలోపట్టిన మేఘాలు, వేగంగా వీచిన గాలులవల్ల చిన్నాభిన్నమై పోయినట్లుగా, చక్కని ఆత్మవిచారంతో మనస్సును అమనస్కం చెయ్యాలి. అదే మనస్సుఅంతర్ధానం అయినస్థితి. అమనస్కస్థితి.

14. విచారణ : ప్రళయకాలపవనాలు వీచినప్పటికీ, సముద్రాలన్నీ ఏకమైనప్పటికీ, ద్వాదశాదిత్యులు ఒక్కసారే ప్రకాశించినప్పటికీ, మనోనాశనమైన వారికి ఏ రకమైన చింతాఉండదు. మోక్షసామ్రాజ్యమనేది సంకల్పరాహిత్యం వల్లనే వస్తుంది. మనసు ఎప్పుడూ చలనంలేకుండా ఉండదు. అగ్నికి ఉష్ణముధర్మము. అలాగే మనసుకు చంచలత్వంధర్మము. చిత్తాన్ని ఆధారంగా చేసుకుని ఉన్నది, చంచలముగా ఉన్నది అయిన స్పందనశక్తే మనోసంబంధమైన చిత్తశక్తి. ఈ జగదాడంబరము అంతా మనసుకు సంబంధించినది. చలనరహితమైన మనస్సు అమృతమయము. అది తపస్సు. దాన్నే మోక్షముఅంటారు. మనసు యొక్క చంచలత్వమే వాసనారూపమయిన అవిద్య. ఈ అవిద్యని విచారణద్వారా నశింపచెయ్యాలి.

15. అవిద్యానాశనము : పురుష ప్రయత్నాన్ని ఆశ్రయించి, శుద్ధమైన చిత్తంతో మలినచిత్తాన్ని జయించాలి. మనసును నిగ్రహించాలిఅంటే దానికి మనసే సమర్ధవంతమైనది. మనసును మనసుద్వారానే నిగ్రహించాలి. ఒక వీరుణ్ణి గెలవాలంటే ఇంకొక వీరుడేకావాలి. సంసారమనే సాగరంలోచిక్కి ఆశఅనే గ్రహంతో పట్టుకోబడినవాడికి అతని శుద్ధమనస్సే నావగాఉంటుంది. వివేకమైన మనస్సుతో బంధరూపంలో ఉన్న పాశాన్నిఖండించి, సంసారసాగరం నుంచి నిన్ను నువ్వే రక్షించుకోవాలి. సాధకుడు తననుతానే ఉద్ధరించుకోవాలి. అంతేకాని ఇతరులు ఎవరూ కాపాడలేరు. తనలోపల జనించిన ఇష్టాన్ని ప్రాజ్ఞుడు నశింపచేసుకోవాలి.

దాంతో అవిద్యనశిస్తుంది. భోగవాసనలు వదిలి, భేదభావన తిరస్కరించి, భావాభావములు పూర్తిగా పరిత్యజించి, నిర్వికల్పుడైనవాడు సుఖిస్తాడు. అనుభవానికి వచ్చే వేటికీ నీలోపల అవకాశంఇవ్వవద్దు. ఇదే మనోనాశనము. అవిద్యానాశనము.

దృశ్యములందు విశ్వాసము, ప్రీతి విడిచిపెట్టటమే మోక్షము. దృశ్యములందు ప్రీతి, విశ్వాసము కలిగిఉండటమే దుఃఖము. అవిద్యఅనేది లేనేలేదు. అయినప్పటికీ, అష్టప్రజ్ఞల యందు అవిద్య కనిపిస్తోంది. నామమాత్రంగా ఉన్న ఈ అవిద్య సమ్యక్ ప్రజ్ఞగలవారి యందు అసలుఉండదు. సమ్యక్‌ప్రజ్ఞ సిద్ధించేదాకా అవిద్య అమాయకుడైన జీవిని తన వెంట తీసుకుపోయి దుఃఖాలనే ముళ్ళపొదలలో పడేస్తుంది. సమ్యక్ ప్రజ్ఞగలవారిని ఈ అవిద్య ఏమీ చెయ్యలేదు. మోహకారకమైన కోరికలున్నంతవరకు అవిద్య వెంటాడుతూనే ఉంటుంది. పరతత్త్వాన్ని అవలోకించిన వెంటనే అవిద్య నాశనమవుతుంది. సర్వగతమైన జ్ఞానాన్ని దర్శించినట్లైతే, అవిద్య తనకు తానే నశించి పోతుంది. అవిద్య నశిస్తే ఆత్మసాక్షాత్కారము జరుగుతుంది ఈస్థితి రావాలంటే సంకల్పాలు పూర్తిగానశించాలి.

16. నేనే పరతత్త్వాన్ని : "నేను బ్రహ్మము కాదు" అనే ఆలోచనతోనే మనసు బంధించబడుతోంది. సర్వమూ బ్రహ్మమయమే అనే దృఢసంకల్పంతో మనస్సు విముక్తమవుతుంది. నేను కృశించిన వాడను. దుఃఖించిన వాడను. కోరికలతో బంధించబడినవాడను. కాలుచేతులు గలవాడను. అనేభావంతో జీవుడు బద్ధుడవుతున్నాడు. నేను దుఃఖినికాను. నాకుదేహంలేదు. బంధము లేదు. అనే భావాలతో జీవి విముక్తుడవుతున్నాడు. నేను మాంసంకాను. ఎముకలుకాను. దేహము కన్న వేరైనవాడను, నేను పరతత్త్వాన్ని అని అంతరంగంలో నిశ్చయించుకున్న వాడు అవిద్యారహితుడై ఆత్మసాక్షాత్కారము పొందుతాడు. అనాత్మ యందు భావన చెయ్యటం చేత అవిద్య కల్పించబడింది. పురుషప్రయత్నం తీవ్రం చేసి, భోగేచ్ఛను దూరంగా వదలి, నిర్వికల్పుడై, సుఖవంతుడు కావాలి. ఈ రకంగా అమనస్కుడైన జ్ఞానికే ఆత్మసాక్షాత్కారము కలుగుతుంది.

20. ఆత్మానుభవము

ఆత్మసాక్షాత్కారము పొందినవాడు ఎలా ఆలోచిస్తాడు? అనే విషయాన్ని తేజోబిందు ఉపనిషత్తు చెబుతోంది. అతడికి ఆత్మసాక్షాత్కారమైంది. తానే పరబ్రహ్మ స్వరూపము అని తెలిసింది. తానుతప్ప ఈజగత్తులో వేరెవరూలేరు. ఉన్నది ఒక్కటే అదేపరబ్రహ్మ. అదేతను. కాబట్టి, "నేను పరబ్రహ్మస్వరూపుణ్ణి, జ్ఞానరూపుడను, పరముడను, కేవలముశాంతరూపుడను, చిన్మయుడను, నిత్యరూపుడను, శాశ్వతుడను, సత్యరూపుడను, నేను కలిసి ఉన్నాను, నేను విడిచి ఉన్నాను. సర్వజీవస్వరూపుడను. చిదాకాశమయుడను.

నేను సత్పరానందరూపుడను. చిత్పరానంద రూపుడను. అవాగ్మానస గోచరుణ్ణి. వాక్కుకు మనస్సుకు అందని వాణ్ణి. ఆత్మానందరూపుడను. సత్యానందరూపుడను. ఆత్మారాముడను. నేనేఆత్మను, నేనేసదాశివుడను. ఆత్మప్రకాశరూపుడను. ఆత్మజ్యోతిని ఆదిమధ్యాంతరహితుడను, ఆకాశసదృశుడను. నిత్యశుద్ధుడను, చిదానందుడను, సత్తామాత్రుడను. నిత్యబుద్ధుడను. ఏకసచ్చిదానందమును. సర్వాతీతుడను. రూపాతీతుడను. పరమైన ఆకాశవిగ్రహుడను. భూమానంద స్వరూపుడను. భాషాహీనుడను, సర్వాధిష్ఠానరూపుడను. దేహభావం లేనివాడను. చింతలులేనివాడను. చిత్తవృత్తులు లేనివాడను. చిదాత్మైకరసుడను. ద్రుగ్రూపుడను. పూర్ణరూపుడను. నిత్యతృప్తుడను. నేనే బ్రహ్మను. సర్వము నేనే. చైతన్యము నేనే, జడము నేనే. ఆకాశ స్వరూపుడను నేనే. ఆత్మను నేనే. నేను ఎవరిలాగానో ప్రకాశిస్తుంటాను. నేను శరీరంలాగాభాసిస్తాను.

నేను శిష్యునిలాగా భాసిస్తాను. లోకత్రయాశ్రయుడను. త్రికాలాతీతుడను. వేదాలచే ఉపాసింపదగినవాడనునేనే. శాస్త్రాలతో నిర్ణయింపబడేవాడను, చిత్తంలో ఉన్నవాడను. నేనులేనిది ఎక్కడాలేదు. నేను బ్రహ్మను. సిద్ధుడను, నిత్యశుద్ధడను. నిర్గుణుడను. కేవలము ఆత్మరూపిని. నిరాకారుడను. కేవలము బ్రహ్మమాత్రుడను. అజరుడను, అమరుడను. నాకునేనే ప్రకాశిస్తాను. నాకునేనే సదాత్మకుడను. స్వయంగా ఆత్మయంధున్నాను. నాకుపరాగతినేనే. స్వయంగా భుజిస్తాను. స్వయంగా క్రీడిస్తాను. స్వయంగా జ్యోతిస్వరూపాన్ని. స్వయంగా మహారూపాన్ని. నా ఆత్మలో నేనే క్రీడిస్తాను.

నా ఆత్మయందే అన్నీ చూస్తాను. స్వాత్మయందు సుఖాసీనుడనై స్వాత్మమాత్రావశిష్టుడనై ఉంటాను. స్వచైతన్యంలో స్వయంగాఉంటాను. స్వాత్మ రాజ్యంలో సుఖమందురమిస్తాను. స్వాత్మసింహాసనము నుండి స్వాత్మకన్న ఇతరమైన దాన్ని చింతించను.

చిద్రూపమైన బ్రహ్మను. చిదానంద స్వరూపుడను. అద్వయుడను. నేను ఆనంద ఘనుడను. నేను కేవలము బ్రహ్మను. నేను ఎప్పుడూ సర్వశూన్యుడను. ఆనందవంతుడను. నిత్యానంద స్వరూపుడను. ఆత్మాకాశుడను. హృదయాకాశంలో చిదాదిత్య స్వరూపుడను నేనే. ఆత్మచే, ఆత్మయందు తృప్తుడను. అరూపుడను. అవ్యయుడను. నిత్యము ముక్తస్వరూపుడను. ఆకాశముకన్న మహాస్వరూపుడను. ఆద్యంతములు లేనివాడిని. సర్వప్రకాశరూపుడను. సత్తామాత్ర స్వరూపుడను. శుద్ధమోక్ష స్వరూపుడను. సత్యానంద స్వరూపుడను. జ్ఞానానంద ఘనుడను. విజ్ఞానమాత్ర రూపుడను. సచ్చిదానందలక్షణుడను. ఈసర్వజగత్తు బ్రహ్మముమాత్రమే. బ్రహ్మకన్న వేరైనది ఏదీలేదు. అదే నేను. సచ్చిదానందస్వరూపుడను. సనాతనమైన బ్రహ్మను నేనే. నీవు, అతడు అనేవి నాకన్న వేరుగా లేవు. నేనే పరమశివుడను.

నేను అతిభావస్వరూపుడను. నాకు సాక్షిత్వంలేదు. నేనే సనాతనమైన ఆత్మను. ఆదిశేషుడునేనే. నామరూపాలులేనివాడను. ఆనందవిగ్రహుడను. ఇంద్రియాభావ రూపుడను. సర్వాభావరూపుడను. బంధమోక్షాలు లేనివాడను. శాశ్వతఆనంద విగ్రహుడను.

చైతన్యమాత్రుడను. అఖండైకరసుడను. అవాఙ్మానసగోచరుడను. సుఖవంతుడను. అన్నిప్రదేశాలయందు పూర్ణుడను. భూమానందమయుడను, తృప్తిరూపుడను. ఉత్కృష్టమైన అమృతరసుడను. అద్వితీయుడను, సత్తును, అసత్తును. నేనేబ్రహ్మను. సంశయము లేదు. సర్వశూన్యస్వరూపుడను. సకలాగమములందు గోచరుడను. ముక్తుడను. మోక్షరూపుడను. నిర్వాణసుఖస్వరూపుడను.

సత్యవిజ్ఞానమాత్రుడను. సన్మాత్రుడను. సదానందుడను. తురీయాతీతరూపుడను. నిర్వికల్పుడను. అజుడను. రాగము లేనివాడను. నిరంజనుడను. శుద్ధుడను. బుద్ధుడను, నిత్యుడను, విభుడను. ఓంకారానికి అర్థరూపాన్ని. నిష్కళంకమైన చిధాకార స్వరూపాన్ని. నేను అనేది లేదు. అతడు నేను కాదు. నేను ఏ స్వరూపము కాదు. నిర్వ్యాపార స్వరూపుడను. నిరంజనుడను. నిరాభాసుడను. నేనుఅంటే మనస్సును

కాదు. ఇంద్రియాలుకాదు. బుద్ధికాదు, వికల్పముకాదు, దేహత్రయముకాదు, అవస్థాత్రయముకాదు, తాపత్రయముకాదు, ఈషణత్రయముకాదు. నాకు శ్రవణం లేదు. మననంలేదు. సజాతీయములేదు విజాతీయములేదు.

మనోరూపముఅసత్యము. బుద్ధిఅసత్యము. అహంకారముఅసత్యము. నేను నిత్యుడను. శాశ్వతుడను. దేహత్రయము, కాలత్రయము, గుణత్రయము అంతా అసత్తే. నేను సత్యాత్మకుడను. శుచియైనవాడను. శ్రుతము, వేదము, శాస్త్రము, అంతా అసత్తే. నేనొక్కడనే చిదాత్మకుడను. సత్యము, మూర్తిత్రయము అంతా అసత్తే. సర్వభూతాలుఅసత్తు. సర్వతత్త్వాలుఅసత్తు. నేను సర్వమూవ్యాపించిఉన్నాను. నేనేశివుడను.

గురువులేదు శిష్యుడులేదు. మంత్రంలేదు తంత్రంలేదు. దృశ్యములేదు దృక్కులేదు. నేనుమాత్రమేఉన్నాను. చింత్యమైనది, న్యాయమైనది, హితమైనది ఏదీలేదు. ప్రాణాలన్నీఅసత్తే. భోగాలుఅసత్తే. చూడబడేది, వినబడేది, అంతా అసత్తే. కార్యము అకార్యము అసత్తే. నష్టమైనది ప్రాప్తమైనది కూడా అసత్తే.

సుఖంలేదు దుఃఖంలేదు. పూర్ణంలేదు అపూర్ణంలేదు. ధర్మంలేదు అధర్మం లేదు. స్వరూపములేదు. అంతాఅసత్తే నేనుసన్మాత్రుడను "ఆత్మసాక్షాత్కారం" పొందిన వాడు ఈ విధంగా ఆత్మానుభవం పొందుతాడు అని చెబుతోంది **తేజోబిందు ఉపనిషత్తు.**

'అష్టావక్రగీత'లో అష్టావక్రుడు చెప్పిన విషయాలన్నీ విన్న జనకమహారాజు ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందిన తరువాత తన అనుభవాన్ని చెబుతాడు.

సత్యాన్ని గురించిన జ్ఞానంఅనే శ్రావణంతో నాహృదయాంతరాళాలలో ముళ్ళలా ఉన్న భ్రమలన్నీ తొలగించగలిగాను.

క్వధర్మః క్వచవాకామః క్వచార్థః క్వవివేకితా ।
క్వద్వైతం క్వచవాద్వైతం స్వమహిమ్ని స్థితస్యమే ॥

నాకు ఆత్మసాక్షాత్కారం కలిగింది. నా ఆత్మలో నేను స్థితుడనై ఉన్నాను. అలాంటి నాకు ధర్మంఏమిటి? అధర్మంఏమిటి? కోరికలెక్కడ? ఐశ్వర్యంఎక్కడ ? ద్వైతమెక్కడ?

అద్వైతం ఎక్కడ ?

క్వభూతం క్వభవిష్యద్వా వర్తమానమపి క్వదా ।

క్వదేశః క్వచవానిత్యం స్వమహిమ్ని స్థితస్యమే ॥

నాకు భూతకాలంఎక్కడ ? భవిష్యత్తుఎక్కడ ? అసలు వర్తమానంఎక్కడుంది? అవకాశంఎక్కడ ? నిత్యముమాత్రం ఎక్కడుంది?

క్వచాత్మా క్వచవానాత్మా క్వశుభం క్వాశుభం తథా ।

క్వచింతా క్వచవాచింతా స్వమహిమ్ని స్థితస్యమే ॥

ఆత్మఏది ? అనాత్మఏది ? మంచిఏది ? చెడుఏది ? చింతఏది ? అచింతఏది?

క్వస్వప్నః క్వసుషుప్తి ర్వా క్వచజాగరణం తథా ।

క్వతురీయం భయంవాపి స్వమహిమ్ని స్థితస్యమే ॥

నా ఆత్మలో స్థితుడనై నాకు స్వప్నంఎక్కడ ? సుషుప్తిఎక్కడ ? జాగ్రదావస్థ ఎక్కడ ? తురీయంఎక్కడ ? భయంఎలాఉంటుంది?

క్వదూరం క్వసమీపం వా బాహ్యం క్వాభ్యంతరం క్వ వా ।

క్వస్థూలం క్వచవాసూక్ష్మం స్వమహిమ్నిస్థితస్య మే ॥

ఆత్మస్థితుడైన నాకు దూరమెక్కడ ? దగ్గరెక్కడ ? స్థూలసూక్ష్మాలు, బాహ్యాంభ్యంతరాలు ఎక్కడున్నాయి.

క్వమృత్యుర్జీవితంవా క్వలోకాః క్వాస్య స్వలౌకికమ్ ।

క్వలయః క్వసమాధిర్వా స్వమహిమ్ని స్థితస్య మే ॥

ఆత్మస్థితుడైన నాకు జీవితంఎక్కడ ? మరణంఎక్కడ ? ప్రపంచంఎక్కడ? ప్రాపంచికసుఖాలు, బంధాలుఎక్కడ ? ఏదిధ్యానం ? ఏదిసమాధి ?

అలంత్రివర్గకథయా యోగస్య కథయా ప్యలమ్ ।

అలం విజ్ఞానకథయా విశ్రాంతస్య మమాత్మని ॥

ఆత్మానుభవంలో ఆనందంగా ఉన్న నాకు త్రివిధాలైన జీవనధ్యేయాలు, ఉపన్యాసాలు అన్నీవృధాయే. అపరోక్షానుభూతిగురించి జ్ఞానోపదేశం కూడా అర్థరహితమే.

క్వభూతాని క్వదేహోవా క్వేంద్రియాణి క్వవా మనః ।

క్వశూన్యం క్వచనైరాశ్యం మత్స్వరూపే నిరంజనే ॥

నేను నిరంజనుడను. నాలో పంచభూతాలు ఎక్కడున్నాయి? వాటిచే నిర్మించ బడిన దేహంఎక్కడ ? ఇంద్రియాలెక్కడ ? మనసెక్కడ ? శూన్యంఏది ? నిరాశ ఎక్కడ ?

క్వ శాస్త్రం క్వాత్మవిజ్ఞానం క్వవా నిర్విషయం మనః ।

క్వతృప్తిః క్వ వితృష్ణత్వం గతద్వంద్వస్యమే సదా ॥

ద్వంద్వాలన్నింటికీ అతీతతంగా ఉన్న నాలో శాస్త్రాలెక్కడ ? ఆత్మజ్ఞానంఎక్కడ? విషయరాహిత్యమైనమనసేది ? తృప్తిఏది ? కోరికలు లేకపోవటంఏమిటి?

క్వవిద్యా క్వచవావిద్యా క్వాహం క్వేదం మమక్వవా ।

క్వబంధః క్వచవామోక్షః స్వరూపస్య క్వరూపితా ॥

జ్ఞానమెక్కడ ? అజ్ఞానమెక్కడ ? ఏదినేను ? ఏదినాది ? బంధంఏది ? మోక్షంఏది ? అనంతమైన నా స్వరూపానికి రూపంఏది ?

క్వప్రారబ్ధాని కర్మాణి జీవన్ముక్తి రపి క్వవా ।

క్వ తద్వి దేహకైవల్యం నిర్విశేషస్య సర్వదా ॥

సర్వదాఏకంగా విషయరహితంగా ఉండే నాలో ప్రారబ్ధంఎక్కడుంది ? జీవన్ముక్తి ఏమిటి ? విదేహముక్తి ఎవరికి?

క్వకర్తా క్వచవాభోక్తా నిష్క్రియం స్ఫురణం క్వవా ।

క్వాపరోక్షఫలం వా క్వనిస్స్వభావస్య మే సదా ॥

కర్తఎవరు ? భోక్తఎవరు ? ఆలోచనలురావటంఏమిటి ? వాటిని నిరోధించటం ఏమిటి ? పరోక్షజ్ఞానంఏమిటి ? అపరోక్షానుభూతిఎవరికి ? స్వభావరహితంగా నేనుమాత్రమేఉన్నాను.

క్వసృష్టి క్వచ సంహారః క్వసాధ్యం క్వచసాధనం ।

క్వసాధకః క్వసిద్ధిర్వా స్వస్వరూపేహమ ద్వయే ॥

అద్వయము, ఆత్మరూపముఅయిన నాలో సృష్టిఎక్కడుంది? సంహారంఎక్కడ? సాధించాల్సిందిఏది ? సాధనఏది ? సాధకుడెవరు ? సిద్ధించవలసినదిఏది ?

క్వప్రమాతా ప్రమాణంవా క్వప్రమేయం క్వచప్రమా ?

క్వ కించిత్క్వనకించిద్వా సర్వదా విమలస్య మే ॥

నిత్యశుద్ధుడైన నాలో తెలుసుకునే ప్రమాతఎవరు ? తెలియబడేప్రమేయం ఏది ? ప్రమాణరూపమయిన జ్ఞానంఎక్కడ ? ఉన్నదిఏది ? లేనిదిఏది ?

క్వవిక్షేపః క్వచైకాగ్ర్యం క్వనిర్బోధః క్వమూఢతా ।

క్వహర్ష క్వవిషాదోవా సర్వదా నిష్క్రియస్య మే ॥

సర్వదా నిష్క్రియుడనైన నాలో చలనమెక్కడ ? ఏకాగ్రతఎక్కడ ? దృఢమైన జ్ఞానంఎక్కడ ? మూఢత్వంఏమిటి ? సుఖదుఃఖాలుఎలాఉంటాయి?

క్వచైష వ్యవహారోవా క్వచసా పరమార్థతా ।

క్వచ సుఖం క్వచవా దుఃఖం నిర్విమర్శస్య మే సదా ॥

విమర్శించబడటానికి అతీతంగాఉన్న నాలో పరస్పరాధారంగా జరగబడే కర్మలెక్కడున్నాయి? కర్మరహితమైన కేవలస్థితిఏది ? సుఖమేది ? దుఃఖమేది?

క్వమయా క్వచ సంసారః క్వప్రీతి ర్విరతిః క్వ వా ।

క్వజీవః క్వచతద్బ్రహ్మ సర్వదా విమలస్య మే ॥

నిత్యశుద్ధమైన నాలో మాయఎక్కడ ? సంసారమెక్కడ ? రాగద్వేషాలుఎక్కడ? జీవుడెవరు ? దేవుడెవరు ?

క్వ ప్రవృత్తిర్నివృత్తిర్వా క్వచముక్తిః క్వచబంధనమ్ ।

కూటస్థ నిర్విభాగస్య స్వస్థస్య మమ సర్వదా ।

ప్రవృత్తిఎక్కడ ? నివృత్తిఎక్కడ ? ముక్తిఎవరికి ? బంధంఎవరికి ? విభాగ రహితంగా ఆత్మగాఆత్మస్థితుడనై అంతటా నేనే ఉన్నాను.

క్వోపదేశః క్వవాశాస్త్రం క్వశిష్యః క్వచవాగురుః ।

క్వచాస్త పురుషార్థోవా నిరుపాధే శివస్య మే ॥

ఉపదేశంఎవరికి ? శాస్త్రంఎక్కడ ? గురువెవరు ? శిష్యుడెవరు ? పురుషార్థాలేవి? ఉపాధి రహితంగా, మంగళ స్వరూపంగా నేను మాత్రమే ఉన్నాను.

క్వచాస్తి క్వచవానాస్తి క్వాస్తిచైకం క్వచద్వయం ।
బహూనాత్ర విముక్తేన కించిన్నో తిష్ఠతే మమ ॥

ఉండటంఏమిటి ? లేకపోవటంఏమిటి ? ద్వైతంఎక్కడ ? అద్వైతం ఎక్కడ? ఇంతకన్న చెప్పవలసినది ఏముంది? నానుంచి ఏదీ వ్యక్తంకావటం లేదు. ఇది ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందినవారి ఆత్మానుభవం.

21. పరమేశ్వరుడు

నిరాకారుడు, నిర్గుణస్వరూపుడు పరబ్రహ్మ. నిరాకారుడు అంటే, ఆకారము లేనివాడు. పరమేశ్వరుడికి ఏ ఆకారము లేదు. అతడు ఇలాఉంటాడు అని చెప్పలేము. జగత్తంతా అతనిస్వరూపమే. జగత్తులో ఉన్నవన్నీ అతనిఆకారాలే. అతనిరూపాలే. 84 లక్షల జీవరాశి అతనిస్వరూపమే. ప్రాణమున్నవి ప్రాణం లేనివి, చలనమున్నవి చలనం లేనివి, అన్నీ అతనిస్వరూపమే. అన్నిరూపాలు అతనివే. అతడు ఏ ఆకారంలో ఉంటాడో చెప్పలేము. ఈ కారణం చేతనే పరమేశ్వరుడు నిరాకారుడు అనటం జరుగుతోంది. ఆయన నిర్గుణుడు కూడా. గుణత్రయంలో సత్త్వగుణం ప్రధానమైనది. సత్వగుణసంపన్నుడికి కూడా అహంకారం ఉంటుంది. 'నేను తపశ్శక్తి సంపన్నుడను' అని భావిస్తాడు. అది సాత్త్వికాహంకారము. అందుకే మోక్షగామి అయిన వాడికి సత్వగుణంకూడా పనికి రాదు. అతడికి ఏగుణము ఉండరాదు. గుణాతీతుడు కావాలి. గతంలోచెప్పినట్లుగా పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు, గుణత్రయము, అవస్థాత్రయము, దేహత్రయము, చరాచరజగత్తు ఇవేవీ పరమేశ్వర స్వరూపం కాదు. దృశ్యమానమైనదేదీ పరమేశ్వరస్వరూపం కాదు. మరి పరమేశ్వర స్వరూపం ఏది ? అది ఎలా ఉంటుంది? దానికి ఆకారంలేదు. గుణంలేదు. రంగులేదు. రూపంలేదు. ఎక్కడఉంటుందో తెలియదు. ఎలాఉంటుందో అంతకన్నాతెలియదు. ఇలాఅంటే పరమేశ్వరస్వరూపం లేదని కాదు. అన్ని ఆకారాలు దానివే. దానికి ఏఆకారమూ లేదు. అన్నిగుణాలు దానివే. దానికి ఏ గుణమూ లేదు. అన్నిరంగులూ దానివే దానికి ఏ రంగూ లేదు. అన్నిరూపాలూ దానివే. దానికి ఏరూపమూ లేదు. దానికి మొదలు, చివర, మధ్య అనేవి లేవు. గజేంద్రమోక్షంలో చెప్పినట్లుగా

అన్ని రూపులు నీ రూపమైనవాడ
ఆది మధ్యాంతములు లేక అలరువాడ

అదీ ఎక్కడ ఉంటుంది? ఇక్కడ అక్కడ అని తేడా లేదు, ఎక్కడైనా ఉంటుంది. సర్వత్రా ఉంటుంది. చరాచర జగత్తంతా వ్యాపించిఉంటుంది. ప్రహ్లాదుడు చెప్పినట్లుగా

ఇందు గలడందులేడను సందేహము వలదు, సర్వోపగతుండు చక్రి ఎందెందు వెతకి చూచిన అందందే గలడు

పంచభూతాలయందు, తన్మాత్రలయందు, త్రిగుణాలయందు, అవస్థా పంచకమునందు అన్నింటియందు ఉంటుంది. ప్రతివస్తువునందు, ప్రతిజీవియందు అంతర్యామిగాఉంటూ అన్నింటినీనియంత్రిస్తూ ఉంటుంది. బృహదారణ్యకోప నిషత్తులో యాజ్ఞవల్క్యుడు ఉద్దాలకుడికి చెబుతాడు. "ఓ ఉద్దాలకా! పరమేశ్వర స్వరూపాన్నే ఆత్మ అంటారు. ఈ ఆత్మ ఆకాశంలో ఉంటుంది. కాని ఆకాశం దాన్నెరగదు. ఆకాశమే దాని శరీరం.

ఆకాశంలో ఉంటూనే ఆకాశాన్ని నియంత్రిస్తుంది. అదే అంతర్యామి. అదే ఆత్మ. వాయువులో ఉంటుంది. వాయువే దాని శరీరం. కాని వాయువు దాన్నెరగదు. వాయువులో ఉంటూనే వాయువును నియంత్రిస్తుంది. అదే అంతర్యామి. అదే ఆత్మ. ఈ రకంగా చరాచర జగత్తులోని ప్రతివస్తువునందు ఉంటుంది. అవేవీ దాన్నెరగవు. కాని వాటన్నింటినీ నియంత్రిస్తుంది. అదే అంతర్యామి. అదే ఆత్మ. చరాచర జగత్తులో ఉన్న ప్రతి వస్తువునందు, ప్రతి జీవియందు సర్వత్రా వ్యాపించి ఉన్నది. ఈ జగత్తులో సూర్యచంద్రులు, దిక్పాలకులు అందరూ తమపని తాము సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తున్నారంటే ఆ పరమేశ్వరుడు ఉన్నాడు అనే భయంతోనే. పరమేశ్వరుడున్నాడు కాబట్టే సముద్రుడు తన చెలియలికట్ట దాటకుండా ఉన్నాడు. లోకాలన్నీ సజావుగా సాగిపోతున్నాయి.

ఆ పరమేశ్వర స్వరూపము మనకి దూరంగాఉన్నదా ? దగ్గరగాఉన్నదా ? అంటే ఈశావాస్యోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా

తదేజతి తన్నైజతి తద్దూరే తద్వంతికే
తదంతరస్య సర్వస్య తదుసర్వస్యాస్య బాహ్యతః

అది చలిస్తుంది, చలించదు. దూరంగా ఉన్నది, దగ్గరగా ఉన్నది. లోపలా బయటా సర్వత్రా వ్యాపించి ఉన్నది. ఆత్మ తన నిజమైన కేవలరూపంలో చలించదు. ఉపాధిరూపంలో ఉన్నప్పుడు మార్పు చెందుతున్నట్లుగా, నిరంతరము గమనశీలంగా కనిపిస్తుంది. అది సర్వత్రా వ్యాపించిఉన్నది. అజ్ఞానులకు దూరంగాను, జ్ఞానులకు దగ్గరగానూ ఉంటుంది.

యస్తు సర్వాణి భూతాని ఆత్మన్యేవానుపశ్యతి
సర్వభూతేషు చాత్మానం తతోన విజిగుప్సతే ॥

అన్ని జీవులు తన ఆత్మకన్న వేరు కావని, తన ఆత్మనే అన్నింటి యందు దర్శించే ప్రాజ్ఞుడు దేనినీ ద్వేషించడు.

పరమేశ్వరుని రూపాన్ని గురించి చెప్పాలంటే, అది దివ్యమైన తేజోరూపము. ఒక పెద్ద కాంతిపుంజము. ఇది అగ్నితేజస్సు కాదు. దేవీభాగవతంలో తారకాసురుని బాధలు పడలేక దేవతలు, మహర్షులు అందరూ హిమాలయ పర్వతాలలో ఆ పరమేశ్వరిని 12 సంవత్సరాలపాటు ప్రార్థిస్తారు. అప్పుడు చైత్రశుద్ధ నవమి శుక్రవారం నాడు ఆపరమేశ్వరి, ఆపరంజ్యోతి, ఆపరాత్పరి వారికి ప్రత్యక్షమైంది. ఆమె ఎలా ఉన్నది అంటే

కోటి సూర్యప్రతీకాశం చంద్రకోటి సుశీతలం
విద్యుత్ కోటిసమానాభమరుణం తత్పరం మహః
నైవచోర్ధ్వం నతిర్యక్చ నమధ్యేపరిజగ్రభత్
ఆద్యంత రహితం తత్తు నహస్తాద్యంగ సంయుతం
నస్త్రీరూపం అథవానపుం రూపం అథో భయం

ఆ పరమేశ్వరి కొన్నికోట్ల సూర్యులకాంతితో, కొన్నికోట్ల చంద్రుల చల్లదనంతో, కొన్నికోట్ల విద్యుల్లతలు ఒక్కసారిగా తళుక్కుమని మెరిసినట్లుగా అంత గొప్ప కాంతితో ప్రకాశిస్తున్నది. దానికి పైన, క్రింద, మధ్య అనేవి లేవు. కాలు, చేతులు మొదలైన అంగములు అసలే లేవు. మొదలు చివర అనేవి లేవు అది స్త్రీ కాదు, పురుషుడు కాదు. రెండూ కానిది అంతకన్నా కాదు. కైవల్యోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా

అపాణిపాదో హ మచింత్య శక్తిః । పశ్యామ్య చక్షుః సశృణోమ్యకర్ణః ।
అహంవిజానామి వివిక్తరూపో । నచాస్తి వేత్తామమ చిత్సదాహమ్ ॥

పరమేశ్వర స్వరూపానికి కాళ్ళు చేతులు మొదలైన అంగాలు ఏవీ లేవు. అయినప్పటికీ అన్ని పనులు చెయ్యగలదు. కళ్ళు లేకపోయినా చూడగలదు. చెవులు లేకపోయినా వినగలదు. సర్వాన్నీ తెలుసుకుంటుంది. ఆరూపం ఇలా ఉంటుందని ఎవరికీ తెలియదు. నిజంగా చెప్పాలంటే అది చిన్మాత్ర స్వరూపము.

న భూమి రాపో నచవహ్నిరస్తి । నచానిలో మేస్తి నచాంబరం చ

ఏతంవిదిత్వా పరమాత్మ రూపం । గుహాతిశయం నిష్కళ మద్వితీయం ॥

సమస్త సాక్షిగుం సద సద్విహీనమ్ । ప్రయాతి శుద్ధం పరమాత్మ రూపం।

పరమాత్మ అంటే భూమికాదు; జలంకాదు, అగ్నికాదు, వాయువుకాదు, ఆకాశం అంతకన్నాకాదు. అది ఒక్కటే ఉంటుంది. దానితో సమానమైనది కాని, అంతకన్నా అధికమైనది కాని ఇంకొకటి లేదు. సర్వానికీ సాక్షియైనది. సత్తుకాదు, అసత్తుకాదు, సదసత్తు అంతకన్నాకాదు.

వేదైరనేకై రహమేవ వేద్యో వేదాంత కృద్వేదవిదేవ చాహమ్ ।

నపుణ్యపాపే మమనాస్తినాశో । నజన్మ దేహేంద్రియ బుద్ధి రస్తి ॥

ఆ పరమేశ్వరుడికి పాపపుణ్యాలు, ధర్మాధర్మాలు, జన్మమృత్యుజరాదులు ఏవీ లేవు. దేహము, ఇంద్రియాలు, బుద్ధి కూడా లేవు. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా ఈ జగత్తంతా పరమేశ్వరస్వరూపమే. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో సత్యకామజాబాలికి ఒక ఆబోతు పరబ్రహ్మతత్త్వాన్ని ఉపదేశిస్తూ "సత్యకామా ! పరబ్రహ్మతత్త్వం నాలుగు పాదాలుగా ఉన్నది. అందులో ఒక పాదాన్ని నేను చెబుతాను. అంటూ ఈ జగత్తులో తూర్పు, పడమర, ఉత్తరం, దక్షిణం నాలుగు దిక్కులు పరబ్రహ్మ స్వరూపమే అంటుంది.

భూమి, ఆకాశము, సముద్రాలు, నదులు, పర్వతాలు అన్నీ పరబ్రహ్మ స్వరూపమే అని చెబుతాడు అగ్నిదేవుడు.

అగ్ని సూర్యుడు, చంద్రుడు, నక్షత్రాలు, విద్యుల్లతలు పరబ్రహ్మ స్వరూపమే అని చెబుతుంది ఒక హంస.

ప్రాణంబ్రహ్మ, దృష్టిబ్రహ్మ, శ్రవణంబ్రహ్మ, మనస్సుబ్రహ్మ అంటుంది నీటిపక్షి.

ఈ రకంగా జగత్తులో ఉన్న సర్వమూ పరబ్రహ్మ స్వరూపమే అని తెలుస్తోంది. లలితా సహస్రంలో చెప్పినట్లుగా ఆ పరమేశ్వరి ధర్మాధర్మ వివర్జితా, పుణ్యాపుణ్య స్వరూపిణి. పంచకృత్య పరాయణ, సర్వావస్థా వివర్జితా, ఇలా జగత్తంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే. అతనికి లింగభేదం లేదు.

ఒరులుగారు నాకు ఒరులకు నేనౌదు
ఒంటివాడను చుట్టమొకడు లేడు

అతనికి ఎవరూ లేరు. అందరికీ అతను కావాలి. అతడు మాత్రం ఒంటరివాడు. ఆ పరమేశ్వరుణ్ణి జ్ఞానంద్వారా మాత్రమే తెలుసుకోవాలి. జ్ఞానాదేవతుకైవల్యం వేదాలు, శాస్త్రాలు, చదవటంచేత కాని, యజ్ఞయాగాదికర్మలను ఆచరించటంవల్ల కాని, దానధర్మాలు చెయ్యటం చేతగాని అతడు తెలియబడడు. అతడు ఎక్కడ ఉంటాడు అంటే ? ఉత్తరగీతలో భగవానుడు చెప్పినట్లుగా.

హృదయకమలమధ్యే దీపవద్వేదసారం
ప్రణవమయమతర్క్యం యోగిహృద్యాన గమ్యం

యోగీశ్వరుల హృత్పద్మంలోనే ఉంటాడు. అతన్ని ధ్యానంద్వారా మాత్రమే తెలుసుకోవాలి. వేదంలో చెప్పినట్లుగా

పద్మకోశ ప్రతీకాశగ్ం హృదయం చాప్యథోముఖమ్
అథోనిష్ట్యా వితశ్యాంతే నాభ్యాముపరితిష్ఠతి
జ్వాలమాలాకులంభాతి విశ్వశ్యాయతనం మహత్
సంతతగ్ం శిలాభిస్తులంభత్యా కోశసన్నిభమ్
తశ్యాంతే సుషిరగ్ం సూక్ష్మం సర్వమ్ ప్రతిష్ఠితమ్
తస్యమధ్యేవహ్నిశిఖా అణీయోర్ధ్వావ్యవస్థితః
నీలతోయద మధ్యస్తా ద్విద్యుల్లేఖేవభాస్వరా
నీవారశూక వర్తన్విపీతాభాస్వస్త్యణూపమా
తస్యా శిఖాయామధ్యే పరమాత్మా వ్యవస్థితః ॥

కంఠానికి క్రిందిభాగంలో, నాభికిపైన 12 అంగుళాల ప్రమాణం కలిగి అథోముఖంగా, పద్మాన్నిపోలిన హృదయమున్నది. ఆ కమలాన్ని ఆశ్రయించి, జ్వాలాసమూహంతో వెలుగుతూ, జీవులకు ప్రధానస్థానమై అనేక నాడీసమూహాలకు ఆలంబనమై, అరవిరిసినపద్మాన్ని పోలిన హృదయంయొక్క అగ్రభాగంలో సూక్ష్మమైన కమలం ఒకటున్నది. దానిలో సర్వము ప్రతిష్ఠితమై ఉన్నది. దాని మధ్యలో జఠరాగ్ని

ఉన్నది. ఈ జఠరాగ్ని మధ్యన సూక్ష్మమైన అగ్నిశిఖ ఉన్నది. అది నీలమేఘంలా ప్రకాశిస్తుంటుంది. దానిశిఖ ధాన్యపుములికిలా ఉంటుంది. ఆ అగ్నిశిఖమధ్యలో పరమాత్మ ఉంటాడు.

స బ్రహ్మ సశివ సహరి సఇంద్ర సోక్షరః పరమస్వరాట్ ॥

అతదేబ్రహ్మ, అతదేవిష్ణువు, శివుడు, ఇంద్రుడు. అక్షరస్వరూపుడు అయిన పరబ్రహ్మ. కఠోపనిషత్తులో చెబుతాడు చూడండి.

అంగుష్ఠమాత్రః పురుషోంతరాత్మా సదా జనానాం హృదయే సన్నివిష్ఠః ।

హృదయముయొక్క మధ్యభాగంలో ఒక పద్మమున్నది. అందులో అంగుష్ఠమాత్రుడైన పురుషుడు నివసిస్తుంటాడు ఈపద్మమే అంతఃకరణ. దీనినే అంగుష్ఠము అంటారు. అందులోఉండే పురుషడే అంగుష్ఠమాత్రుడు. లలితా సహస్రంలో ఆపరమేశ్వరి 'భక్తమానసహంసికా' అంటారు. అంటే ఆ పరమేశ్వర స్వరూపము భక్తులయొక్క మానసము అనేసరోవరంలో ఈదులాడే హంస.

షట్చక్ర నిరూపణంలో పరమేశ్వర స్వరూపం సహస్రదళపద్మంలోనే ఉంటుంది. సాధకుడు గ్రంథిత్రయాన్ని భేదించి సహస్రదళపద్మం చేరగలిగితే అక్కడ పరమేశ్వర సాక్షాత్కారము జరుగుతుంది. అక్కడ అంతా మహాశూన్యమున్నది. ఆ శూన్యాన్ని దేవతలు అతిరహస్యంగా సేవిస్తుంటారు. అక్కడికిచేరిన వారికి, ఆ ప్రదేశాన్ని దర్శించగలిగిన వారికి వాంఛితార్థం నెరవేరుతుంది. వారికి పునర్జన్మ అనేది ఉండదు. అని చెప్పబడింది. లలితాసహస్రంలో సహస్రదళపద్మంలో ఆ పరమేశ్వరి సర్వాయుధాలుధరించి, అన్నివైపులకు శిరస్సులుగలిగి, అన్నివర్ణములతోను శోభిల్లుతుంటుంది. అని చెప్పబడింది. ఏది ఏమైనప్పటికీ ఆ పరమేశ్వరుడు సాధకునిలోనే ఉన్నాడు అంతకన్నా వేరే ఎక్కడో లేదు. అటువంటి పరమాత్మను దర్శించిన వారికి పునర్జన్మ ఉండదు. మరి అతన్ని తెలుసుకోవటం ఎలా ? దీనికి గురువు కావాలి. గురువు ద్వారానే ఈపని జరగాలి. గురువంటే ఎవరో కాదు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడే.

గురుర్బ్రహ్మ గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః ।
గురుస్సాక్షాత్ పరబ్రహ్మ తస్మైశ్రీ గురవే నమః ॥

గురువు త్రిమూర్తిస్వరూపుడు. అది ఎలాఅంటే అజ్ఞాని అయిన శిష్యుని హృదయంలో జ్ఞానబీజాన్ని నాటతాడు. అందుచేతనే అతడు బ్రహ్మ అనబడతాడు. అలా నాటిన జ్ఞానబీజాన్ని పెంచి పోషిస్తాడు. అందుకే స్థితికారకుడైన విష్ణువు అనబడతాడు. శిష్యుని హృదయంలో అజ్ఞానము అనే చీకటిని నాశనం చేస్తాడు. అందుకే సంహారకర్త అయిన రుద్రుడు అనబడతాడు. ఇప్పుడు జ్ఞానియైన శిష్యునికి మోక్షమార్గం చూపుతాడు. ఈ కారణంచేతనే గురువు సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడు అనబడతాడు.

బ్రహ్మానందం పరమసుఖదం కేవలం జ్ఞానమూర్తిం
ద్వంద్వాతీతం గగనసదృశం తత్త్వమస్యాది లక్ష్యం ।
ఏకంనిత్యం విమలమచలం సర్వధీ సాక్షిభూతం
భావాతీతం త్రిగుణరహితం సద్గురుం తం నమామి ॥

బ్రహ్మానందమే స్వరూపంగా కలవాడు, శ్రేష్ఠమైన సుఖాన్ని ఇచ్చేవాడు, మహాజ్ఞాని, సుఖదుఃఖాది ద్వంద్వములకు అతీతమైనవాడు, ఆకాశసమానుడు, తత్త్వమసి మొదలైన మహావాక్యాల లక్ష్యార్థమైన పరమాత్మ స్వరూపుడు, శాశ్వతుడు, చలనరహితుడు, నిర్మలుడు, సర్వానికి సాక్షియైనవాడు, భావాలకు, త్రిగుణాలకు అతీతుడుఅయిన గురువుకు నమస్కారము. అటువంటి సద్గురువుయొక్క కృపాకటాక్ష వీక్షణాలు కావాలి. సద్గురుసేవనం జరగాలి. అలాంటి సద్గురువు ఎక్కడ దొరుకుతాడు అంటే గురువు కోసం నువ్వు వెతకనవసరం లేదు. సమయం వచ్చినప్పుడు ఆ గురువే నిన్ను వెతుక్కుంటూ వస్తాడు. అప్పటిదాక ఈ జగత్తే నీకుగురువు. జగత్తులో ఉన్న ప్రతివస్తువు, ప్రతిప్రాణీ నీకుగురువే. దత్తాత్రేయుడు తనకు 24 మంది గురువులున్నారు అంటాడు. వారిలో ఒక పావురము, ఒకవేశ్యకూడా ఉన్నారు. అలాగే రామకృష్ణ పరమహంస తనకు కొలనులో ఒంటికాలి మీద జపంచేసే కొంగ, చేపలుపట్టే జాలరివాడు గురువులేను అంటాడు. అంటే ప్రకృతిలో ప్రతిప్రాణి మనకి గురువే. వాటినుంచి అనేకవిషయాలు తెలుసుకుంటాము. కర్మ పరిపక్వమైనప్పుడు సద్గురువే నిన్నువెతుక్కుంటూ వస్తాడు. అంతవరకు జపము, తపము, సత్సంగము లాంటివి చేస్తుండాలి.

ఒక మానవుణ్ణి ఎవరో ఎత్తుకుపోయి కాలుచేతులు కట్టేసి భయంకరమైన అడవిలో పడేశారు. కళ్ళకు గంతలుకట్టారు. నోరు కూడా కట్టేశారు. అతడు చూడలేడు. మాట్లాడలేడు. నడవలేడు. అటువంటిస్థితిలో ఎవరో వచ్చి దయదలిచి అతనికట్లు విప్పారు. ఇప్పుడు నడవగలడు, చూడగలడు, మాట్లాడగలడు. కాబట్టి కనిపించిన త్రోవగుండా బయలుదేరిపోతూ, కనిపించిన వారినల్లా అడుగుతూ, చివరకు ఇల్లు చేరతాడు. అలాగే సంసార సాగరంలోపడి కొట్టుకుంటున్న మానవుడు కూడా మోక్షమార్గంవైపు పయనించాలి. ఇందులో దారిచూపేవారంతా గురువులే. అసలైన గురువు మాత్రమే మోక్షమార్గంచూపగలడు. అతడేసద్గురువు. ఆ సద్గురువు లభించేదాకా సాధనచేస్తూనేఉండాలి.

ఇక్కడ ఒక చిన్న అనుమానం వస్తుంది. జపతపాలు, కర్మకాండ. ఇవన్నీ అవసరమా? వీటిని చెయ్యాలా? వీటివల్ల మోక్షం వస్తుందా? జపంవల్ల మోక్షం రాదు. తపం వల్ల మోక్షం రాదు. వేదాలు శాస్త్రాలు చదివినా మోక్షం రాదు. కేవలం జ్ఞానం ద్వారానే మోక్షం వస్తుంది. జ్ఞానాదేవతుకైవల్యం ఈశావాస్యోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా

అంధం తమః ప్రవిశన్తి యేవిద్యా ముపాసతే
తతోభూయ ఇవతే తమోయ ఉ విద్యాయాగ్ం రతాః ॥

అవిద్యను ఆరాధించేవారు అంధకారంలో పడిపోతారు. యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేసేవారు అంతకన్న నిబిడాంధకారంలో పడిపోతారు.

యజ్ఞయాగాది కర్మలు, జపతపాలు, వేదశాస్త్రాలు ఇవేవీ మోక్షాన్ని ఇవ్వవు. వీటివల్ల పునర్జన్మ కలుగుతుంది. అయినప్పటికీ సాధకుడు వీటిని ఆచరించాలి.

కుర్వన్నే వేహకర్మాణి జిజీవిషేచ్ఛతగ్ం సమాః ।
ఏవంత్వయి నాన్యథేతోస్తి న కర్మ లిప్యతే నరే ॥

శాస్త్రవిహితమైన కర్మలు చేస్తూ మాత్రమే మానవుడు నూరు సంవత్సరాలు జీవించాలి. ఆయుష్య ఉన్నంతవరకు దుష్కర్మ కాలుష్యాన్ని దూరం చేసుకోవటానికి ఇంతకన్న వేరేమార్గం లేదు.

జలస్నానం మలత్యాగం । మంత్రస్నానం మనశ్శుచిః ।
భస్మస్నానం హరేత్పాపం । జ్ఞానస్నానం పరంపదమ్ ॥

జలంతో స్నానంచేస్తే కేవలం వంటికి అంటుకున్న మట్టి పోతుంది. మురికి వదులుతుంది. జపంచేస్తే మనసునిర్మలమవుతుంది. కాబట్టి జపతపాలు, కర్మకాండలు చేసి నిర్మలమైన మనసు పొందాలి. నిర్మలమైన మనసులో పరమేశ్వర సాక్షాత్కారం జరుగుతుంది. కాబట్టి కర్మకాండ చేసి ఫలితం పొందాలి. క్షేత్రదర్శనం, సత్సాంగత్యం వల్ల ఏకాగ్రత ఏర్పడుతుంది. భగవంతుడిమీద అచంచలమైన విశ్వాసంఏర్పడుతుంది. అందువల్ల సాధకుడు వీటిని తప్పనిసరిగా ఆచరించాలి. శాస్త్రాధ్యయనం వల్ల పరోక్షజ్ఞానం కలుగుతుంది. ఇలా కలిగిన పరోక్షజ్ఞానం గురుకృపవల్ల ప్రత్యక్షజ్ఞానంగా పరిణమిస్తుంది. అప్పుడు సాధకుడు 'అహంబ్రహ్మాస్మి' అని భావన చేస్తాడు. మంత్రాలన్నింటిలోకి ఉత్తమమైన మంత్రం ఇది. దీన్ని జపం చేస్తే కోటిజన్మలపాపం నశిస్తుంది.

యస్తుసర్వాణి భూతాన్యాత్మన్యేవాను పశ్యతి ।
సర్వభూతేషు చాత్మానం తతోన విజుగుప్సతే ॥

అన్ని జీవులు తన ఆత్మకన్న భిన్నంకావని, తనఆత్మే అన్నిజీవులయందు ఉన్నదనీ భావించే ప్రాజ్ఞుడు దేన్నీ ద్వేషించడు. అతని దృష్టిలో ఈ జగత్తంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే. ధర్మంలేదు. అధర్మంలేదు, పాపంలేదు పుణ్యంలేదు, గురువులేదు, శిష్యుడులేడు. అసలు ఈ జగత్తే లేదు ఉన్నది ఒక్కటే – అదే పరమేశ్వర స్వరూపము. అదే నేను. నేనేపరబ్రహ్మను. నేనుతప్ప ఇంకేదీ లేదు. అని భావనచేసినవాడు పరమేశ్వరుణ్ణి చేరగలుగుతాడు. 'బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవభవతి' బ్రహ్మను గురించి తెలుసుకున్న వాడు స్వయంగా తాను కూడా పరబ్రహ్మమే అవుతాడు.

22. సాయుజ్యం

పరమపదము, కైవల్యము, సాయుజ్యము, మోక్షము, ముక్తి ఇవన్నీ పర్యాయపదాలు. వీటన్నింటికీ అర్థం ఒకటే. ముక్తి అంటే విముక్తి అని అర్థం. అరిషడ్వర్గాల నుంచి విముక్తి. లౌకిక సుఖాలనుంచి విముక్తి. సంసారబంధనాల నుంచి విముక్తి. రాగద్వేషాల నుంచి విముక్తి. మమ అంటే బంధం. నమమ అంటే మోక్షం. ముక్తి రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. జీవన్ముక్తి 2. విదేహముక్తి. జీవించి ఉండగానే ముక్తి పొందటం జీవన్ముక్తి. జీవన్ముక్తుడు ఆయుష్య ఉన్నంతవరకు జీవించి, ఆ తరువాత దేహాన్ని విడిచి పరబ్రహ్మలో లీనమవుతాడు. ఈ రకంగా దేహాన్ని విడిచి పరమాత్మలో లీనంకావటాన్నే విదేహముక్తి అంటారు.

జీవన్ముక్తుడు : జాగ్రదవస్థలో ఉన్నప్పుడు ఎవరికి దృశ్యజ్ఞానము నశిస్తుందో, అతని స్థితినే 'జ్ఞానము' అంటారు. వృత్తిజ్ఞానము నశించిపోవటమే 'జ్ఞానము'. ఈ విషయాలు తెలుసుకున్నవాడు జీవన్ముక్తుడు. దృశ్యములేదు అనే ఆత్మజ్ఞానంతో, మనసులో ఉన్న దృశ్యభావాలను తుడిచివేసినట్లైతే తక్షణమే మహోన్నతమైన నిర్వాణ సుఖము ఉత్పన్నమవుతుంది. వాసనలు అంటే రాగద్వేషాలను సంపూర్ణంగా త్యజించటమే మోక్షము. ఎవరైతే పరిశుద్ధ వాసనలతో నిండి ఉన్నారో, వారు తిరిగి జనన మరణాలు పొందరు. వాళ్ళు యథార్థాన్ని తెలుసుకోగలుగుతారు. వారే జీవన్ముక్తులు. దృఢమైన విషయచింతనమే బంధము. వాసనాక్షయమే మోక్షము. దేహ, లోక, శాస్త్రవాసనలే సర్వవాసనలు. తపస్సు మొదలైన సాధనలు ఏవీ లేకుండానే సహజంగా ఎవరికి భోగాలు ఉండవో, వారు జీవన్ముక్తులు. కాలానుగుణంగా సుఖ దుఃఖాలు అనుభవిస్తున్నప్పటికీ, సంతోషము, విషాదము పొందనివాడు జీవన్ముక్తుడు. హర్షము, శోకము, భయము, క్రోధము, కామము, కార్పణ్యము లేనివాడు జీవన్ముక్తుడు. అహంకారాన్ని వదిలి, దృశ్యాన్ని త్యాగం చేసినవాడు జీవన్ముక్తుడు. అంతర్ముఖుడై ఇష్టాలు లేకుండా ఉండేవాడు జీవన్ముక్తుడు. సుషుప్తిలో ఉన్నవాడు లాగా సంచరించేవాడు జీవన్ముక్తుడు. ఎప్పుడూ ఆత్మానందం పొందేవాడు, మనసును పవిత్రంగా ఉంచుకునే వాడు జీవన్ముక్తుడు. ఏకోరికలు లేకుండా ఉండేవాడు జీవన్ముక్తుడు. దృశ్యములయందు అసంగుడు, చైతన్యవంతుడు అయినవాడు

జీవన్ముక్తుడు. రాగద్వేషాలు, సుఖదుఃఖాలను లక్ష్యపెట్టకుండా, కోరికలు లేకుండా, నిష్కామ్యంగా, సత్కర్మలు చేసేవాడు జీవన్ముక్తుడు. మౌనంగా ఉండేవాడు, అహంభావం లేనివాడు, సంకల్పాలు, ఉద్వేగాలు లేనివాడు, జీవన్ముక్తుడు. ఇచ్ఛారహితుడై సత్కర్మలు చేసేవాడు జీవన్ముక్తుడు. కంటికి కనిపించే దృశ్యాన్ని సమ్యక్‌దృష్టితో పరిత్యజించిన వాడు జీవన్ముక్తుడు. ధర్మాధర్మాలు లేనివాడు, ఇచ్ఛారహితమైన కర్మలను పరిత్యజించని వాడు జీవన్ముక్తుడు. ధనాన్ని దరిద్రాన్ని, రుచిని అరుచిని, సమ్యక్‌దృష్టితో పరిత్యజించాడు జీవన్ముక్తుడు. షడ్రుచులు సమభావంతో, భుజించగలవాడు జీవన్ముక్తుడు. జన్మమృత్యుజరాదులను సమభావంతో చూడగలవాడు జీవన్ముక్తుడు.

ధర్మాధర్మాలు, సుఖదుఃఖాలు, జరామరణాలు, ఈ ద్వంద్వాలను పరిత్యజించిన వాడు జీవన్ముక్తుడు. సంశయాలను, ప్రయత్నాలను, నిశ్చయాలను జ్ఞానబుద్ధితో పరిత్యజించినవాడు జీవన్ముక్తుడు. జగత్‌సృష్టికి ముందు, సంహారం తరువాత, ఉదయాస్తమానాల యందు, భావాభావములందు సమభావంతో ఉండేవాడు జీవన్ముక్తుడు. ద్వేషము, కోరికలు, రాగద్వేషాలు లేకుండా ప్రారబ్ధకర్మలు అనుభవించని వాడు జీవన్ముక్తుడు. మనసు ఉండి కూడా అమనస్కుడైన వాడు, సంసార సంకులంలో శాంతుడు జీవన్ముక్తుడు. సమస్త సంపదల యందు, వ్యవహారముల యందు ఉండి కూడా స్పృహలేనివాడు జీవన్ముక్తుడు. జీవన్ముక్తుడు తనశరీరం పతనమైన సమయంలో, శ్వాసఆగిపోయినవెంటనే, జీవన్ముక్త పదవిని దాటి విదేహముక్తు డవుతాడు. విదేహముక్తుడికి జనన మరణాలు ఉండవు.

పంచవిధ ముక్తులు : బాహ్య పూజ చేసేవారికి ముక్తితో పనిలేదు. కోరికల సాధనే వారి ధ్యేయం. అంతరారాధన చేసేవారు మాత్రం ముక్తిని కోరుకుంటారు. ఈ ముక్తి ఐదు రకాలుగా ఉంటుంది.

1. సార్ష్నిరూపముక్తి : మణిపూరంలో పరమేశ్వరుని అర్చించేవారు ఆ పరమేశ్వరుడు ఉండే పురానికి దగ్గరగా ఇంకొకపురం నిర్మించుకుని అందులో ఉంటారు. ఇది సార్ష్నిరూపముక్తి.

ఆధారస్వాధిష్టానాలు అంధకార బంధురాలు. వీటిలో పరమేశ్వరుని అర్చించేవారు లౌకికవాదులు. వారికి ముక్తితో పనిలేదు. అందుకనే మణిపూరచక్రం నుంచి ముక్తి చెప్పబడుతోంది.

2. సాలోక్యముక్తి : అనాహతపద్మంలో పరమేశ్వరుని అర్చించేవారు ఆ పరమేశ్వరుడు ఉండే పట్టణంలోనే నివసించగలుగుతారు.

3. సామీప్యముక్తి : విశుద్ధిచక్రంలో పరమేశ్వరుని అర్చించేవారు ఆయనకు అతిదగ్గరగా సేవకులుగా ఉంటారు.

4. సారూప్యముక్తి : ఆజ్ఞాచక్రంలో పరమేశ్వరుని అర్చించేవారు వేరే దేహంతో పరమేశ్వరునికి అతిసమీపంగా ఉంటారు. సృష్టి స్థితి లయాలు తప్ప, పరమేశ్వరుడు చేసేపనులన్నీ వీరు చేస్తారు.

5. సాయుజ్యము : ఇది అసలైన ముక్తి. సహస్రారంలో పరమేశ్వరుని అర్చించే వారు, ఆత్మసాక్షాత్కారం పొందినవారు సాయుజ్యం పొందుతారు. ఇది శాశ్వతమైన ముక్తి. ఇదే పరమపదము; కైవల్యము, మోక్షము, జీవాత్మ పరమాత్మల ఏకీభావము. ఈ స్థితికి చేరిన వారికి పునర్జన్మ ఉండదు. ఈ పంచవిధ ముక్తులయందు సాయుజ్యం పొందిన వారికి తప్ప, మిగిలిన వారందరికీ పునర్జన్మ ఉంటుంది.

అయితే ముక్తి నాలుగు రకాలుగా ఉంటుంది అంటున్నారు భగవత్పాదుల వారు 'శివానందలహరి'లోని 28వ శ్లోకంలో

సారూప్యం తవపూజనే శివ మహాదేవేతి సంకీర్తనే
సామీప్యం శివభక్తి ధుర్య జనతా సాంగత్య సంభాషణే
సాలోక్యం చ చరాచరాత్మక తనుధ్యానే భవానీపతే
సాయుజ్యం మమసిద్ధమత్ర భవతి స్వామిన్ కృతార్థోస్మ్యహమ్ ॥

ఈశ్వరా ! నిన్ను భక్తితో పూజించుటవల్ల - సారూప్యము
శివా ! మహాదేవా ! అంటూ స్తోత్రం చెయ్యటం వల్ల - సామీప్యము
నీ భక్తులతో సహవాసం చెయ్యటవల్ల - సాలోక్యము
చరాచరాత్మకమైన నీ స్వరూప ధ్యానం వల్ల - సాయుజ్యము

అనుగ్రహించావు. నేను కృతార్థుడను. అంటున్నారు దీనిలో సార్ష్టిరూప ముక్తి లేదు. ఇందులో కూడా మొదటి మూడు రకాల ముక్తి పొందిన వారికి పునర్జన్మ ఉంటుంది.

పరబ్రహ్మ తత్త్వాన్ని భక్తి, శ్రద్ధ, యోగము, ధ్యానము, జ్ఞానముల ద్వారానే తెలుసుకోవాలి. కర్మద్వారా గాని, సంతానము, ధనముల ద్వారా గాని పరబ్రహ్మను తెలుసుకోలేరు. అమరత్వాన్ని పొందలేరు. అమరత్వానికి మారురూపమే మోక్షము. దాన్ని త్యాగం ద్వారా మాత్రమే పొందాలి. త్యాగము అంటే దానధర్మాలు చెయ్యటం కాదు. మనకున్నవన్నీ వదిలెయ్యాలి. రాగద్వేషాలు, కామ్యకర్మలు, అహంకార మమకారాలు, ఇవన్నీ త్యాగం చెయ్యాలి. ఆ పరతత్త్వం ఎక్కడో లేదు. నీలోనే ఉంది. ఇంద్రియ నిగ్రహం గలవారు, అమనస్కులు మాత్రమే దాన్ని చేరగలరు. వేదాంత ప్రవచనాలు వినటంవల్ల పరోక్షజ్ఞానం కలుగుతుంది. దానివల్ల పరతత్త్వాన్ని గురించిన అవగాహన కలుగుతుంది. నిష్కల్మషమైన హృదయము, అపరోక్షజ్ఞానము కలిగి, నియమనిష్ఠల నాచరించేవారు సన్యాసయోగం ద్వారా బ్రహ్మలోకం చేరి, కల్పాంతంలో అమరత్వం పొందుతారు. ఇదే క్రమముక్తి. వేదాంత ప్రవచనాలు వినటం, బ్రహ్మను గూర్చి నిశ్చయజ్ఞానం కలగటం, తపస్సు, సన్యాస దీక్ష, ఇవన్నీ ఒక క్రమాన్ని తెలుపుతాయి. అందుకే దీన్ని క్రమముక్తి అంటారు.

సన్యాసాశ్రమంలో ఉన్నవాడు పవిత్రుడై నిర్జనప్రదేశంలో సుఖాశీనుడై, ఇంద్రియాలను నిరోధించి, మనసును నశింపచేసి, హృత్పద్మంలో ఉన్న ఆదిమధ్యాంత రహితుడు, అవాంగ్మానసగోచరుడు, ఇంద్రియాతీతుడు అయిన పరమాత్మను సేవించినట్లైతే, అర్హత గలవారు ముక్తులవుతారు. ఈ రకంగా సర్వదేవతా స్వరూపుడు, సర్వజగద్రూపుడు, త్రికాలముల యందు ఉన్నవాడు, సనాతనుడు అయిన బ్రహ్మను అనుభవంలోకి తెచ్చుకున్నవాడు మృత్యువును జయిస్తాడు. ఈ విధంగా ఆత్మ, పరమాత్మ రెండూ ఒక్కటే అనే విషయం అనుభవపూర్వకంగా తెలుసుకోవటమే మోక్షానికి మార్గము.

పొల్లుతో కప్పబడిన ధాన్యపుగింజ 'వడ్లగింజ' అనబడుతుంది. ఆ పొల్లు లేకపోతే అది బియ్యపుగింజ అవుతుంది. అలాగే జీవుడు – మాయాబద్ధుడు. మాయారహితుడు – శివుడు. మాయ అంటే కర్మ. కర్మ గనక నాశనం అయితే జీవుడే – దేవుడవుతాడు. కులము, జాతి, మతము అనే తేడా లేకుండా చూడటమే జ్ఞానము. మనసును విషయాలలోకి చేరనివ్వకపోవటమే 'ధ్యానము' మనసులోని మలినాలు పోగొట్టటమే స్నానము. ఇంద్రియాలను విషయాలలోకి చేరనియ్యకుండా మనసులో దోషాలు

మాలిన్యాలు పోగొట్టటమే స్నానము. ఇంద్రియ నిగ్రహమే శౌచము బ్రహ్మామృతమే – ఆచమనము. అందుచేత ఎప్పుడూ బ్రహ్మామృతాన్నే పానము చెయ్యాలి. జ్ఞాని ఎప్పుడూ, ఏకాంత ప్రదేశంలో ఒంటరిగానే ఉండాలి. రెండవ వారు తోడు ఉండరాదు. ఎప్పుడూ బ్రహ్మమును దర్శించాలి. అలాంటి బ్రహ్మజ్ఞానికి మాత్రమే ముక్తి లభిస్తుంది.

అన్నింటియందు సమభావంతో చూసేవాడు, సమస్త భూతాలలోను తన ఆత్మనే చూడగలుగుతాడు. ఆత్మను క్రిందఅరణిగాను, ప్రణవాన్ని పైనఅరణిగాను చేసుకుని, నిరంతరధ్యానము అనే అభ్యాసం చెయ్యటం వల్ల కలిగే తత్త్వజ్ఞానం ద్వారా విద్వాంసుడు తన పాపాలనుదహించి వేస్తాడు.

అజ్ఞాని దేహాన్నే ఆత్మగా భావిస్తాడు. స్త్రీసుఖము, అన్నపానాదులు మొదలైన వాటిచేత ఇంద్రియాలను తృప్తిపరుస్తూ ఇదే సుఖము అనుకుంటాడు. మాయాకల్పిత సంసారంలో జీవుడే భోక్త. సుఖదుఃఖాలను అతడే అనుభవిస్తాడు. అజ్ఞానము అనే అంధకారంలో ఉన్న జీవుడు, గాఢనిద్రలో ఆత్మలో లీనమై అవిద్యచేత ఆచ్ఛాదింపబడిన స్వరూపసుఖాన్ని అనుభవిస్తాడు. తానుచేసిన కర్మఫలాన్ని అనుభవించటానికి మళ్ళీమేల్కొంటాడు. ఈ రకంగా జాగ్రస్వప్న సుషుప్తులలో క్రీడిస్తూఉంటాడు. అయితే జాగ్రస్వప్న సుషుప్తులు, స్థూలసూక్ష్మ కారణ శరీరాలు, వీటికి అభిమాని అయిన జీవుడు లయమైపోతే, మిగిలేది పరమాత్మ. ఈ విశ్వానికి మూలకారకుడు. అఖండ జ్ఞానస్వరూపుడు. అతనివల్లనే పంచభూతాలు, తన్మాత్రలు, ఇంద్రియాలు, ఈ జగత్తు అంతాపుడుతున్నాయి.

ఏపరబ్రహ్మ అందరికీ ఆత్మఅయినాడో, ఏపరమాత్మ ఈసృష్టికి ఆధారమైనాడో, ఆ పరమేశ్వరుడవు నువ్వే. అవస్థాత్రయాన్ని ప్రకాశింపచేస్తూ, వాటికి సాక్షీభూతమైన పరమాత్మను నేనే అని తెలుసుకున్నవాడు సమస్తబంధనాల నుంచీ విముక్తుడవుతాడు.

సచ్చిదానంద రూపుడను నేనే. నా నుండే ఈ జగత్తు అంతా ఆవిర్భవిస్తున్నది. నాలోనే అన్నీఉన్నాయి. అన్నీ నాలోనేలయమవుతున్నాయి. అద్వితీయుడైన పరబ్రహ్మనునేనే. సూక్ష్మాతిసూక్ష్మమైనవాడనునేనే. మహత్తులలో కెల్లా మహత్తరమైన వాడను నేనే. ఈ విశ్వానికి కారకుడను, హిరణ్మయ స్వరూపుడను, కళ్యాణ

పురుషుడను. నేను అవయవాలు లేనివాడను. ఊహకుకూడా అందని శక్తిస్వరూపుడను నేనే. కళ్ళులేకపోయినా చూడగలను. చెవులులేకపోయినా వినగలను. నేను అద్వితీయుడను. నేను అసంగుడను. కాని అందరినీ ఎరుగుదును. నన్ను గుర్తించగలవారుమాత్రం ఎవరూలేరు. వేదాలద్వారామాత్రమే తెలుసుకోదగిన వాడను. జ్ఞానముద్వారా మాత్రమే పొందదగినవాడను. వేదాంతకర్తను. వేదవేత్తను. నాకు పాపపుణ్యాలు, జననమరణాలు, ధర్మాధర్మాలు ఏవీలేవు. బుద్ధి, ఇంద్రియాలు లేవు. పంచభూతాలు నాచేతనే సృష్టించబడినాయి. నన్నుతెలుసుకున్నవారు బంధ విముక్తులవుతారు అని త్రికరణశుద్ధిగా భావించినసాధకుడు సాయుజ్యం పొందుతాడు. గాలిలో గాలిలాగా, నీటిలో నీరులాగా, మహదాకాశంలో ఘటాకాశం లాగా అతనిజీవాత్మ పరమాత్మనుచేరుతుంది. అతనికి కర్మశేషం ఉండదు కాబట్టి పునర్జన్మకూడా ఉండదు.

23. జ్ఞానానందం

చరాచర జగత్తంతా పరమేశ్వరమయము. ఈ జగత్తులో పరమేశ్వరుడు తప్ప రెండవది ఏదీ లేదు. జగత్తు సృష్టి కాక ముందు, ప్రళయం జరిగిన తరువాత కూడా ఉండేది ఒక్కటే. అదే పరమేశ్వర స్వరూపము. ఆ పరమేశ్వర స్వరూపము అనేక వికారాలు పొందింది. దానివల్లనే ఈ జగత్తు ఏర్పడింది. నిజానికి దృశ్యమానమయిన జగత్తు అనేది ప్రత్యేకంగా లేదు. జీవాత్మ పరమాత్మ వేరు కాదు. రెండూ ఒక్కటే. ఈ విషయాలు తెలుసుకోవటాన్నే జ్ఞానము అంటారు. ఈ రకమైన జ్ఞానం పొందిన వాడు తానే పరమేశ్వర స్వరూపము. తాను తప్ప ఈ జగత్తులో ఇంకొకటి లేదు అని భావన చేస్తాడు. అటువంటి జ్ఞాని పొందే ఆనందాన్నే జ్ఞానానందము అంటారు. దీన్నే విద్యానందము అని కూడా అంటారు. ఇది నాలుగు రకాలుగా ఉంటుంది.

దుఃఖాభావశ్చ కామానాస్తిః కృతకృత్యోఽహమిత్యసౌ ।
ప్రాప్తప్రాప్యోఽహమిత్యేవ చాతుర్విధ్య ముదాహృతమ్ ॥

1. దుఃఖ అభావము – దుఃఖం లేకపోవటము
2. కామానాస్తి – సమస్త భోగాలు అనుభవించటం వల్ల కోరికలు తీరటం.
3. కృతకృత్య భావన – చేయవలసినవన్నీ చేసేశాను అనే భావన
4. ప్రాప్తప్రాప్యభావన – పొందవలసిన వన్నీ పొందేశాను అనే భావన.

జ్ఞానికి ఆనందము ఈ నాలుగు కారణాల వల్ల వస్తుంది. ఇప్పుడు వీటిని వివరంగా చూద్దాం.

1. దుఃఖాభావము : దుఃఖము రెండు రకాలుగా ఉంటుంది.

1. ఐహిక దుఃఖం 2. ఆముష్మిక దుఃఖం

1. ఐహిక దుఃఖము : ఈ లోకానికి సంబంధించిన దుఃఖము ఇది. ఈ జగత్తులో ఉన్నది నేను ఒక్కడినే. నాకన్న ఇతరమైనది ఏదీ లేదు అని తెలుసుకున్న వాడికి ఇంకా కావలసినది ఏదీ లేదు. అతనికి ఏ రకమైన భోగము అవసరం లేదు. అతడు భోక్త కాడు. కాబట్టి ఈ శరీరాన్ని బాధించాల్సిన అవసరం లేదు. ఆత్మ రెండు రకాలుగా చెప్పబడుతోంది. 1. జీవాత్మ 2. పరమాత్మ. స్థూలసూక్ష్మ కారణ

దేహాలతో తాదాత్మ్యం కలిగినప్పుడు, చిదాత్మ జీవభావాన్ని పొంది భోక్త అవుతుంది. అంటే శరీర త్రయంతో చిదాత్మ తాదాత్మ్యం చెందటం వల్ల జీవభావం పొంది, భోక్తగా వ్యవహరింపబడుతుంది. సచ్చిదానంద స్వరూపుడైన ఆ పరమాత్మ నామరూపాలు కలిగినప్పుడు భోగ్యరూపాన్ని ధరిస్తాడు. ఈ నామరూపాలకు, ఆత్మకు ఉన్న భేదాన్ని తెలుసుకోవటం వల్ల భోగ్య, భోక్త రూపాలు రెండూ నాశనమయి పోతాయి. ఈ రకంగా భోక్త రూపం పొందిన జీవాత్మ, భోగ్య వస్తువుల కోసం ఈ శరీరం వెంట పడి దుఃఖాలు పొందుతుంది. ఈ జ్వరాలు లేదా తాపాలు స్థూల సూక్ష్మ కారణ శరీరాలకు మూడింటికీ ఉంటాయి. ఈ తాపాలు దేహానికే కాని ఆత్మకు కాదు. అసలు ఈ తాపాలు ఏ రకంగా కలుగుతాయో చూద్దాం. స్థూలదేహంలో దాతు దోషాల వైషమ్యం కారణంగా ఈ రోగాలు కలుగుతాయి. వాత, పిత్త, శ్లేష్మాలలో ఉండే తేడాల వల్ల ఈ రోగాలు వస్తాయి. సూక్ష్మదేహానికి కామక్రోధాలుండటం వల్ల తాపాలు, దుఃఖాలు కలుగుతాయి. ఈ రెండు శరీరాల బీజాలు కారణ శరీరంలో ఉంటాయి. కాబట్టి కారణ శరీరానికి తాపాలు కలుగుతాయి. అయితే మాయకు నామరూపాలకు భిన్నమయిన సచ్చిదానంద స్వరూపాన్ని తెలుసుకుని సమస్త భోగాలు మిధ్య అని తెలుసుకున్న వాడికి ఇంకా ఏ రకమైన భోగపదార్థాలు అవసరం లేదు. కాబట్టి అతనికి ఐహిక దుఃఖాలు ఉండవు.

2. ఆముష్మిక దుఃఖము : దీన్నే పారలౌకిక దుఃఖము అంటారు. గతజన్మలో చేసిన పాపపుణ్యాలకు సంబంధించిన చింతననే 'పారలౌకికజ్వరము' అంటారు. విద్వాంసుడైన వాడు పుణ్య, పాప కర్మలన్నింటినీ వదిలి, నిరంతరము ఆత్మ చింతన చేస్తుంటాడు. అతడు ఈ కర్మలన్నీ తన స్వరూపంగానే చూస్తాడు. అందుచేత పుణ్యపాపాలు అతడికి తాపాలు కలిగించలేవు. తామరాకు మీద నీటిబొట్టులాగా జ్ఞానికి కర్మ సంబంధం ఉండదు. జ్ఞానాగ్ని ప్రారబ్దకర్మ మినహా, మిగిలిన కర్మలను భస్మం చేస్తుంది. కాబట్టి జ్ఞానియైనవాడు కర్మలు చేస్తున్నా, ఫలితం రాదు. అతడు కర్మ చేసినా కర్త కాదు. అతన్ని కర్మలు బంధించవు. మాతృవధ, పితృహత్య, భ్రూణహత్య మొదలైన పాపకర్మలుకూడా అతనికి ముక్తి రాకుండా ఆపలేవు. పాపకర్మల వల్ల అతని ముఖప్రసన్నతకీ, కాంతికీ ఏ లోటూ రాదు.

ఈ రకంగా జ్ఞానియైన వాడికి ఈ లోకానికి సంబంధించినది కాని, పరలోకానికి సంబంధించినది కాని, దుఃఖము అనేది ఉండదు. అందుచేత ఆనందాన్ని అనుభవిస్తాడు.

2. కామానాస్తి : జ్ఞాని సమస్త భోగాలు అనుభవించేశాడు. కాబట్టి అతనికి ఇంక ఏ కోరికా ఉండదు. దుఃఖం లేకపోవటం వల్ల ఆనందం అనుభవించినట్లే, కోరికలు లేకపోవటం వల్ల కూడా ఆనందాన్ని పొందుతాడు. ఐతరేయోపనిషత్తులో 'జ్ఞాని సమస్త కోరికలు పొందినవాడై, అమరణ ధర్ముడవుతాడు' అని చెప్పబడింది. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో "తింటున్నా, తిరుగుతున్నా, నవ్వుతున్నా, ఆడుతున్నా, పాడుతున్నా, స్త్రీలతోసుఖిస్తున్నా, గుర్రాలు, రథాలు మొదలైన వాహనాలపై తిరుగుతున్నా, ఏ రకమైన భోగాలు అనుభవిస్తున్నా, జ్ఞాని తన శరీరాన్ని శవంలా భావన చేస్తాడు. ఈ శరీరాన్ని ప్రారబ్ధకర్మ వల్ల ధరించి ఉంటాడు. అంతేకాని ఇతరమైన భావనలేవీ ఉండవు." అని చెప్పబడింది. అలాగే తైత్తిరీయోపనిషత్తులో "జ్ఞానియైన వాడికి సమస్త భోగాలు, భోగ్యపదార్థాలు ఒక్కసారిగా లభిస్తాయి. శ్రోత్రియుడు, బ్రహ్మనిష్ఠుడు అయిన వానికి భోగ్య పదార్థాలు ఒక్కసారిగా, క్రమరహితంగా లభిస్తాయి." అని చెప్పబడింది. ఇక్కడ చిన్న అనుమానం వస్తుంది. ఏమంటే భోగాలను అంగీకరిస్తే, పునర్జన్మను కూడా అంగీకరించాలి కదా ? ఇక్కడ ఒక్క విషయం గుర్తుంచుకోవాలి. ఏమంటే ఎప్పుడైతే జ్ఞానోదయం అయిందో ? ఆ మరుక్షణంలోనే అతని సంచితకర్మ పూర్తిగా నశించింది. సంచితకర్మ లేనివారికి పునర్జన్మ ఉండదు. కాబట్టి భోగాలను అంగీకరించినంత మాత్రంచేత అతనికి పునర్జన్మ ఉండదు.

తైత్తిరీయోపనిషత్తులో మానుషానందాన్ని వివరించారు. మంచి యవ్వనం గలవాడు, రూపం గలవాడు, వేదవేదాంగాలు చదివినవాడు, మంచి ఆరోగ్యం గలవాడు, బలం గలవాడు, అయిన మహారాజు పొందే సుఖాన్నే మానుషానందము అంటారు. ఈ రకంగా మహారాజు లేదా చక్రవర్తి పొందే మానుషానందాన్నే బ్రహ్మనిష్ఠుడైన జ్ఞాని కూడా పొందుతాడు. ఈ ఆనందమంతా బ్రహ్మానందంలో భాగమే. భూలోక భోగాలకు సంబంధించిన కోరిక, చక్రవర్తికీ ఉండదు. బ్రహ్మనిష్ఠుడికీ ఉండదు. అన్ని రకాల భోగాలు చక్రవర్తి అధీనంలో, అందుబాటులో ఉంటాయి. అందుచేత వాటిమీద చక్రవర్తికి కోరిక ఉండదు. జ్ఞానికి కోరికలే ఉండవు. కాబట్టి ఈ ఇద్దరికీ ఈ లోకంలో లభించే ఆనందం మీద కోరిక ఉండదు. కుక్క తిని కక్కేసిన పాయసం లాంటివి ఈ భోగాలు. వాటికోసం జ్ఞాని ఎప్పుడూ ఆశ పడడు. చక్రవర్తికి, జ్ఞానికీ కూడా ఈ కోరికల యందు ఆశ ఉండదు అనే మాట నిజమే కాని ఇక్కడ ఒక చిన్న తేడా ఉంది. ఈ భోగాలు సంపాదించటానికి చక్రవర్తి చాలా

కష్టపడ్డాడు. కాబట్టి అవినాశనమై పోతాయేమోనన్న భయం ఉంటుంది. ఈ రకమైన భయం జ్ఞానికి ఉండదు. అందుకే జ్ఞాని పొందే ఆనందం చాలా గొప్పది. మానుషానందాన్ని పొందిన చక్రవర్తి, ఆపైన ఉన్న గంధర్వానందాన్ని కోరతాడు. జ్ఞాని వాటిని గురించి ఆలోచించడు. అతడు పొందే బ్రహ్మానందం వీటన్నింటికన్నా గొప్పది. చక్రవర్తి మొదలు సూత్రాత్మదాకా అందరూ తమకు మించిన ఆనందం పొందాలి అనుకుంటారు. కాని జ్ఞాని అలా భావించడు. అతడు పొందే ఆనందం అన్నింటికీ మించినది. అది నిరతిశయానందం.

ఇక్కడ ఇంకో విషయం ఏమంటే, జ్ఞాని సాక్షాత్తు పరమేశ్వరుడు. కాబట్టి అందరి యందు సాక్షిగా ఉంటూ ఆనందాన్ని అనుభవిస్తాడు. అజ్ఞానికి ఇది సాధ్యం కాదు. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా బుద్ధిరూపమైన గుహయందున్న పరమాత్మను తెలుసుకున్నవాడు సమస్త భోగాలు అనుభవిస్తాడు. సామవేదంలో చెప్పినట్లుగా, "నేనే సమస్తమైన అన్నాన్ని, అన్నాన్ని అనుభవించే భోక్తను" అని భావించటం వల్ల జ్ఞాని సర్వసుఖాలు కోరకుండానే పొందుతాడు. అందుకే అతనికి తీరని కోరికలు ఏవీ ఉండవు.

3. కృతకృత్య భావన : చేయవలసిన పనులన్నీ చేసేశాను. ఇంకా ఏమీ లేదు. అనే భావన. బ్రహ్మభావరూపమైన కృతార్థతను పొందిన జ్ఞాని, వీటికి విరుద్ధమైన వాటితో తాను చేసినవి పోల్చుకుని సదా తృప్తుడవుతాడు. జ్ఞాని ఏ విధంగా భావన చేస్తాడు అంటే, "అజ్ఞానియైన వాడు భార్యాపుత్రుల మీద కోరికతో, ఈ ప్రపంచంలోకి వస్తూ ఉండచ్చు గాక. నేను అల్లా కాదు. నాకు ఏ కోరికలు లేవు. నేనెందుకు రావాలి ? ఈ జన్మపరంపరలతో నాకు సంబంధం లేదు. స్వర్గ సుఖాలు కోరేవారు యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేస్తే చెయ్యవచ్చు గాక. నేను సర్వాత్మకుణ్ణి. ఆ కర్మలు నేనెందుకు చెయ్యాలి? నాకు ఏ ఫలితము అవసరం లేదు. నేను ఏ కర్మలు చెయ్యను. అధికారం ఉన్నవాడు శాస్త్రాలు చదవవచ్చు. భాష్యాలు చెప్పవచ్చు వ్యాఖ్యానాలు చెయ్యవచ్చు. ఇతరులకు బోధించవచ్చు. నేను నిష్క్రియుణ్ణి. ఇతరుల కోసం నేనెందుకు పని చెయ్యాలి? నిద్ర, భిక్ష, స్నానము, శౌచము వీటిని నేను కోరటంలేదు. నేను చెయ్యటం లేదు. చూసే వారు మాత్రం, నేను చేస్తున్నానుకుంటున్నారు. అంతే. దానివల్ల నాకు వచ్చే నష్టం ఏమీ లేదు. ఇతరులు నాలో కల్పించే సంసార ధర్మాలు ఏవీ నాకు అంటవు. తత్త్వజ్ఞానం లేనివారు శ్రవణమననాదులను ఆశ్రయించవచ్చు.

నేను పరిపూర్ణ జ్ఞానం కలవాడిని. అవి నాకు అవసరం లేదు. సంశయం ఉన్నవాళ్ళు మననం చెయ్యచ్చు. కాని నాకు ఏ సంశయము లేదు. నేనెందుకు మననం చెయ్యాలి? విపరీత భావనలున్న వాడు నిధి ధ్యాసనము చేస్తాడు. దేహమే ఆత్మ అనే విపరీత భావనలున్న వాడు నిధిధ్యాసనము చేస్తాడు. దేహమే ఆత్మ అనే విపరీత భావన నాకు లేదు. మరి నాకు నిధిధ్యాసనము ఎందుకు ? ప్రారబ్ధకర్మ క్షయం కాగానే 'నేను మనిషిని' అనే భావన దానంతట అదే పోతుంది. కర్మక్షయం కానిదే ఏ రకంగా ధ్యానం చేసినా అది పోదు. నాకు విక్షేపము అనేది లేదు. కాబట్టి దాని నివారణ కోసం సమాధి కూడా అవసరం లేదు. విక్షేపము, సమాధి అనేవి వికారంతో కూడిన మనస్సు యొక్క ధర్మాలు. అనుభవమే నా స్వరూపం. నిత్యానుభవ స్వరూపం గల నాకన్న భిన్నమైన అనుభవం ఎక్కడ ఉంది. నేను చెయ్యవలసినది చేశాను. పొందవలసినది పొందాను. ఇది నా దృఢనిశ్చయం. భిక్షాటన లాంటి లౌకిక వ్యవహారాలు, హింస మొదలైన నిషిద్ధ వ్యవహారాలు, జపము, తపము, సమాధి లాంటి శాస్త్రీయ వ్యవహారాలు ప్రారబ్ధవశాన జరుగుతాయి. వాటికి నేను కర్తను కాను భోక్తను కాను. అనుభవిస్తే తప్ప ప్రారబ్ధం క్షయం కాదు. ఒకవేళ లోకానుగ్రహం కోసం నేను ఏదైనా చేసినప్పటికీ, దానివల్ల నాకేమీ హాని కలగదు. నాకు ఏ ఫలితము ఉండదు. నా శరీరము స్నానం, శౌచం, భిక్షాటన, దేవతార్చన మొదలైన పనులు చేస్తే చెయ్యచ్చు గాక. అలాగే జపం చెయ్యచ్చు, వేదాలు శాస్త్రాలు చదవవచ్చు. బుద్ధి విష్ణు ధ్యానంలో లేదా బ్రహ్మానందంలో నిమగ్నం కావచ్చు గాక. నేను మాత్రం సాక్షిని. నేను ఏమీ చెయ్యటం లేదు. వాటి వల్ల ఫలితాలు ఏవీ నాకు రావు. నాకు అంటవు." ఈ విధంగా జ్ఞాని భావన చేస్తాడు.

అయితే కర్మిష్టికి శరీరము, బుద్ధి, వాక్కులందు ఆసక్తి ఉంటుంది. జ్ఞానికి ఆ రకమైన ఆసక్తి ఉండదు. ఈ విషయం చూసే వాడికి అంటే పామరుడికి తెలియక, ఇద్దరూఒకటే అనుకుంటాడు.

4. ప్రాప్తప్రాప్యభావన : పొందవలసినవి పొందేశాను. ఇంక మిగిలింది ఏమీ లేదు అనే భావన. జ్ఞానియైన వాడు కర్మిష్ఠుల మధ్య ఉండేటప్పుడు, వారితో పాటు లౌకిక, వైదిక క్రియలన్నీ చెయ్యాల్సిందే. ఆ కర్మలు చేసే వారిని నిషేధించకూడదు. అతడే తత్త్వజిజ్ఞాసువుల మధ్యన ఉన్నప్పుడు వారికి జ్ఞానం కలిగించటం కోసం, వారు చేసే కర్మలలో తప్పులుంటే, వాటిని చూపాలి. జ్ఞాని యొక్క ప్రవర్తన కూడా అజ్ఞాని ప్రవర్తనలానే ఉంటుంది. కాని జ్ఞాని కృపాళువు. దయ తలచే వాడు. అజ్ఞాని

కృపాపాత్రుడు. పిల్లవాడు తండ్రిని తిరస్కరించినా తండ్రి కోపించడు. బాధపడడు. ప్రేమగానే ఉంటాడు. అలాగే జ్ఞానికూడా. జ్ఞాని ఇతరులచే నిందించబడినా పొగడబడినా, తానుమాత్రం వారిని నిందించదు పొగడదు. వారికి ఏ విధంగా ఆత్మజ్ఞానం కలుగుతుందో అలాగే ప్రవర్తిస్తాడు. అలాగే ఉండాలి కూడా. **అజ్ఞానుల్ని జ్ఞానులుగా చెయ్యటంకన్న జ్ఞానులకు వేరే కర్తవ్యం లేదు.**

జ్ఞానియైన వాడు తాను కృతార్థుడైనందుకు సంతోషిస్తూ, తృప్తిని పొందుతూ ఉంటాడు. ధన్యోహం। ధన్యోహం। నేను ధన్యుణ్ణి, నేను ధన్యుణ్ణి అని తన స్వరూపాన్ని తెలుసుకుని, తాను ధన్యుడైనట్లుగా భావిస్తాడు. తన ఆత్మను బ్రహ్మ స్వరూపంగా సాక్షాత్కారం పొందుతుంటాడు. నాకు బ్రహ్మానందం స్పష్టంగా భాసిస్తోంది అని భావిస్తాడు. ఇప్పుడు నాకు సాంసారికమైన సుఖాలు, దుఃఖాలు ఏవీ లేవు. నేను ధన్యుణ్ణి. నాకు మిగిలిన కర్తవ్యాలు, చేయవలసిన పనులు ఏవీలేవు. నేను పొందవలసినది ఏదీలేదు.

ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం తృప్తేర్మే కోపమా ఖిలేల్లోకే ।
ధన్యోఽహం ధన్యోఽహం ధన్యో ధన్యః పునః పనర్ధన్యః ॥

నేను ధన్యుణ్ణి. నాకున్న తృప్తిలాంటితృప్తి లోకంలో ఇంకెక్కడా లేదు. ఎక్కడా ఉండదు. అందుకే నేను మరీ మరీ ధన్యుణ్ణి

అహో పుణ్యమహోపుణ్యం ఫలితం ఫలితం దృఢమ్ ।
అస్యపుణ్యస్య సంపత్తేర్ అహోవయమ్ అహోవయమ్ ॥

నా పుణ్యము ధన్యమైనది. ఆ పుణ్యఫలమే నాకు ఈ రకంగా లభించింది. ఆ పుణ్యాన్ని సంపాదించిన నేను గొప్పవాణ్ణి. నేను ధన్యుణ్ణి.

అహోశాస్త్ర మహోశాస్త్ర మహోగురు రహో గురుః ।
అహో జ్ఞానమహో జ్ఞానమహో సుఖమహో సుఖమ్ ॥

ఆహో శాస్త్రం చాలా గొప్పది. గురువుగారు ఇంకా గొప్పవాడు. ఆ శాస్త్రం వల్ల, గురువు వల్ల లభించిన జ్ఞానం కూడా చాలా గొప్పది. ఆ జ్ఞానంవల్ల లభించిన సుఖం ఇంకా గొప్పది. జ్ఞాని ఈ రకంగా భావన చేసి నిరంతరము తృప్తిని పొంది ఆనందంలో తేలియాడుతుంటాడు.

24. విషయానందము

మన ముఖం ఎలా ఉందో తెలుసుకోవాలి. ముఖానికి సంబంధించిన జ్ఞానం కావాలి అంటే అద్దంలో మన ప్రతిబింబం చూసుకోవాలి. అలాగే, బ్రహ్మానందాన్ని తెలుసుకోవాలంటే, మానసిక వృత్తులందు ప్రతీతమయ్యే బ్రహ్మానందం యొక్క ప్రతిబింబం లాంటి విషయానందం ద్వారానే తెలుసుకోవాలి. బ్రహ్మానందానికి అంశ ఈ విషయానందం. విషయానందమనేది బ్రహ్మానందజ్ఞానానికి ద్వారం లాంటిది. ఇది సాధనం లాంటిది. కాబట్టి విషయానందం ద్వారానే బ్రహ్మానందాన్ని తెలుసుకోవాలి. బ్రహ్మము రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1.ప్రపంచ సహితమైన బ్రహ్మ 2. నిష్ప్రపంచ బ్రహ్మ.

1. ప్రపంచ సహితమైన బ్రహ్మ: అఖండము, ఏకరసమైనది ఆత్మ. అదే పరబ్రహ్మ స్వరూపమైన పరమానందం. జగత్తులోని సమస్త భూతాలు, సమస్త ప్రాణులు, ఈ పరమానందాన్ని అల్పాంశలో, కొద్ది పరిమాణంలో, విషయానందరూపంలో అనుభవిస్తాయి. మానవుడి మనస్సులో వృత్తులు మూడు రకాలు 1. శాంతవృత్తులు 2. ఘోరవృత్తులు 3. మూఢవృత్తులు వీటిలో

1. వైరాగ్యము, క్షమ, ఔదార్యము - శాంతవృత్తులు. ఇవే సాత్త్విక వృత్తులు.

2. తృష్ణ, రాగము, ద్వేషము, లోభము, స్నేహము - రాజసవృత్తులు, ఇవే ఘోరవృత్తులు

3. సమ్మోహము, భయము, నిద్ర - మొదలైన మూఢ వృత్తులే తామసవృత్తులు. ఈ వృత్తులన్నింటియందు బ్రహ్మయొక్క చిద్రూపం సమాన రూపంలో ఉంటుంది. కాని శాంత వృత్తుల్లో మాత్రం చిత్స్వభావంతో పాటు, సుఖం కూడా ఉంటుంది.

ఆకాశంలో ఉన్నది ఒక్క సూర్యుడే. కాని భూమిమీదఉన్నను జలపాత్రలలో ప్రతిబింబించటం వల్ల అనేకంగా కనిపిస్తున్నాడు. అలాగే స్వయంప్రకాశమైన ఆత్మ ఉపాధిభూతాలయిన అనేకదేహాలలో కనిపిస్తున్నది. అద్వితీయమైన పరబ్రహ్మ అన్నిప్రాణుల్లోనూ ఉన్నది. ఆపరబ్రహ్మ బింబరూపంలో ఒకడుగాను, ప్రతిబింబరూపంలో అనేకంగాను కనిపిస్తాడు. అయితే పరబ్రహ్మ ఒకచోట చిన్మాత్ర గాను, ఇంకొక చోట ఇంకొక రకంగాను కనిపిస్తాడు. దీనికి కారణం, నిర్మలమైన

జలంలో చంద్రుడు స్వచ్ఛంగా ఉంటాడు. మలిన జలంలో స్వచ్ఛంగా ఉండడు. మురికినీటిలో సరిగా కనిపించదు. అలాగే పరబ్రహ్మ కూడా రెండు రకాల అంతఃకరణ వృత్తులయందు, రెండు రకాలుగా ఉంటాడు. ఘోరవృత్తులు మూఢవృత్తులు అంటే రజోగుణ, తమోగుణ వృత్తులున్నప్పుడు బ్రహ్మము యొక్క సుఖాంశ తగ్గిపోతుంది. ఈవృత్తుల్లో నిర్మలత్వమనేది తక్కువగా ఉంటుంది. అందుచేత సుఖస్వరూపం కూడా తక్కువగానే ఉంటుంది. ఒకవేళ నీరు స్వచ్ఛంగానే ఉన్నప్పటికీ, అగ్నియొక్క వేడి మాత్రమే వీటిలో ప్రవేశిస్తుంది. కాని ప్రకాశం రాదు. అలాగే మూఢ, ఘోర వృత్తులలో కూడా బ్రహ్మయొక్క సుఖాంశ తక్కువగా ఉంటుంది. అదే కట్టెను కాల్చినట్లైతే అందులో అగ్నియొక్క వేడి, ప్రకాశము రెండూ ఉంటాయి. అలాగే శాంతవృత్తులలో సుఖము, చైతన్యము అనే రెండు అంశలూ ఉంటాయి. అనుభవంలో కూడా ఘోరవృత్తులలోను, మూఢవృత్తులందు సుఖమనేది మనకి కనిపించదు. శాంతవృత్తియందు మాత్రమే సుఖంకనిపిస్తుంది.

ఎవరికైనా దేనిమీదయినా కోరిక కలిగినప్పుడు, అది రజోగుణాత్మకమైన ఘోరవృత్తి అవుతుంది. అందుకే దానివల్ల సుఖం కలగదు. ఏదైనాపని కాదేమో అనే అనుమానంవస్తే, ప్రతిబంధం ఏర్పడితే, దుఃఖం వస్తుంది. ఇలా సుఖం దొరక్కపోతే, దుఃఖం వస్తుంది. అలాంటప్పుడు కోపం వస్తుంది. ఆ క్రోధమే ద్వేషంగా మారుతుంది. ప్రతిబంధాన్ని తొలగించే ఉపాయం కనపడకపోతే విషాదం కలుగుతుంది. విషాదం తమోగుణ లక్షణం ఆ స్థితిలో సుఖానికి ఏ మాత్రము అవకాశం ఉండదు. అదే కోరిక నెరవేరినప్పుడు సంతోషం కలుగుతుంది. అది శాంతవృత్తి. దీనివల్ల ఆనందం కలుగుతుంది. అనుభవించేటప్పుడు ఇంకా ఎక్కువ సుఖం కలుగుతుంది. విరక్తావస్థలో ఉత్తమమైన సుఖం కలుగుతుంది. అలాగే సాత్త్విక వృత్తులున్నప్పుడు కూడా సుఖం ఎక్కువగాఉంటుంది. ఏ రకంగా సుఖం కలిగినప్పటికీ, సుఖము అనేది బ్రహ్మము యొక్క ప్రతిబింబమే. వృత్తులు అంతర్ముఖమైనప్పుడు బ్రహ్మయొక్క ప్రతిబింబం నిరాటంకంగా ప్రతిఫలిస్తుంది. ఆ స్థితిలో సుఖం ఎక్కువగా ఉంటుంది.

బ్రహ్మకు మూడు రకాల స్వభావాలున్నాయి. అవి 1. సత్త 2. చైతన్యము 3. ఆనందము. కేవలము జడపదార్థాలయిన మట్టి, రాళ్ళు వీటిలో బ్రహ్మయొక్క

సత్త మాత్రమే ఉంటుంది. మిగిలిన రెండూ ఉండవు. ఘోరవృత్తులు, మూఢవృత్తులు వీటిలో సత్త, చైతన్యము రెండూ వ్యక్తమవుతాయి. శాంతవృత్తుల యందు మూడు స్వభావాలు అంటే సత్ చిత్ ఆనందము వ్యక్తమవుతాయి.

నిష్ప్రపంచ బ్రహ్మ : నిష్ప్రపంచబ్రహ్మను జ్ఞానం ద్వారా, యోగం ద్వారా తెలుసుకోవచ్చు. అసత్త, జడత్వము, దుఃఖము అనేవి మాయయొక్క స్వరూపాలు. వీరము, శృంగారము మొ॥ వాటిలో అసత్త అంటే అసత్పదార్థం కనిపిస్తుంది. జడత్వం కట్టెలు రాళ్ళలో కనిపిస్తుంది. దుఃఖము ఘోరవృత్తులు, మూఢవృత్తుల యందు కనిపిస్తుంది. ఈ రకంగా మాయ జగత్తంతా వ్యాపించి ఉంటుంది.

బ్రహ్మను గురించి ధ్యానం చెయ్యాలంటే ముందుగా మిథ్యా వస్తువులను వదిలెయ్యాలి. తరువాత మిగిలిన పరమతత్త్వాన్ని మాత్రమే ధ్యానం చెయ్యాలి. రాళ్ళు, మట్టి వీటిలో నామరూపాలు రెండింటినీ వదిలేసి సత్తును మాత్రమే ధ్యానం చెయ్యాలి. ఘోర, మూఢ వృత్తులలో దుఃఖభాగం వదలి, సత్‌చిత్ రూపాల్ని ధ్యానం చెయ్యాలి. శాంతవృత్తులలో సత్ చిత్ ఆనందం ఈ మూడింటినీ ధ్యానం చెయ్యాలి. ఉదాసీన స్థితిలో బుద్ధి వృత్తులు శిథిలమై పోతాయి. అందుకే వాసనాక్షయమైనప్పుడు ధ్యానం సర్వోత్కృష్టమైనది.

జ్ఞాన యోగాల ద్వారా వర్ణించబడింది బ్రహ్మవిద్యే. ధ్యానం చేయగా చేయగా, చిత్తం ఏకాగ్రమైనప్పుడు బ్రహ్మవిద్య దృఢమవుతుంది. బ్రహ్మవిద్యలో సత్‌చిత్ ఆనందము అఖండైక రసాన్ని పొంది ఉంటాయి. అంటే ఆ మూడూ ఒకటిగానే ఉంటాయి. వాటి మధ్య తేడా ఉండదు. శాంత ఘోర వృత్తులు, రాళ్ళు మొ॥ పదార్థాలు భేదాలు సృష్టిస్తాయి. అంటే ఈ వృత్తులందు, పదార్థాల యందు భేదాలు కనిపిస్తాయి. ఈ భేదాలను జ్ఞానము లేదా యోగము వల్లనే నివృత్తి చెయ్యాలి. స్వయంప్రకాశము, అద్వితీయము, ఉపాధిశూన్యము అయిన పరమతత్త్వం ప్రకాశించినప్పుడు ఇక త్రిపుటి అనేది ఉండదు. అలా త్రిపుటి లేకపోవటాన్నే భూమానందము అంటారు. భూమము అంటే బ్రహ్మమే.

ఈ రకంగా విషయానందం ద్వారానే బ్రహ్మానందాన్ని పొందాలి. అందుకే విషయానందము బ్రహ్మానందానికి ద్వారము అని చెప్పబడింది.

25. ఆత్మానందం

బృహదారణ్యకంలో ఒక కథ ఉంది. యాజ్ఞవల్క్యుడు అనే మహర్షి ఉన్నాడ కదా ! ఈయనకు ఇద్దరు భార్యలు అని గతంలో చెప్పుకున్నాం. పెద్ద భార్య కాత్యాయని. పూర్తిగా లౌకిక వ్యవహారాలలో కూరుకుపోయి ఉంటుంది. రెండవ భార్య మైత్రేయి. ఈమె జనకుని మంత్రియైన మైత్రేయుని కుమార్తె. యాజ్ఞవల్క్యుని దగ్గర ఉన్న బ్రహ్మవిద్యకు ఇష్టపడి, ఆయనను వివాహం చేసుకుంది. ఒకరోజున యాజ్ఞవల్క్యుడు తన భార్యలిద్దరినీ పిలిచి, "నేను సన్యాసాశ్రమం స్వీకరించాలి అనుకుంటున్నాను. నాకున్న ఆస్తిపాస్తులు, మీకిద్దరికీ సమానంగా పంచేస్తాను" అన్నాడు. ఆ మాటలు విన్న మైత్రేయి "నాథా ! వెలలేని సిరిసంపదలు, ఆస్తిపాస్తులు నాకెందుకు ? ఇవన్నీ అక్కగారికే చెయ్యండి. నాకు శాశ్వతమైన బ్రహ్మవిద్యను ప్రసాదించండి" అంది. ఆవిడ చెప్పిన ప్రకారమే ఉన్న ఆస్తినంతా కాత్యాయనికి ఇచ్చేసి మైత్రేయికి బ్రహ్మవిద్యను ఉపదేశించటం ప్రారంభించాడు.

ఓ మైత్రేయీ, భార్య, భర్త, సంతానము, ధనము, పశువులు, లోకాలు, దేవతలు, పంచభూతాలు ఇవన్నీ కూడా ఆత్మార్థమే ప్రియమైనవి అవుతున్నాయి. వీటన్నింటినీ మానవుడు తన కోసమే కోరుతున్నాడు. అంతేకాని వాటికోసం వాటిని కోరటం లేదు. భార్యకు భర్తమీద కోరిక కలిగినప్పుడు అతన్ని ప్రేమిస్తుంది. భర్తయొక్క ఇష్టాన్నిబట్టి అంటే అతనికి ఆకలి వేసినప్పుడు, జపం చేసుకునేటప్పుడు, అనారోగ్యంగా ఉన్నప్పుడు, ఇలాంటి సమయాలలో అతన్ని కోరదు. తన కోసమే అతన్ని కోరుతుంది. అతని కోసం కాదు. ఆవిడ వ్యక్తం చేసే ప్రేమ భర్త ప్రయోజనం కోసం కాదు. అలాగే భర్త కూడా, భార్యయొక్క ప్రయోజనం కోసం ఆవిణ్ణి ప్రేమించదు. తన ప్రయోజనం కోసమే ప్రేమిస్తాడు. ఇలా భార్యాభర్తలు ఒకరినొకరు ప్రేమిస్తున్నప్పుడు కూడా, అది తమ కోసమే ఎదుటివారిని ప్రేమించటం జరుగుతుంది. ఇద్దరూ ఆత్మార్థమే ప్రేమయందు ప్రవృత్తులవుతున్నారు. అంతేకాని ఒకరి ఇచ్ఛకోసం మరొకరు ఆ పని చెయ్యటం లేదు.

మైత్రేయీ ! తండ్రి అడవిలో నివసించే తాపసి. కాబట్టి నెత్తిన జుట్టు, గడ్డాలు, మీసాలు బాగా పెరిగిపోయి ఉంటాయి. ముఖంమీద ఉండే గడ్డాలు, మీసాలు

బిరుసుగా ఉండి ముళ్ళులా ఉంటాయి. ఇలాంటి తండ్రి కుమారుడు కలిగినప్పుడు మహాఆనందంతో ఆ పిల్లవాణ్ణి ఎత్తుకుంటాడు. ముద్దులాడతాడు. ముళ్ళులా ఉన్న గడ్డం గ్రుచ్చుకుని పిల్లవాడు ఏడుస్తున్నాడు. అయినా వదలడు తండ్రి. అలాగే ముద్దులాడతాడు. ఇక్కడ మనకి తెలిసేది ఏమంటే, పిల్లవాడి ఆనందం కోసం తండ్రి వాణ్ణి ముద్దు పెట్టుకోవటం లేదు. తన ఆనందం కోసం ఆ పని చేస్తున్నాడు. అందుకే పిల్లవాడు ఏడ్చినా వదలకుండా ముద్దులాడుతున్నాడు. ఇక్కడ చిన్న అనుమానం వస్తుంది. చేతనాల్లో అయితే ఇలా ఉంది. మరి అచేతనాల విషయంలో ఎలా ఉంటుంది ? ఒక మానవుడు అంతులేని ధనరాసుల్ని కాపలా కాస్తున్నాడు. వాటికి రక్షణ కల్పిస్తున్నాడు. ఎందుకు ? తనకు ఏదో ప్రయోజనం సిద్ధిస్తుందని. అతని ప్రేమ అనేది ఆ దనం మీద కాదు. అతడికి ధనం మీద ప్రేమ ఉండదు. ఆ ధనం తన అవసరాలకు ఉపయోగిస్తుంది కాబట్టి. అందుకే దాన్ని అంత జాగ్రత్తగా చూస్తాడు. ఆ ధనం తనకు ఉపయోగపడదు అని తెలిసినప్పుడు ఆ ప్రేమ ఉండదు. కాబట్టి ధనాన్ని కూడా తన ప్రయోజనం కోసమే ప్రేమిస్తున్నాడు. ఒకవేళ ధనాన్నే ప్రేమిస్తున్నాడు అంటే, ఎవరి ధనాన్నైనా సరే ప్రేమించాలి. కాని అలా చెయ్యడు. ఎందుచేతనంటే, ఇతరుల ధనం అతనికి ఉపయోగపడదు కదా!

ఎద్దును బండికి కట్టి, బండిమీద ధాన్యపు బస్తాలు వేసి లాగిస్తున్నాము. ఎద్దు విషయంగా ఆలోచిస్తే, ఎద్దుకు బండి లాగాలనే కోరిక ఎందుకుంటుంది? అయినా ఎద్దు బండిలాగుతూనే ఉంది. దీనికి కారణము - వ్యాపారస్థుడు లేదా వ్యవసాయదారుని స్వార్థబుద్ధి. అంతేకాని ఇందులో ఎద్దుయొక్క స్వార్థచింతన ఏదీ లేదు. చేతన పదార్థాల్లో ఈ రకమైన స్వార్ధచింతన ఉంటుంది. "నాలో బ్రాహ్మణత్వం ఉంది. నేను పూజింపదగినవాడను" అనే బావన ఉన్న వ్యక్తి తాను గౌరవించబడి నప్పుడు చాలా ఆనందిస్తాడు. అచేతనాల్లో ఈ రకమైన సంతృప్తి, ఆనందము ఉండవు "నేను క్షత్రియుణ్ణి రాజ్యపాలన చేస్తున్నాను" అన్నప్పుడు, రాజుగా అతను అనుభవించే భోగము క్షత్రియుడిది. అంటే వ్యక్తికి సంబంధించినది. అంతే కాని క్షత్రియజాతికి సంబంధించినది కాదు.

మానవుడు యజ్ఞయాగాది కర్మలు చేస్తున్నాడు స్వర్గలోకం పొందుతున్నాడు. ఉపాసన చేసి బ్రహ్మలోకం పొందుతున్నాడు. ఇలా స్వర్గలోకం కాని, బ్రహ్మలోకం

కాని పొందటం ఆ లోకాలను ఉద్ధరించాలనే కోరికతో కాదు. అక్కడ ఉండే భోగాలు అనుభవించాలనే కాంక్షతో. అక్కడ ఏ రకమైన భోగాలు ఉండవు అని తెలిసిన మరుక్షణంలో వాటిని కోరడు. దేవతార్చన చేస్తున్నాడు. వివిధ రకాలైన దేవతలను అర్చిస్తున్నాడు. సూర్యోపాసన చేస్తున్నాడంటే ఆరోగ్యం కోసం. శనికి అభిషేకం చేస్తున్నాడు అంటే శనిదోషం పోగొట్టుకోటానికి ఇలాగే శివుడు, విష్ణువు, లక్ష్మి మొదలైన దేవతలను కూడా ఆరాధిస్తున్నాడు. ఇదంతా దేవతలమీద ప్రేమతో కాదు. తన కోరికలు తీరాలనే స్వార్థంతో ఉపనయనం అయిన తరువాత వేదాధ్యయనం చేస్తున్నాడు. వేదాలు అధ్యయనం చెయ్యకపోతే 'వ్రాత్యదోషం' వస్తుంది. దాన్నించి తప్పించుకోవటానికి వేదాధ్యయనం చేస్తున్నాడు. అంతేకాని వేదాలను రక్షించాలనే కోరికతో మాత్రం కాదు. పంచభూతాలను సేవిస్తున్నాడు. ఇదికూడా స్వార్ధంతోనే. ఉండటానికి చోటు కావాలి. త్రాగటానికి నీరు, అన్నంవండుకోవటానికి అగ్ని, శ్వాసించటానికి గాలి, స్వేచ్ఛగా తిరగటానికి అవకాశం కల్పించే ఆకాశము. ఇవన్నీ కావాలి. దీని కోసమే పంచభూతాలను సేవిస్తున్నాడు. అంతేకాని వాటికి ఉపకారం చెయ్యటం కోసం మాత్రం కాదు. అంతేకాదు. యజమాని, సేవకుడు. వీరి మధ్యనకూడా ఈ స్వార్థమే తాండవం చేస్తోంది. యజమాని సేవకుడికి ధనం ఇస్తున్నాడు. కారణం అతను సేవ చేస్తున్నాడు కాబట్టి. అలాగే సేవకుడు యజమానిని గౌరవిస్తున్నాడు. దీనికి కారణం అతను ధనాన్ని ఇస్తున్నాడు. జీవనోపాధి కల్పించాడు కాబట్టి. ఈ రకంగా ఈ జగత్తులో అన్నీ మన కోసమే, మన స్వార్ధంతోనే చేస్తున్నాము. ఆత్మార్థమే చేస్తున్నాము. ఆత్మ అనేది అన్నింటికన్న మిక్కిలి ప్రియమైనది. మరి ఆ ప్రీతి యొక్క స్వరూపం ఏమిటి ? అంటే ప్రీతి.

1. రాగ స్వరూపం కలదైతే – భార్యాబిడ్డల యందు మాత్రమే కనిపించాలి.

2. శ్రద్ధాస్వరూపం కలదైతే–యజ్ఞయాగాది కర్మలయందు మాత్రమే కనిపించాలి.

3. భక్తిస్వరూపం కలదైతే – దేవతలు, గురువుల యందు మాత్రమే కనిపించాలి.

4. ఇచ్ఛా స్వరూపం కలదైతే – ప్రాప్తించని వస్తువులందు మాత్రమే కనిపించాలి.

కాని అలా లేదు. అది అన్నింటి యందు కనిపిస్తోంది అన్ని పదార్థాలలోను వేరువేరుగా ఉంది. అందుచేతనే ప్రీతి అనేది సుఖస్వరూపం కల సాత్త్వికీ వృత్తి

అని భావించాలి. సాత్త్వికీ వృత్తి అంటే – సుఖాన్ని విషయంగా చేసే, సత్త్వగుణ పరిణామంగా ఉండే అంతఃకరణ పరిణామము. సాత్త్వికీ వృత్తి రూపంలో ఉండే ప్రీతి ఒక వస్తువు లభించినప్పుడు, నష్టమైపోయినప్పుడు కూడా ఆ వస్తువునందు కనిపిస్తుంది. ఇలా ప్రీతి అనేది అంతఃకరణ వృత్తి అయినప్పటికీ ఇచ్ఛకన్న భిన్నమైనది.

అన్నపానాదుల్లాగా ఆత్మ, సుఖానికి సాధనం కాదు. విషయాల వల్ల కలిగే సుఖం కేవలము 'ప్రీతి'. అంతే కాని ఆత్మ అనేది నిరతిశయ ప్రేమాస్పదమైనది. విషయ సుఖంలాగా ఆత్మభోక్త యొక్క కార్యంలో ఉపకారవస్తువు కాదు. ఆత్మహేయము కాదు ఉపాధేయము కాదు. అంటే దేన్నీ తీసుకోదు, ఇవ్వదు. ఈ రకంగా హేయోపాథేయము లేని ఆత్మ ఉపేక్షించదగినదా ? అంటే కాదు. ఉపేక్షించే వ్యక్తికి అది ఆత్మస్వరూపం కాబట్టి ఉపేక్షించటానికి వీలుకానిది. రోగం వచ్చినప్పుడు కాని, మితిమీరిన కోపం వచ్చినప్పుడు కాని మానవుడు చచ్చిపోవాలని కోరుకుంటాడు. అలాగే చేస్తాడు అనుకుందాం. అలాంటప్పుడు పోయేది ఆత్మ కాదు దేహం. శరీరాన్ని వదిలే జీవుడే – ఆత్మ.

అన్ని వస్తువుల మీద ఉండే ప్రేమ ఆత్మకోసమే. అన్ని రకాల వస్తువులూ ఆత్మోపకారం చేసేవే. అన్నీ ప్రియమైనవే. అయినప్పటికీ, స్వస్వరూపమైన ఆత్మ అత్యంత ప్రియమైనది. తండ్రి ఎప్పుడూ తన కుమారుని ప్రేమించినంతగా, అతని స్నేహితుణ్ణి ప్రేమించడు. ఇది అనుభవం. నా అస్తిత్వం నాకుండాలి. నేను ఎప్పుడూ ఉండాలి. ఈ రకమైన భావన మానవులందరిలోనూ ఉంటుంది. దీనివల్ల ప్రతిజీవికి ఆత్మయందున్న నిరతిశయమైన ప్రీతి వ్యక్తమవుతుంది. ఈ రకంగా శ్రుతులద్వారా, యుక్తిద్వారా, అనుభవం ద్వారా కూడా ఆత్మయందున్న నిరతిశయమైన ప్రీతి వ్యక్తమవుతుంది.

ఈ లోకంలో పొందే సుఖానికి పుత్రుడే కారణం. మర్త్యలోకంలో సుఖమనేది కేవలం పుత్రుని వల్లనే కలుగుతుంది. లౌకికులు కూడా పుత్రుని ప్రాధాన్యతను అంగీకరిస్తారు. పుత్రునివల్ల ఇహలోకము, పరలోకము కూడా సిద్ధిస్తుంది. తాను పోయినా భార్యాబిడ్డలు తన ఆస్తులతో జీవనం సాగించాలని మానవుడు కోరుతుంటాడు. ఈ కారణం చేత కూడా పుత్రుని యొక్క ఆవశ్యకత తెలుస్తోంది.

ఆత్మ మూడు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. గౌణాత్మ 2. మిధ్యాత్మ 3. ముఖ్యాత్మ. సందర్భాన్ని బట్టి అర్థం గ్రహించాలి. ఇందులో పుత్రాదులు గౌణాత్మ. గౌణము అంటే అప్రధానము అని అర్థం. చీకట్లో స్థాణువుని చూసి దొంగవాడు అనుకున్నాం. ఇక్కడ రాతికున్న చోరరూపం మిధ్య. వెలుతురు ప్రకాశించగానే చీకట్లు తొలగిపోతాయి. పంచకోశాలకున్న సాక్షిరూపత్వం – మిధ్య. పంచకోశాలు మిధ్యాత్మలు. సాక్షి అయిన ఆత్మకు దేనిలోనూ భేదం లేదు. అందరిలోనూ ప్రతీతమవుతూ ఉంటుంది కాబట్టి సాక్షినే **ముఖ్యాత్మ** అంటారు. అయితే. ఏ వ్యవహారంలో ఏ రకమైన ఆత్మ అవసరమవుతుందో అదే ముఖ్యాత్మ. మిగిలిన రెండూ గౌణాత్మలు.

చనిపోయిన వాడి ఆస్తిపాస్తులు రక్షించేది కుమారుడే. అందుకే పుత్రుడు ఇక్కడ ముఖ్యాత్మ కాగా, మిగిలిన రెండూ గౌణాత్మలవుతాయి. 'నేను చిక్కిపోయాను' అన్నప్పుడు చిక్కిపోయేది. సన్నబడేది శరీరము అంతేకాని పుత్రుడు కాదు. అందుచేత ఇక్కడ మిధ్యాత్మే ప్రాధాన్యత సంతరించుకుంటుంది నేను మోక్షం పొందుతాను అన్నప్పుడు నేను అనే పదానికి అర్థం చిదాత్మయైన ముఖ్యాత్మే అని గ్రహించాలి. ఇలా ఏచోట, ఏ ఆత్మ, ఏ వ్యవహారానికి ఉపయోగిస్తుందో, ఆ సమయంలోనే దాన్ని ఉపయోగించాలి. ముఖ్యాత్మ మీద నిరతిశయమైన ప్రీతి ఉంటుంది. మిగిలిన వాటి యందు ఈ రకమైన ప్రీతి ఉండదు.

1. ఆత్మ 2. ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు అని రెండు రకాలుగా ఉంటాయి. ఆత్మకన్న భిన్నమైన వస్తువులు మళ్ళీ మూడు రకాలుగా ఉంటాయి. ఆ రకంగా మొత్తం నాలుగు రకాలుగా ఉంటాయి. అవి 1. అత్యంత ప్రీతిపాత్రమైన ఆత్మ 2. ప్రియమైన భార్యాపుత్రులు 3. ఉపేక్షించదగిన గడ్డి, రాళ్ళు మొ॥వి 4. ద్వేషించదగిన పులి మొ॥వి. ఒకే వస్తువు పరిస్థితులను బట్టి 1. ప్రియము 2. అప్రియము 3. ఉపేక్షణీయము అవుతుంది. ఉదాహరణకు మన ఎదురుగా పెద్ద పులి వచ్చింది. అప్పుడు అది తప్పకుండా ద్వేషింపతగినది. 2. అదే పులి మనల్ని ఏమీ అనకుండా ప్రక్కగా వెళ్ళిపోతోంది. అప్పుడది ఉపేక్షించతగ్గది అవుతుంది. అదే పులి మనపెంపుడు జంతువనుకోండి. అప్పుడది మనకు అత్యంత ప్రియమైనది అవుతుంది. ఇలా పరిస్థితిని బట్టి ఒకే వస్తువు ప్రియము. అప్రియము ఉపేక్షించతగినది అవుతుంది.

లోకంలో మూడు రకాల ధర్మాలున్నాయి. 1. అనుకూల రూపం 2. ప్రతికూల రూపం 3. ఉపేక్షణీయం. వీటిలో అనుకూలము ప్రతికూలము కానటువంటిది ఉపేక్షణీయం. ఆత్మ అత్యంత ప్రియమైనది. మిగిలినవన్నీ ఆత్మకు ఉపకారకాలు కాబట్టి అవి ప్రియమైనవి. అంతే. అందుచేతనే పులి మొదలైన క్రూరజంతువుల్ని ద్వేషించటం. గడ్డి, రాళ్ళు వీటిని ఉపేక్షించటం జరుగుతుంది. ఈ విషయాన్నే యాజ్ఞవల్క్యుడు మైత్రేయికి వివరించాడు. ఇదే విషయం పురుషవిధ బ్రాహ్మణంలో కూడా వివరించబడింది. ఆత్మ అనే పుత్రుడు మిగతా అన్నింటికన్నా, ధనముకన్నా కూడా అత్యంతప్రియమైనవాడు. అంటే ఆత్మ అనేది అన్నింటికన్నా ఎక్కువ ప్రీతికరమైనది. **ఆత్మవై పుత్రనామాసి** అంటే ఇదీ అర్థం.

అన్నమాయది పంచకోశాలను విడదీసి చూసినట్లైతే సాక్షియైన ఈ కూటస్థుడే ముఖ్యాత్మ అని తెలుస్తుంది. పంచకోశాలను విడదీసి చూడటమంటే అంతర్దృష్టితో చూడటం అని అర్థం. మనకి అవస్థలు మూడు అని చెప్పుకున్నాం కదా ! అవే జాగ్రస్వప్న సుషుప్తులు. మానవుడు వీటిని ఒక దాని తరువాత ఒకటి పొందుతాడు. ఒక్కొక్క అవస్థను వదిలి ఇంకొక దానిలో ప్రవేశిస్తాడు. అప్పుడు వీటి సంబంధించిన జ్ఞానం ఏ నిత్యచైతన్య రూపమైన సాక్షివల్ల కలుగుతుందో, ఆ స్వప్రకాశము, చిద్రూపము అదే ముఖ్యాత్మ. ప్రాణాల దగ్గర నుంచీ ధనం దాకా ఉన్న సుఖ సాధన పదార్థాలన్నీ తరతమ భేదాలతో ఒకదానికన్న ఒకటి ప్రియమైనవవుతాయి. ఆత్మకి దగ్గరగా ఉండేది అత్యంత ప్రియమైనది. ఆ తరువాత మిగిలినవి. ఆత్మకు అత్యంత సమీపంలో ఉండేవి ప్రాణాలు. వాటి తరువాత ఇంద్రియాలు, తరువాత శరీరము, తరువాత పుత్రుడు, ఆ తరువాత ధనం. అందుకే ధనం కన్న కొడుకు ప్రియమైనవాడు. కుమారుని కన్న – శరీరము, శరీరము కన్న – ఇంద్రియాలు, ఇంద్రియాల కన్న – ప్రాణాలు ప్రియమైనవి. అన్నింటికన్నా అత్యంత ప్రియమైనది ఆత్మ అందుకే మన కంటికి కనిపించే వివిధ పదార్థాలకన్నా అన్నింటికీ సాక్షియైన ముఖ్యాత్మయే మిక్కిలి ప్రియమైనది అంటారు జ్ఞానులు. అయితే సాక్షియైన ఆత్మ ఈ సుఖాలు అనుభవించటానికి పుత్రుని రూపంలో అవతరిస్తున్నది అని అవివేకులు చెబుతుంటారు.

ఇక్కడ ఒక్క విషయం గుర్తుంచుకోవాలి. శిష్యుడు, ప్రతివాది. ఇద్దరూ కూడా ఆత్మకన్న వేరైనవారే. వీరియిద్దరికీ ఇచ్చే సమాధానం వేరుగా ఉండాలి. శిష్యుడికి

జ్ఞానోపదేశంలో ఉండాలి. ప్రతివాదికిచ్చే సమాధానం అభిశాప రూపంలో ఉండాలి. ఎందుకంటే అతని పొరపాటును చెప్పినా వినడు. అతడి ఫలం అతడే అనుభవిస్తాడు. ఇక్కడ ప్రతివాది అంటే – కర్మల కోసం భార్యాపుత్రులు అవసరమని వాదించేవారు. అయితే తత్త్వవేత్త ఎవరినీ శపించడు. ఇద్దరినీ ఒకే రకంగా చూస్తాడు. అతని దృష్టిలో "ప్రియమైన వారుగా భావించే భార్యాబిడ్డలు అందరూ నిన్ను ఏడిపించేవారే" జ్ఞాని ఇలా ఎందుకంటాడు? అతడి ఆంతర్యం ఏమిటి? పుత్రుడు కలిగేదాకా తల్లిదండ్రులకు కొడుకు పుట్టలేదని బాధ. గర్భధారణ జరిగిన తరువాత ప్రసవవేదన. ఇది తల్లికి బాధ. తద్వారా తండ్రికి వేదన. కుమారుడు పుట్టిన తరువాత బాలారిష్టాలు. రోగాలు వీటివల్ల బాధ. పిల్లవాడు పెరుగుతున్న కొద్దీ వాడికి తెలివితేటలు తక్కువ మిగిలినవాళ్ళతో పాటుగా లేడని బాధ. ఉపనయనం చేసి గురుకులానికి పంపిన తరువాత అక్కడ చదువు రాకపోతే రాలేదని బాధ. విద్యాభ్యాసం పూర్తి అయిన తరువాత వివాహం కోసం బాధ. యవ్వనంలో స్త్రీ లోలుడవుతున్నాడని బాధ. వివాహం అయిన తరువాత అతనికి పిల్లలు కలగ లేదని బాధ. ఈ రకంగా పుత్రాదుల వల్ల కలిగే బాధలు అనేకం. శిష్యుడైన వాడు గురువు చేసిన ఉపదేశం విని, అర్థం చేసుకుని, పుత్రాదుల మీద ఉన్న భ్రాంతిని వదిలి, నిరంతరము ఆత్మానుసంధానంలో నిమగ్నుడవుతాడు. అదే ప్రతివాది అయిన వాడు "పిల్లలే నా ప్రాణం. వారిని నేను వదలను" అనే పట్టుదలతో తన మార్గాన్ని వదలడు. ఫలితంగా కష్టాలు, నరకం అనుభవిస్తాడు. ఈ విధంగా బ్రహ్మవేత్త చెప్పిన మాటలు ప్రతివాదికి ఒక రకంగా, శిష్యుడికి ఒక రకంగా అనిపిస్తాయి. ఎందుచేత ? అంటే ఆత్మనే అత్యంత ప్రియమైనదిగా భావించి ఉపాసన చేసేవాడు ఎన్నడూ మరణధర్ముడు కాదు. అతనికి మరణముండదు. అతడు బ్రహ్మజ్ఞాని. తనను తాను ఈశ్వరునిగా భావించుకుని ఎవరి విషయంలో ఏదంటే అదే జరుగుతుంది. శిష్యునిచేత సర్వోత్తమమైనదిగా భావింపబడే సాక్షిరూపమైన ఆత్మ శాశ్వతమైనది. నాశనము లేనిది. అదే పుత్రుని రూపంలో ఆత్మ అశాశ్వతమైనది.

ఆత్మ అనేది పరమప్రేమకు విషయం. అందుచేతనే అది పరమానంద స్వరూపం. తైత్తిరీయోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా ఒక స్థాయి నుంచి ఇంకా ఇంకా పైకి పోతున్న కొద్దీ దాని ఆనందం పెరుగుతుంది. దేనియందు నిరతిశయమైన

ప్రీతి ఉన్నదో, దాని యందు అధికమైన ఆనందము ఉంటుంది. అలాగే అధికమైన ఆనందం ఉన్న వాటిలో నిరతిశయమైన ప్రీతి కూడా ఉంటుంది. శ్రేష్ఠమైన కర్మలవల్ల పుట్టిన సత్త్వగుణ రూపమైన బుద్ధిలో చైతన్యము ఆనందము రెండూ కనిపిస్తాయి. దీనికి కారణం సత్త్వగుణం నిర్మలంగా ఉండటం. రజోగుణ తమోగుణాలు మలినమైనవి. కాబట్టి అక్కడ ఆనందం తగ్గిపోతుంది. ఉప్పు కలియటం వల్ల మామిడికాయలో పులుపు కొంత తగ్గినట్లే, రజస్తమోగుణాలవల్ల ఆనందం కొంత వరకు తగ్గుతుంది.

కాబట్టి శుద్ధ సత్త్వగుణం కలవాడే ఆత్మానందాన్ని పూర్తిగా పొందగలుగుతాడు. "ఆత్మయే ప్రీతికి విషయం" అని తెలుసుకున్నవాడికి విషయాల మీద ఆసక్తి ఉండదు. అందుచేత అతడు రాగానికి అతీతుడు. విషయాలమీద ప్రతికూల జ్ఞానము ఉండదు. కాబట్టి వాటియందు ద్వేషము ఉండదు. అతడికి రాగద్వేషాలు ఉండవు. యోగికి లాగానే జ్ఞానికి కూడా పులి, పాము, తేలు వంటి జీవులందు ద్వేషము ఉండదు. ద్వైతజ్ఞానము ఉండదు. ఈ రకంగా రాగద్వేషాలు లేకుండా, ద్వైతజ్ఞానము లేకుండా జ్ఞాని నిరంతరము నిజానందాన్ని పొందుతూ, ఈ జగత్తును ఉదాసీనంగా చూస్తూ, ఆత్మానంద స్థితుడై ఉంటాడు.

26. అద్వైతానందము

సృష్టి ప్రారంభానికి ముందు జగత్తంతా శూన్యంగా ఉండేది. ఆ శూన్యాన్ని ఆ పరమేశ్వర స్వరూపం ఆవరించి ఉన్నది అని చెబుతోంది బృహదారణ్యకోపనిషత్తు అంటే చరాచర జగత్తంతా పరమేశ్వరమయం. ఈ జగత్తులో ఉన్నది ఒక్కటే అదే ఆత్మ. దానికి భిన్నమైనది ఏదీ లేదు. ఏకంగా ఉన్న ఆత్మ అనేకం కావాలి అనుకుంది. అనేక రూపాలు ధరించింది. 84 లక్షల జీవరాశిగా రూపు ధరించింది. ఆకాశంలో ప్రకాశించేది ఒకే సూర్యుడు. కాని ఉపాధిభేదం చేత అనేకరూపాలు ధరిస్తున్నాడు. ఐతరేయోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా జగత్తులో జీవరాశిని, చివరగా మానవుణ్ణి సృష్టించాడు. నవరంధ్రాలు, దశేంద్రియాలతో ఉన్న ఈ మానవాకారాన్ని చూసి, ఇందులో నేను ప్రవేశించకపోతే ఎలా ? అనుకుని బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా మానవశరీరంలోకి ప్రవేశించి, దశేంద్రియాలతో లౌకికమైన సుఖాలు అనుభవిస్తూ, శరీరం చేస్తున్న పాపపుణ్యాలకు, అనుభవిస్తున్న సుఖదుఃఖాలకు కర్త భోక్త రెండూ తానే అని భావన చేస్తూ, అజ్ఞానంతో, వచ్చిన దారి మరచిపోయి, బయటకు వెళ్ళే మార్గం తెలియక, పంజరంలో బంధించబడిన పక్షిలాగా ఈ దేహంలో బందీగా ఉన్నాడు. అదే జీవాత్మ. ఈ అజ్ఞానంతోనే తాను వేరు, పరమేశ్వరుడు వేరు అని భావన చేస్తున్నాడు. కాని అది నిజం కాదు. ముండకోపనిషత్తులో చెప్పినట్లుగా సంసారమనే వృక్షంమీద రెండు పక్షులు కూర్చుని ఉన్నాయి. ఆ రెండింటి ఆకారము, రంగు, రూపు ఒకేలా ఉంది. అంటే ఒకే రూపంగల పక్షులు రెండుఉన్నాయి. వాటిలో ఒకటి దొరికిన కాయలుపండ్లు తింటోంది. రెండవది ఏమితినకుండా దిక్కులుచూస్తోంది. కాయలు, పండ్లు తింటున్నది జీవాత్మ. అది తాను చేసిన కర్మ తాలూకు ఫలాలు అనుభవిస్తోంది. పరమాత్మ ఏ కర్మ చెయ్యడు. అందుకని దానికి కర్మ ఫలం అనేది ఉండదు. ఈ కారణం చేతనే ఏమీ తినకుండా దిక్కులు చూస్తోంది. నిజానికి ఈ రెండూ వేరు కాదు. జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒకటే.

అజ్ఞానంతో జీవాత్మ తాను పరమాత్మకన్న భిన్నము అని భావన చేస్తోంది. ఆ అజ్ఞానం గనక తొలగిపోతే, అక్కడ రెండు పక్షులు ఉండవు. ఆ రెండూ ఒక్కటై పోతాయి. ఈ జీవుడు తాను పరమాత్మ కన్న భిన్నమైన వాడిని కాదని, తానే పరమాత్మ

స్వరూపమని, ఈ జగత్తులో తనకన్న వేరైనది ఏదీ లేదని ఎప్పుడైతే తెలుసుకుంటాడో, అప్పుడు ఇక మిగిలేది ఒకటే. అజ్ఞానం తొలగిపోగానే జీవాత్మ పరమాత్మలు ఏకమై పోతాయి. అది ఎలాగంటే ? గాలిలో గాలిలాగా, నీటిలో నీరులాగా, పాలలో పాలులాగా, ఆకాశంలో ఆకాశంలాగా ఆ రెండూ ఒకటైపోతాయి.

జగత్తులో ఉన్న ఆకాశం ఒక్కటే. అదే మహదాకాశం. కాని ఉపాధి భేదం చేత భిన్నంగా కనిపిస్తోంది. అది ఘటంలో ఉంటే ఘటాకాశమని, గదిలో ఉంటే గది ఆకాశమని పిలుస్తుంటారు. కాని ఘటాన్ని గనక పగులకొట్టినట్లైతే, అందులో ఉన్న ఘటాకాశం కాస్తా మహదాకాశంలో లీనమై పోతుంది. అప్పుడు మిగిలేది మహదాకాశం మాత్రమే. అలాగే అజ్ఞానం తొలగిపోగానే జీవాత్మ పరమాత్మలు రెండూ ఒకటై పోతాయి. ఇక్కడ ద్వైతమనేది లేదు. అసలు ద్వైతము అంటే రెండు అని అర్థం. జగత్తులో రెండు ఉన్నాయి అని అర్థం. ఈ ద్వైతము రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. దైవనిర్మితము 2. మానవనిర్మితము పరమేశ్వర సాక్షాత్కారం కావాలంటే మానవనిర్మితమైన ద్వైతాన్ని నిర్మూలించాలి. మానవనిర్మితమైన ద్వైతము అంటే నువ్వు, నేను, తల్లి, చెల్లి ఈ రకమైనది. అయితే మానవుడు ఈ లోకంలో జీవించటానికి, సుఖాలనుభవించటానికి ఈ రకమైన ద్వైతమనేది కావాలి. అహంకార మమకారాలుండాలంటే ద్వైతము తప్పనిసరి. అందుకే లౌకిక జీవనానికి ద్వైతము అవసరం. కాని పారమార్థిక దృష్టితో చూస్తే అహంకార మమకారాలు నశించాలి. ద్వైత దృష్టి పోవాలి. విశాలమైన దృక్పథం రావాలి. జగత్తులోని జీవరాశి అంతా పరమేశ్వర స్వరూపమే అనే భావన రావాలి. తనకన్న వేరుగా ఏదీ లేదు అని భావించాలి. జగత్తులో ఉన్నవన్నీ తనలోనే ఉన్నాయి. జగత్తులో ఉన్న సుఖము, ఆనందము అన్నీ తనలోనే ఉన్నాయి. తానే ఆనంద స్వరూపుడు. తనకన్న భిన్నమైన ఆనందం లేదు. అదే అద్వైతానందం. అయితే అద్వైత సిద్ధాంతము తెలిసినంత మాత్రం చేత మోక్షం రాదు. జ్ఞానం రావాలి. 'జ్ఞానాదేవతుకైవల్యం' జ్ఞానం ఉన్నవాడు మాత్రమే, జ్ఞాని మాత్రమే, మోక్షానికి అర్హుడు. అందుచేతనే అద్వైతసిద్ధి అనేది మోక్షమార్గంలో ఒక మెట్టు.

27. యోగానందము

'యోగశ్చిత్తవృత్తినిరోధకః' చిత్తము యొక్క వృత్తులను నిరోధించేదే యోగము. కఠోపనిషత్తులో "మనస్సుతో సహా ఐదు జ్ఞానేంద్రియాలు ఆత్మలో స్థిరపడినప్పుడు, బుద్ధి యొక్క చేష్టలు కూడా ఉడిగినప్పుడు, అది పరమావస్థ అవుతుంది. ఇంద్రియ స్థిరత్వం పొందిన ఆ అవస్థనే 'యోగము' అంటారు అని చెప్పబడింది. మనకి అనేక రకాల యోగమార్గాలు చెప్పబడ్డాయి. ఇవన్నీ కూడా మోక్షకారకాలే. వీటిలో పతంజలి చెప్పిన అష్టాంగ యోగము ప్రసిద్ధమైనది. దీన్ని గురించి యోగదర్శనంలో వివరంగా చెప్పుకున్నాం. జీవియొక్క చిత్తం ఇంద్రియాలవైపుకు విషయ వాంఛలవైపుకు లాగుతూ ఉంటుంది. అటువంటి చిత్తాన్ని దృష్టి మరల్చి, పరమేశ్వరుడి వైపు ప్రయాణించగలిగితే, ఆ జీవి ఐహికబంధనాల నుంచి విడివడి ముక్తుడవుతాడు. మనస్సు, శుద్ధము, అశుద్ధము అని రెండు రకాలు. మలినమైన నీటిలో సూర్యబింబం కనపడదు. అదే నిర్మలమైన జలంలో సూర్యబింబం ప్రకాశిస్తుంది. అలాగే నిర్మలమైన మనస్సులో పరమాత్మ సాక్షాత్కరిస్తాడు. కాబట్టి సాధకుడు తన మనస్సును నిర్మలం చేసుకోవాలి. దాని కోసమే యమ, నియమ, ఆసన, ప్రాణాయామ, ప్రత్యాహారాలు చెప్పబడ్డాయి. ఇప్పుడు నిర్మలమైన మనస్సుతో పరమేశ్వరుణ్ణి ధ్యానం చెయ్యాలి. అదే ధారణ, ధ్యాన, సమాధులు. మానవుడి బంధమోక్షాలకు రెండింటికీ మనస్సే కారణం. శబ్దాది విషయాలవైపు ఆకర్షితమైన మనస్సు బంధించబడుతుంది. వికారాలు లేని మనస్సు ముక్తికి కారణమవుతుంది. చిత్తంలో ఉన్న తమోగుణ, రజోగుణ సంబంధమైన మలం పూర్తిగా ప్రక్షాళనమై, అది తన రూపంలో స్థిరమైనప్పుడు ఆనందం కలుగుతుంది. ఆ ఆనందం వర్ణించటానకి అలవి కానిది. అదే బ్రహ్మానందము, ఆత్మానందము అనబడుతుంది.

సమాధి కూడా సవికల్ప సమాధి, నిర్వికల్ప సమాధి అని రెండు రకాలు. సవికల్ప సమాధిలో మనసు పని చేస్తుంది. నిర్వికల్ప సమాధిలో మనసు కూడా పని చెయ్యదు. ఆ సమయంలో కేవలం ఆత్మతప్ప ఇంకేమీ తెలియదు. రాజయోగంలో వీటినే సుమన, ఉన్మన అంటారు. ఉన్మన అంటే నిర్వికల్ప సమాధి. ఆ స్థితిలోనే సాధకుడు బ్రహ్మానందం పొందుతాడు. ఇది యోగం వల్ల వచ్చే ఆనందం. సమాధి

స్థితికి చేరిన వారందరికీ బ్రహ్మానందం కలగదు. మోక్షం రాదు. హిరణ్యకశ్యపుడు లాంటి రాక్షసవీరులు ఎంతో మంది చాలాకాలం సమాధి స్థితిలో ఉండి తపస్సు చేశారు. తీరా భగవంతుడు ప్రత్యక్షం కాగానే నాకు మరణం లేకుండా ఉండాలి. నాకు ఆయుధాలు కావాలి. త్రిలోకాధిపత్యం కావాలి అంటూ లౌకికమైన కోరికలే కోరారు. అంటే వాళ్ళకి జ్ఞానం రాలేదు. నాకు మరణం లేకుండా ఉండాలి అన్నారు కాని ఒక్కరు కూడా నాకు జన్మ లేకుండా ఉండాలి అని అడగలేదు. జననం లేకపోతే మరణముండదు. ఈ మాట మరిచిపోయారు. దీనికి కారణం అజ్ఞానం. అందుకే కేవలం యోగం చేసినందువల్ల, ఆసనాలు వేసినందువల్ల శరీర శ్రమ తప్ప మోక్షం మాత్రం రాదు. జీవాత్మ పరమాత్మ రెండూ ఒకటే. నేనే పరమాత్మని అని తెలిసినవాడు మాత్రమే మోక్షానికి అర్హుడు.

28. బ్రహ్మానందము

చరాచర జగత్తంతా పరబ్రహ్మ స్వరూపమే. ఆకాశానికి కారణం పరబ్రహ్మ. సృష్టికి ముందు ఈ జగత్తంతా శూన్యంగా ఉండేది. ఆ శూన్యాన్ని పరబ్రహ్మ ఆవరించి ఉన్నాడు. అతడే నామరూపాత్మకమైన జగత్తును సృష్టించాడు. ఆ పరబ్రహ్మ ఆనందకారకుడు అతన్ని సాక్షాత్కరింప చేసుకున్నవాడు ఆనందం పొందుతాడు. దహరాకాశంలో ఆ పురుషుడు లేకపోతే ఊపిరి పీల్చటం కూడా జరగదు. ఆ పరమేశ్వరుడు హృత్పద్మంలోనే ఉన్నాడు. సాధకుడు తానే పరబ్రహ్మస్వరూపాన్ని అని తెలుసుకుంటే భయాలుండవు. బ్రహ్మానికి తనకు భేదం కనిపిస్తేనే భయముంటుంది. తాను వేరు బ్రహ్మమువేరు కాదు. ఇద్దరూ ఒకటే అని భావన చేస్తేనే ముక్తి లభిస్తుంది. పరబ్రహ్మను గురించిన భయంతోనే గాలి సవ్యంగా వీస్తోంది. సూర్యోదయ సూర్యాస్తమానాలు సక్రమంగా జరుగుతున్నాయి. దేవతలు తమ విధులు సక్రమంగా నిర్వర్తిస్తున్నారు. ఈ రకంగా అందరి భయానికి కారణమైన బ్రహ్మమే ఆనందము. ఇది శాశ్వతమైన ఆనందము. విషయవాంఛల వల్ల కలిగేది లౌకికానందం. ఇది అనుభవించగానే తగ్గిపోతుంది. విషయవాంఛలు తగ్గిన కొద్దీ ఆనందము పెరుగుతుంది. ఆ ఆనందమే పెరిగి పెరిగి పరిపూర్ణానందంగా మారుతుంది. అదే అద్వైతానందం. ఈ ఆనందం శ్రోత్రియుడు, (వైదిక కర్మలు చేసేవాడు) సదాచార సంపన్నుడు, నిష్కాముడు అయిన బ్రహ్మవేత్త అనుభవించడానికే ఉన్నది. బ్రహ్మవేత్త మాత్రమే ఈ ఆనందం పొందగలుగుతున్నాడు.

ఈ లోకంలోని సంపద అంతా యువకుడు, సదాచార సంపన్నుడు, వేదవిదుడు, బలమైనవాడు అనుభవించటానికే ఉన్నది. దీన్ని అనుభవించటంవల్ల కలిగే ఆనందాన్ని మానుషానందము అంటారు.

మానుషానందానికి నూరు రెట్లు - మానవ గంధర్వానందం

మానవ గంధర్వానందానికి నూరు రెట్లు - నిజగంధర్వానందం

నిజగంధర్వానందానికి నూరు రెట్లు - చిరలోకపితరానందం

చిరలోక పితరానందానికి నూరు రెట్లు - అజానజదేవానందం

అజానజ దేవానందానికి నూరు రెట్లు - కర్మ దేవానందం

కర్మ దేవానందానికి నూరు రెట్లు - దేవానందం

దేవానందానికి నూరు రెట్లు - ఇంద్రానందం

ఇంద్రానందానికి నూరు రెట్లు - బృహస్పతి ఆనందం

బృహస్పతి ఆనందానికి నూరు రెట్లు - ప్రజాపతి (విరాట్పురుషుడు) పొందే ఆనందం.

ప్రజాపతి ఆనందానికి నూరు రెట్లు - బ్రహ్మానందం.

ఇతడు అన్ని ప్రాణులయందు ఉంటాడు. మానవులందరిలోను ఉన్నాడు.

ఈ రకంగా పరబ్రహ్మను గురించి తెలుసుకున్న వారికి ఏ రకమైన ద్వంద్వాలు అంటవు. అతన్ని ఏవీ బాధించవు. అతనికి అజ్ఞానము, భేదబుద్ధి ఉండవు. బ్రహ్మజ్ఞాని పాపపుణ్యాలకు అతీతుడుగా ఉంటాడు. ఆనందస్వరూపుడైన పరమేశ్వరుణ్ణి మనం వాక్కుతో గాని కంటితో గాని అవయవాలతో గాని దేనితోను తెలుసుకోలేము. ఇంద్రియాలకు అతీతమైన బ్రహ్మను బ్రహ్మజ్ఞానం ద్వారానే తెలుసుకోవాలి. ఈ రకంగా పరబ్రహ్మ పొందే ఆనందము అంటే మానవుడు పొందే ఆనందానికి కొన్ని కోట్ల రెట్లు ఉంటుంది. దాన్నే బ్రహ్మానందము అంటారు. ఆ బ్రహ్మ ఈ రకమైన ఆనంద డోలికలలో ఓలలాడుతుంటాడు. అటువంటి పరబ్రహ్మను చేరటమే ముక్తి, సాయుజ్యము, పరమపదము అంటారు. ఆనందం ఐదు రకాలుగా ఉంటుంది. అవి 1. జ్ఞానానందం 2. విషయానందం 3. ఆత్మానందం 4. అద్వైతానందం 5. యోగానందం ఈ ఆనందాలను పొందితేనే బ్రహ్మానందం సాధ్యమవుతుంది.

"ఆనందోబ్రహ్మేతి వ్యజానాత్, ఆనందాధ్యేన ఖల్విమాని భూతాని జాయన్తే ఆనందేన జాతాని జీవంతి" అంటోంది తైత్తిరీయోపనిషత్తు. ఆనందమే బ్రహ్మ. ఆనందంలో నుంచే అన్నీ పుడుతున్నాయి. ఆనందంలోనే జీవిస్తున్నాయి. మళ్ళీ ఆనందంలోనే లయమవుతున్నాయి. అందుచేత ఆనందము. బ్రహ్మానందంలో లీనమవటమే సుఖానికి పరమావధి. బ్రహ్మానందం అనేది బ్రహ్మజ్ఞానం వల్లనే వస్తుంది. బ్రహ్మజ్ఞానే బ్రహ్మానందాన్ని పొందగలుగుతాడు. బ్రహ్మజ్ఞానం వల్ల రెండు పనులు జరుగుతాయి. 1. ఇష్టప్రాప్తి 2. అనర్థ నివారణ. తైత్తిరీయోపనిషత్తు,

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులలో చెప్పినట్లుగా బ్రహ్మమును తెలుసుకున్నవాడు పరమమైన బ్రహ్మను పొందుతాడు. ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో సనత్కుమారుడు నారదుడికి చెబుతాడు. "ఓ నారదా ! ఆత్మజ్ఞానియైన వాడు అజ్ఞాన మూలకమైన సంసారాన్ని, సంసార సాగరమనే దుఃఖాన్ని దాటి తరిస్తాడు." బ్రహ్మము ఆనంద స్వరూపం గలది. ఆనంద స్వరూపమైన బ్రహ్మను పొంది 'అహం బ్రహ్మాస్మి' నేనే పరబ్రహ్మను అనే జ్ఞానంతో సాధకుడు తాను బ్రహ్మమే అవుతాడు. బ్రహ్మైక్యతను తెలుసుకుంటేనే తప్ప ఆనంద స్వరూపుడవటం జరగదు. ముముక్షువైన వాడు అదృశ్యము, వికారము, అనిర్వచనీయము, నిరాధారము అయిన బ్రహ్మయందు అభయ స్థితి పొందినప్పుడు అభయ పదవి అంటే మోక్షం పొందుతాడు. పరమాత్మ విషయంలో భేదభావము ఏ మాత్రం ఉన్నా అతడు భయం నుంచి విముక్తుడు కాడు. అహంకారం ఉన్న ప్రతివాడికీ భయముంటుంది. కాబట్టి అహంకారం నుంచి విముక్తుడైన వాడే భయం నుంచి విముక్తుడవుతాడు. భయం ఎప్పుడూ ద్వైతంలోనే ఉంటుంది. నేను గాక ఇంకెవరో ఉన్నారు అన్నప్పుడు భయం కలుగుతుంది. అద్వైతంలో భయముండదు. ఉన్నది నేను ఒక్కడినే. రెండో వారెవరూ లేరు అన్నప్పుడు ఇంక భయమనేది ఉండదు. అటువంటి స్థితిలో సాధకుడు మోక్షరూపమైన అద్వితీయ బ్రహ్మను పొందుతాడు. 'బ్రహ్మవిద్ బ్రహ్మైవ భవతి' బ్రహ్మను గురించి తెలుసుకున్నవాడు సాక్షాత్తు తానే బ్రహ్మ అవుతాడు. వాయువు, సూర్యుడు, అగ్ని, ఇంద్రుడు యముడు, వీరు గతజన్మలో ఇష్టాపూర్తి (కోరికలు తీరాలని చేసే కర్మ) కర్మలు చేశారు కాబట్టే పరమాత్మ యందు భేదభావాన్ని పాటించి, ఈ జన్మలో ఈ రూపాలు పొందారు. కఠోపనిషత్తులో సాక్షాత్తు యముడే నచికేతుడితో "నచికేతా ! చైనము అనే కర్మ చేసినందువల్ల శాశ్వత స్వర్గలోక ప్రాప్తి కలుగుతుంది. అంతేకాని మోక్షం రాదు. ఈ విషయం తెలిసి కూడా నేను ఆ కర్మను చేశాను. ఫలితంగా యమలోకాధిపతి నైనాను" అని చెబుతాడు. ఈ రకంగా బ్రహ్మజ్ఞానం కలిగినందువల్ల ఇష్టప్రాప్తి జరుగుతుంది. ఇక **అనర్థనివృత్తి** ఎలా జరుగుతుందంటే – బ్రహ్మతత్త్వాన్ని తెలుసుకున్న జ్ఞాని దేనికీ భయపడడు. కర్మ చెయ్యటం వల్ల వచ్చే ఫలితం జ్ఞాని, అజ్ఞాని ఇద్దరూ అనుభవించాల్సిందే. కాని బ్రహ్మజ్ఞాని తాను చేసిన పాపాలను అనుభవించటానికి భయపడడు. నేను పుణ్యం ఎందుకు చెయ్యలేదు? పాపం ఎందుకు

చేశాను? అని దుఃఖించడు. పుణ్యపాపాలు తత్త్వవేత్తను ఏ మాత్రము బాధించవు. విద్వాంసుడు పుణ్యకర్మలు, పాపకర్మలు అన్నీ వదిలి, నిరంతరము ఆత్మచింతన చేస్తుంటాడు. పుణ్యపాప కర్మలన్నీ తన స్వరూపంగానే భావిస్తాడు. ఆ పరమాత్మ అందరి యందు సర్వత్రా వ్యాపించి ఉన్నాడు అని భావించి, అతన్నే ధ్యానిస్తాడు. కాబట్టి అతని దృష్టిలో పుణ్యపాపాలు రెండు మిధ్యే. సమస్తమూ ఆత్మ స్వరూపమే. అందుకే అతడికి పుణ్యపాపాలు అంటవు. బ్రహ్మజ్ఞానికి ప్రారబ్ధము తప్ప, సంచితము, ఆగామికర్మలుండవు. జ్ఞానంవల్ల సంచిత కర్మ పూర్తిగా దగ్ధమై పోతుంది. ఈ జన్మలో కర్మ చెయ్యడు అంటే ఆగామికర్మ ఉండదు. దేహం ఉన్నంతవరకు ప్రారబ్ధము మాత్రం అనుభవించాలి.

ప్రారబ్ధము మూడు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. ఇచ్ఛ 2. అనిచ్ఛ 3. పరేచ్ఛ.

1. ఇచ్ఛా ప్రారబ్ధం : తన కోరిక ననుసరించి భోగాలు కలిగించే ప్రారబ్ధం. తినకూడని పదార్థాలు తినేవాడు, చోరుడు, రాజస్త్రీల యందు ఆసక్తి గలవాడు, తనకు కష్టం అని తెలిసి కూడా రోగము వస్తుందని, శిక్ష పడతుందని, మరణం సంభవిస్తుందని తెలిసి, ప్రారబ్ధకర్మకు వశుడై, అనర్థాలు కలిగించే వాటి యందు కోరిక గలిగి ఉండటము. తినకూడని పదార్థాలు తినటం, చేయకూడని పనులు చెయ్యటం. ఇదే ప్రారబ్ధం అంటే. ప్రాణులు తమ స్వభావానికి లోనై కర్మలు చేస్తుంటాయి. జ్ఞాని కూడా అంతే. "ప్రవృత్తిని గాని, నివృత్తిని గాని ఆపాలని ప్రయత్నించినా ఆగదు." అని భగవానుడు గీతలో చెప్పాడు. తప్పకుండా సంభవించాల్సిన దుఃఖాన్ని తప్పించటం ఎవరివల్లా కాదు. దీనికి శ్రీరామచంద్రుడు, ధర్మరాజులే మంచి ఉదాహరణ. ప్రారబ్ధానికి ప్రతీకారం చేయలేక పోయినంత మాత్రం చేత ఈశ్వరుడి యొక్క ఈశ్వరత్వానికి ఏ రకంగాను లోటు రాదు. శనైశ్వరుడికి భయపడి చెట్టుతొర్రలో దాక్కున్నా ఆయన ఈశ్వరుడే.

2. అనిచ్ఛా ప్రారబ్ధం : భగవద్గీతలో మూడవ అధ్యాయంలోని 36వ శ్లోకంలో అర్జునుడు భగవానుణ్ణి అడుగుతాడు. 'పరంధామా ! పురుషుడు బలవంతం చేయబడిన వానిలాగా, తాను కోరకుండానే, దేనివల్ల ప్రేరేపితుడై పాపాలు చేస్తాడు?" దానికి భగవానుడు "అర్జునా ! ప్రారబ్ధకర్మవశాన రజోగుణం వల్ల పుట్టిన కామమే పురుషుని పాపాచరణలో ప్రవృత్తునిగా చేస్తుంది. ఆ కామమే క్రోధంగా మారినప్పుడు విషయాల

యందు అతని ప్రవృత్తి ఇంకా పెరుగుతుంది. అది మహాశనము. అంటే కామానికి శబ్దాది విషయాలే భోజనం. అది గొప్ప పాపాలకు కారణమైనది. అటువంటి కామమే నీ శత్రువు. ఈ విధంగా ప్రవృత్తికి మూలకారణం లేదు. అది అనిచ్ఛా ప్రారబ్ధం అంటే ప్రారబ్ధవశాన రజోగుణం, దాని నుంచి కామం, క్రోధం పుడతాయి. వాటి కారణంగా పురుషుడు పాపాలు చేస్తాడు. అర్జునా ! నువ్వు స్వయంగా చేసుకున్న ప్రారబ్ధం చేత బంధించబడినప్పుడు, ఒక పని చెయ్యకూడదు అనుకున్నా, అవివేకానికి లోనై, ఆ పని తప్పకుండా చేస్తావు. అనిచ్ఛాప్రారబ్ధం నీతో ఆ పని చేయిస్తుంది.

3. పరేచ్ఛా ప్రారబ్ధం : ఇతరులను సంతోషపెట్టాలనే కోరికతో సుఖంగాని, దుఃఖం గాని అనుభవిస్తాము. అదే పరేచ్ఛా ప్రారబ్ధము. ఏం చేసినా ప్రారబ్ధం నశించదు. ఆ ప్రారబ్ధంలో ఉండే ఇచ్ఛను పుట్టించే శక్తిని నివారించలేము. అయితే చేసిన పుణ్యంవల్ల సుఖము, పాపంవల్ల దుఃఖము అనే చిత్తవికారాలు పామరుడికి కలుగుతాయి. కాని తత్త్వవేత్తకు అవి ఉండవు. అంటే తత్త్వవేత్త కూడా ప్రారబ్ధకర్మని అనుభవిస్తాడు. కాని వాటి మీద అతడికి ధ్యాస ఉండదు. తత్త్వవేత్త కూడా ఈ ప్రారబ్ధం అనుభవిస్తాడు. ఆ ప్రారబ్ధం అతనికి దగ్ధ బీజమవుతుంది. అంటే అనుభవిస్తాడే గాని, తిరిగి దానివల్ల అతడు ఏ కర్మా చెయ్యడు. మాడిపోయిన బీజం మొలకెత్తదు. ఇక్కడ ఒక చిన్న విషయం గుర్తించాలి. జ్ఞాని విషయంలో జ్ఞానం కలగగానే సంచిత కర్మతో బాటు ప్రారబ్ధం కూడా దగ్ధమై పోతుంది అనుకుంటారు కాని ప్రారబ్ధం విషయంలో అలా జరగదు. ప్రారబ్ధ కర్మానుసారమే ఈ దేహం వచ్చింది. జ్ఞానం కలిగిన వెంటనే జ్ఞాని ఈ దేహాన్ని వదలటం లేదు. ఆయుష్యు ఉన్నంతవరకు జీవించి ఉంటాడు. అంటే ప్రారబ్ధ కర్మానుసారం వచ్చిన దేహంతోనే ఉన్నాడు కదా? మరి ప్రారబ్ధం ఎక్కడ నశించింది? అందుకే జ్ఞాని కూడా ఇతరుల లాగానే ప్రారబ్ధాన్ని అనుభవించి తీరాలి. ఇందులో అనుమానం లేదు. కాని ఆ అనుభవం జ్ఞానిని బాధించదు. దీనికి కారణం జ్ఞాని సుఖదుః ఖాలకు అతీతుడు. ప్రారబ్ధమనేది పార్థివదేహానికే గాని పారమార్థిక దేహానికి ఉండదు.

ఛాందోగ్యోపనిషత్తులో నారదుడు సనత్కుమారుడి దగ్గరకు వెళ్ళి శోకనివృత్తికి మార్గం చెప్పమని అడుగుతాడు. అసలు నారదుడికి శోకం ఎందుకు వచ్చింది? నారుడు వేదవేదాంగాలు, శాస్త్రాలు, పురాణాలు, ఇతిహాసాలు అన్నీ చదివాడు.

సంగీతం, సాహిత్యం అన్నీ తెలుసుకున్నాడు. కాని ఆత్మని గురించిన జ్ఞానం మాత్రం లేదు. అందుకే దుఃఖం వచ్చింది. వేదాలు, శాస్త్రాలు అభ్యసించటానికి ముందు త్రివిధ తాపాలతో సతమతమైనాడు. వేదాలు చదివినా, వాటిని మరచిపోయాడు. తనకన్న విద్వాంసుల దగ్గరకు వెడితే తనన్ను అవమానిస్తారని భయం అందుకే తనకన్న తక్కువ వాళ్ళ దగ్గరకి వెళ్ళి దర్పం ప్రదర్శించేవాడు. అందుకే నారదుడు మనశ్శాంతి లేకుండా క్రుగ్గిపోయాడు. సనత్కుమారుడి దగ్గరకు వెళ్ళి "ఓ విద్వాంసుడా! నేను దుఃఖంలో ఉన్నాను. నన్ను శోకం నుంచి దరిచేర్చవలసింది" అని ప్రార్థించాడు. అప్పుడు సనత్కుమారుడు "సుఖస్వరూపమైన భూమమే శోకనివృత్తికి ఉపాయము. కాబట్టి ఆ భూమమే తెలుసుకోదగినది" అని చెప్పాడు. భూమము అంటే బ్రహ్మము అని అర్థం.

సుఖము అనేది రెండు రకాలుగా ఉంటుంది. 1. క్షణికము 2. శాశ్వతము. క్షణికమైన సుఖము అనుభవించేంత వరకే ఉంటుంది. ఆ తరువాత అది అనేక అనర్థాలకు, దుఃఖాలకు దారి తీస్తుంది. అందుకే "లౌకిక సుఖాలన్నీ దుఃఖ హేతువులు" త్రిపురా రహస్యంలో హేమలేఖ తన భర్త అయిన హేమచూడుడికి సుఖ స్వరూపాన్ని వివరిస్తూ, "రాజా ! స్త్రీ సుఖం చాలా గొప్పది అనుకుంటారు. ఒకవేళ అదే నిజమైతే, సంభోగానంతరము ఆడపశువు వళ్ళునొప్పులతో ఎందుకు బాధ పడుతుంది? కాబట్టి అది నిజమైన సుఖం కాదు. ఈ సుఖాలన్నీ దుఃఖ హేతువులు" అని వివరిస్తుంది. కాబట్టి లౌకిక సుఖాలన్నీ క్షణికమైనవి. అశాశ్వతమైనవి. దుఃఖహేతువులు. అందుచేత మానవుడు శాశ్వతమైన సుఖం కోసం ప్రయత్నించాలి. అదే బ్రహ్మానందం. ఆనందం మూడు విధాలుగా ఉంటుంది. 1. బ్రహ్మానందం 2. విద్యానందం 3. విషయానందం. మిగిలిన రెండింటికీ బ్రహ్మానందమే మూలము. బ్రహ్మానందము అనేది పరిపూర్ణమైన ఆనందం. అంతకు మించినది ఇంకొకటి లేదు. అందుకే పరిపూర్ణమైన బ్రహ్మానందాన్ని పొందాలంటే సాధకుడికి జ్ఞానము, వైరాగ్యము, యోగము, ఆత్మస్వరూపము, అద్వైత సిద్ధాంతము అన్నీ సిద్ధించి ఉండాలి. ఇవన్నీ ఒనకూడితేనే బ్రహ్మానంద ప్రాప్తి కలుగుతుంది. ఇలా బ్రహ్మానంద ప్రాప్తి కలగటాన్నే పరమపదము, సాయుజ్యము, మోక్షము అంటారు. అదే ముక్తి. ముక్త పురుషుడికి సంచితకర్మ ఉండదు కాబట్టి పునర్జన్మ ఉండదు. అతని జీవాత్మ గాలిలో గాలిలాగా, ఆకాశంలో ఆకాశంలాగా పరమాత్మలో లీనమవుతుంది.

వేదముల అంతమందున్నది కాబట్టి దీన్ని 'వేదాంతము' అన్నారు. వేదము నాలుగు భాగాలుగా ఉన్నది. అందులో నాల్గవ భాగమే ఉపనిషత్తు. ఉపనిషత్తు అంటే బ్రహ్మవిద్య, మోక్షవిద్య. బ్రహ్మవిద్యా పరిశీలకులైన విద్వాంసులకు జనన మరణాలు లేకుండా చేసేది. బ్రహ్మపదార్థ లాభాన్ని కలుగజేసేది. అటువంటి వేదాంతాన్ని, బ్రహ్మవిద్యని సాధనచతుష్టయం దగ్గర నుంచీ సాయుజ్యం దాకా, నాకు తెలిసినంతవరకు పూర్తిగా అందించటం జరిగింది. ఈ గ్రంథం పండితుల కోసం వ్రాయలేదు. కేవలము సామాన్యులు, బ్రహ్మవిద్యను తెలుసుకోవాలనే కోరిక ఉన్నవారికోసం మాత్రమే వ్రాయటం జరిగింది.

ఈ గ్రంథాన్ని ఆద్యంతము అత్యంత ఆసక్తితో చదివిన మీకందరికీ ఆ పరమేశ్వరుడు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యాలు, సిరిసంపదలు, భోగభాగ్యాలు, బ్రహ్మజ్ఞానము, పరమశాంతి ప్రసాదించాలని ప్రార్థిస్తూ

సర్వేజనాః సుఖినోభవన్తు

సమస్త సన్మంగళాని భవన్తు

ఓం తత్సతు